

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI (İSLAM TARİHİ)
ANABİLİM DALI**

**ORYANTALİSTLERİN İSLAM TARİHİ KAYNAKLARINI OKUMA SORUNU:
HZ. PEYGAMBER DÖNEMİNDE YAHUDİLERİN MEDİNE'DEN
ÇIKARILMALARI ÖRNEKLİĞİ**

Tezli Yüksek Lisans Tezi

OKAN UZUNÖZ

Ankara, 2022

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI (İSLAM TARİHİ)
ANABİLİM DALI**

**ORYANTALİSTLERİN İSLAM TARİHİ KAYNAKLARINI OKUMA SORUNU:
HZ. PEYGAMBER DÖNEMİNDE YAHUDİLERİN MEDİNE'DEN
ÇIKARILMALARI ÖRNEKLİĞİ**

Tezli Yüksek Lisans Tezi

OKAN UZUNÖZ

Tez Danışmanı

Prof. Dr. İrfan AYCAN

Ankara, 2022

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI (İSLAM TARİHİ)
İSLAM TARİHİ

ORYANTALİSTLERİN İSLAM TARİHİ KAYNAKLARINI OKUMA SORUNU:
HZ. PEYGAMBER DÖNEMİNDE YAHUDİLERİN MEDİNE'DEN
ÇIKARILMALARI ÖRNEKLİĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. İrfan AYCAN

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı :

İmzası

1- Prof. Dr. İrfan AYCAN

2- Prof. Dr. Eyup BAŞ

3- Doç. Dr. Mustafa Necati BARIŞ

Tez Savunması Tarihi:

27.05.2022

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Prof. Dr. İrfan Aycan danışmanlığında hazırladığım “Oryantalistlerin İslam Tarihi Kaynaklarını Okuma Sorunu: Hz. Peygamber Döneminde Yahudilerin Medine’den Çıkarılmaları Örneği (Ankara, 2022) ” adlı yüksek lisans tezindeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Tarih: 27.05.2022
Adı-Soyadı ve İmza
Okan UZUNÖZ

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	II
KISALTMALAR	IV
GİRİŞ	1
A)Araştırmanın Evreni	1
1. Amaç/Problem	1
2. Yöntem	4
3. Kapsam/Sınırlıklar	5
4. Literatür	7
B)Hz. Muhammed Dönemi Yahudilerle İlişkilere Genel Bir Bakış	22
BİRİNCİ BÖLÜM: İslam Tarihi Kaynaklarında ve Oryantalist Araştırmalarda Yahudilerin Medine'den Çıkarılmaları	33
1.1. Kaynukaoğulları'nın Medine'den Çıkarılması	33
1.1.1. İslam Tarihi Kaynaklarına Göre	33
1.1.2. Oryantalist Araştırmalara Göre	48
1.2. Nadîroğulları'nın Medine'den Çıkarılması	69
1.2.1. İslam Tarihi Kaynaklarına Göre	69
1.2.2. Oryantalist Araştırmalara Göre	84
1.3. Kurayzaoğulları'nın Medine'den Çıkarılması	105
1.3.1. İslam Tarihi Kaynaklarına Göre	105
1.3.2. Oryantalist Araştırmalara Göre	123
İKİNCİ BÖLÜM: Oryantalist Araştırmalardaki Başlıca Sorunlar	147
2.1. Olayların Nedenlerini Görmezden Gelme ya da Basitleştirme Problemi	147
2.2. Olaylara Önyargılı ve İdeolojik Yaklaşma Problemi	150
2.2.1.Hz. Peygamber'i Sadece Siyasi Lider Olarak Gösterme	150
2.2.2.Hz. Peygamber'i ve Müslümanları Savaş Yanlısı Olarak Görme	154
2.2.3.Ganimet ve Dünyalık Düşkünlüğü	156
2.2.4.Vahyi ve Hz. Muhammed'in Peygamberliğini Reddetme	159
2.2.5.Yahudi Düşmanlığı İddiası	161
2.3. İslam Tarihi Kaynaklarının Kullanımındaki Problemler	164
2.3.1.Kaynaklarda Yer Almayan Birtakım Bilgilerin Aktarımı	164
2.3.2.Kaynaklarda Yer Alan Birtakım Bilgilere Yer Vermeme	167
2.3.3.Kaynaklara Öznel ve Şüpheyile Yaklaşma	168
2.3.4.Çelişkili Bilgilere Yer Verme	171
SONUÇ	174
KAYNAKÇA	179
ÖZET	189
ABSTRACT	190

ÖNSÖZ

İnsanoğlunu diğer varlıklardan üstün kılan en önemli özellik hayatı, çevresini, karşılaştığı olayları, yaşadığı çağı ve toplumu gibi birçok hususu anlama ve anlamlandırması, zihni faaliyette bulunabilmesidir. İnsan her zaman ve mekânda anlama ve anlamlandırma isteğini hissetmiş ve bu doğrultuda çeşitli faaliyetlerde bulunmuştur.

İnsan tarihsel bir varlıktır. Tarih içerisinde doğar, büyür, gelişir ve ölür. Bu bakımdan her insan faaliyeti tarihin bir parçasıdır. Tarihin parçası olan insan aynı zamanda sahip olduğu tarihini merak eder ve geçmişte yaşananları anlamaya çalışır. İnsanoğlunun geçmişi anlama merakı ve isteği söz konusu olduğunda ise devreye tarih girmektedir. Tarihsel süreç içerisinde her insanın bir tarihi olmakla birlikte her tarih kayıt altına alınmamış, önemli olduğu düşünülen olaylar, şehirler, mekanlar, gelişmeler, devletler ve şahsiyetlerin tarihi kayıt altına alınmıştır. İnsanlığın varoluşundan beri mutlaka bir bağlantı kurduğu din ve son din olan İslamiyet söz konusu olduğunda ise en önemli şahsiyet Hz. Muhammed olmaktadır.

Hız. Muhammed'in hayatı ve faaliyetleri gerek Müslümanlar gerekse diğer din mensupları tarafından asırlar boyunca kayıt altına alınmış ve nesilden nesile aktarılmıştır. Burada her kayıt, şüphesiz kaydedenin dünya görüşü, dini, dili, mezhebi vb. birçok unsurdan etkilenmiştir. Tarihyazıcılığı açısından incelendiğinde Hız. Peygamber'in hayatına dair Müslüman bir ilim adamı ile bir oryantalistin kaleme aldığı iki çalışma arasında birçok farklılık bulunabilmekte, hatta bu eserler birbirine tamamen zıt bilgileri ihtiva edebilmektedir. Elbette bir oryantalist ile bir Müslüman'ın aynı bakış açısı ve üslupla bir siyer kitabı kaleme almaları elbette beklenilemez. Fakat farklılıkların en aza indirilmesi için konuyla ilgili birinci elden kaynaklar esas alınmalıdır. Dolayısıyla konu Hız. Muhammed olduğunda kaynak olarak kabul

edilmesi gereken şüphesiz Kur'ân-ı Kerîm başta olmak üzere temel hadis kaynakları ve klasik İslam tarihi eserleridir. İşte bu çalışmamızda inceleyeceğimiz başlıca husus; Oryantalistler tarafından kaleme alınan siyer kitaplarının klasik İslam tarihi kaynaklarına ne derece uygun olduğu meselesidir. Bir başka önemli amaç ise oryantalist araştırmalarda yer alan klasik İslam tarihi kaynaklarına muhalif görüşlerin ne gibi sorunlar ortaya çıkardığıdır.

Oryantalist tarih yazıcılığının en önemli yanı Batı'da Hz. Muhammed imajının belirleyicilerinden olmasıdır. Bu sebeple ele alınacak kaynakların objektif ve bilimsel olarak değerlendirilmesi önemlidir. Tezde öncelikle Yahudilerin Medine'den çıkarılması konusu İslam tarihi kaynakları üzerinden bütüncül bir şekilde ele alınmış, daha sonra oryantalist araştırmalardan tetkik edilmiş ve son bölümde ikisi arasında bir karşılaştırılma yapılmıştır.

Tez hazırlık sürecinde beni destekleyen, böyle bir konuyu çalışmaya beni teşvik eden danışman hocam Sayın Prof. Dr. İrfan AYCAN'a, daima görüşlerine başvurduğum ve fikir alışverişinde bulunduğum Sayın Prof. Dr. Eyup BAŞ'a, tezimi baştan sona okuyup tavsiyelerde bulunma zahmetine katlanan Sayın Doç Dr. Mustafa Necati BARIŞ'a ve her daim destekleriyle yanımda olan eşim Arş. Gör. Aygün UZUNÖZ'e ve kıymetli aileme müteşekkirim.

OKAN UZUNÖZ

Ankara, 2022

KISALTMALAR

vb. : ve benzeri

bkz. : Bakınız

ö. : Ölümü

çev. : Çeviren

sy. : Sayı

c. : Cilt

t.y. : Tarih yok

DİA : Diyanet İslam Ansiklopedisi

ed. : Editör

ts. : Tarihsiz

h. : Hicrî

bs. : Baskı

Vak. : Vakfı

GİRİŞ

A) Araştırmanın Evreni

1. Amaç/Problem

Hız. Peygamber'in vefatıyla birlikte ortaya çıkan ve günümüze kadar devam eden İslam tarih yazıcılığının önemli kısımlarından biri olan siyer alanı, oldukça erken bir dönemde teşekkül etmiştir. İlk etapta sözlü gelenek üzerinden yürütölen birtakım faaliyetlerle başlayan tarihi olaylarını tespit ve nakletme çabaları, hicrî I. asırda "eyyâmu'l-Arab" denilen İslam öncesi Arap kabilelerine dair bilgiler olarak ortaya çıkmış ve yazılı hale getirilmiştir.¹ İslam tarihyazıcılığı Hız. Peygamber ve Dört Halîfe dönemlerindeki olaylar hakkında bilgilerin toplanmasıyla gelişmiş, Emevilerin son döneminde ve Abbasiler döneminde gelişimini sürdürmüştür.

İslam tarihyazıcılığının gelişimi ile İslam'ın yayılışı arasında bir ilişki olduğu söylenebilir. İslam devleti kısa süre içerisinde oldukça geniş coğrafyalara yayılarak yeni muhataplar bulmuştur. Hız. Peygamber döneminden itibaren Müslümanların İslam'ı yayma girişimleri, farklı devlet ve dinlerle mücadele edilmesini gerekli kılmıştır. Hız. Peygamber'in vefatından önce Hristiyan ve Yahudilerle başlayan mücadele onun vefatıyla da devam etmiştir. Müslümanların Hristiyan ve Yahudilerle mücadelesi farklı şekillerde günümüzde dahi varlığını korumaktadır. Hristiyanlığı temsil eden Batı, tarihsel süreç içerisinde Müslümanlarla ilişki biçimini siyasi, askeri, ilmî, ekonomik vb. farklı şekillerde belirlemiştir. Özellikle 17. yüzyılın sonu ile 18. yüzyılın başlarında Rönesans ve Reform hareketlerinin etkisiyle ortaya çıkan koşullar, Batı'yı Müslümanlarla askeri mücadeleden çok ilmî ve dinî mücadeleye sevk etmiş ve

---

¹ Seyyide İsmail Kaşif, *İslam Tarihinin Kaynakları ve Araştırma Metodları*, çev. Mehmet Şeker, Rıza Savaş, ve Ramazan Şimşek (İzmir: İl-Vak. Yayınları, 1997), 21.

oryantalizm denilen Müslümanları yakında tanıma girişimleri ortaya çıkmıştır. Yahudiler ve Hıristiyanlar tarafından kontrol edilen oryantalizm, Müslümanları yakından tanımanın yolunun onların temel kaynaklarını tanımaktan geçtiğini görmüş, böylece erken dönem kaynaklar tetkik ve neşredilmeye başlanmıştır. Müslümanları yakından tanıma ve araştırma hedefinde olan oryantalistler, sahip oldukları ideolojileri ve Müslümanlarla ilgili kanaatleri temellendirmek amacıyla İslam tarihi kaynaklarına başvurmuşlar, Hz. Peygamber'in ve İslam'ın zaaf noktalarını aramaya başlamışlardır. Oryantalistler, Hz. Peygamber'e ithamlarda bulunmak amacıyla siyer alanındaki Rahip Bahîrâ, Garânîk, Hz. Peygamber'in evlilikleri, ganimet uygulamaları gibi birtakım meseleleri gündeme getirmekte ve çalışmalarında sıkça bu konular üzerinde tartışmaktadırlar. Oryantalizmin Müslümanları ve İslam'ı eleştiri konusu yaptıkları önemli konulardan biri de Hz. Peygamber'in özellikle Medine döneminde Yahudilerle ilişkileridir.

Oryantalistlerin İslam tarihi kaynaklarını okuma sorununa odaklanan bu çalışma, oryantalistler içerisinde büyük bir nüfuza sahip ve günümüzde dünya kamuoyunda en etkili kitle olan Yahudilerle Müslümanların ilk ilişkilerinde yaşadıkları birtakım sorunlara, oryantalistlerin yaklaşımlarını ortaya koymayı hedeflemektedir. Başta Batı olmak üzere tüm dünyada Hz. Muhammed imajını etkileyen oryantalizmin İslam tarihinin temel kaynaklarına ne ölçüde bağlı kaldıklarını tespit etmek, oryantalistlerin yaklaşımların sonuçlarını ortaya koymak bu çalışmanın hedefleri arasındadır.

Çalışmada araştırmanın temel problemiği iki hususa dayanır. İlki hicrî 2. asırdan itibaren hicrî 8. asra kadar telif edilen başlıca İslam tarihi kaynakları üzerinden Yahudilerin Medine'den çıkarılması konusunu incelemek, konuyla ilgili var olan bilgileri tespit etmek ve tarih yazarlarının konuyu nasıl ele aldıklarını ortaya koymaktır. Tezin diğer bir problemiği ise oryantalistlerin İslam tarihi kaynaklarında

Yahudilerin Medine’den çıkarılması konusundaki rivayetlere yaklaşımlarını ortaya koymaktır. İslam tarihiyle ilgili bir konu araştırılırken temel kaynaklar İslam tarihi kaynakları olmalıdır. Bundan dolayı İslam tarihi alanında telif edilen eserler üzerinden Yahudilerin Medine’den çıkarılması konusu ele alınmaya, kaynaklardaki bilgiler bütüncül olarak ortaya konulmaya, varsa bilgilerdeki farklılıklara dikkat çekilmeye ve bu farklılıkların olayın anlaşılmasını ne şekilde etkilediği tespit edilmeye çalışılacaktır. Bunlar yapılırken İslam tarihi kaynaklarında bilginin aktarım süreci takip edilecek, bilgilerdeki farklılıklara dikkat çekilmeye çalışılacak ve İslam tarihçilerinin olayı nasıl aktardıkları ortaya konulmaya çalışılacaktır. Oryantalist araştırmalar üzerinden ise oryantalistlerin Yahudilerin Medine’den çıkarılmasıyla ilgili iddialarını, oryantalistler için İslam tarihi kaynaklarının kaynaklık değerini, oryantalist yaklaşımların İslam tarihi kaynaklarına uygunluğunu ve söz konusu yaklaşımların ortaya çıkardığı sonuçları tespit edilmeye çalışılacaktır. Nitekim İslam tarihyazıcılığının genel bir özelliği olarak karşımıza çıkan bilgi çeşitliliği ve farklılığı meselesinin ne ölçüde olduğu, nerelerde olduğu, değişimin sonuçları ve etkileri, olayın seyrini ne ölçüde etkilediği, olayın aslında mı yoksa tâli meselelerde mi olduğu İslam tarihiyle ilgili her olay için araştırılması gereken bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Burada değinilmesi gereken birkaç husus bulunmaktadır. Bunlardan ilki, teze başlarken yapılan ön incelemelerde İslam tarihi kaynaklarında verilen bilgilerde birtakım farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Bu ön kabulün ne derece haklı olduğuna sonuç kısmında değinilecektir. İkinci olarak, İslam tarihi alanında ortaya konulan bir çalışmada esas alınması gereken kaynakların İslam tarihinin temel kaynakları olması gerektiği mantıken kabul edilmesi gereken bir husustur. Bundan dolayı tezde gerçek ve bilimsel bilgi olarak kabul edilen, İslam tarihi kaynaklarında aslî hususlarda değişmeye ve farklılaşmaya uğramadan aktarılan bilgilerdir.

Araştırmanın İslam tarihinin farklı kaynak türlerinin bütüncül ve tutarlı bilgi ortaya koymada ne ölçüde elverişli olduğu konusunda İslam tarihi alanına katkı sağlaması hedeflenmektedir. Ayrıca çalışmanın, oryantalistlerin Hz. Peygamber'i ve Müslümanları eleştiri konusu yaptıkları meselelerin başında gelen Yahudilerin Medine'den çıkarılması konusuna yaklaşımlarını, İslam tarihi kaynaklarındaki bilgiler çerçevesinde yeniden ele alarak doğru Hz. Muhammed imajının ortaya konulması noktasında katkı sunması hedeflenmektedir.

2. Yöntem

Bu araştırma İslam tarihyazıcılığına İslam tarihi kaynakları üzerinden katkı yapmayı hedefleyen genel karakteri itibariyle nitel bir çalışmadır. Bilimsel bir araştırmada, araştırmanın yöntem seçimi, ne tür verilerin toplanacağı ve bu verilerin nasıl çözümleneceği büyük önem taşımaktadır. Dolayısıyla araştırmanın sonunda sağlıklı sonuçlara ulaşmak için bazı bilimsel teknik ve yöntemlerin seçilmesi zorunludur. Bu çalışmada konunun seyrine bağlı olarak, nitel araştırma tekniklerinden doküman tekniği/doküman incelemesi, örnek olay incelemesi ve eleştirel söylem analizi kullanılmıştır.

Araştırmada, Yahudilerin Medine'den çıkarılması konusunda İslam tarihi kaynaklarında var olan rivayetlere oryantalistlerin yaklaşımları, konuyla ilgili bilgi veren kaynakların incelenmesi/doküman incelemesi yoluyla ortaya konulmaya çalışılmıştır. Yahudilerin Medine'den çıkarılması ise örnek olay incelemesi tekniğini gerekli kılan yöntemlerdendir. Çalışmada, oryantalist İslam tarihi kaynaklarında bulunan rivayetlere ve bilgilere yaklaşımlarıyla ilgili ulaşılan sonuçların değerlendirilmesi, kaynaklardaki bilgilere ne derece bağlı kaldıklarının tartışılması noktasında da eleştirel söylem analizi kullanılmıştır.

Araştırmanın ilk safhasında, Yahudilerin Medine’den çıkarılması konusundaki bilgilerin erken dönem İslam tarih yazıcılığında nasıl aktarıldığı ve anlatıldığını anlamak için bütüncül bir okuma yapılmıştır.

Araştırmanın ikinci aşamasında, konuyla ilgili yeterli bilgi verdiğini düşündüğümüz kaynaklar belirlenmiş ve her asırda en az bir tane olacak şekilde kronolojik olarak tasnif edilmiştir. Yüzyıllar arasında kopukluk olmaması ve bilgilerin kaynaklarda nasıl aktarıldığını tespit edebilmek amacıyla her asırda en az bir tarih yazarı olmasına özen gösterilmiştir. Yapılan okumalar sonucunda araştırmada yararlanmak üzere toplam 14 eser belirlenmiş ve ilk bölümde İslam tarihçileri üzerinden ele alınacak Yahudiler’in Medine’den çıkarılması konusu bu eserler bağlamında incelenmiştir.

Araştırmanın üçüncü aşamasında, oryantalistlerin konuya yaklaşımlarını ortaya koymak amacıyla oryantalist araştırmalar üzerinden bir okuma yapılmış ve Yahudilerin Medine’den çıkarılması konusunda görüş beyan eden oryantalistlerin kitapları kaynak olarak belirlenmiştir. Belirlenen oryantalist eserlerden ilgili konu dikkatli bir şekilde incelenmiş, oryantalistlerin iddiaları ortaya konulmuştur.

Araştırmanın dördüncü aşamasında ise her iki grubun iddiaları İslam tarihçilerinin verdikleri bilgiler esas kabul edilmek üzere karşılaştırılmış, böylece oryantalistlerin iddialarının İslam tarihyazıcılığına uygun olup olmadıkları ortaya konulmuştur. Bununla birlikte oryantalistlerin konuya yaklaşım tarzları tespit edilerek bunların ortaya çıkardığı sorunlar da tartışılmıştır.

3. Kapsam/Sınırlıklar

Çalışma öncelikle Hz. Peygamber'in Yahudilerle ilişkileri ve Yahudilerin Medine'den çıkarılması konusıyla sınırlandırılmıştır. Bunun ilk sebebi İslam tarihçilerinin bu konuya özel ilgi duymaları ve kitabında bu konuya yer vermeleridir. Diğer taraftan Yahudilerin Medine'den çıkarılması konusuna İslam tarihçileri kadar oryantalistler de dikkat çekmişler ve çeşitli yorumlar yapmışlardır. Hem İslam tarihçilerinin hem de oryantalistlerin konuyla ilgili ortak ilgileri ve eserlerinde konuya yer vermeleri sebebiyle Yahudilerin Medine'den çıkarılması konusu seçilmiştir. Dolayısıyla çalışmanın içeriği Yahudilerin Medine'den çıkarılmasıyla sınırlı olacaktır.

Çalışmadaki ikinci sınırlama ise dönemle ilgilidir. Nitekim Hz. Peygamber'in Mekke döneminde de Yahudilerle temasları söz konusudur. Bu dönemde Müslümanlarla Yahudiler arasındaki ilişkiler dolaylı devam etmiştir. Müslümanların henüz güçsüz olmaları ve nüfuz bakımından az sayıda olmaları küçük sürtüşmeler dışında büyük sorunların ortaya çıkmasına engel olmuştur. Fakat Medine döneminde Müslümanlarla Yahudiler arasındaki ilişkilerin seyri değişmiş, iki taraf arasında doğrudan mücadele başlamıştır. Bu sebeple Yahudilerle ilişkilerin Medine döneminde yoğun olması ve doğrudan mücadelenin izlenebildiği bir dönem olması sebebiyle Yahudilerin Medine'den çıkarılması konusu seçilmiştir.

Çalışmadaki diğer bir sınırlama ise kaynak çeşitleri ile ilgilidir. Araştırmada İslam tarihi kaynakları ve türleri seçilmiş olup malzeme sunabileceği ihtimali kabul edilmekle birlikte çalışmanın sınırlarını aşacağı düşünülerek hadis kaynaklarına başvurulmamıştır.

Çalışmada oryantalistlerin ve eserlerinin seçiminde esas alınan ilk kriter, kitabın konusunun Hz. Peygamber'in hayatı olmasıdır. Zira bazı kitaplar siyer kitabı olmamalarına rağmen Hz. Peygamber'den bahsedebilmektedir. Bu bağlamda araştırmada seçilen oryantalist araştırmaların içeriğinin siyerle ilgili olmasına dikkat

edilmiştir. Diğer bir kriter ise kitabın geniş bir okuyucu kitlesine sahip olması ve eserinin Batı’da, özellikle oryantalistler arasında kabul görmesidir. Nitekim üzerinde araştırma yapılacak bir kaynağın ilmî bir hüviyete sahip olması ve alanında uzman bir kişi tarafından kaleme alınması onun bilimselliğinin ilk şartıdır. Aynı zamanda bu kriter Batı’da bilimsel olduğu kabul edilen oryantalist siyer kitaplarının bu kabule uygun olup olmadıkları konusunda da bir fikir verecektir.

4. Literatür

Çalışmada faydalanılan temel İslam tarihi kaynakları ve müellifleri şunlardır;

4.1. İslam Tarihi Kaynakları

Zühri (ö. 124/742): Müellifin *el-Megâzi* adlı çalışması, siyer yazıcılığında Hz. Peygamber’in hayatını ele alan meşhur eserlerden kabul edilmektedir. Eser, Hz. Peygamber’in hayatını konu alan megâzi türünde kaleme alınmış en erken eserlerden biri olması açısından çalışmamızın kaynakları arasında yer almıştır.

İbn İshâk (ö. 151/768): 80/699 yılında Medine’de doğan İbn İshâk, genç yaşlardan itibaren şiir, siyer-megazi, hadis, eyyâmü’l-Arab gibi konularda dersler almıştır. Müellifin siyer alanında kaleme aldığı eseri *es-Sîretü’n-Nebeviyye, Kitâbü’l-Megâzi, el-Megâzi* şeklinde çeşitli isimlerle anılmakla birlikte İbnü’n-Nedîm’in Fihrist’inde “*Kitâbü’s-Sîre ve’l-Mübtede’â ve’l-Megâzi*” ve “*Kitâbü’s-Siyer ve’l-Cihâd*” olarak geçmektedir.² Müellifin söz konusu eseri elimize ulaşan erken İslam tarihi kaynaklarından biri olması ve İbn Hişâm’ın eserine kaynaklık etmesi yönüyle önemlidir.

---

² İbn Nedîm, *Kitâbü’l-Fihrist*, çev. Ramazan Şeşen (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2019), 290.

Vâkıdî (ö. 207/823): 130/740 yılında Medine’de doğan Vâkıdî’nin *Kitâbu’l-Megâzî* adlı eseri Hz. Peygamber’in savaşlarını ele alan en temel kaynaklardan biridir. Vâkıdî Medine ekolünden kabul edilir. Ramazan Şeşen “Vâkıdî ile bu ekol gerçek bir tarih ekolü haline geldi.”³ diyerek müellifin önemine işaret etmektedir. Kendisi Malik b. Enes ve Sevrî gibi kişilerden dersler almış, bilgisinin genişliği ve zekasının keskinliği ile ön plana çıkmıştır.⁴

İbn Hişâm (ö. 218/833): İbn Hişâm’ın, İbn İshâk’a ait *es-Sîre* adlı eserde çeşitli değişiklikler yaparak meydana getirdiği *es-Siretü’n-Nebeviyye*’si, siyer yazıcılığının temel kaynaklarından biri olması ve konuları bütüncül olarak anlatan siyer kaynaklarının başında gelmesi bakımından oldukça mühimdir.⁵

İbn Sa’d (ö. 230/844): Vâkıdî’nin öğrencisi olan İbn Sa’d’ın *et-Tabakâtü’l-Kübrâ* adlı eseri tabakat türünün en önemlilerinden biri olması yönüyle önemlidir.⁶ Ayrıca tabakat türündeki bir eserde siyerle ilgili bir konunun ne şekilde ele alındığını görmemiz açısından İbn Sa’d’ın söz konusu eserine kaynak olarak başvurulmuştur.

Halîfe b. Hayyât (ö. 240/854): Hayatı hakkında oldukça az bilgi bulunan Halîfe b. Hayyât’ın Basra’da doğduğu ve *et-Târih* adlı bir eser kaleme aldığı bilinmektedir. Müellifin *et-Târih* adlı eseri İslam dünyasında kronolojik olarak yazılmış genel tarih kitaplarından günümüze gelen ilk örnek olması açısından araştırmamızın kaynakları arasına dahil edilmiştir.⁷

---

³ Ramazan Şeşen, *Müslümanlarda Tarih-Coğrafya Yazıcılığı* (İstanbul: İSAR, 1998), 20.

⁴ Şemseddin Günaltay, *İslam Tarihinin Kaynakları -Tarih ve Müverrihler-* (İstanbul: Endülüs Yayınları, 1991), 27.

⁵ İsmail Kaşif, *İslam Tarihinin Kaynakları ve Araştırma Metodları*, 39-40.

⁶ Josef Horovitz, *İslami Tarihçiliğin Doğuşu* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2019), 212.

⁷ Mustafa Fayda, “Halife b. Hayyât” (Ankara: DİA, 1997), 302.

Belâzürî (ö. 279/892): Hayatı hakkında bilgiler oldukça sınırlıdır. Zehebî, Belâzürî'yi “sâhibü't-târîhi'l-kebîr” olarak zikreder.⁸ Belâzuri'nin meşhur eseri *Ensâbu'l-Eşrâf* tır. Ensâb ve tabakat türünün önemli örneklerinden biri olan bu eser, siyerle ilgili bir meselenin ensâb türünde kaleme alınmış eserlerde ele alınış tarzını örneklendirmesi açısından tezimizin kaynağı olarak kullanılmıştır. *Ensâbu'l-Eşrâf*, siyer konusunun tabakât türünde ne şekilde ele alındığının görülmesi ve kaynak türü çeşitliliği açısından çalışmanın kaynakları arasında yer almıştır.

Ya'kubî (ö. 292-905): Bağdat'ta doğan Ya'kubî'nin en meşhur eseri *Târîhu'l-Ya'kubî*'dir. Bu eser umumi tarih eserlerinin en erken örneklerindendir. Yaygın kanaate göre Fars asıllı olan müellifin Şia bakış açısına sahip olmakla birlikte mutedil bir tavır takındığı kabul edilmektedir.⁹ Umumi tarih türlerinin ilk örneklerinden olması bakımından Ya'kubî'nin *et-Târîh* adlı eseri araştırmanın kaynakları arasında yer almaktadır.

Taberî (ö. 310/922): 224 yılı başından veya 225 yılı sonunda doğan Taberî, 310 yılında vefat etmiştir. Şiir, kıraat, hadis, Kur'ân, tarih, tefsir, Arap dili gibi birçok alanda uzman olan ve eserler telif eden Taberî'nin kaleme aldığı *Târîhu'r-Rusûl ve'l-Mulûk* adlı eser, umumi tarih türünün en meşhur eseridir.¹⁰ Gerek umumi tarih türünde olması gerekse Taberî'nin tarihçilik anlayışına bağlı olarak kendisinden önceki tüm rivayetleri bir araya getirme usulünü belirlemesi söz konusu eserin önemini artırmakta ve siyerle ilgili çalışmamızın temel kaynakları arasında yerini almaktadır.

İbn Hibbân (ö. 354/965): *es-Sîretü'n-Nebeviyye* adlı eserin sahibi İbn Hibbân, Hâkim en-Nisâbü'rî'nin de işaret ettiğini üzere hadis, lügat, fıkıh ve ahbar ilimlerinde

---

⁸ Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, c. 13 (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1374), 162.

⁹ Şeşen, *Müslümanlarda Tarih-Coğrafya Yazıcılığı*, 51.

¹⁰ Yâkût el-Hamevî, *Mu'cemü'l-Üdebâ*, c. 1 (Beyrut: Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî, 1993), 2441-42.

uzmandır. Daha çok hadis ve rical ilimlerinde ön plana çıkmakla birlikte tarih alanında da eser kaleme almıştır.¹¹ Kaynaklarda *et-Târîh* adlı bir eser kaleme aldığı belirtilir.¹² İbn Hibbân'ın *es-Sîre*'si hicrî dördüncü asırda Taberî'nin umumi tarihinden sonra kaynak olarak belirlediğimiz ikinci eserdir. İçeriğinin doğrudan Hz. Peygamber'in hayatı olması ve dördüncü asırda kaleme alınması kaynak olarak belirlememizde etkili olmuştur.

İbn Hazm (ö. 456/1064): Zahirî mezhebinin en büyük temsilcisi olarak kabul edilen İbn Hazm'ın *Cevâmiu's-Sîre*'si, onun *Cemheretü Ensâbi'l-Arab* adlı eserinden sonra tarih alanındaki en önemli eseri kabul edilmektedir. Muhtasar bir siyer kitabı olan *Cevâmiu's-Sîre* beşinci asır siyer kaynaklarından olması yönüyle kaynaklarımız arasındadır.

İbnü'l-Cevzî (ö. 597/1201): Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, hadis, tefsir ve tarih başta olmak üzere birçok ilimde yetkindir.¹³ İbnü'l-Cevzî'nin *el-Muntazam fî Târîhi'l-Mülûk ve'l-Ümem* adlı eseri yaratılıştan başlayarak 574/1179 yılına kadarki olayların anlatıldığı umumi bir tarih eseridir. Müellif eserini kronolojik olarak kaleme almış, önce her yıla ait olaylara daha sonra da o yıl vefat eden önemli şahıslara ait bilgilere yer vermiştir. İbnü'l-Cevzî'nin bu yöntemi tarihyazıcılığına yenilik katmış, kendisinden sonra İbnü'l-Esîr ve İbn Kesîr tarafından takip edilmiştir.

İbnü'l-Esîr (ö. 630/1233): Mecdüddîn İbnü'l-Esîr ve Ziyaüddîn İbnü'l-Esîr'in kardeşi olan ve *el-Kâmil fî t-Târîh* adlı eser kaleme alan İzzeddîn İbnü'l-Esîr'in *el-Kâmil* adlı eseri, umumi tarih eserlerinin en önemlilerinden biridir. Taberî'den sonra genel tarihler arasında en fazla adı geçen el-Kâmil'in önemine ve İbnü'l-Esîr'in geç

---

¹¹ Zehebî, *Tezkiratü'l-Huffâz*, c. 3, t.y., 920-21.

¹² Sübkî, *Tabakâtü's-Şâfiyye*, c. 3 (Dâru'l-İhyâ, t.y.), 132; Zehebî, *Tezkiratü'l-Huffâz*, 3:921.

¹³ İbn Hallikân, *Vefeyâtü'l-A'yân*, c. 3 (Beyrut: Dâru Sâdır, t.y.), 140-41.

dönem müelliflerden olmasına binaen söz konusu eseri kaynaklar arasında zikredilmektedir.

İbn Kesîr (ö. 774/1373): Ebü'l-Fidâ İbn Kesîr'in umumi tarih eserlerinden olan *el-Bidâye ve'n-Nihâye* adlı çalışması gerek Müslüman araştırmacıların gerekse Batılı araştırmacıların sıkça müracaat ettiği eserlerden biridir. Kronolojik olarak kaleme alınan eser, muahhar kaynaklar arasında zikredilmekle birlikte Hz. Peygamber'in hayatına dair geniş bir malumatı barındırması sebebiyle çalışmamıza kaynaklık etmiştir.

4.2.Oryantalist Araştırmalar

Nerede başladığı, tarihinin nereye kadar götürülebileceği sorusuna farklı cevaplar verilse de Oryantalizm'in 18. yüzyılın son çeyreğinden itibaren ve bilhassa 19. yüzyılda kurumsallaştığı genel kabuldür.¹⁴ Bununla birlikte biz 18. yüzyıl öncesinde kaleme alınan bazı eserlerin oryantalizmin gelişmesinde önemli olduğu kanaatinden hareketle çalışmamızda 17. yüzyılda kaleme alınmış eserlerden başlamayı daha uygun görmekteyiz.

Oryantalist araştırmalar üzerinden Hz. Peygamber'in hayatıyla ilgili bir konu incelendiğinde müellifin nereli olduğu, hangi dine mensup olduğu, özellikle Yahudilerin Medine'den çıkarılması konusunda Yahudi olup olmadıkları gibi birtakım bilgiler doğru sonuçlara ulaşma noktasında önem taşımaktadır. Bu sebeple aşağıda verilen oryantalist müellifler hakkında tüm bu bilgiler özetle aktarılmaya çalışılacaktır. Müelliflerin sahip olduğu söz konusu kriterlerin eserlerine yansımalarına ise sonuç kısmında değinilecektir.

---

¹⁴ Yücel Bulut, "Oryantalizmin Tarihsel Gelişimi Üzerine Bir Değerlendirme", *Marife* 2, sy 3 (2002): 15; Yücel Bulut, *Oryantalizmin Kısa Tarihi* (İstanbul: Küre Yayınları, 2014), 86.

Henry Stubbe (ö. 1676): 28 Şubat 1632’de İngiltere’nin Lincolnshire şehrinde dünyaya gelen Henry Stubbe, 1641’de başladığı Westminster School’da Latince, Yunanca, İbranice ve Arapça konusunda uzman olan papaz Richard Busby’den dersler almıştır. 1642-1646 yılları arasında meydana gelen siyasi karışıklıklar ve isyanlar Stubbe’nin eğitim hayatını etkilemiş, ailesinde birtakım ekonomik sıkıntılara yol açmıştır. Stubbe bu süreçte sık sık kilisede bulunmuş, kilise yöneticisi Dr. John Owen tarafından himaye edilmiştir. Ayrıca dönemin devlet adamlarından Henry Vane ile de temas halinde olmuştur.¹⁵ Stubbe Haziran 1676’da vefat etmiştir.¹⁶

Henry Stubbe’nin ilk kez 1659’da yayınlanan “*Muhammediliğin Yükselişi ve İlerlemesi Üzerine Bir Açıklama-An Account of the Rise and Progress of Mahomedanism*” adlı çalışması 1699’da bazı düzeltmelerle yeniden yayınlanmıştır. Söz konusu çalışma Stubbe’nin İslam’a ve Hz. Peygamber’e bakışını ortaya koyması yönüyle önemlidir. *Muhammediliğin Yükselişi ve İlerlemesi Üzerine Bir Açıklama* doğrudan Hz. Peygamber’in hayatını kaleme almak amacıyla yazılmasa da Hz. Peygamber’in hayatından bahsetmesi ve çalışmamızın temel konusu olan Yahudilerin Medine’den çıkarılması meselesine dair bilgilere yer vermesi açısından yararlanılan eserler arasında zikredilmiştir.

Henri de Bounvillers (ö. 1722): Boulainvilliers 11 Ekim 1658’de Fransa’da doğmuş, 23 Ocak 1722’de Paris’te ölmüş, Hristiyan bir Fransız tarihçi ve

---

¹⁵ P. M Holt, *A Seventeenth-Century Defender of Islam: Henry Stubbe (1632-76) and His Book* (London: Dr. Williams’s Trust, 1972), 11-16.

¹⁶ James R. Jacob, *Henry Stubbe, Radical Protestantism and The Early Enlightenment* (Cambridge [Cambridgeshire] ; New York: Cambridge University Press, 1983), 2.

düşünürdür.¹⁷ Hakkında yapılan çalışmalar kendisinin feodal sistemin savunucusu olduğunu, adil, meşru ve tarihin gerçekliğine uygun tek sistemin feodal sistemden geçtiğini söylediğini belirtir.¹⁸

Hiz. Peygamber'in hayatı hakkında kaleme aldığı orijinal adı “*La Vie de Mahomet*” olan “*Muhammed'in Hayatı-The Life of Mahomet*” adlı kitabı ilk defa 1731'de İngilizceye tercüme edilerek basılmıştır. Basıldığında “Avrupa kültürünün ürettiği ilk açıkça İslam yanlısı metin”¹⁹ olarak gösterilen söz konusu çalışma da erken bir dönemde basılması ve Batı'da Hiz. Peygamber'in hayatı konusunda başvuru olan çalışmalardan biri olması yönüyle tezimizde yararlandığımız eserler arasında yerini almıştır.

Humphrey Prideaux (ö. 1724): 3 Mayıs 1648'de İngiltere'nin Padstow kasabasında doğan Prideaux, küçük yaşlarda Henry Stubbe'nin de hocalığını yapan papaz Richard Busby'dan dersler almıştır. Aralık 1668'de İsa Kilisesi'nde öğrenciliğe başlayan Prideaux, 1672'de lisans derecesini elde etmiştir.²⁰

Hristiyan olan Prideaux'un “*Sahtekârlığın Gerçek Doğası, Muhammed'in Hayatında Tam Olarak Gösterildi-The True Nature of Imposture Fully Display'd in*

---

¹⁷ Vincent Buranelli, “The Historical and Political Thought of Boulainvilliers”, *Journal of the History of Ideas* 18, sy 4 (Ekim 1957): 495.

¹⁸ René Doumic, “Henri, Count of Boulainvilliers”, içinde *Catholic Encyclopedia.*, ed. Charles Herbermann, c. 2 (New York: Robert Appleton Company, 1913).

¹⁹ Kecia Ali, *The Lives of Muhammad* (Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 2014), 37.

²⁰ Edward Maunde Thompson, ed., “Preface”, içinde *Letters of Humphrey Prideaux, Sometime Dean of Norwich, to John Ellis, Sometime Under-Secretary of State 1674-1722*, kitap editörü Humphrey Prideaux, c. 15 (Westminster: Parliament Street, 1875), 1-3.

The Life of Mahomet” adını taşıyan ve ilk kez 1697’de Londra’da basılan eseri, başlığından da anlaşılacağı üzere sahtekarlık teması üzerine kuruludur.²¹ Hz. Peygamber hakkında sahip olunan bu imaj, Batı’nın Hz. Peygamber’e ve hayatına dair bakış açısını yansıtmaları açısından önemlidir.²²

Edward Gibbon (ö. 1794): Gibbon, 1737’de İngiltere, Putney’de doğmuştur. Westminster adlı özel bir okulda Latince ve Yunancayı öğrenmiş, daha sonra Oxford’daki Magdalen College’a kaydolmuştur. Okuduğu kitaplar ve öğretilerle Hristiyan inancına bağlı olan Gibbon, 1760 yılında İngiliz ordusuna girmiş, bundan sonra devlet kademelerinde etkin olmuş ve birçok siyasi anlaşmanın imzalanmasında hazır bulunmuştur. Gibbon, 1794’te İngiltere’de ölmüştür.²³

Edward Gibbon çeşitli filozofları okumuş ve onlardan etkilenmiştir. Onun en çok etkilendiği düşünürlerden biri Montesquieu’dur (1689-1755). Nitekim o, bir bölümünde İslam ve Hz. Peygamber’in hayatından da bahsettiği “*Roma İmparatorluğu’nun Gerileme ve Çöküş Tarihi-The History of the Decline and Fall of the Roman Empire*” adlı kitabını yazarken Montesquieu’dan oldukça etkilenmiştir.²⁴ O, kendisine dünya çapında bir şöhret kazandıracak olan bu eseri 1770’ten sonra İngiltere’de yazmaya başlamış, eserinin ilk cildi 1776’da, ikinci ve üçüncü cildi

---

²¹ Seyfettin Erşahin ve İbrahim Sarıçam, “Batı Oryantalizminin Hz. Peygamber’e Bakışı”, *Eskiyeni*, sy 5 (2007): 14.

²² Holt, *A Seventeenth-Century Defender of Islam*, 9-10.

²³ Nicolas Scuralli, “The Significance of the Roman, Germanic and Christian Foundations: How Gibbon Misunderstood the Fall of the Roman West” (Degree of Master, Canada, Concordia University, 2018), 31-36.

²⁴ Nicolas Scuralli, “The Significance of the Roman, Germanic and Christian Foundations: How Gibbon Misunderstood the Fall of the Roman West”, 33.

1781'de ve geri kalan üç cilt 1788'de yayınlanmıştır.²⁵ Hz. Peygamber'i konu aldığı bölüm ise kitabın altıncı cildindeki 50. bölümde yer almaktadır.

Washington Irving (ö. 1859): Irving 3 Nisan 1783'te İngiliz göçmeni bir aile olan Sarah ve William'ın çocukları olarak Amerika'da dünyaya gelmiştir.²⁶ Irving daha çok edebiyatçı yönüyle tanınmakla birlikte tarih ve biyografi çalışmalarıyla da ön plana çıkmaktadır. 1802'de kardeşi Peter'in editörü olduğu Morning Cronicle'da yaptığı yayınlarla edebiyat dünyasında tanınmaya başlamıştır.²⁷ *The Sketch Book of Geoffrey Crayon* başta olmak üzere George Washington, Oliver Goldsmith ve Hz. Muhammed'in biyografisi üzerine kaleme aldığı eserlerle tanınmaktadır.

Irving, Hz. Muhammed'in biyografisini anlattığı ve çalışmamızda kullandığımız “*Muhammed ve Haleflerinin Hayatları-Lives of Mahomet and His Successors*” adlı kitabını 1827'de yazmaya başlamış, yaklaşık yirmi üç yıl sonra 1850'de tamamlamış ve yayımlamıştır.²⁸ Irving'ın edebiyatçı olması ve biyografi yazarlığında ön plana çıkması, Hz. Peygamber'in hayatını konu alan kitabının faydalanılan çalışmalar arasında yer almasında etkili olmuştur.

Reinhart Pieter Anne Dozy (ö.1883): Dozy 21 Şubat 1820'de Hollanda'da doğmuştur. Fransız kökenli Protestan bir aileye mensup olan Dozy, gençlik yıllarından itibaren filoloji, edebiyat ve tarih derslerine ilgi göstermiştir. Weijers'tan (ö. 1845) Arapça, İbranice, Keldanice ve Süryanice öğrenmiş, Arap tarihini öğrenmeye dair de hocasından telkinler almıştır. 1844'te “*Historia Abbadidarum*” başlıklı teziyle doktor

---

²⁵ Scuralli, “The Significance of the Roman”, 35-36.

²⁶ Andrew Burstein, *The Original Knickerbocker: The Life of Washington Irving* (New York: Basic Books, 2007), 7.

²⁷ Burstein, *The Original Knickerbocker*, 19.

²⁸ Burstein, *The Original Knickerbocker*, 317.

unvanı alan Dozy, 1854'te profesör olmuştur. Tarih, Filoloji, Arap tarihi gibi çeşitli alanlarda birçok eseri olan müellif 30 Nisan 1883'te Leiden'da ölmüştür.²⁹

Dozy'nin çalışmamızda kullandığımız eserinin orijinal adı *Het Islamisme*'dir. Söz konusu eser Felemenkçe kaleme alınmış ve ilk kez 1863'te basılmıştır. Daha sonra P. V. Chauvin tarafından *Essai sur l'Histoire de l'Islamisme* adıyla Fransızca'ya çevrilmiş ve 1879'da Leiden'da basılmıştır.³⁰

William Muir (ö. 1905): 27 Nisan 1819'da İskoçya'nın Glasgow şehrinde doğmuştur. 1837'den 1876 yılına kadar İngilizlere ait Doğu Hindistan Şirketi'nde çalışmış, buradaki görevi bittikten sonra Edinburg Üniversitesi Müdürü olarak görev yapmış³¹ ve 1857'deki Sipahi Ayaklanması'nda önemli görevler üstlenmiştir.³²

Muir, Hz. Peygamber'in hayatını konu edinen "*Muhammed'in Hayatı-The Life of Mahomet I-IV*" adlı eserini 1856-1861 yılları arasında tamamlamış ve eser Londra'da basılmıştır.³³ Bazı kaynaklar Muir'in Hristiyanlık taassubuna sahip olduğunu belirtmektedir.³⁴ Hacmi ve Muir'in İngilizler adına yıllarca hizmet etmiş

---

²⁹ Muharrem Samet Bilgin, "Dozy'ye Yazılan Türkçe Reddiyeler" (Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013), 14-21.

³⁰ İbrahim Hatiboğlu, "Osmanlı Aydınlarınca Dozy'nin Târîh-i İslâmiyyet'ine Yöneltilen Tenkitler", *İslam Araştırmaları Dergisi*, sy 3 (1999): 200.

³¹ Albert Hourani, *Batı Düşüncesinde İslam*, çev. Celal A. Kanat (İstanbul: Doruk Yayınları, 2010), 33.

³² Avril Ann Powell, *Muslims and Missionaries in Pre-Mutiny India*, London Studies on South Asia 7 (Richmond: Curzon Press, 1993), 261; Abdurrahman Bedevî, *Mevsûatü'l-Müsteşrikîn*, 3. bs (Beyrut: Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn, 1993), 578.

³³ Necîb Akîkî, *el-Müsteşrikûn* (Mısır: Dâru'l-Maârif, 1964), 492.

³⁴ Bedevî, *Mevsûatü'l-Müsteşrikîn*, 578.

olması göz önüne alındığında söz konusu eseri çalışmamız açısından önemli hale gelmektedir.

Leone Caetani (ö. 1935): 12 Eylül 1869'da Roma'da doğan Caetani Roma ailelerinin en büyük ve soylu ailelerinden birinin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Caetani'nin uzun yıllar kardinal, akademisyen, diplomat ve bilim adamı yetiştiren bir aileye mensup olduğu, kendisinin de ilimle iştigal ettiği, on bir farklı dili iyi derecede bildiği ve 1891 yılında Roma Üniversitesi'nin Antik Tarih ile Doğu Dili ve Tarihi bölümünden iyi derece ile mezun olduğu bilinmektedir.³⁵

Caetani'nin İslam tarihi alanındaki en meşhur eseri “*İslam Tarihi-Annali dell'Islam*”dır. Bu eser 1905-1925 yılları arasında kaleme alınmış, ilk cildi 1905'te yayınlanmıştır. Eser Hz. Peygamber'in hayatıyla başlar ve hicretin 40. yılına kadar gelir.³⁶ Caetani bu eseri kaleme alırken I. Guidi, H. Lammens, C. A. Nallino, J. Horovitz, C. H. Becker gibi oryantalistlerin görüşlerinden faydalanmış, hatta yazdıklarını bu kişilere göndererek görüşlerini almıştır.³⁷

David Samuel Margoliouth (ö. 1940): 17 Ekim 1858'de Londra'da doğan Yahudi asıllı Margoliouth, 22 Mart 1940'ta ölmüştür. Babası ve amcasının Yahudi asıllı Hristiyan din adamları oldukları bilinmektedir. Margoliouth da ailesinin isteğiyle Hristiyan ilahiyat eğitimi almıştır. 1881-1889 yıllarında Oxford Arapça kürsüsünde

---

³⁵ Muhammed İhsan Hacıismailoğlu, “Leone Caetani'nin Annali Dell'Islâm Adlı Eserinin Hüseyin Câhid Tarafından Yapılan Çevirisi Üzerine Bazı Düşünceler ve Türkiye'deki Yansımaları”, *İSTEM*, 31 Aralık 2020, 523-24.

³⁶ Bahar Laçın, “Caetani'nin Annali Dell' İslam Adlı Kitabı Çerçevesinde Hz. Peygamber ve Hadis Hakkındaki Görüşleri” (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi, 2019), 16.

³⁷ Mehmet Emin Eser, “Leone Caetani'nin İslam Tarihi Adlı Eserinde: Hz. Muhammed (Risalet Kadar)” (Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014), 6.

İslam ve Yahudilik üzerine araştırmalar yapan Margoliouth 1899'da İngiltere kilisesine din görevlisi olarak atanmış ve 1915'te İngiliz Akademisi'ne üye olmuştur.³⁸

Margoliouth'un Hz. Peygamber ve İslam hakkındaki çalışmaları arasında en fazla ön plana çıkanı “*Muhammed ve İslam'ın Yükselişi-Mohammed and The Rise of Islam*” adlı kitabıdır. İlk defa 1905 yılında Londra'da basılan kitap Batı'da Hz. Peygamber'in hayatı hakkında başvurulacak önemli çalışmalardan biridir.³⁹

Carl Brockelmann (ö. 1956): Brockelmann 1868 yılında Almanya'nın Rostock kentinde dünyaya gelmiştir. Bir süre asker olarak görev yapan Brockelmann daha sonra bu görevini bırakarak ticaretle meşgul olmuştur. Üniversitede oryantalizm, filoloji ve tarih dersleri almış, Arapça ve Habeşçe öğrenmiş ve Talmud okumaları yapmıştır. Breslau, Berlin ve Königsberg'de bulunmuş, daha sonra Halle'ye geçip burada emekli olmuş ve 6 Mayıs 1956'da bu şehirde ölmüştür.⁴⁰

Brockelmann'ın “*Geschichte der islamischen Völker und Staaten*” adını taşıyan ve ilk kez 1939'da basılan eseri kaynaklarımız arasındadır. 1949 yılında İngilizceye çevrilen eser Neşet Çağatay tarafından *İslam Milletleri ve Devletleri Tarihi* adıyla Türkçe'ye tercüme edilmiştir.⁴¹

---

³⁸ Esma Atay, “İlk Dönem İngiliz Oryantalistlerin Kur'an Çalışmaları W. Muir ve D. S. Margoliouth Örneği” (Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006), 84-85.

³⁹ M. Mustafa Hidâra, “Mevkıfû Marciliyûs mine'ş-şî'ri'l-'Arabî”, içinde *Menâhicü'l-Müsteşrikîn fi'd-Dirâsâti'l-Arabiyyeti'l-İslâmiyye* (Riyad, 1985), 397.

⁴⁰ Mustafa Yanç, “Carl Brockelmann Hayatı, Eserleri ve Tarihçiliği” (Bursa, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020), 17-26.

⁴¹ Yanç, “Carl Brockelmann Hayatı, Eserleri ve Tarihçiliği”, 37-38.

Maxime Rodinson (ö. 2004): 25 Ocak 1915'te Paris'te doğan Rodinson'un Yahudi asıllı bir aileye mensup olduğu, askerlik yıllarında Arap coğrafyasında bulunduğu ve 23 Mayıs 2004'te Paris'te öldüğü bilinmektedir.⁴²

İlk kez 1961'de Paris'te yayınlanan *Mahomet* adlı eseri 1971'de Mohammed adıyla Anne Carter tarafından İngilizce'ye tercüme edilmiştir.⁴³

William Montgomery Watt (ö. 2006): Watt, 1909 yılında bir papazın oğlu olarak dünyaya gelmiş, iyi bir Hristiyan olarak yetiştirilmiştir. Yunan felsefesi, Roma tarih felsefesi gibi dersler alan Watt, 1934-1938 yılları arasında Edinburg Üniversitesi'nde asistanlık yapmış, 1939'da papaz olarak atanmış ve Arapça öğrenmiştir. Tefsir başta olmak üzere Tasavvuf, İslam Hukuku, İslam ve Ortaçağ Felsefesi, Arap Tarihi ve Edebiyatı gibi birçok alanda akademik çalışmalar yapan Watt 24 Ekim 2006 yılında Edinburg'da vefat etmiştir.⁴⁴

Araştırmanın kaynakları arasında yer alan “*Muhammed Medine'de-Muhammed at Medina* adlı kitap, Watt'ın ilk kez 1953'te yayınlanan “*Muhammed Mekke'de-Muhammad at Mecca* adlı çalışmasının devamı niteliğinde olup ilk kez 1956'da yayımlanmıştır.⁴⁵

Lesley Hazleton: 1945 yılında İngiltere'de doğan Lesley Hazleton İngiliz asıllı ABD'li bir yazardır. Yahudi olan Hazleton 1994'te ABD vatandaşlığına kabul

---

⁴² Soner Akpınar, *Çağdaş Oryantalistlerin Hz. Muhammed Algısı* (Kahramanmaraş: SAMER, 2019), 16-17.

⁴³ Akîkî, *el-Müsteşrikûn*, 329.

⁴⁴ Ersin Kabakçı, “W. Montgomery Watt'ın Vahiy ve Kur'an Algısı” (Yüksek Lisans Tezi, Çorum, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013), 21-23.

⁴⁵ Abdur Raheem Kidwai, *Images of the Prophet Mohammad in English Literature* (New York: Peter Lang, 2018), 130.

edilmiştir. Tarih, politika ve Ortadoğu araştırmalarına odaklanan Hazleton, on iki yıldan fazla bir süre New York Times için Kudüs ve Ortadoğu’da muhabirlik yapmıştır. Dünya çapında bir tarihçi ve gazeteci olan Hazleton yaptığı çalışmalar neticesinde PEN-USA kitap ödülüne layık görülmüştür.⁴⁶ Hazleton’un çağdaş araştırmacılarından olması ve “İlk Müslüman-The First Muslim” adlı eserinin son dönemde Batı’da Hz. Peygamber hakkında kaleme alınan çalışmalardan biri olması yönüyle kaynaklarımız arasında yer almaktadır.

Araştırmanın temel kaynakları yukarıdaki eserler olmakla birlikte bunların yanında tarihyazıcılığı alanında özellikle İslam tarihyazıcılığının ortaya çıkışı ve gelişimi hakkında Abdulaziz Duri, Fred Donner ve Lawrence Conrad’ın “*The Rise of Historical Writing Among the Arabs*”⁴⁷, olayların cereyan ettiği şartları daha iyi anlamak için Hz. Peygamber döneminde Medine’deki sosyal ve siyasi hayatla ilgili bir girişi ihtiva eden Feyza Betül Köse’nin “*Medine’de Sosyal Hayat Dört Halife Dönemi*” adlı çalışması,⁴⁸ Hz. Peygamber’in Yahudilerle ilişkileri konusunda Nuh Arslantaş’ın “*Hz. Muhammed Döneminde Yahudiler*”, İsmail Hakkı Atçeken’in “*Hz. Peygamber’in Yahudilerle Münasebetleri*” ve Eyüp Baş’ın “*İslam’ın İlk Döneminde Müslüman Yahudi İlişkileri*” adlı eserleri,⁴⁹ konunun temel hareket noktası olan Medine Vesikası ve maddeleri hakkında Muhammed Hamidullah’ın “*el-Vesâiku’s-*

---

⁴⁶ Akpınar, *Çağdaş Oryantalistlerin Hz. Muhammed Algısı*, 27.

⁴⁷ Abdulaziz Duri, Fred Donner, ve Lawrence Conrad, *The Rise of Historical Writing Among the Arabs* (New Jersey: Princeton University Press, 1983).

⁴⁸ Feyza Betül Köse, *Medine’de Sosyal Hayat Dört Halife Dönemi* (İstanbul: Mana Yayınları, 2016).

⁴⁹ Nuh Arslantaş, *Hz. Muhammed Döneminde Yahudiler* (İstanbul: KURAMER Yayınları, 2016); İsmail Hakkı Atçeken, *Hz. Peygamber’in Yahudilerle Münasebetleri* (İstanbul: Marifet, 1996); Eyüp Baş, *İslam’ın İlk Döneminde Müslüman Yahudi İlişkileri* (İstanbul: Gökkuşbu, 2018).

Siyâsiyye Hz. Peygamber Döneminin Siyasi-İdari Belgeleri”, Mustafa Özkan’ın “Medine Vesikası/Anayasası ve Birlikte Yaşama”, Mustafa Necati Barış’ın “Cahiliye’den Hz. Ömer’e Yargı”⁵⁰ adlı eserleri faydalanılan başlıca modern çalışmalardan bazılarıdır. Yine oryantalizm tarihi ve oryantalizm hakkında öne çıkan görüşler gibi konularda Yücel Bulut’ın “Kısa Oryantalizm Tarihi”, İbrahim Sarıçam, Mehmet Özdemir ve Seyfettin Erşahin’in “İngiliz ve Alman Oryantalistlerin Hz. Muhammed Tasavvuru”, Özcan Hıdır’ın “Batı’da Hz. Muhammed İmajı” adlı çalışmaları konuyla ilgili başvurulmuş çağdaş bazı eserlerdendir.⁵¹ Metodu ve konusu açısından Rizwi S. Faizer’in “Muhammad and The Medinan Jews: A Comparison of The Texts of Ibn Ishaq’s Kitab Sirat Rasul Allah with al-Waqidi’s Kitab al-Maghazi” isimli makalesi, özellikle oryantalist metinler ele alınırken istifade ettiğimiz, genel anlamda metinlere ideolojik yaklaşımların sebeplerinin ele alındığı ve örnek ideolojik metinlerin yer aldığı İrfan Aycan ve Mahfuz Söylemez’in “İdeolojik Tarih Okumaları” ile Mehmet Emin Özafşar’ın “İdeolojik Hadisçiliğin Tarihi Arkapları” başlıklı eserleri, çalışmamıza örneklik teşkil eden araştırmaların başında gelmektedir.⁵² Ayrıca belirtmek gerekir ki tezde kullanılan oryantalist araştırmalar

---

⁵⁰ Muhammed Hamidullah, *el-Vesâiku’s-Siyâsiyye Hz. Peygamber Döneminin Siyasi-İdari Belgeleri*, çev. Vecdi Akyüz (İstanbul: Kitabevi, 1997); Mustafa Özkan, *Medine Vesikası/Anayasası ve Birlikte Yaşama* (Ankara: Fecr, 2018); Mustafa Necati Barış, *Câhiliye’den Hz. Ömer’e Yargı* (Ankara: İlâhiyat, 2020).

⁵¹ Bulut, *Oryantalizmin Kısa Tarihi*; İ. Sarıçam, M. Özdemir, S. Erşahin, *İngiliz ve Alman Oryantalistlerin Hz. Muhammed Tasavvuru* (Ankara: Nobel Yayınları, 2012); Özcan Hıdır, *Batı’da Hz. Muhammed İmajı* (İstanbul: İnsan Yayınları, 2019).

⁵² Rizwi S. Faizer, “Muhammad and the Medinan Jews: A Comparison of the Texts of Ibn Ishaq’s Kitab Sirat Rasul Allah with al-Waqidi’s Kitab al-Maghazi”, *International Journal of Middle East Studies* 28, sy 4 (1996): 463-89; İrfan Aycan ve Mahfuz Söylemez, *İdeolojik Tarih Okumaları*

birkaç eser dışında çoğunlukla Hristiyanlar tarafından kaleme alınan kaynaklardır. Bunun nedeni erken dönem Yahudi kroniklerinde genel olarak Hz. Muhammed ve İslamiyet'ten bahsedilmesine rağmen Kaynukaoğulları, Nadîroğulları ve Kurayzaogulları gibi Yahudi kabilelerle ilgili bilgi bulunmamasıdır. Söz konusu kroniklerde Hz. Muhammed dönemindeki olaylara bilgilendirmeden ziyade polemik amaçlı yer verildiğinden dolayı tezin kaynakları arasında erken dönem Yahudi kronikleri yer almamıştır.⁵³

B) Hz. Muhammed Dönemi Yahudilerle İlişkilere Genel Bir Bakış

Tüm insanlığa dünya ve ahiret saadetine ulaşmaları için Allah tarafından örnek olarak gönderilen Kur'an'ın mübelliği Hz. Muhammed'in, Ehl-i kitap olarak vasıflandırılan Yahudiler ve Hristiyanlarla ilişkilerini bilmek büyük önem arz etmektedir. Çalışmanın sınırları dikkate alındığında Hz. Peygamber'in Yahudilere karşı izlediği politikanın bilinmesi Medine dönemindeki gelişmelerin anlaşılması ve yorumlanması noktasında oldukça önemlidir.

Yahudiler Kur'ân-ı Kerim'in birçok ayetinde detaylı bir şekilde anlatılmaktadır. Söz konusu ayetlerde Yahudilerle ilgili olumlu ve olumsuz birçok özellik sayılmakta, Allah'ın Yahudilere verdiği nimetlerden bahsedilmektedir.⁵⁴ Ayetlerde kendilerinin

---

(Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2002); Mehmet Emin Özafşar, *İdeolojik Hadisçiliğin Tarihi Arka planı* (Ankara: OTTO, 2017).

⁵³ Nuh Arslantaş, *Yahudilere göre Hz. Muhammed ve İslamiyet* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2011), 114.

⁵⁴ Atçeken, *Hz. Peygamber'in Yahudilerle Münasebetleri*, 17-40.

ilme nail olmaları,⁵⁵ (kendi dönemlerinde) alemlere üstün kılınmaları⁵⁶ gibi olumlu yönlerine karşılık Allah’a ve insanlara verdikleri ahdi bozmaları,⁵⁷ yeryüzünde fesat çıkarmaları,⁵⁸ çok gururlu ve kibirli olmaları,⁵⁹ peygamberlerine muhalefet etmeleri ve onların bir kısmını öldürmeleri,⁶⁰ kendilerine verilen ilmi kötüye kullanmaları ve kutsal kitaplarını tahrif etmeleri,⁶¹ Müslümanlara karşı kötü niyet beslemeleri ve Kur’ân’la alay etmeleri,⁶² münafıklar⁶³ ve müşriklerle⁶⁴ işbirliği yapmaları gibi olumsuz özellik ve hasletlere sahip oldukları anlatılmaktadır.⁶⁵

Hz. Peygamber’in kendileriyle aynı mekânı paylaşması, Müslümanların güç kazanarak siyasi anlamda Yahudilere rakip olarak ortaya çıkmaları gibi bazı sebeplerle Medine döneminde Yahudilerle ilişkiler yoğunlaşmıştır. Bu sebeple Hz. Muhammed’in Yahudilerle ilişkilerine kısaca değinmekte yarar vardır.

a. Mekke Döneminde Yahudilerle İlişkilere Genel Bir Bakış

---

⁵⁵ Yunus 10/93; Câsiye 45/ 16-17.

⁵⁶ Bakara 2/47, 122; Duhân 44/32.

⁵⁷ Bakara 2/63, 83-84, 100; Enfâl 8/56-57.

⁵⁸ Bakara 2/76; Mâide 5/62-64.

⁵⁹ Mâide 5/18; Bakara 2/111-112.

⁶⁰ Bakara 2/87; Mâide 5/70.

⁶¹ Kasas 28/76-78; Bakara 2/41-42; Nisâ 4/46.

⁶² Bakara 2/105, 109; Mâide 5/57.

⁶³ Bakara 2/14; Nisâ 4/138-139.

⁶⁴ Nisâ 4/51-52; Mâide 5/80-81.

⁶⁵ Detaylı bilgi için bkz.; M. Fatih Kesler, *Kur’an-ı Kerim’de Yahudiler ve Hristiyanlar* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2017), 199-214.

Tarihçiler Yahudilerin Arap yarımadasındaki varlıkları konusunda farklı görüşler ortaya atmışlardır. Bazıları Yahudilerin Arap yarımadasına dışarıdan geldiklerini savunurken bazıları da İslam'ın zuhurundan önce Yahudiliği kabul eden Araplar tarafından bu dinin yayıldığı görüşünü savunmuşlardır.⁶⁶ Yahudiliğin İslam'dan önce Arap yarımadasında Yesrib (Medine), Hayber, Vâdi'l-Kura, Teymâ, Maknâ, Fedek ve Yemen bölgelerinde yaygın olduğu bilinmektedir.⁶⁷ Yahudilerin Arap yarımadasına ne zaman geldikleri tam olarak bilinmemesine karşın Buhtu'n-nasr'ın Kudüs'ü işgal edip buradaki Yahudileri sürgün etmesinden sonra bölgeye geldikleri kabul edilmektedir. Yahudilerin Hicaz bölgesine göç ettikleri zaman Yesrib'te hangi kabilelerin olduğu konusunda bazı bilgiler mevcuttur. Bunlara göre o dönemde Yesrib'te Evs ve Hazrec kabilelerinin olmadığı, bu kabilelerin daha sonra Yemen bölgesinden göç ettikleri bilinmektedir. Yahudilerin Mekke'de sayıca ne kadar oldukları konusunda ise net bir bilgi yoktur. Konuyla ilgili farklı görüşler ortaya atılmıştır. Bazı araştırmacılar Mekke'de hemen hemen hiç Yahudi olmadığını yalnızca her yıl toplanan Ukâz Panayırı gibi toplanma yerlerine Yahudi tüccarların ve kâhinlerin geldiğini ifade ederken⁶⁸ bazıları da sayıları az olmakla beraber Mekke'de Yahudilerin var olduğunu ifade etmişlerdir.⁶⁹

Hız. Peygamber, on üç yıl kaldığı ve İslam'ı tebliğ ettiği Mekke şehrinde Yahudi sayısının az olması sebebiyle daha çok müşrik Araplara tebliğ faaliyetini

---

⁶⁶ Bkz. Arslantaş, *Hız. Muhammed Döneminde Yahudiler*, 70; İbrahim Sarıçam, *Hız. Muhammed ve Evrensel Mesajı* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2007), 20-24; Şemseddin Günaltay, *İslam Öncesi Araplar ve Dinleri* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2013), 33-35.

⁶⁷ Taberî, *Târîhü'r-Rusûl ve'l-Mulûk*, c. 1 (Beyrut, 1967), 539; Belâzürî, *Futûhu'l-Buldân* (Beyrut, 1987), 24; Cevâd Ali, *el-Mufasssal fî târihi'l-Arab kable'l-İslam*, c. 6, 2001, 518.

⁶⁸ Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, çev. Salih Tuğ, c. 1 (İstanbul, 1990), 553.

⁶⁹ M. İzzet Derveze, *Sîretü'r-Rasûl*, c. 1 (Mısır, 1965), 336.

sürdürmüştür. Fakat İslam'ın evrensel bir din olması sebebiyle tebliğ yalnızca bu gruplara teşmil değildir. Müşrik Arap kabilelerine olduğu kadar Yahudiler, Hristiyanlar, Mecûsîler, Sâbiîler ve tüm insanlığa tebliğ faaliyeti sürdürülmüştür. Yahudilerin daha çok Hayber ve Yesrib'te bulunmaları dolayısıyla ilk etapta az sayıda Yahudi'yle muhatap olunsa da bu durum Mekke Yahudilerinin İslam'dan ve Peygamber'den bihaber oldukları anlamına gelmemektedir. Tevrat'taki rivayetler, Yahudi bilginlerin haberleri ve Mekke'ye ticaret maksadıyla gelen Yahudilerin döndüklerinde kabilelerine verdikleri bilgiler, Yahudilerin İslam dini konusunda bilgi sahibi olmalarını sağlamıştır.⁷⁰

Kur'ân-ı Kerim'in: *"Kendilerine kitap verdiğimiz kimseler, O'nu (Rasulullah'ı) kendi öz oğullarını tanıdıkları gibi tanırlar. Fakat kendilerini zarara sokanlar iman etmezler."*⁷¹ âyeti Tevrat'ın, Hz. Muhammed'in peygamber olarak gönderileceğini Yahudilere haber verdiğini açıklamaktadır. Yine erken dönem siyer kitaplarındaki bilgilerden anlaşıldığı üzere Yahudi âlimlerden bazıları Hz. Muhammed gönderilmeden önce adı Ahmed olan ve Hz. İbrahim'in dini üzere gönderilecek bir peygamberi Araplara haber veriyorlardı.⁷² Onların böyle bir bilgiye ve beklentiye sahip olmaları Hz. Peygamber gönderildikten sonra tam tersine dönmüştür. Nitekim Yahudiler bir peygamber beklentisi içerisinde olmalarına rağmen Hz. Muhammed'in peygamberliğini reddetmişlerdir. Kur'ân'da bu konuyla ilgili şöyle buyrulur: *"Nice yüzlerin ağardığı, nice yüzlerin de karardığı günü (düşün). Yüzleri kararanlara: İman ettikten sonra kâfir mi oldunuz? Öyleyse inkâr etmiş olmanız sebebiyle bu azabı tadın*

---

⁷⁰ İsmail Hakkı Atçeken, "Asr-ı Saâdet'te Yahudilerle İlişkilere Genel Bir Bakış", *Diyanet İlmi Dergi*, 2003, 436.

⁷¹ Enam 6/20.

⁷² İbn İshâk, *es-Sîre* (Konya, 1981), 62.

(denilir).⁷³ Yahudilerin inkâr halleri ve bunun getireceği sonuçlar söz konusu ayette açıkça zikredilmiştir.

b. Medine Döneminde Yahudilerle İlişkilere Genel Bir Bakış

Çalışmanın temel konusunu oluşturan Yahudilerin Medine’den çıkarılmaları, çalışmanın ilerleyen kısımlarında İslam tarihi kaynakları üzerinden detaylı bir şekilde ele alınacaktır. Ancak söz konusu kısımlarda doğrudan Yahudilerin Medine’den çıkarılmaları konusuna odaklanılacağından konuya genel bir giriş mahiyetinde Medine döneminde Hz. Muhammed’in Yahudilere yaklaşımı ve Medine’de Yahudi varlığına kısaca değinmekte fayda vardır. Hz. Peygamber’in Medine’ye hicretinden önce şehirde Araplarla Yahudilerin iki ana unsuru oluşturdukları söylenebilir. Medine’de Yahudi varlığının eskilere dayanmasına bağlı olarak nüfuzları oldukça baskındır. Yahudiler ilk olarak şehrin kenar kısımlarına yerleşmişler, süreç içerisinde güçlenerek şehrin kontrolünü ele geçirmişlerdir.⁷⁴ Savunmalarını güçlendirmek ve olası bedevi baskınlarından korunmak için de “utûm” denilen kaleler inşa etmişlerdir.⁷⁵ Başlangıçta şehrin tek hâkimi Yahudiler iken Yemen’den gelen Evs ve Hazrec göçü ile birlikte dengeler değişmiştir. Evs ve Hazrec başlangıçta Yahudilere ait köylerde yaşamışlar, Yahudiler tarafından ikinci sınıf vatandaş olarak görülmüşlerdir. Ancak zamanla Evs ve Hazrec’in sayısı artmış ve Yahudilere karşı bir başkaldırı gerçekleşmiştir. Yahudi otoritesine karşı meydana gelen bu hareket sonucunda iki Arap kabilesi otoriteyi ele

---

⁷³ Ali İmran 3/106.

⁷⁴ Belâzürî, *Fütuhu’l-Buldân*, çev. Mustafa Fayda (Ankara, 1987), 20.

⁷⁵ Buhl, “Medine”, içinde *İslam Ansiklopedisi (M.E.B.)* (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1955), 459.

geçirmiş ve yaklaşık beşinci asrın sonlarında Medine’de Yahudi hâkimiyetine son vermişlerdir.⁷⁶

Medine’de yaşayan Benî Kaynuka, Benî Nadîr ve Benî Kurayza adlarındaki Yahudi kabileleri kuyumculuk, ziraat, dericilik ve ticaretle meşgul olmuşlardır. Hicretten sonra şehirde 1.500 kadar Müslümanın yanı sıra ekonomik olarak gelişmiş olan Yahudi kabilelerin askeri güç olarak yaklaşık 700’er kişilik savaşçı erkek gücü vardı ve nüfusları yaklaşık 4.000 kişi civarındaydı.⁷⁷

Yahudiler ekonomik açıdan Medine’de etkin olmakla birlikte siyasi ve idari yönden otoriteyi Evs ve Hazrecle paylaşmakta ve bu durumdan pek de memnun değillerdi. Bu sebeple Evs ve Hazrec’in arasını açmak için çeşitli faaliyetler yürütmüşler ve bunun sonucunda Evs ve Hazrec’in arası açılmış, hatta birbirleriyle savaşmışlardır. Bu savaşlarda Yahudi kabilelerin bir kısmı Evs’i desteklerken bir kısmı da Hazrec’i desteklemişlerdir.

Medine’de siyasi açıdan Araplarla Yahudiler arasında devam eden mücadeleler idari açıdan bazı huzursuzluk ve karışıklıklara sebep olmuştur. Halkın, uzun yıllar süregelen çatışmaları ve sorunları kendi aralarında çözüme kavuşturma ihtimali ortadan kalkınca çözüm şehrin dışında aranmaya başlamış ve sonunda yollar Mekke’ye kadar uzanmıştır. Tüm bu sorunları çözüme kavuşturacak, asırlardır devam

---

⁷⁶ Hasan İbrahim Hasan, *İslâm Tarihi*, çev. İsmail Yiğit ve Sadreddin Gümüş, 2. bs, c. 1 (İstanbul, 1987), 96.

⁷⁷ Tayyib Okiç, “İslamiyette İlk Nüfus Sayımı”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7 (1960): 11-20; Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, çev. Mehmet Yazgan (İstanbul: Beyan Yayınları, 2017), 162; Arslantaş, *Hız. Muhammed Döneminde Yahudiler*, 122; Ekrem Ziya Umerî, *Medine Toplumu*, çev. Nureddin Yıldız (İstanbul, 1988), 148; Atçeken, *Hız. Peygamber’in Yahudilerle Münasebetleri*, 84.

eden Evs-Hazrec mücadelesini sona erdirecek olan kişi ise o sıralarda Mekke’de ikamet eden Hz. Muhammed’dir. O’nun hicreti ve Medine’ye geldiğinde imzalanan “Medine Sözleşmesi” hem Müslümanlar hem de Medineliler için önemli bir dönüm noktası olmuştur.

c. Medine Sözleşmesi

Hicretten sonra Medine’de var olan siyasi karışıklık ve mücadeleler Hz. Peygamber’i farklı grupları bir araya getirecek ve belli amaçlar etrafında birleştirecek bir sözleşme yapmaya sevk etmiştir.⁷⁸ Hicretten hemen sonra Muhacir ve Ensar arasında kardeşlik tesis edilmiş ve böylece muhacirlerin iâşe ve ibate sorunları çözüme kavuşturulmuştur. Muhacir ve Ensar arasındaki statünün belirlenmesinden sonra Müslümanlarla Yahudiler arasındaki statünün belirlenmesi işine girilmiştir. Hicretten sonra Medine’deki ekonomik ve siyasi konumlarını kaybetme endişesinde olan Yahudiler başlangıçta Müslümanlara karşı mesafeli durmuşlar ve İslam davetini kabul etmeme konusunda direnmişlerdir. Hz. Peygamber ise onların bu tavrına karşılık ılımlı davranmış, namazlarda onların kıblesi olan Beytü’l-Makdis’e yönelmiş, Müslümanların Yahudiler tarafından kesilen hayvanları yemelerine ve iffet sahibi kadınlarıyla evlenmelerine müsaade etmiştir.⁷⁹ Hz. Peygamber Medine’de bulunan çeşitli grupların hukuki statülerinin belirlenmesini sağlamak amacıyla hicretten sonra Medine Sözleşmesi’ni hazırlamaya karar vermiştir. İslam’ın belirlediği sınırlar çerçevesinde insanların ortaklaşa kabul edecekleri esasların konulması, varolan gruplara karşı izlenecek olan politikanın, siyaset ve idare tarzının belirlenmesi

---

⁷⁸ Ahmet Önköl, *Rasulullah’ın İslam’a Davet Metodu* (Konya, 1990), 103.

⁷⁹ İbn Sa’d, *Tabakâtü’l- Kübrâ*, c. 1 (Beyrut, 1960), 243; Baş, *İslam’ın İlk Döneminde Müslüman Yahudi İlişkileri*, 36.

amacıyla taraflar arasında imzalanacak olan sözleşme hazırlıklarına girişilmiştir.⁸⁰ Müslümanlar ve müşriklerden oluşan söz konusu sözleşmenin tarafları arasına Yahudiler de dâhil edilmiştir.

Medine Sözleşmesi'nin şehirde yaşayan insanlar arasında birlik ve beraberliği geliştirmesi kadar Hz. Peygamber'in konumu açısından da önemi büyüktür. Nitekim Mekke döneminde dinî otorite sahibi olan Hz. Muhammed bu sözleşme ile tesis edilmek istenen siyasi düzenin başı konumuna gelmiştir.⁸¹ Şimdiye kadar sahip olduğu dinî otoritenin yanı sıra artık çeşitli din, dil, ırk ve kabilelerden oluşan Medine'nin siyasi başı olma, tebaasını temsil etme, onlara bazı konularda emirler verme, adlî ve askeri alanlarda kararlar alma ve başkanlık etme görevlerine de sahip olmuştur.⁸² Hz. Peygamber tarafından Müslümanlar, müşrik Araplar ve Yahudilerin ileri gelenleriyle istişare edilerek hazırlanan Medine Sözleşmesi tarafların kabulüyle resmîleştirilmiş ve yazılı bir şekilde kayıt altına alınarak günümüze kadar ulaşmıştır.⁸³

Müslüman-Yahudi ilişkisinin nasıl ve ne şartlarda geliştiğinin anlaşılması açısından bu sözleşme maddelerinin ayrıntılı olarak ele alınması gerekmektedir. Sözleşme maddelerine geçmeden önce değinilmesi gereken bir husus da Medine Sözleşmesi bağlamında yapılan tartışmalardır. Bu tartışmalar temelde Sözleşme'nin gerçekliği ve Sözleşme'nin tarihlendirilmesi olmak üzere iki eksen etrafında

---

⁸⁰ Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 2017, 166.

⁸¹ Özkan, *Medine Vesikası/Anayasası ve Birlikte Yaşama*, 57.

⁸² Salih Tuğ, *İslam Ülkelerinde Anayasa Hareketleri* (İstanbul, 1969), 30.

⁸³ Sözleşmenin tam metni için bkz.: Hamidullah, *el-Vesâiku's-Siyâsiyye Hz. Peygamber Döneminin Siyasi-İdari Belgeleri*, 66-72.

sürdürülmektedir.⁸⁴ Bunun yanında Brockelmann, Serjeant, Gill, Andrea, Buhl, Wellhausen, Caetani, Cook ve Watt gibi çoğu oryantalist sözleşmenin gerçekliğini kabul etmektedir.⁸⁵

d. Medine Sözleşmesi'nin Maddeleri

Medine Sözleşmesi'nin Avrupa dillerine ilk tercümesi Wellhausen tarafından yapılmış ve bu tercümede sözleşme 47 madde olarak yer almıştır. Çalışmada faydalandığımız metin ise Muhammed Hamidullah tarafından 52 madde olarak tasnif edilmiştir.⁸⁶ Ona göre sözleşmenin 1 ila 23. maddeleri Müslümanlarla ilgili konuları ele almakta, 23'ten sonraki maddeler ise Yahudilerle ilgili konuları ihtiva etmektedir.⁸⁷ Bu bölümde sözleşme maddelerinin tümüne yer vermek çalışmamızın sınırlarını aşacağından konuyla ilgili olduğunu düşündüğümüz maddelere yer vereceğiz.

1) Bu, (Allah'ın elçisi) Peygamber Muhammed tarafından Kureyş'ten ve Yesrib (halkından) müminler, Müslümanlar ve onlara tabi olup katılan ve onlarla birlikte savaşanlar arasında düzenlenmiş bir yazıdır.

Bu maddede Yahudiler “Yesribli Müslümanlara tabi olanlar” şeklinde zikredilmiş ve şehri korumak için onlarla savaşanlar arasında kabul edilmişlerdir.

---

⁸⁴ Tartışmalarla ilgili detaylı bilgi için bkz.: Özkan, *Medine Vesikası/Anayasası ve Birlikte Yaşama*, 36-40. Mustafa Özkan, “Medine Vesikası”, içinde *Diyanet İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV İslam Ansiklopedisi, 2019), 212-13; Hikmet Zeyveli, *Medine Sahifesi* (İstanbul: KURAMER Yayınları, 2019), 23-24.

⁸⁵ Özkan, *Medine Vesikası/Anayasası ve Birlikte Yaşama*, 40.

⁸⁶ Hamidullah, *el-Vesâiku's-Siyâsiyye Hz. Peygamber Döneminin Siyasi-İdari Belgeleri*.

⁸⁷ Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 1990, 1:190.

2) *Onlar diğer insanlardan ayrı bir ümmet (topluluk) oluştururlar.*

Bu maddede Yesrib'te yaşayanların bir ümmet oldukları belirtilerek her ferdin yeni kurulan devletin bir üyesi olduğu vurgulanmıştır.

15) *Allah'ın zimmeti (himayesi) tektir: müminlerin en önemsiz birinin himayesi hepsini bağlar: müminler diğer insanlardan ayrı olarak birbirinin mevlasıdır.*

18) *Bizimle birlikte savaşan her (askeri) grup birbiriyle nöbetleşe görev yapar.*

19) *Müminler Allah yolunda akan kanlarının intikamını birlikte alırlar.*

15, 18 ve 19. maddelerde ise savaş durumundaki şartlardan bahsedilmekte ve böyle bir durumda sözleşmeyi kabul eden herkesin eşit şartlara sahip olduğu vurgulanmaktadır.⁸⁸

16) *Yahudilerden bize tabi olanlar zulme uğramaksızın ve aleyhlerindekilerle yardımlaşmaksızın yardım ve desteğimize hak kazanır.*

Bu maddede iki durum vardır. Birincisi Yahudilerin belli şartlarda Müslümanların yardım ve desteklerini kazanacaklarıdır. Diğeri ise Yahudilerin Müslümanlar aleyhindekilerle yardımlaşmamaları söylenmektedir.

23) *Siz herhangi bir şeyde ihtilaf ettiğinizde konu Allah ve Muhammed'e havale edilecektir.*

Bu madde ise herhangi bir ihtilaf olduğunda Hz. Peygamber'e tam yetki vermektedir.

---

⁸⁸ Baş, *İslam'ın İlk Döneminde Müslüman Yahudi İlişkileri*, 39.

24) *Yahudiler muharip olduğu sürece müminlerle birlikte (savaş) masrafı öderler.*

38) *Yahudiler birlikte savaştıkları sürece (savaş masraflarını) müminlerle birlikte öderler.*

Söz konusu madde Müslümanlara, Yahudileri diyetle ortak etme hakkı vermekte ve ekonomik sorumluluğu paylaşma sorumluluğu yüklemektedir.

25) *Avfoğulları Yahudileri müminlerle birlikte bir ümmet oluştururlar. Yahudilerin dinleri kendilerine, müminlerin dinleri kendilerinedir. Bu hükme hem kendileri hem de Mevlaları dâhildir. Ancak haksızlık eden veya suç işleyen sadece kendine ve ailesine zarar vermiş olur.*

37) *(Bir savaş çıkması halinde) Yahudilerin masrafları kendilerine, Müslümanların masrafları kendilerinedir. Bu sahifede gösterilen kişiler savaş açanlara karşı birbirlerine yardım ederler. Onlar birbirlerine iyi ve samimi davranırlar; buradaki kurallara uyarlar, aykırı davranmazlar.*

Burada Yahudilere tam bir dini özgürlük hakkı tanınmakla birlikte suç işlemeleri halinde sorumluluğun kendilerinde ve ailelerinde olduğu belirtilmektedir.

43) *Kureyş ve onlara yardım edenlere himaye hakkı tanınmaz.*

44) *Müslümanlar ve Yahudiler Yesrib'e saldıracaklara karşı beraberce savaşırlar.*

Bu maddeler Kureyş ile her türlü iş birliğini ve onlara yardımı yasaklamakta, Yesrib'e saldırı durumunda her iki tarafın birbirlerine destek olması emredilmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

İSLAM TARİHİ KAYNAKLARINDA VE ORYANTALİST ARAŞTIRMALARDA YAHUDİLERİN MEDİNE'DEN ÇIKARILMALARI

1.1. Kaynukaogulları'nın Medine'den Çıkarılması

1.1.1. İslam Tarihi Kaynaklarına Göre

1.1.1.1. Olayın Zamanı

İslam tarihçilerinin eserlerine bakıldığında kuşatmanın zamanı olarak küçük farklılıklarla birlikte benzer bilgiler verildiği görülmektedir. İbn İshâk, İbn Hişâm ve Halîfe b. Hayyât gazvenin zamanını Bedir ve Uhud arası olarak vermektedir.⁸⁹ Vâkıdî ve İbn Sa'd ise daha detaylı bir tarihlendirme yaparak gazvenin zamanını hicretin 20. Ayı, Şevval'ın yarısı Cumartesi günü olarak zikretmektedir.⁹⁰ Belâzürî'de de benzer şekilde hicretin 2. yılı Şevval ayı gösterilmektedir.⁹¹ Ya'kubî'nin tarihine bakıldığında kuşatma hakkında herhangi bir bilgi bulunmazken Taberî'de birkaç farklı tarih

---

⁸⁹ İbn İshâk, *Hiz. Peygamber'in Hayatı ve Gazveleri Kitabü's-Siyer ve'l-Megazi*, çev. Ali Bakkal, 2. bs (İstanbul: İlk Harf Yayınevi, 2018), 468; İbn İshâk, 468; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, çev. Abdulvehhab Öztürk, c. 3 (İstanbul: Kahraman Yayınları, 2016), 72; Halîfe b. Hayyât, *Et-Tarih*, çev. Ekrem Ziya Ömeri ve Mahmut Sabuncu (Riyad, 1982), 91.

⁹⁰ Vâkıdî, *Hiz. Peygamber'in Hayatı ve Gazveleri & Kitabü's-Siyer ve'l-Megazi*, çev. Musa K. Yılmaz, c. 1 (İstanbul: İlk Harf Yayınevi, 2014), 228; İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*, çev. Heyet, c. 1 (Beyrut, 1985), 13.

⁹¹ Belâzürî, *Kitâbu'l-Cümel min Ensâbu'l-Eşraf* (Lübnan: Dâru'l-Fikr, 1996), 371.

verilmektedir. Bunlar: Bedir ve Uhud arasında,⁹² hicretin 2. Yılı Şevval ayında,⁹³ 9 Safer 3 tarihindedir.⁹⁴

İbn Hibbân'ın eserine bakıldığında kuşatmanın zamanı olarak sadece Şevval ayı geçmekle birlikte⁹⁵ İbn Hazm'ın eserinde kuşatmayla ilgili herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. İbn Hazm'dan sonra gelen İbnü'l-Cevzî'de ise Şevval ayının ortasında gerçekleştiği bildirilir.⁹⁶ İbnü'l-Esîr'e bakıldığında Bedir'den sonra Şevval ayında, hicretin üçüncü yılı Safer ayında, el-Küdr Gazvesi'nden sonra gibi farklı tarihler verilmekte,⁹⁷ İbn Kesîr'de ise Bedir ve Uhud arasında hicretin 2. Yılı Şevval'in ortası cumartesi günü gerçekleştiği bilgisine yer verilmektedir.⁹⁸

Kaynukaoğulları kuşatmasının zamanının İslam tarihi kaynaklarında birkaç farklı bilgi dışındaki verilerden hareketle; Bedir ve Uhud arasında hicretin 2. yılı Şevval ayı olduğu söylenebilir.

---

⁹² Taberî, *Târîhu't-Taberî*, çev. Cemaleddin Saylık, c. 2 (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2019), 464.

⁹³ Taberî, *Târîhu't-Taberî*, 2:464.

⁹⁴ Taberî, *Târîhu't-Taberî*, 2:466.

⁹⁵ İbn Hibbân, *es-Sîretü'n-Nebeviyye ve Ahbâru'l-Hulefa Hz. Peygamber ve Halifeler*, çev. Harun Bekiroğlu (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2017), 156.

⁹⁶ İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam fî Târîhi'l-Mülûk ve'l-Ümem*, c. 3 (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, t.y.), 136.

⁹⁷ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fî't-Târih*, çev. M. Beşir Eryarsoy, c. 2 (İstanbul: Bahar Yayınları, 1991), 135.

⁹⁸ İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, çev. Mehmet Keskin, c. 4 (İstanbul: Çağrı Yayınları, t.y.), 24-25.

1.1.1.2. Olayın Sebepleri

Kaynukaoğulları kuşatmasının sebepleri olarak kaynaklarda Benî Kaynuka çarşısında Müslüman kadına yapılan hakaret ve Kaynukaoğulları'nın Bedir'den sonra nefretlerini açığa vurmaları ve Müslümanlara yardımı kesmeleri gibi iki temel sebep gösterilmektedir.

Hz. Peygamber'in Medine'ye hicretinden sonra birlik ve beraberliğin sağlanması, şehrin dışarıdan gelebilecek saldırılara karşı korunması, Müslümanlarla Yahudiler arasındaki ilişkilerin resmî düzlemde ilerlemesi adına Medine Vesikası'nı hazırlamış ve müşrik Araplar, Yahudiler ve Müslümanların ortak kararıyla imzalanmıştır. Fakat Müslümanların özellikle Bedir Savaşı'nı kazanmalarından sonra artan güçlerinden rahatsız olan Yahudiler, Bedir Savaşı'ndan dönüşte kin ve nefretlerini açığa vurmuşlar ve Müslümanlar aleyhine propaganda yapmaya başlamışlardır. İki taraf arasında her anlamda birlik ve beraberliği öngören Medine Vesikası, Kaynukaoğulları'nın bu davranışları yüzünden ihlal edilmiş, böylece anlaşmayı ilk bozan Yahudi grup Kaynukaoğulları olmuştur.

İslam tarihi kaynaklarına bakıldığında kuşatmanın ilk sebebi olarak Kaynuka çarşısında Müslüman kadına yapılan hakaret verilmektedir. Vâkıdî, Belâzürî, İbnü'l-Esîr ve İbn Kesîr'de verilen bu bilgiye göre kuyumculukla uğraşan Kaynukaoğullarına ait çarşıya gelen Müslüman kadın bir ara oturduğu esnada Yahudilerden bir adam kadından habersiz eteğini bir yere iştirmiştir. Bunu fark etmeyen kadın ise ayağa kalktığında eteğinin açılması sonucu utanmış, bunu gören Müslüman bir adam duruma tepki göstermiştir. Müslüman ile Yahudi arasında çıkan tartışma kavgaya dönüşmüş ve Müslüman Yahudi adamı öldürmüştür. Bunun üzerine Benî Kaynuka hareketlenmiş ve Müslüman adamı öldürmüşlerdir. Anlaşma metnini Hz. Peygamber'e fırlatarak

savaşmaya başlamışlar ve kalelerine sığınmışlardır.⁹⁹ Kaynukaoğulları'nın bu hareketi kuşatmanın sebeplerinden biridir. Onlar böylece anlaşmayı ihlal etmişlerdir.

Kuşatmanın ikinci sebebi ise İbn Sa'd, İbn Hibbân, İbnü'l-Cevzî ve İbnü'l-Esîr'de geçen Kaynukaoğulları'nın Bedir'den sonra içlerinde gizledikleri kini, kıskançlık ve haset duygularını açığa vurmaları ve Müslümanlara yapmaları gereken yardımı kesmeleridir.¹⁰⁰ Anlaşmaya göre iki taraf saldırı durumunda birbirleriyle yardımlaşacak, şehri birlikte savunacaklardır. Fakat Kaynukaoğulları destek olmak bir yana Müslümanların zaferini kıskanmış ve onları küçümsemiştir. Onlar böylece Müslümanlarla yaptıkları Medine Sözleşmesi'ni ihlal etmişlerdir ki bu husus, İbn İshâk,¹⁰¹ Vâkıdî,¹⁰² İbn Hişâm,¹⁰³ İbn Sa'd,¹⁰⁴ Halîfe b. Hayyât,¹⁰⁵ Belâzürî,¹⁰⁶

---

⁹⁹ Vâkıdî, *Hiz. Peygamber'in Hayatı*, 2014, 1:229; Belâzürî, *Ensâb*, 371; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2:134; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:25.

¹⁰⁰ İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:26-27; İbn Hibbân, *es-Sîre*, 156; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, 3:136; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2:134.

¹⁰¹ İbn İshâk, *Hiz. Peygamber'in Hayatı*, 368.

¹⁰² Vâkıdî, *Hiz. Peygamber'in Hayatı*, 1:229.

¹⁰³ İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:72.

¹⁰⁴ İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:3-4.

¹⁰⁵ Halîfe b. Hayyât, *Et-Tarih*, 92.

¹⁰⁶ Belâzürî, *Ensâb*, 371.

Taberî,¹⁰⁷ İbn Hibbân,¹⁰⁸ İbn Hazm,¹⁰⁹ İbnü'l-Cevzî,¹¹⁰ İbnü'l-Esîr¹¹¹ ve İbn Kesîr¹¹² olmak üzere İslam tarihi kaynaklarının tamamına yakınında belirtilmektedir.

1.1.1.3. Olayın Gelişimi

Kaynukaoğulları kuşatmasının sebeplerini bu şekilde ele aldıktan sonra kuşatmanın nasıl geliştiği meselesine bakılacak olursa ilk olarak şunu söylemek gerekir ki her tarihçinin kendine özgü bir anlatım tarzı ve kurgusu vardır. Bazı tarihçiler olayın gidişatını tüm detaylarıyla anlatırken bazıları özet bilgiler vermektedir. Çalışmamızın amacı ise olayı tüm detaylarıyla ortaya koymak ve bunu yaparken de tarihçilerin çoğunluğunun üzerinde ittifak ettiği hususları ön planda tutmak olduğundan meseleyi tarihçiler üzerinden değil belirlenen temalar üzerinden anlatmayı uygun gördük.

Kaynukaoğulları Müslümanlarla yapılan anlaşmayı ihlal ettikten sonra Hz. Peygamber kendilerini toplamış ve onlara:

“Ey Yahudiler! Allah’tan sakının ve Kureyş’in başına gelen musibetten ders alın. Müslüman olun. Zira kitabınızda da bulabileceğiniz gibi ve Allah’ın size olan ahdi gereğince benim gönderilmiş bir peygamber olduğumu biliyorsunuz” diyerek

---

¹⁰⁷ Taberî, *Târîh*, 2:464.

¹⁰⁸ İbn Hibbân, *es-Sîre*, 156.

¹⁰⁹ İbn Hazm, *Cevamîu’s-Sire (Siyerin Özû)*, çev. Mehmet Salih Arı (İstanbul: Çıra Yayınları, 2004), 90.

¹¹⁰ İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, 3:132.

¹¹¹ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2:134.

¹¹² İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:11.

onları İslam’a davet etmiştir. Kaynukaoğulları ise bu davete olumsuz yanıt vererek şunları söylemişlerdir: *“Ey Muhammed! Elde ettiğin zafer seni mağrur etmesin. Sen cahil, savaşmasını bilmeyen bir kavmi mağlup etmişsin. Vallahi biz savaşçıyız. Eğer bizimle savaşacak olsaydın, bizim gibilerle asla savaşmamış olduğunu öğrenecektin/bizim nasıl insanlar olduğumuzu öğrenirsin.”*¹¹³

Olayın gelişimi açısından ilk evre olan bu davet dönemi İbn İshâk’tan başlamak üzere Vâkıdî, İbn Hişâm, Belâzürî, Taberî, İbnü’l-Cevzî, İbnü’l-Esîr ve İbn Kesîr’de yer almaktadır. Ayrıca bu kuşatmanın sebepleri arasında olan aralarındaki anlaşmayı bozmalarının nasıl gerçekleştiğini de göstermektedir. Kaynukaoğulları Hz. Peygamber’in davetini kabul etmemişler ve onları *“Bizimle savaşsaydın bizim nasıl insanlar olduğumuzu anlardın”* diyerek tehdit etmişlerdir. Bu hem Medine hem de Müslümanlar açısından apaçık bir tehdit ve güvenlik sorunudur.

Hiz. Peygamber onların bu cevabından sonra Kaynukaoğulları’nın anlaşmaya uymayacaklarını görmüş, Kaynuka Çarşısı’nda Müslüman kadına yapılan saldırı onun fikrini daha da netleştirmiştir. Neticede Hiz. Peygamber ve Müslümanlar Kaynukaoğullarını kuşatmışlar, onlar da buna karşılık kalelerine sığınmışlardır.

Kaynukaoğulları kuşatmasının başlaması bağlamında Vâkıdî, İbn Sa’d ve Taberî’de geçen bir bilgi de Hiz. Peygamber’in, Enfal Suresi 58. ayetin nazil olmasından sonra harekete geçmesidir. Buna göre Allah: *“Anlaşma yaptığın bir kavmin hainlik etmesinden korkarsan, sen de anlaşmayı bozduğunu aynı şekilde*

---

¹¹³ Vâkıdî, *Hiz. Peygamber’in Hayatı*, 2014, 1:229; İbn Hişâm, *es-Sîre*, 2016, 3:71; Belâzürî, *Ensâb*, 371; Taberî, *Târîh*, 2019, 2:463; İbnü’l-Cevzî, *el-Muntazam*, 3:136; İbnü’l-Esîr, *el-Kâmil*, 2:134; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:11.

onlara bildir. Çünkü Allah hainleri sevmez.” ayetini indirince zaten Kaynukaoğulları hakkında şüpheleri olan Hz. Peygamber ayetin hükmüyle üzerlerine yürümüştür.¹¹⁴

Hız. Peygamber’in Kaynukaoğulları’nı kuşattıktan sonraki aşamada gerçekleşenlerle ilgili birkaç husus dışında tarihçiler arasında çok fazla ittifak olmadığı söylenebilir. Sadece Abdullah b. Übey’in Hz. Peygamber’e gelerek Kaynukaoğulları’nın bağışlanması için af dilemesi meselesi tarihçilerin büyük çoğunluğu tarafından zikredilmiştir. İbn İshâk’ta, Hz. Peygamber Kaynukaoğulları’nı kuşatma altına aldıktan sonra Medine’deki münafıkların başı kabul edilen ve Hazrecli olan Abdullah b. Übey’in Hz. Peygamber’e gelerek onların bağışlanmasını istediğı, Hz. Peygamber’in ise bu talebi başta kabul etmediğı, fakat Abdullah b. Übey’in yoğun ısrarları neticesinde Peygamber’in Kaynukaoğulları kuşatmasına son verdiğı ve onların Medine’den sürölmesini emrettiğı bilgisi yer almaktadır.¹¹⁵

Abdullah b. Übey’in af konusunda bu kadar ısrarlı olmasının sebebi İbn İshâk, İbn Hişâm ve İbnü’l-Esîr’in verdiğı bilgilerden anlaşılmaktadır. Söz konusu eserlere bakıldığında Hazrec ile Kaynukaoğulları arasında bir anlaşmanın olduğı bilgisi zikredilir. Abdullah b. Übey’in çabaları da müttetiklerini kurtarma amacıyladır.¹¹⁶

Kaynaklarda olayın gidişatı bağlamında üzerinde durulan bir diğér husus ise Kaynukaoğulları’nın öldürölmesi fikridir. Öldürme fikrinin geçtiğı eserlerde olay kurgusu da bu fikir çerçevesinde oluşturulmuştur. Hz. Peygamber’in Kaynukaoğulları’nı öldürmesine dair herhangi bir bilginin olmadığı eserlerde Abdullah b. Übey’in ısrarları sonucu kuşatmaya son verildiğı ve Kaynukaoğulları’nın

---

¹¹⁴ Vâkıdî, *Hız. Peygamber’in Hayatı*, 1:229-30; İbn Sa’d, *Tabakât*, 1:27; Taberî, *Târîh*, 2:464.

¹¹⁵ İbn İshâk, *Hız. Peygamber’in Hayatı*, 368,369.

¹¹⁶ İbn İshâk, 369; İbn Hişâm, *Sîret-i İbn Hişâm*, çev. Abdulvehhab Öztürk, c. 3 (İstanbul: Kahraman Yayınları, 2016), 73; İbnü’l-Esîr, *el-Kâmil*, 2:134.

sürgüne gönderildiği bilgisi yer almaktadır. Ancak Kaynukaoğulları'nın öldürülmesi fikrinin geçtiği eserlerde ise kuşatma sırasında Allah tarafından Kaynukaoğulları'nın kalplerine bir korku düşürüldüğü ve teslim olmaya karar verdikleri, Hz. Peygamber'in de teslim olanların ellerinin bağlanmasını ve kalelerinden indirilmesini emrettiği bilgisi yer almaktadır. Burada Abdullah b. Übey devreye girmiş ve ısrarları sonucu Hz. Peygamber Kaynukaoğulları'nı öldürmekten vazgeçmiş, onları sürgüne göndermiştir. Buradan yola çıkarak tarihçilerin zihnindeki fikirlerin eserlerindeki kurguyu doğrudan etkilediği söylenebilir.

Konuyla ilgili Vâkıdî'nin eserine bakıldığında kalplerine korku salınan Kaynukaoğulları teslim olunca Hz. Peygamber ellerinin bağlanmasını emretmiştir. Bu sırada İbn Übey Hz. Peygamber'e gelerek şunları söylemiştir: *“Ey Muhammed! Benim dostlarıma bir iyilikte bulun!”* Daha sonra Hz. Peygamber'in elbisesinden tutarak onları affetmeden bırakmayacağını söylemiş ve bu şekilde ısrarcı olduğunu göstermiştir. Hz. Peygamber onun bu yoğun ısrarları üzerine *“Bırakın bunları! Allah onlara lanet etsin”* demiş ve Medine'den sürmüştür.¹¹⁷

İbn Sa'd, Taberî, Belâzürî, İbn Hibbân, İbnü'l-Cevzî ve İbnü'l-Esîr'de de benzer ifadelerle anlatılan bu pasaj Kaynukaoğulları kuşatmasının gidişatını etkilemesi açısından oldukça önemlidir.¹¹⁸ Nitekim yukarıda da belirttiğimiz üzere tarihçilerin eserlerindeki anlatımlar kendilerine ulaşan bilgiler çerçevesinde şekillenmektedir. Öldürme fikri tarihçilerin bir kısmında hiç zikredilmezken bir kısmında olayın seyrini değiştiren temel unsurlar arasında yer almaktadır. Vâkıdî'nin verdiği bilgilere göre Abdullah b. Übey, Kaynukaoğulları teslim olduğunda onlara kaleye geri dönmelerini,

---

¹¹⁷ Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 1:230.

¹¹⁸ İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:27; Taberî, *Târîh*, 2:464-65; Belâzürî, *Ensâb*, 372; İbn Hibbân, *es-Sîre*, 156; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, 3:136-37; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2:134.

kendisinin de onlarla birlikte kaleye gireceğini söylemiştir. Vâkıdî: “*Fakat onları kandırdı ve onlarla birlikte kaleye girmedir*” diyerek Abdullah b. Übey’in Kaynukaoğulları’nı kandırdığını, onları vazgeçirmeye çalıştığını belirtir.¹¹⁹ Sadece Vâkıdî’de yer alan bu bilginin Nadîroğulları kuşatmasındaki haberlerden uyarlanabileceği ihtimali göz önünde bulundurulmalıdır. Nitekim Nadîroğulları kuşatmasında hemen hemen tüm kaynaklarda geçtiği üzere İbn Übey Yahudileri kandırmış ve onları yüzüstü bırakarak yardım etmemiştir. Bu haberin de Vâkıdî haricinde hiçbir kaynakta geçmemesi temkinli yaklaşılması gerektiğini göstermektedir.

Kuşatmanın gidişatıyla ilgili İslam tarihi kaynaklarında zikredilen bir başka bilgi de kuşatmanın süresidir. Bu konuda tarihçilerin hemen hemen tamamı kuşatmanın 15 gün sürdüğü görüşündedirler. Vâkıdî, İbn Hişâm, İbn Sa’d, Belâzürî, Taberî, İbn Hibbân, İbn Hazm, İbnü’l-Cevzî, İbnü’l-Esîr ve İbn Kesîr bu bilgiyi verirken¹²⁰ İbn İshâk ve Halîfe b. Hayyât, kuşatmanın süresinden bahsetmemektedir.

Kuşatmanın gidişatı konusunda son önemli husus da kuşatma esnasında Müslüman olan Hazreclî Ubâde b. Sâmit’tir. İbn İshâk, Vâkıdî, İbn Hişâm ve İbn Kesîr’de yer alan bu bilgiye göre kuşatma esnasında Ubâde b. Sâmit Hz. Peygamber’in yanına gelmiş ve Hazreclîlerle Kaynukaoğullarının ittifakından berî olduğunu, onlarla ittifaktan Allah ve Resul’üne sığındığını ifade etmiştir.¹²¹ Böylece

---

¹¹⁹ Vâkıdî, *Hiz. Peygamber’in Hayatı*, 1:231.

¹²⁰ Vâkıdî, 1:230; İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:73; İbn Sa’d, *Tabakât*, 1:27; Belâzürî, *Ensâb*, 372; Taberî, *Târîh*, 2:464; İbn Hibbân, *es-Sîre*, 156; İbn Hazm, *Cevamîu’s-Sîre*, 90; İbnü’l-Cevzî, *el-Muntazam*, 3:136; İbnü’l-Esîr, *el-Kâmil*, 2:134; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:12.

¹²¹ İbn İshâk, *Hiz. Peygamber’in Hayatı*, 369; Vâkıdî, *Hiz. Peygamber’in Hayatı*, 1:232; İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:73-74; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:12.

Kaynukaoğulları'nın müttefikleri olan Hazreclilerden önemli bir kişi Müslüman olmuş ve bağışlanmıştır.

1.1.1.4. Olayın Sonuçları

İslam tarihçilerinin Kaynukaoğulları kuşatmasının sonuçları hakkında söyledikleri, Abdullah b. Übey'in ısrarı neticesinde canlarının bağışlanması, sürgüne razı olmaları, Şam'a sürülmeleri ve mallarının Peygamber'e ve ashabına kalması gibi birkaç maddede toplanabilir. Kuşatmanın ilk sonucu Abdullah b. Übey'in ısrarları sonucu Kaynukaoğulları'nın bağışlanmasıdır. Bu bilgi İbn Sa'd, Halife b. Hayyât, Belâzürî, Taberî, İbn Hibbân, İbnü'l-Cevzî, İbnü'l-Esîr ve İbn Kesîr olmak üzere neredeyse tüm tarihçilerin eserlerinde bulunmaktadır.¹²²

İslam tarihçilerinin hemen hemen hepsi Hz. Peygamber'in Kaynukaoğullarını Medine'den sürdüğü konusunda hemfikirdir.¹²³ Vâkıdî, İbn Sa'd, Belâzürî ve İbnü'l-Esîr, Kaynukaoğulları'nın Şam'a sürüldüklerini söylemektedir.¹²⁴ Kuşatmanın diğer bir sonucu ise Hz. Peygamber'in Kaynukaoğulları'na ait mallara el koymasındır.

---

¹²² İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:27; Halife b. Hayyât, *Et-Tarih*, 92; Belâzürî, *Ensâb*, 372; Taberî, *Târîh*, 2:464-65; İbn Hibbân, *es-Sîre*, 156; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, 3:136-37; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2:134; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:11-12.

¹²³ Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 1:229; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:27; Belâzürî, *Ensâb*, 372; Taberî, *Târîh*, 2:465; İbn Hibbân, *es-Sîre*, 156; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, 3:372; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2:134.

¹²⁴ Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 1:232; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:27; Belâzürî, *Ensâb*, 372; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2:134.

Vâkıdî, İbn Sa'd, Taberî, İbn Hibbân, İbnü'l-Cevzî ve İbnü'l-Esîr onlara ait mallara el konulduğunu aktarmaktadır.¹²⁵

1.1.1.5. Mekân, Sayı, Özel İsim ve Şahıs İsimleri

a. Mekân

Kaynukaoğulları kuşatmasında zikredilen mekân isimleri, Kaynukaoğulları'nın sürgün edildikten sonra gittikleri yerle ilgilidir. Bu konu ile ilgili Vâkıdî'de Hz. Peygamber'in Kaynukaoğulları'nı sürgüne karar verdikten sonra onları Ubâde b. Sâmit nezaretinde Ezriât'a sürüldüğüne, Ubâde'nin de Zibâb'a kadar onlarla birlikte gittiğine dair bilgiler bulunmaktadır.¹²⁶ İbn Sa'd da Hz. Peygamber'in Kaynukaoğulları'nın sürgüne gönderilmesiyle ilgili Ubâde b. Sâmit'i görevlendirdiğini ve Kaynukaoğulları'nın Ezriât'a sürüldüklerini söylemektedir.¹²⁷ Belâzürî Kaynukaoğulları'nın Şam bölgesindeki Ezriât'a sürüldüğünü ifade etmekte, Taberî ise sadece Ubâde b. Sâmit'in onları Zibâb mevkiine kadar götürdüğü bilgisini vermektedir.¹²⁸ İbnü'l-Esîr Ubâde'nin Kaynukaoğulları'nı Zibâb'a kadar götürdüğünü, onların da Ezriât'a gittiklerini belirtmektedir.¹²⁹

b. Sayı

---

¹²⁵ Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 1:231; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:28; Taberî, *Târîh*, 2:465; İbn Hibbân, *es-Sîre*, 156; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, 3:137; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2:134.

¹²⁶ Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 1:232.

¹²⁷ İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:27.

¹²⁸ Belâzürî, *Ensâb*, 372; Taberî, *Târîh*, 2:465.

¹²⁹ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2:134.

Kaynukaoğulları kuşatması'nda sayısal verilerin bulunduğu ilk konu Abdullah b. Übey ile Hz. Peygamber arasında geçen konuşmadır. Hz. Peygamber Kaynukaoğulları'nı kuşattığında Abdullah b. Übey Hz. Peygamber'e gelmiş ve müttefiklerini serbest bırakması için ısrar etmiştir. Hz. Peygamber ise bu ısrarlara başta olumsuz tepki verdiğinde İbn Übey şöyle demiştir:

“ *Ey Muhammed! Bunlar (Kaynukaoğulları) 400 zırhlı 300 zırhsız adamdır. Bunlar el-Hadâik ve Bu'âs günlerinde beni kırmızıdan ve siyahtan korudular...* ”

Vâkıdî'de geçen bu ifadeler diğer kaynaklarda da benzer ifadelerle geçmekle birlikte sayılarda bazı farklılıklar olmaktadır. Vâkıdî ve Belâzürî'de Kaynukaoğulları'nın 400 zırhlı 300 zırhsız asker oldukları belirtilirken¹³⁰ İbn İshâk'ta 400 asker ve 300 zırh¹³¹, İbn Hişâm, Taberî, İbn Hazm, İbnü'l-Cevzî, İbnü'l-Esir ve İbn Kesîr'de 400 zırhsız 300 zırhlı asker şeklinde ifade edilmektedir.¹³²

Kaynukaoğulları ile ilgili sayıların verildiği bir diğer mesele de kuşatma sonunda kaç kurban kesildiğiyle ilgilidir. Taberî'de ve İbnü'l-Esir'de verilen bilgilere göre Hz. Peygamber'in Medine'de namazgâhta kıldırıldığı ilk bayram namazı Kaynukaoğulları kuşatmasından hemen sonra gerçekleşmiştir. Hz. Peygamber kuşatmadan sonra Medine'ye döndüğünde bayram namazını kıldırılmış ve kurbanlıklar hazırlanmıştır. Taberî'de verilen bilgilere göre Hz. Peygamber namazgahta 2 ya da 1 koyun veya 17 kurban, İbnü'l-Esir'e göre ise 2 ya da 1 koyun kurbanı kendi eliyle kesmiştir.¹³³

¹³⁰ Vâkıdî, *Hiz. Peygamber'in Hayatı*, 1:230; Belâzürî, *Ensâb*, 372.

¹³¹ İbn İshâk, *Hiz. Peygamber'in Hayatı*, 369.

¹³² İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:73; Taberî, *Târîh*, 2:465; İbn Hazm, *Cevamiu's-Sire*, 90; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, 3:137; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, 2:134; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:12.

¹³³ Taberî, *Târîh*, 2:465; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, 2:135.

c. Özel İsim

Kaynukaoğulları kuşatması bağlamında kaynaklarda bazı özel isimler yer almaktadır. Bunlar genelde savaş aletleriyle ilgili olmakla birlikte genelde Vâkıdî, İbn Sa'd ve Belâzürî'de geçmektedir. Bu isimlerden savaş aletleriyle ilgili olanlar el-Ketûm, er-Revhâ ve el-Beydâ adlı yaylar, es-Sağdiyye, es-Sahl ve Fidda adlı zırhlar, Kala'i ve Bettâr adlı kılıçlardır. Bu isimler aynı lafızlarla Vâkıdî, İbn Sa'd ve Belâzürî'de aktarılmaktadır.¹³⁴ Ayrıca İbn Hişâm ve İbn Kesîr'de "zâtu'l-fudûl" adlı bir zırhtan bahsedilmektedir.¹³⁵ Bu aletler Kaynukaoğulları'ndan alınan ganimetlerdir ve kaynaklarda her birinin özel bir ismi zikredilmektedir.

d. Şahıs İsimleri

Kaynukaoğulları kuşatmasıyla ilgili kaynakların verdiği bilgilerin detayına göre şahıs isimlerinin sayısı da değişmektedir. Öncelikle olayın baş kahramanlarından olan Abdullah b. Übey kaynakların tamamına yakınında geçmektedir.¹³⁶ Kaynukaoğulları'nı Medine'den sürmesi için görevlendiren Ubâde b. Sâmit de olayın

---

¹³⁴ Vâkıdî, *Hiz. Peygamber'in Hayatı*, 1:231; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:27-28; Belâzürî, *Ensâb*, 372.

¹³⁵ İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:73; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:12.

¹³⁶ İbn İshâk, *Hiz. Peygamber'in Hayatı*, 368; Vâkıdî, *Hiz. Peygamber'in Hayatı*, 1:230; İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:73; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:26; Halîfe b. Hayyât, *Et-Tarih*, 92; Belâzürî, *Ensâb*, 315; Taberî, *Târîh*, 2:464; İbn Hibbân, *es-Sîre*, 156; İbn Hazm, *Cevamiu's-Sire*, 90; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, 3:136; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2:134; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:11.

ikinci baş kahramanı olarak birçok kaynakta yer almaktadır.¹³⁷ Kuşatmayla ilgili diğer bir isim de Hz. Hamza'dır. Hz. Hamza'nın kuşatmada sancağı taşıdığına dair bilgiler İbn Sa'd başta olmak üzere Taberî, İbn Hibbân, İbnü'l-Cevzî ve İbnü'l-Esîr'de yer almaktadır.¹³⁸ Bunlar haricinde Kaynukaoğulları'nı sürgüne yollayan Muhammed b. Mesleme¹³⁹ ile teslim olduklarında ellerinin bağlanması için görevlendirilen Münzir b. Kudâme¹⁴⁰ kaynaklarda en çok zikredilen diğer kişilerdir. Bunlar haricinde Rasulullah odasındaiken Kaynukaoğulları adına Hz. Peygamber'le konuşmak istediğinde onu engelleyen Uveym b. Sa'ide,¹⁴¹ kuşatmaya çıkıldığında Hz. Peygamber'in Medine'de âmil kıldığı Beşir b. Abdülmünzir¹⁴² Kaynukaoğulları kuşatmasında adı geçen şahıslar arasındadır.

1.1.1.6. Diğer Hususlar

İslam tarihi kaynaklarında olayın zamanı, sebepleri, gelişimi ve sonuçlarının yanında mekân, sayı, özel isim ve şahıs isimleri gibi çeşitli kategoriler altında zikredilemeyecek bazı bilgiler yer almaktadır. Kaynukaoğulları ile ilgili bütüncül ve detaylı veriler ortaya koymak amacıyla bu tür bilgiler diğer hususlar başlığı altında zikredilmiştir. Kaynukaoğulları'yla ilgili kaynakların hemen hemen hepsinde yer alan

---

¹³⁷ İbn İshâk, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 369; Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 1:232; İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:73; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:27; Taberî, *Târîh*, 2:465; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2:134; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:12; İbn Hibbân, *es-Sîre*, 157.

¹³⁸ İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:27; Taberî, *Târîh*, 2:465; İbn Hibbân, *es-Sîre*, 156; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, 3:136; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2:135.

¹³⁹ Belâzürî, *Ensâb*, 372; İbn Hibbân, *es-Sîre*, 157.

¹⁴⁰ Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 1:230; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:27; Belâzürî, *Ensâb*, 372.

¹⁴¹ Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 1:231.

¹⁴² İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:73.

bir bilgiye göre bu kabile kuyumculukla meşgul olmaktadır. Onlar toprakları olmadığından ticaretle meşgul olmuşlar ve kuyumculukla uğraşmışlardır.¹⁴³ Kaynukaoğulları kuşatmasıyla ilgili kaynaklarda verilen bir başka bilgi de Hz. Peygamber'in bu kuşatma sonunda alınan ganimetlerden beşte birini kendine ayırdığı, kalanı ise ashabına paylaştığıdır. Hz. Peygamber'in bu şekilde ilk humus uygulamasını Kaynukaoğulları kuşatması sonunda yaptığı belirtilir.¹⁴⁴ Ayrıca Hz. Peygamber'in ilk bayram namazı ve ardından kurban kesmesi meselesi de Taberî ve İbnü'l-Esîr'e göre Kaynukaoğulları kuşatmasından sonra gerçekleşmiştir.¹⁴⁵

Kaynukaoğulları kuşatmasıyla ilgili değinilmesi gereken başka bir husus ise tarihçilerin konuyla ilgili haberleri naklederken isnad kullanıp kullanmamaları hususudur. Bu husus aynı zamanda tarih yazımı ve tarihçilik anlamında da önemlidir. Burada tarihçilerin büyük çoğunluğunun isnad kullandıkları görülmektedir. Nitekim Vâkıdî, İbn Hişâm, Halîfe b. Hayyât, Taberî, İbnü'l-Cevzî ve İbn Kesîr isnad kullanımına önem vermişlerdir. Bazı tarihçiler ise konu bütünlüğünü korumak ve kurgu oluşturmak amacıyla isnad kullanmamayı tercih etmişlerdir. İsnad kullanan tarihçilerin ağırlıkta olması, aktarılan haberlerin büyük çoğunluğunun kaynağını tespit noktasında önemli avantajlar sağlamakla birlikte isnad kullanmayan tarihçilerin konu bütünlüğüne özen gösterdikleri, haberler arası geçişlerin sağlanmasına azami önem verdikleri söylenebilir.

---

¹⁴³ Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 1:231; İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:71-75; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:26; Belâzürî, *Ensâb*, 372; Taberî, *Târîh*, 2:465; İbn Hibbân, *es-Sîre*, 156; İbn Hazm, *Cevamîu's-Sire*, 90; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2:134.

¹⁴⁴ İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:28; Taberî, *Târîh*, 2:465; İbn Hibbân, *es-Sîre*, 157; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, 3:137; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2:135.

¹⁴⁵ Taberî, *Târîh*, 2:466; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2:135.

1.1.2. Oryantalist Araştırmalara Göre

1.1.2.1. Olayın Zamanı

Oryantalist araştırmalarda genel olarak Hz. Peygamber'in Bedir'den sonra Kaynukaoğulları üzerine sefere çıktığı bilgisi yer almaktadır.¹⁴⁶ Bazı oryantalistler kuşatmayı Bedir'den sonra anlatmakta,¹⁴⁷ Margoliouth ve Lesley Hazleton Kaynukaoğulları kuşatmasına Bedir'den yaklaşık bir ay sonra gerçekleşen bir olayın sebep olduğunu söylemekte,¹⁴⁸ William Muir ve Brockelmann ise kuşatmanın Bedir Savaşı'ndan bir ay sonra gerçekleştiğini ifade etmektedir.¹⁴⁹ Caetani kuşatmanın Bedir'den sonra Şevval'in 15'inde gerçekleştiğini belirtirken¹⁵⁰ bazı oryantalist

---

¹⁴⁶ Maxime Rodinson, *Muhammed: Yeni Bir Dünyanın ve Peygamberin Doğuşu*, çev. Atilla Tokatlı (İstanbul: Doruk Yayınları, 2008), 207; W. Montgomery Watt, *Hız. Muhammed Medine'de*, çev. Süleyman Kalkan (İstanbul: KURAMER Yayınları, 2016), 247; Henry Stubbe, *An Account Of The Rise And Progress Of Mahometanism* (England: H. Hall, Oxford, 1666), 123; Henri Boulainvilliers, *The life of Mahomet* (Piscataway, NJ: Gorgias Press, 1731), 364; Edward Gibbon, *Son Peygamber Muhammed Doğuşu, Karakteri ve Öğretisi*, çev. Meral Harzem (İstanbul: İndie, 2020), 80.

¹⁴⁷ Washington Irving, *Hız. Muhammed* (İstanbul: Mitra, 2012), 138; Reinhart Pieter Anna Dozy, *İslam Tarihi*, çev. Vedat Atilla (İstanbul: Gri Yayınevi, 2006), 65.

¹⁴⁸ David Samuel Margoliouth, *Muhammed ve İslam'ın Yükselişi* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2020), 248; Lesley Hazleton, *İlk Müslüman*, çev. C. Erdal Bodur (İstanbul: Kitabix, 2017), 240.

¹⁴⁹ William Muir, *The Life of Mahomet*, c. 3 (London: Cornhill, 1858), 135; Carl Brockelmann, *İslâm Ulusları ve Devletleri Tarihi*, çev. Neşet Çağatay (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2018), 20.

¹⁵⁰ Leone Caetani, *İslâm Tarihi*, çev. Hüseyin Cahit, c. 3 (İstanbul: Tarih ve Tercüme Encümeni, 1924), 411.

araştırmalarda Kaynukaoğulları kuşatmasının 624'te meydana geldiği söylenmektedir.¹⁵¹

1.1.2.2. Olayın Sebepleri

Erken dönem oryantalist araştırmaların bazılarında Kaynukaoğulları kuşatmasının sebebi olarak somut bir olaya yer verilmemektedir. Örneğin; Humphrey Prideaux, Kaynukaoğulları kuşatmasını anlatırken Hz. Peygamber'in Yahudi diniyle de mücadele ettiğini, onların kalelerini aldığını, güçlerini zayıflattığını, hepsini köleleştirdiğini ve mallarını da Müslümanlar arasında dağıttığını söylemektedir. Ancak kuşatmanın sebebi hakkında herhangi bir somut olaya yer vermemektedir.¹⁵²

Henry Stubbe kuşatmanın sebebi olarak Hz. Peygamber'in Kaynukaoğulları'nı İşlam'a davet etmesi ve onların da bu davete olumsuz cevap vermelerini gösterir. Hz. Peygamber Kaynukaoğulları'na gelerek kendisini Peygamber olarak kabul etmeleri konusunda uyarmış, ancak Yahudiler onun bu uyarısına olumsuz cevap vermişlerdir.¹⁵³ Diğer oryantalist araştırmalarda bunun, olayın başlangıcı esnasında gerçekteştiği söylenirken Stubbe olayın nedeni olarak zikretmektedir.

Henry Boulainvilliers'in kitabına baktığımızda kuşatmanın sebebi olarak İşlam tarihi kaynaklarında verilen bilgilere benzer bilgiler verildiği görölmektedir. Boulainvilliers kuşatmanın sebebi olarak, Kaynukaoğulları'nın kısa bir süre önce Hz.

---

¹⁵¹ Humphrey Prideaux, *The True Nature of Imposture, Fully Displayed in the Life of Mahomet* (London: W. Rogers, 1697), 103.

¹⁵² Prideaux, *The True Nature of Imposture*, 103.

¹⁵³ Stubbe, *An Account Of The Rise And Progress Of Mahometanism*, 123.

Peygamber’le yaptıkları anlaşmayı bozduklarını ifade etmektedir. Dolayısıyla ona göre kuşatmanın sebebi Kaynukaoğulları’nın sözleşmeyi ihlal etmeleridir.¹⁵⁴

Gibbon Kaynukaoğulları kuşatmasının sebebi olarak Yahudilerin “kazara” bir kargaşa olayına karışmalarını vermektedir.¹⁵⁵ Gibbon’ın kazara dediği husus, Kaynuka çarşısında Müslüman kadına yapılan hakaret sonucu çıkan kargaşada Müslüman bir erkeğin öldürülmesidir. Gibbon’a göre Kaynukaoğulları, yanlışlıkla bu kargaşaya dahil olmuşlardır. Burada İslam tarihi kaynaklarında verilen Müslüman kadına yapılan hakaretin farklı bir bağlamda kullanıldığı görülmektedir. Washington Irving de Kaynukaoğulları kuşatmasının sebebi olarak Müslüman kadına yapılan hakareti göstermektedir. Ona göre şehre süt getiren genç bir kız, Kaynukaoğulları çocuklarının yaşadığı yere gitmiş, burada bir grup genç ona sarkıntılık yapmış ve peçesini çıkarmasını istemiştir. Genç kız onların bu isteğini kabul etmemiş ve utanmış, buna şahit olan bir Müslüman kılıcını çekerek Yahudi’yi öldürmüş, oradaki Yahudiler de onu öldürmüşlerdir. Bunun üzerine orada bulunan Yahudi ve Müslümanlar silahlanmışlar ve aralarında gerginlik oluşmuştur. Hz. Peygamber tüm bu yaşananlara şahit olduktan sonra Benî Kaynuka kuşatılmıştır.¹⁵⁶

Reinhart Dozy kuşatmanın sebebi olarak daha çok Hz. Muhammed’in Hendek yenilgisini göstermektedir. O, Yahudilerden Ebû Affan gibi bazı kişilerin Hz. Muhammed ve Müslümanları yediğini, bunun üzerine Hz. Muhammed’in bütün öfkesini bir Yahudi kabilesi olan Kaynukaoğulları’na yaşattığını söylemektedir. Dozy, Müslümanlarla Kaynukaoğulları’nın hangi sebeple aralarının bozulduğunun tam olarak bilinmediğini, neden olarak söylenenlerin de oldukça taraflı olduğunu ve

---

¹⁵⁴ Boulainvilliers, *The life of Mahomet*, 364.

¹⁵⁵ Gibbon, *Son Peygamber Muhammed Doğuşu, Karakteri ve Öğretisi*, 80.

¹⁵⁶ Irving, *Hz. Muhammed*, 138.

alışlageldiği gibi tüm suçun Yahudilerin üzerine atıldığını belirtmektedir. Karşı tarafın kaynakları olmadığından karşılaştırma yapma olanağı olmadığını belirten Dozy, Muhammed'in sonuçta bir gerekçe bulduğunu ve Beni Kaynuka'yı kuşattığını söylemektedir.¹⁵⁷

Diğer İslam tarihi kaynaklarında yer alan Hz. Peygamber'in Bedir'den sonra Kaynukaoğulları'na gittiği ve Bedir Savaşı'nda aldığı galibiyetten dolayı tatmin olup olmadıklarını sorması üzerine onların da Hz. Muhammed'in kendileriyle savaşırsa ne yapacaklarını içeren cevapları Margoliouth'ta da yer almaktadır.¹⁵⁸ Ayrıca Margoliouth, hiçbir İslam tarihi kaynağında yer almayan Hz. Peygamber'in Bedir'den döndükten yaklaşık bir ay sonra Kaynukaoğulları ile arasında patlak veren bir ihtilaftan bahsetmekte ve bu ihtilafın Hz. Ali ile Hz. Hamza arasında yaşanan bir olayla başladığını ifade etmektedir. Ona göre Hz. Ali'nin payına Bedir'deki ganimetten iki deve düşmüştür. Efendisinin kızı Fâtıma ile evlenmeye çok istekli olduğundan bu develeri ticaret maksadıyla kullanmayı düşünmüş ve Kaynukaoğulları'na mensup bazı Yahudilerle de anlaşmıştır. Medine Sözleşmesi'ne göre Kaynukaoğulları Yahudileri ona satması için mal temin edecekler ve karşılığını da alacaklardır. Develer sokakta yüklerini beklemeye bırakıldığı sırada oradan geçen Hz. Hamza hayvanları kesmiş ve bu hayvanlardan dostlarına ziyafet çekmiştir. Olayın olduğu yere gelen Hz. Ali ticaret ve evlilik ümitlerinin bozulduğunu görünce gidip durumu Hz. Muhammed'e şikâyet etmiş, Hz. Peygamber de bunun üzerine grubun yanına gelmiş ve sarhoş olan amcasını azarlamak istemiştir. Daha sonra Hz. Ali'ye satması için mal temin etme sözü veren Yahudiler olay yerine gelmişler, yüklenmiş olması gereken hayvanların kesilip yendiğini, Hz. Hamza'nın da aşırı sarhoş olduğunu, Hz. Ali'nin ağlamaklı olduğunu

---

¹⁵⁷ Dozy, *İslam Tarihi*, 65.

¹⁵⁸ Margoliouth, *Muhammed*, 249.

ve Hz. Peygamber'in ise ciddi bir rahatsızlık içinde olduğunu görmüşlerdir. Bunun üzerine orada bulunan insanlara ve Hz. Peygamber'le ailesine karşı aşağılama ve nefret dolu ifadeler kullanmışlardır.¹⁵⁹

Margoliouth'a göre, Hz. Hamza'nın neden olduğu ganimetin kaybı için Hz. Ali'nin zararını karşılaması mümkün değildi ama en çok istenmeyen şey de Hz. Ali'nin sermayesini kaybetmesiydi. Margoliouth Ali ve Fâtıma'nın evliliklerinin hem iç hem de ekonomik gerekçelerle Peygamber'in istediği bir şey olduğunu; bu evliliğin muhtemelen, babasının hareminin genişlemesi nedeniyle sıkıntı duyan Fâtıma tarafından da istendiğini ifade etmektedir.¹⁶⁰ Sonuç olarak Margoliouth, tüm bunları anlatırken aslında Hz. Hamza'nın Hz. Ali'ye ait olan develeri keserek onu ve Müslümanları zarara uğrattığını, bu zararın da Kaynukaoğulları'ndan karşılandığını söylemeye çalışmakta, kuşatmanın sebebini de bu şekilde açıklamaktadır. İslam tarihi kaynaklarında buna dair herhangi bir verinin olmaması göz önünde bulundurulduğunda söz konusu anlatımların Margoliouth'un yorumları olabileceği söylenebilir.

William Muir'in kuşatmanın sebebi olarak verdiği gerekçe Yahudilerin isyan etmeleri ve Peygamber'le yaptıkları sözleşmeyi bozmalarıdır. Fakat devamında Muir'in, ihlalin nasıl olduğunun kaynaklarda net olmadığını belirtmesi İslam tarihi kaynaklarında verilen sebeplere ve İslam tarihi kaynaklarına şüpheyile yaklaştığını göstermektedir.¹⁶¹ Diğer taraftan Muir, kuşatmanın bir diğer sebebi olarak Kaynuka çarşısında kadına yapılan hakareti saymaktadır. Ona göre bir Arap kadını Medine'den dönüşte bir kuyumcu dükkanına uğramış, oturduğu sırada bir kişinin ona

---

¹⁵⁹ Margoliouth, *Muhammed*, 250.

¹⁶⁰ Margoliouth, *Muhammed*, 250.

¹⁶¹ Muir, *The Life of Mahomet*, 3:134.

farkettirmeden eteğini sıkıştırmış, kalktığı sırada eteğinin açılmasıyla kadın utanmış ve orada bulunanlar gülmüşlerdir. Daha sonra oradan geçen bir Müslüman olaya şahit olmuş, Yahudi'yle aralarında çıkan tartışma sonucu Müslüman öldürülmüş, Müslümanın ailesi ise bunu yapanın cezalandırılması için Medine'ye başvurmuştur.¹⁶² Muir buraya kadar anlattıklarında genel olarak İslam tarihi kaynaklarına uygun ve kendisinden önceki oryantalist araştırmalardan daha detaylı ve bütüncül bilgiler vermektedir. Ancak bundan sonra kendi görüş ve önyargılarını ifade ettiği görülmektedir. Bundan sonraki kısım kuşatmanın gelişimi bölümünde ele alınacaktır.

Montgomery Watt kuşatmanın sebebi olarak Kaynuka çarşısında Arap kadına yapılan tuzağın kuşatmanın sebebi olduğunu belirtmektedir. Fakat diğerlerinde olduğu gibi o da olayın ciddiyetini basitleştirerek 'bir Müslüman'ın ölümüyle sonuçlanan küçük bir ihtilaf' ifadelerini kullanır.¹⁶³ Kadına yapılan hakaret sonucu Müslümanla Yahudi arasında çıkan çatışmada her iki taraftan da kayıp olmuş, Hz. Peygamber de Yahudilerin bu tavrına karşılık harekete geçerek Kaynukaoğulları'nı kuşatmıştır.¹⁶⁴

Maxime Rodinson'a gelindiğinde ise verilen bilgilerin diğerlerinden farklı olduğu görülmektedir. Ona göre kuşatmanın sebebi politiktir. O, Kaynukaoğulları'nın Medine'de bulunan Yahudiler içerisinde en zayıf ve sayıca en az topluluk olduğunu ve savaşçı olmadıklarından Hz. Peygamber'in Yahudiler içerisinde ilk hedef aldığı grup olduğunu söylemektedir. Ayrıca Kaynukaoğulları'nın Abdullah b. Übey'le anlaşmaları olduğunu, Medine'nin en güçlü kişilerinden biri olan İbn Übey'in ise Hz. Peygamber'den bağımsız hareket etmesinden dolayı potansiyel bir tehlike olarak görüldüğünü, bu sebeple onu zararsız hale getirmek için öncelikle ileride ona destek

---

¹⁶² Muir, 3:134-35.

¹⁶³ Watt, *Hz. Muhammed Medine'de*, 36.

¹⁶⁴ Watt, 247-48.

verebilecek kişilerin etkisiz hale getirilmesi gerektiğinden Kaynukaoğulları üzerine gidildiğini belirtir.¹⁶⁵ Böylece Rodinson, Kaynukaoğulları kuşatmasını Hz. Peygamber'in kendisine rakip olabilecek güçleri ortadan kaldırmak amacıyla önceden planlanarak yapılmış bir girişim olarak görmektedir. Rodinson'un kuşatmayla ilgili verdiği bir diğer sebep ise Kaynukaoğulları çarşısında "Arap kavimleri arasında sık sık rastlanan basit bir olay" olarak tanımladığı Müslüman kadının hakarete uğramasıdır.¹⁶⁶ Rodinson, Kaynukaoğulları çarşısında Müslüman kadının uğradığı saldırıyı 'basit bir olay' olarak görmekte ve kuşatmanın ikinci sebebi olarak göstermektedir.

Lesley Hazleton, Kaynukaoğulları kuşatmasının sebebini Kaynuka çarşısında Müslüman kadına yapılan hakaret olarak vermektedir. Ona göre bir kadın genç bir bedevi erkek tarafından tacize uğramış ve bu erkek kadının eteğinin açılmasına sebep olmuş, bunu gören Müslüman bir erkek ise gülen adamların üzerine atlamış ve bu olaya sebep olan kişiyi öldürmüştü, fakat kendisi de onlar tarafından öldürülmüştür.¹⁶⁷ Hazleton, bunun aslında görünen sebep olduğunu ve büyük bir kısmının uydurma olduğunu söyledikten sonra Rodinson'un açıklamalarına benzer şekilde asıl sebebin siyasi sebepler olduğunu belirtir. Ona göre kuşatmanın asıl sebebi, Hz. Muhammed'in güçlenmesini çekemeyen Abdullah b. Übey ile Hz. Peygamber arasındaki siyasi çekişmedir. Abdullah b. Übey, Medine'nin prensi olma hırsıyla beslenen bir kabile reisidir. Hz. Muhammed'in her gün artan siyasi otoritesine en çok karşı çıkan kişilerin başında Abdullah b. Übey gelmektedir. Hazleton, Hz. Peygamber'in İbn Übey'e doğrudan saldırması doğru olmayacağından en iyi yolun müttefikleri önünde onu

---

¹⁶⁵ Rodinson, *Muhammed*, 206-7.

¹⁶⁶ Rodinson, *Muhammed*, 207.

¹⁶⁷ Hazleton, *İlk Müslüman*, 240.

küçük düşürerek otoritesini sarsmak olduğunu, bu sebeple Kaynukaoğulları'nı aralarındaki sözleşmeyi bozdukları gerekçesiyle kuşattığını belirtmektedir.¹⁶⁸

Carl Brockelmann, Kaynukağulları kuşatmasının sebebini, bir Yahudi'yi öldürmüş olan bir Müslümanın, başka bir sebep olmadan öldürülmesi olarak vermektedir. O, Bedir Savaşı'nın Hz. Peygamber'e sağladığı nüfuz ve güçle kendisine karşıt olan grupları Medine'den çıkarmaya muktedir olduğunu, bu bağlamda Peygamber'in ilk zorlamasına kuyumcu Kaynukaoğulları'nın maruz kaldığını ifade etmektedir.¹⁶⁹ Buradan anlaşılan Brockelmann'a göre kuşatmanın sebebi Hz. Peygamber'in elde ettiği güce güvenerek kendisine karşıt Yahudi gruplardan ilki olan Kaynukaoğulları'nı Medine'den sürmektir.

Leone Caetani Hz. Peygamber'in Bedir'den sonra tekrar dikkatini Yahudilere verdiğini ve onları İslam'a davet ettiğini söylemektedir. Bu amaçla Kaynukaoğulları'nı topladığını ve onları İslam'a davet ettiğini fakat hiçbir netice alamadığını ifade etmektedir. Müslümanlar ile Yahudiler arasındaki bu husumetin devam ettiğini söyleyen Caetani, bir süre sonra Kaynukoğulları pazarına giden kadına yapılan hakaret sebebiyle aralarının daha çok gerildiğini anlatmaktadır. Yahudilerin pazara gelen bu kadınla eğlenmek maksadıyla kadının yüzündeki örtüyü çektiklerini, başka bir rivayette ise örtüsünü bir yere iliştiirdikleri ve bu sebeple örtüsünün açıldığını, bunun üzerine oradan geçen bir Müslüman'ın bunu yapan Yahudi'yi öldürdüğünü ve Yahudilerin de o Müslüman'ı öldürdüklerini yazmaktadır. Böylece Hz. Peygamber ve Yahudiler arasındaki sözleşmenin bozulduğunu, kalelerine sığınan Kaynukaoğulları'nın muhasara edildiğini ifade etmektedir.¹⁷⁰

---

¹⁶⁸ Hazleton, *İlk Müslüman*, 240-42.

¹⁶⁹ Brockelmann, *İslâm Usları ve Devletleri Tarihi*, 20.

¹⁷⁰ Caetani, *İslâm Tarihi*, 3:409.

1.1.2.3. Olayın Gelişimi

Kaynukaoğulları kuşatmasının gelişimine geçmeden oryantalist araştırmaların çoğunluğunda kuşatmanın nasıl başladığı ve nasıl cereyan ettiğine dair herhangi bir bilgi bulunmadığı belirtilmelidir. Bu kaynaklarda doğrudan olayın sonuçları hakkında çok özet bilgiler verilmekle yetinilmiştir.¹⁷¹ Örneğin; Henry Stubbe'nin eserinde Kaynukaoğulları kuşatmasının sebebi ve sonuçlarına dair bazı bilgiler olmasına rağmen gelişimiyle ilgili herhangi bir bilgi yer almamaktadır.¹⁷² Philip Hitti'nin eseri gibi bazı son dönem kaynaklarda ise Kaynukaoğulları kuşatması hakkında hiçbir bilginin yer almadığı göze çarpmaktadır.¹⁷³

Henry Boulainvilliers'in kitabında kuşatmanın gelişimi ile ilgili olarak kısa bir bilgi verildiği görülmektedir. Kaynukaoğulları'nın Hz. Peygamber'le yaptıkları sözleşmeyi bozmaları üzerine Hz. Peygamber Yahudileri kuşatmıştır. Boulainvilliers'in belirttiği bir diğer mesele de Kaynukaoğulları'nın İbn Übey'nin ısrarları sonucu bağışlandıklarıdır.¹⁷⁴

Gibbon'ın kitabında kuşatmanın gelişimine dair çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Gibbon, sadece Müslümanlarla Kaynukaoğulları arasında gerçekleşen mücadelenin ve çatışmanın eşitsiz olduğunu belirtir.¹⁷⁵ Washington Irving de kuşatmanın gelişimi konusunda özet bilgiler vermektedir. Buna göre Hz.

---

¹⁷¹ Prideaux, *The True Nature of Imposture*, 103.

¹⁷² Stubbe, *An Account Of The Rise And Progress Of Mahometanism*.

¹⁷³ Philip K Hitti, *Siyasi ve Kültürel İslam Tarihi*, çev. Salih Tuğ, c. 2, 4 c. (İstanbul, 1980).

¹⁷⁴ Boulainvilliers, *The life of Mahomet*, 364.

¹⁷⁵ Gibbon, *Son Peygamber Muhammed Doğuşu, Karakteri ve Öğretisi*, 80.

Muhammed'in onları kuşattığını belirttikten sonra Kaynukaoğulları'nın bir süre teslim olmaktan vazgeçtiklerini, fakat kıtlık sebebiyle teslim olmak zorunda kaldıklarını söylemektedir. Abdullah b. Übey b. Selûl sayesinde kılıçtan geçirilmekten kurtulduklarını ve bu halde teslim olduklarını anlatmaktadır.¹⁷⁶

William Muir kuşatmanın gelişimi ile ilgili detaylı bilgi veren ilk oryantalisttir. Ona göre Hz. Peygamber'in Bedir Savaşı'ndan dönüşünde Yahudiler toplanmış, Hz. Peygamber de onlara hitaben bir konuşma yapmıştır. Onlara: "Siz iyi biliyorsunuz ki ben Allah'ın Resulüyüm. Siz Kureyş'e ne olduğunu, onların yenilgilerini biliyorsunuz." demiştir. Fakat onlar Hz. Peygamber'in sözlerini reddetmişler ve yalanlamışlar, sonra da kadına yapılan hakarete müdahil olan Müslümanı öldürmüşlerdir. Muir burada Hz. Peygamber'in kendisine başvurulmasına rağmen herhangi bir şey yapmadığını, suçluların bulunmasına yönelik bir faaliyete girişmediğini söylemektedir. Bu bilgi başka herhangi bir kaynaktan yer almaması açısından Muir'in bakış açısını ortaya koyması sebebiyle önemlidir. Bundan sonra Hz. Peygamber, Kaynukaoğulları'yla daha fazla iletişim kurmamış, Müslümanları toplamış ve Hz. Hamza'nın eline beyaz bayrağı vererek Yahudilerin üzerine yürümüştür. Yahudiler ise güçlü kalelerine sığınarak bir süre direnmişler fakat daha sonra yardım alamamaları sebebiyle teslim olmuşlardır.¹⁷⁷

William Muir Yahudiler teslim olduktan sonra ellerinin arkadan bağlanarak idam edilmek üzere getirildiklerini söylemektedir. Daha sonra devreye Abdullah b. Übey girmiş ve onların affedilmeleri için Hz. Peygamber'den af dilemiştir. Hz. Peygamber'in yüzünü dönmesi üzerine İbn Übey elini ceketinin içine sokmuş ve ısrarında devam etmiştir. Hz. Peygamber beni bırak demiş, İbn Übey ise "Bana 300

---

¹⁷⁶ Irving, *Hiz. Muhammed*, 139.

¹⁷⁷ Muir, *The Life of Mahomet*, 3:134-35.

zırhlı 400 zırhsız askerle Hadâik ve Buâs'ta yardım eden arkadaşlarımı bırakmadıkça bırakmayacağım. Sen onları bir günde kesecek misin Ey Muhammed?" Abdullah b. Übey'in bu sözü üzerine Hz. Peygamber "Bırakın gitsinler" demiş ve onların serbest bırakılıp sürgün edilmesini emretmiştir. Muir'e göre Hz. Peygamber'in Abdullah b. Übey'in ısrarını kabul etmesinin sebebi İbn Übey'in Medine'de hala çok güçlü bir kişi oluşudur.¹⁷⁸

Dozy'nin kitabına bakıldığında kuşatmanın gelişimiyle ilgili herhangi bir bilgi bulunmamakla birlikte o, Hz. Muhammed'in bir sebep bularak Kaynukaoğulları üzerine gittiğini ve onları kuşattığını söylemektedir.¹⁷⁹

Margoliouth, Müslümanlar ile Kaynukaoğulları arasında ihtilaf ortaya çıkınca aralarındaki sözleşmenin muhtemelen feshedildiğini ve kuyumcuların meskenlerine saldırılar düzenlendiğini belirtmektedir. Kaynukaoğulları'nın korunaklı evlere sahip olduğuna ve Yahudilerin en cesurları olduğuna işaret eden Margoliouth, diğer Yahudi kabilelerinin onlara yardımda bulunmadıklarını, Evs kabilesinden Ubâde b. Sâmî'tin ihtilaf ortaya çıkar çıkmaz Kaynukaoğulları'ndan uzaklaştığını, Abdullah b. Übey'in ise daha sadık davrandığını söyler. Yahudilerin muhasara altındayken açlıktan ölmek üzereyken ve Hz. Peygamber'in emri ile katliama uğrayacakken ondan Yahudileri bağışlaması için ısrarda bulunduğu, böylece Yahudileri kurtardığını belirtir.¹⁸⁰

Watt, Müslümanlarla Yahudiler arasındaki çatışmadan sonra muhtemelen bazı görüşmelerin yapıldığını ve Kaynukaoğulları'nın kuşatıldıklarını belirtmektedir.¹⁸¹ Maxime Rodinson ise Kaynukaoğulları kuşatmasının nedenlerini verdikten sonra

---

¹⁷⁸ Muir, 3:135-136-37.

¹⁷⁹ Dozy, *İslam Tarihi*, 65.

¹⁸⁰ Margoliouth, *Muhammed*, 252-53.

¹⁸¹ Watt, *Hz. Muhammed Medine'de*, 248.

doğrudan Kaynukaoğulları'nın sığınaklarına kapandıklarını söylemekte, Medineli dostlarının yardımı sayesinde bir miktar zararla sorunun halledileceğini düşündüklerini ifade etmektedir. Ancak Hz. Peygamber'in olayı sonuna kadar kullanma niyetinde olduğunu, bu sebeple kaleyi kuşattığını ve Yahudilerin her türlü destek almalarına engel olduğunu söylemektedir.¹⁸²

Kaynukaoğulları'nın herhangi bir destek alamamalarından dolayı teslim olmak zorunda kaldıklarını ifade eden Rodinson, Hz. Peygamber'in Kaynukaoğulları'nı öldürme niyetinde olduğunu fakat Abdullah b. Übey'in ısrarlarıyla öldürmekten vazgeçerek Medine'den sürdüğünü belirtmektedir. Hz. Peygamber'in İbn Übey'in ısrarlarını kabul etmesinden onun hala güçlü olduğu sonucunu çıkaran Rodinson, İbn Übey'in Medine'de hala etkin bir kişilik olması sebebiyle Hz. Peygamber'in onun ısrarlarını kabul ettiğine değinir.¹⁸³

Carl Brockelmann ve Hazleton, kuşatmanın gelişimiyle alakalı oldukça kısa bilgiler vermektedir. Hz. Peygamber'in Bedir'den bir ay sonra, ordusunu Kaynukaoğulları üzerine sevkettiğini söyleyen Brockelmann, mahallelerini haftalarca kuşatarak kendilerini teslime zorladığını yazmaktadır.¹⁸⁴ Lesley Hazleton ise Kaynukaoğulları kuşatmasının sebeplerini verdikten sonra kuşatmanın gelişimiyle alakalı özet bilgiler vermektedir. Hz. Peygamber'in Kaynukaoğulları'nı sadakatsizlikle suçladıktan sonra ashabına onları kuşatmaları emri verdiğini ve sığınaklarına çekilmeye zorladıklarını anlatır. Kaynukaoğulları'nın 15 gün kuşatıldıktan sonra teslim olduğunu, diğerleri gibi kendilerinin de mallarına el konularak sürgün edilmelerini beklediklerini fakat Hz. Muhammed'in hepsini

---

¹⁸² Rodinson, *Muhammed*, 207.

¹⁸³ Rodinson, *Muhammed*, 208.

¹⁸⁴ Brockelmann, *İslâm Ulusları ve Devletleri Tarihi*, 20.

prangaya vurarak idam edilmelerini emrettiğini söylemektedir. Onlara verilen ceza erkeklerin idamı, kadın ve çocukların köleleştirilmesi ve tüm mallarına el konulmasıdır. Hazleton, bu ceza üzerine İbn Übey'in araya girdiğini, bir süre tartıştıktan sonra Hz. Peygamber'in Kaynukaoğulları'nı sürgüne ikna olduğunu belirtmektedir.¹⁸⁵

Caetani, Kaynukaoğulları'nın kuşatıldıktan sonra Hazreclerin Kaynukaoğulları'na yardım etmeyeceklerini bildirdiklerini, Abdullah b. Übey'in ise onlara kendilerini müdafaa etmelerini tavsiye ettiğini, kendi taraftarlarıyla yardıma geleceklerini haber verdiğini, ancak sözünde durmadığını anlatmaktadır. Kaynukaoğulları'nın Yahudilerin en değerlisi olarak bilindiğini söyleyen Caetani, onların Hz. Muhammed'e karşı saldırıda bulunacakları yerde kalelerinde durmakla yetinip silah ve kılıç kullanmadıklarını, yalnızca ok attıklarını ve Hz. Peygamber'in 15 günlük kuşatmasından sonra da teslim olduklarını belirtmektedir.¹⁸⁶

Kaynukaoğulları kuşatmasının gelişimiyle ilgili önemli bir konu da kuşatma süresidir. Oryantalist araştırmaların genelinde kuşatmanın 15 gün sürdüğü bilgisi yer almaktadır.¹⁸⁷ Söz konusu kuşatma hakkındaki diğer bir bilgi ise Hz. Peygamber'in Kaynukaoğulları'na Medine'yi terketmeleri için üç gün mühlet vermesidir.¹⁸⁸

---

¹⁸⁵ Hazleton, *İlk Müslüman*, 242-44.

¹⁸⁶ Caetani, *İslâm Tarihi*, 1924, 3:411.

¹⁸⁷ Rodinson, *Muhammed*, 208; Watt, *Hiz. Muhammed Medine'de*, 248; Boulainvilliers, *The life of Mahomet*, 364; Muir, *The Life of Mahomet*, 3:135; Gibbon, *Son Peygamber Muhammed DoğuŖu, Karakteri ve Öğretisi*, 80; Dozy, *İslam Tarihi*, 65.

¹⁸⁸ Rodinson, *Muhammed*, 208; Watt, *Hiz. Muhammed Medine'de*, 248.

1.1.2.4. Olayın Sonuçları

Erken dönem oryantalist araştırmalarda konuyla ilgili bilgilerin ayrıntılı olmaması sebebiyle kuşatmanın sonuçlarının da oldukça kısa zikredildiği görülmektedir. Bu tür oryantalist araştırmalarda kuşatmanın sonuçları, kalelerinin ele geçirilip yıkılması ve güçlerinin azaltılması şeklinde zikredilmektedir.¹⁸⁹ Prideaux'un kitabında bunlara ek olarak hepsinin köleleştirildiği ve mallarının Müslümanlar arasında dağıtıldığı belirtilmektedir.¹⁹⁰

Kaynukaoğulları kuşatmasının sonuçları bağlamında oryantalist araştırmaların çoğunda benzer ifadeler yer almaktadır. O da Hz. Peygamber'in mallarını bırakmaları şartıyla Medine'yi terk etmelerini istemesidir.¹⁹¹ Bazı kaynaklarda ise sadece mallarının Müslümanlara dağıtıldığı söylenmektedir.¹⁹² Yahudiler teslim olmuşlar, eşlerini ve çocuklarını alarak Medine'yi terketmişlerdir. Önce Vâdi'l-Kurâ'ya, ardından Suriye'deki Ezriât'a gitmişlerdir.¹⁹³

Gibbon, Hz. Muhammed'in müttefiklerinin usandırıcı ısrarından bıktığını ve tutsakların hayatlarını affetme konusunda isteksiz davrandığını söylemektedir. Neticede Kaynukaoğulları'nın tüm zenginliklerine el konulduğunu, silahlarının Müslümanlara verildiğini ve 700 kişiyle birlikte eşlerini ve çocuklarını alarak Suriye'ye sürüldüklerini belirtir.¹⁹⁴ Irving de benzer şekilde Kaynukaoğulları'nın

---

¹⁸⁹ Stubbe, *An Account Of The Rise And Progress Of Mahometanism*, 124.

¹⁹⁰ Prideaux, *The True Nature of Imposture*, 103.

¹⁹¹ Rodinson, *Muhammed*, 208.

¹⁹² Boulainvilliers, *The life of Mahomet*, 364.

¹⁹³ Watt, *Hz. Muhammed Medine'de*, 248.

¹⁹⁴ Gibbon, *Son Peygamber Muhammed Doğuşu, Karakteri ve Öğretisi*, 80.

teslim olduktan sonra varlıklarının haczedildiğini, 700 adamla birlikte Suriye'ye sürüldüklerini söylemektedir.¹⁹⁵

William Muir'in kitabında Kaynukaoğulları'nın, Ubâde b. Sâmit nezaretinde sürüldükleri, Vâdilkurâ'ya ve Suriye'de bulunan Ezriât'a gittikleri sonucu yer almaktadır.¹⁹⁶ Reinhart Dozy, Kaynukaoğulları'nın kuşatıldıktan sonraki durumları hakkında herhangi bir bilgi vermemektedir. Hz. Muhammed'in onları kuşattığında hepsinin başlarının kesilmesini istediğini, Medineliler içindeki nüfuz sahibi arkadaşı sayesinde bin bir zorlukla bağışlandıklarını belirtmektedir. Sonuç olarak Kaynukaoğulları Abdullah b. Übey sayesinde bağışlanmışlar ve malları Müslümanlar arasında paylaştırılarak Suriye'ye sürülmüşlerdir.¹⁹⁷

Margoliouth kuşatmanın sonuçlarıyla ilgili Abdullah b. Übey'in ısrarları sonucunda öldürülmekten kurtulan Kaynukaoğulları'nın binekleri dışında tüm mülklerine el konulduğunu ve şehri terkettiklerini söylemektedir. Suriye bölgesine doğru gitmişler ve Ezriât'a kadar ilerlemişlerdir. Margoliouth kuşatma sonunda Kaynukaoğulları'nın mallarını alan Müslümanların ekonomik olarak varlıklı hale geldiklerini, artık Hz. Ali'nin Hz. Fâtıma ile evlenebilmesi için gereken hediyeleri alabileceğini ve böylece bu hayırlı törenin gerçekleştiğini ifade eder.¹⁹⁸

Watt, kuşatma esnasında İbn Übey'in ısrarı ile Kaynukaoğulları'nın affedildiklerini ve teslim olduklarını, Hz. Peygamber'in emriyle kadınlarını ve

---

¹⁹⁵ Irving, *Hz. Muhammed*, 139.

¹⁹⁶ Muir, *The Life of Mahomet*, 3:137.

¹⁹⁷ Dozy, *İslam Tarihi*, 65-66.

¹⁹⁸ Margoliouth, *Muhammed*, 253.

çocuklarını alarak Medine'den sürüldüklerini ifade etmektedir. Onlar Vâdi'l-kurâ'daki Yahudi yerleşim yerine, bir ay sonra da Suriye'deki Ezriât'a gitmişlerdir.¹⁹⁹

Maxime Rodinson, İbn Übey'in ısrarları neticesinde Hz. Peygamber'in Kaynukaoğulları'nı katletmekten vazgeçtiğini, üç gün içinde Medine'yi terketmelerini emrettiğini ve bütün mallarıyla mülklerini müminlere bırakmalarını şart koştuğunu ifade etmektedir. Kaynukaoğulları'nın nereye gittikleri konusunda net bir bilgi vermeyen Rodinson, onların vahanın kuzey kesimine, dindaşlarından bir kısmının yerleştiği bölgeye göç ettiklerini söylemektedir.²⁰⁰

Carl Brockelmann, Kaynukaoğulları kuşatmasının sonucu olarak Hz. Peygamber'in başlangıçta Kaynukaoğulları'nı öldürme kararında olduğunu, fakat sonradan Hazrec kabilesinin başkanının şefaatiyle affettiğini vurgular. Hz. Peygamber kuşatma sonunda mallarının ellerinden alınmasını ve şehri terketmelerini emrettiğini belirtir.²⁰¹ Hazleton ise kuşatmanın sonucuyla ilgili sadece Kaynukaoğulları'nın taşıyabilecekleri kadar yük alarak Hayber'e gittiklerini söylemektedir.²⁰²

Caetani, Kaynukaoğulları'nın hangi şartla teslim olduklarının belli olmadığını, konuyla ilgili farklı görüşlerin olduğunu ifade etmektedir. Kaynukaoğulları'nın yaklaşık 700 erkekleri olduğunu söyleyen Caetani, sağlam bir şekilde hepsinin bağlanarak haklarında ne yapılacağının kararlaştırılması için Münzir b. Kudâme nezaretinde getirildiklerini anlatmaktadır. Bu sırada devreye giren Abdullah b. Übey, Hz. Muhammed'i tüm Yahudileri öldürmemesi için ikna etmeye çalışmıştır. Başlangıçta Hz. Peygamber ikna olmamış, fakat İbn Übey'in yoğun ısrarı sonucunda

---

¹⁹⁹ Watt, *H. Muhammed Medine'de*, 248.

²⁰⁰ Rodinson, *Muhammed*, 208.

²⁰¹ Brockelmann, *İslâm Usları ve Devletleri Tarihi*, 20.

²⁰² Hazleton, *İlk Müslüman*, 244.

Kaynukaoğulları'nı Medine'yi terketmeleri şartıyla bağışlamıştır.²⁰³ Hz. Peygamber Kaynukaoğulları'na Medine'den çıkmaları için 3 gün mühlet vermiştir.²⁰⁴ Üç gün sonunda Ubâde b. Sâmit nezaretinde Medine'den çıkmışlar, Vâdilkurâ'ya doğru gitmişler ve burada bir ay kaldıktan sonra da Suriye'ye Ezriât'a gitmişlerdir.²⁰⁵

1.1.2.4. Mekân, Sayı, Özel İsim ve Şahıs İsimleri

a. Mekân

Kaynukaoğulları kuşatmasıyla ilgili mekanlar genelde onların Medine'den sürüldükten sonra gittikleri yerle ilgilidir. Onlar önce Vâdi'l-kurâ, sonra da Suriye'de bulunan Ezriât'a gitmişlerdir.²⁰⁶ Dozy ve Margoliouth Kaynukaoğulları'nın Suriye sınırı üzerinde bulunan Ezriât'a sürüldüğü bilgisini vermektedir.²⁰⁷ Hazleton, Kaynukaoğulları'nın sürüldükten sonra Hayber'e yöneldiklerini söylemekte,²⁰⁸ Caetani ise önce Vâdilkurâ'ya, oradan Suriye ve Ezriât'a gittikleri bilgisini vermektedir.²⁰⁹

b. Sayı

---

²⁰³ Caetani, *İslâm Tarihi*, 3:411-13.

²⁰⁴ Caetani, *İslâm Tarihi*, 3:414.

²⁰⁵ Caetani, *İslâm Tarihi*, 3:415.

²⁰⁶ Watt, *Hz. Muhammed Medine'de*, 248; Muir, *The Life of Mahomet*, 3:137; Gibbon, *Son Peygamber Muhammed Doğuşu, Karakteri ve Öğretisi*, 139.

²⁰⁷ Dozy, *İslam Tarihi*, 66; Margoliouth, *Muhammed*, 253.

²⁰⁸ Hazleton, *İlk Müslüman*, 244.

²⁰⁹ Caetani, *İslâm Tarihi*, 3:415.

Bazı kaynaklarda Kaynukaoğulları'nın 400 zırhlı asker olmak üzere 700 asker gücü olduğu bilgisi yer almaktadır.²¹⁰ Gibbon ve Irving Kaynukaoğulları'nın asker sayısından ziyade toplam sayılarını vermektedir. Onların verdiği bilgilere göre Kaynukaoğulları 700 kişidir.²¹¹ Margoliouth, Kaynukaoğulları'nın sayısı ile ilgili onların 300 silahlı 400 silahsız toplam 700 kişi oldukları bilgisini vermektedir.²¹²

William Muir'de Abdullah b. Übey'in Hz. Peygamber'e "Bana 300 zırhlı 400 zırhsız askerle..." ifadesini kullandığı bilgisi yer almaktadır.²¹³ Yine ele geçirilen ganimetler arasında 3 kılıç, 3 yay ve 2 zırh olduğu da sayısal verilerden bazılarıdır.²¹⁴ Maxime Rodinson'da ise Abdullah b. Übey'in Hz. Peygamber'e ısrarı sırasında söylediği "400 yay ve 300 zırhlı asker" ifadesi yer almaktadır.²¹⁵ Hazleton ve Caetani, Kaynukaoğulları'nın 700 kişi olduklarını belirtir.²¹⁶ Ayrıca Caetani kuşatmadan sonra Kaynukaoğulları ganimetinden 3 yay, 2 zırh, 3 kılıç ve 3 mızrağı Hz. Peygamber'in kendisi için aldığını söylemektedir.²¹⁷

c. Özel İsim

Washington Irving, kuşatmayı anlatırken bazı özel isimler zikretmektedir. O, Kaynukaoğulları kuşatmasından sonra ele geçirilen ganimetler arasında bazı özel silah

---

²¹⁰ Watt, *Hz. Muhammed Medine'de*, 248.

²¹¹ Gibbon, *Son Peygamber Muhammed Doğuşu, Karakteri ve Öğretisi*, 80; Irving, *Hz. Muhammed*, 139.

²¹² Margoliouth, *Muhammed*, 248.

²¹³ Muir, *The Life of Mahomet*, 3:136.

²¹⁴ Muir, *The Life of Mahomet*, 3:137.

²¹⁵ Rodinson, *Muhammed*, 208.

²¹⁶ Hazleton, *İlk Müslüman*, 243; Caetani, *İslâm Tarihi*, 3:412.

²¹⁷ Caetani, *İslâm Tarihi*, 3:414.

adları saymaktadır. Bunlar: Keskin Medham, Kuvvetli el-Bettar, Ölümcül el-Hatef silahları, Dağıtan el-Montahari, Yıkıcı el-Monthawi adlı mızrak, el-Fidda ve es-Saâdi adlı gümüş zırh, el-Catum veya Güçlü adında ok.²¹⁸

Caetani de Hz. Peygamber'in Kaynukaoğulları kuşatmasında kullandığı bazı silahların özel adlarının olduğunu söylemektedir. Hz. Peygamber'in kullandığı zırhın adının Zâtu'l-Fudûl olduğunu, Kaynukaoğulları'ndan el-Ketûm, er-Rûhâ, el-Beydâ adı verilen üç yay, Sağdiyye ve Fidda adlı iki zırh ile Kal'a ve Beyâr adlı iki kılıç aldığını belirtmektedir.²¹⁹

d. Şahıs İsimleri

Kaynukaoğulları kuşatmasıyla ilgili adı zikredilen ilk şahıs Abdullah b. Übey'dir. İbn Übey olayın başkahramanı olarak tüm kaynaklarda zikredilmektedir.²²⁰ İbn Übey dışında zikredilen bazı isimler de kuşatma esnasında Kaynukaoğulları'ndan ayrılarak Müslümanlara gelen Ubâde b. Sâmit ile Münzir b. Kudâme, Muhammed b. Mesleme, Sa'd b. Muâz gibi kişilerdir.²²¹

Watt, Kaynukaoğulları kuşatması esnasında Müslümanların tarafında Ubâde b. Sâmit, Münzir b. Kudâme, Muhammed b. Mesleme ve Sa'd b. Muâz'ın yer aldığı

---

²¹⁸ Irving, *Hz. Muhammed*, 139.

²¹⁹ Caetani, *İslâm Tarihi*, 3:416.

²²⁰ Rodinson, *Muhammed*, 208; Watt, *Hz. Muhammed Medine'de*, 248; Boulainvilliers, *The life of Mahomet*, 364; Faizer, "Muhammad and the Medinan Jews"; Irving, *Hz. Muhammed*, 139; Brockelmann, *İslâm Ulusları ve Devletleri Tarihi*, 20; Hazleton, *İlk Müslüman*, 243.

²²¹ Watt, *Hz. Muhammed Medine'de*, 248.

bilgisini vermektedir.²²² Margoliouth Hz. Ali, Fâtıma ve Hamza isimlerine yer vermektedir. Yine ihtilaftan sonra Kaynukaoğulları'ndan ayrılan Ubâde b. Sâmit ile Hz. Peygamber'e Kaynukaoğulları'nı bağışlaması için ısrar eden Abdullah b. Übey isimleri de Margoliouth'da yer almaktadır.²²³ Caetani'de de Abdullah b. Übey, Ubâde b. Sâmit, Münzir b. Kudâme, Uveyym b. Sâide, Ebû Lübâbe b. Abdülmünzir gibi kişilerin isimleri yer almaktadır.²²⁴

1.1.2.6. Diğer Hususlar

Kaynukaoğulları kuşatmasıyla ilgili yukarıda anlatılanların dışında zikredilmesi gereken hususlardan ilki, Abdullah b. Übey'in Hz. Peygamber'e sarfettiği sözlerdir. Bu sözler bazı oryantalist araştırmalarda yer almaktadır.²²⁵ William Muir bu sözleri, “Bana 300 sırlı 400 zırhsız askerle Hadâik ve Bûas'ta yardım eden arkadaşlarımı bırakmadıkça seni bırakmayacağım” şeklinde kitabında zikretmektedir.²²⁶ Kaynukaoğulları kuşatmasında söz konusu edilen meselelerden biri de ganimet dağıtımıdır. Ganimetin Müslümanlara dağıtıldığı, beşte birlik kısmının ise Hz. Peygamber tarafından alındığı bilgisi kaynaklarda zikredilmektedir.²²⁷ Caetani konuyla ilgili Kaynukaoğulları'nın arazisinin olmadığını, alınan ganimetten Hz.

---

²²² Watt, *Hz. Muhammed Medine'de*, 248.

²²³ Margoliouth, *Muhammed*, 250-53.

²²⁴ Caetani, *İslâm Tarihi*, 3:410-15.

²²⁵ Rodinson, *Muhammed*, 208.

²²⁶ Muir, *The Life of Mahomet*, 3:136.

²²⁷ Rodinson, *Muhammed*, 208; Muir, *The Life of Mahomet*, 3:137; Margoliouth, *Muhammed*, 253.

Peygamber'in kendisine üç yay, üç kılıç ve üç mızrak ile ganimetin beşte birini aldığını, kalanı da Müslümanlar arasında dağıttığını ifade etmektedir.²²⁸

Kaynukaoğulları'yla ilgili oryantalist araştırmalarda zikredilen bir başka mesele de onların kuyumculukla uğraşmalarıdır.²²⁹ William Muir'de onlardan alınan ganimetin altın ve askeri malzeme olduğu, onların hiç tarım malzemeleri ve alanlarının olmadığı bilgisi bulunmaktadır.²³⁰ Lesley Hazleton ise ganimetin Muhacirler arasında dağıtıldığını, beşte birinin de hazineye alındığını söylemektedir.²³¹

Kuşatmayla ilgili başka bir önemli husus oryantalistlerin klasik kaynakları kullanıp kullanmamaları meselesidir. Rodinson olayı anlatırken sadece İbn Hişâm'ın eserinden bir yerde alıntı yapmaktadır.²³² William Muir ise İbn Hişâm, Vâkıdî ve Taberî'ye atıf yapmaktadır.²³³ Watt, Vâkıdî, İbn Hişâm, Taberî gibi eserlere atıfta bulunurken,²³⁴ Gibbon'ın Ebû'l-Fidâ'dan ve Gagnier'den yararlandığı görülmektedir.²³⁵ Margoliouth Vahidî, Vâkıdî, İbn Sa'd, *Müsned*, İbnü'l-Cevzî, el-Câhız'ın *Kitâbü'l-Buhalâ*'sı gibi kaynaklardan faydalanırken²³⁶ Lesley Hazleton

---

²²⁸ Caetani, *İslâm Tarihi*, 3:414.

²²⁹ Rodinson, *Muhammed*, 207; Dozy, *İslam Tarihi*, 65; Margoliouth, *Muhammed*, 248; Brockelmann, *İslâm Ulusları ve Devletleri Tarihi*, 20; Caetani, *İslâm Tarihi*, 3:408.

²³⁰ Muir, *The Life of Mahomet*, 3:137.

²³¹ Hazleton, *İlk Müslüman*, 244.

²³² Rodinson, *Muhammed*, 208.

²³³ Muir, *The Life of Mahomet*, 3:138.

²³⁴ Watt, *Hiz. Muhammed Medine'de*, 247.

²³⁵ Gibbon, *Son Peygamber Muhammed Doğuşu, Karakteri ve Öğretisi*, 80.

²³⁶ Margoliouth, *Muhammed*, 252-54.

yalnızca İbn İshâk'a atıf yapmaktadır.²³⁷ Caetani İbn İshâk, İbn Hişâm, Vâkîdî, Taberî, Ebû'l-Fidâ, İbn Haldûn gibi kaynaklara atıfta bulunur.²³⁸

Oryantalist araştırmalardan sadece Caetani'de yer alan bir husus da Hz. Peygamber'in kuşatmaya çıkarken yerine vekil bıraktığı kişiyle ilgilidir. Caetani Hz. Peygamber'in kuşatmaya çıkarken Medine'de yerine Ebû Lübâbe b. Abdülmünzir'i bıraktığını söylemektedir. Oryantalist araştırmalardan sadece Caetani'de yer alan bir başka bilgi de Hz. Peygamber'in ilk defa bu seferde humus uygulamasını yerine getirdiğidir. Hz. Peygamber ilk defa Kaynukaoğulları'ndan alınan ganimetlerin beşte birini kendisine almıştır.²³⁹

1.2. Nadîroğulları'nın Medine'den Çıkarılması

1.2.1. İslam Tarihi Kaynaklarına Göre

1.2.1.1. Olayın Zamanı

Nadîroğulları kuşatmasının zamanı hakkında kaynaklarda verilen tarihler kısmen değişkenlik gösterse de çoğunluk ittifak halindedir. Zührî kuşatmanın tarihini Bedir Savaşı'ndan yaklaşık 6 ay sonra olarak vermekte,²⁴⁰ Vâkîdî hicretin 37. ayının başında Rabiülevvel ayında,²⁴¹ İbn Hişâm, İbn Sa'd ve Belâzürî h. 4. yılı Rabiülevvel

---

²³⁷ Hazleton, *İlk Müslüman*, 240.

²³⁸ Caetani, *İslâm Tarihi*, 3:410-15.

²³⁹ Caetani, 3:415.

²⁴⁰ İbn Şihâb Zührî, *Meğâzî*, çev. Mehmet Nur Akdoğan (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2017), 60.

²⁴¹ Vâkîdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı ve Gazveleri & Kitabü's-Siyer ve'l-Megazi*, çev. Musa K. Yılmaz, c. 2 (İstanbul: İlk Harf Yayınevi, 2014), 7.

ayında,²⁴² İbn Hazm hicrî 4. yılın başında,²⁴³ İbn Kesîr de Bi'rîmaûne'den sonra²⁴⁴ gerçekleştiği kanaatindedir. Diğer tarih eserlerinde ise konunun anlatıldığı bölümde herhangi bir tarih verilmemektedir.

1.2.1.2.Olayın Sebepleri

Nadîroğulları kuşatmasının sebeplerine bakıldığında tarihçilerin tek bir sebep üzerinde ittifak ettikleri görülmektedir. Bu da Amr b. Ümeyye ed-Damrî'nin Hz. Peygamber'in eman verdiği iki adamı bilmeden öldürmesi üzerine Nadîroğulları'nın diyete ortak olmak istemeyip Peygamber'e suikast düzenlemeleri ve böylece sözleşmeyi bozmalarıdır.

Bi'rîmaûne faciasından kurtulan birkaç isimden biri Amr b. Ümeyye'dir. Amr, Bi'rîmaûne'den dönüşte Yahudi olan Benî Âmir kabilesinden iki kişiye rastlamış ve onların Hz. Peygamber tarafından eman verildiğini bilmediğinden bu iki kişiyi öldürmüştür. Hz. Peygamber'e gelip bu olayı anlattığında ise Hz. Peygamber duruma üzölmüş, onların eman altında olduklarını ve yaptığının yanlış bir davranış olduğunu ifade ederek ölen kişilerin diyetlerinin ödenmesi gerektiğini belirtmiştir. Diyetlerin ödenmesi noktasında da anlaşmalı oldukları Nadîroğulları'nın desteğini almak isteyen Hz. Peygamber onların bulundukları yere gitmiş ve durumu kendilerine izah etmiştir. Nadîroğulları başlangıçta Hz. Peygamber'i iyi karşılamışlar, kendisine diyete ortak olacakları konusunda söz vermişlerdir. Fakat Hz. Peygamber bir yerde onları

---

²⁴² İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:268; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:57; Belâzürî, *Ensâb*, 415.

²⁴³ İbn Hazm, *Cevamîu's-Sîre*, 104.

²⁴⁴ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:129.

beklerken gizlice kendi aralarında bir toplantı düzenlemişler ve Peygamber'e suikast yapmaya karar vererek diyete ortak olmaktan kurtulmayı düşünmüşlerdir.²⁴⁵

Yukarıda anlatılan bu hadisenin ayrıntıları Vâkıdî'nin eserinde geçmekle birlikte Nadîroğulları'nın suikast planı yaparak Peygamber'i öldürmek istemeleri ve böylece sözleşmeyi bozmaları diğer kaynaklarda da yer almaktadır.²⁴⁶

İslam tarihi kaynaklarında Nadîroğulları'nın Hz. Peygamber'le yaptığı sözleşmeyi bozmalarında etkisi olabilecek bir bilgi yer almaktadır. O da Yezid b. Rûman kanalıyla aktarılan Benî Âmir ile Nadîroğulları arasında anlaşma olduğudur.²⁴⁷ Nadîroğulları Hz. Peygamber'le olan sözleşmeyi bozmuşlar, destek olmamalarının yanında ona suikast düzenlemeye kalkışmışlardır. İslam tarihçilerinin verdiği bilgelere göre onlar, Benî Âmir'le olan anlaşmalarını Hz. Peygamber'le olan sözleşmeye tercih etmişler, müttefiklerine karşı Hz. Peygamber'e destek vermekten kaçarak Benî Âmir'le olan ittifaklarını korurken Rasulullah'la olan sözleşmeyi bozmuşlardır.

Nadîroğulları kuşatmasının sebepleri arasında sadece Zühri'de geçen bir hadiseye de burada değinmek yerinde olacaktır. Buna göre Kureyş, Bedir Savaşı'ndan sonra Nadîroğulları'na: *"Sizler silahların ve kalelerin ehlisiniz. Muhakkak ki sizler arkadaşımızla (Hz. Peygamber) savaşacaksınız ve ona şöyle şöyle yapacaksınız. Eğer savaşmazsanız bizimle kadınlarınızın halhalleri arasına hiçbir şey giremez"* diyerek Müslümanlarla yaptıkları sözleşmeyi iptal etmelerini, aksi halde savaş açacaklarını

---

²⁴⁵ Detaylı bilgi için bkz: Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 2:7-9.

²⁴⁶ Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 2:7; İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:268; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:57; Belâzürî, *Ensâb*, 415; Taberî, *Târîh*, 2:180; İbn Hibbân, *es-Sîre*, 177; İbn Hazm, *Cevamiu's-Sîre*, 104; İbn Hazm, 203; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2:162; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:129-30.

²⁴⁷ Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 2:8; İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:268; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:57; Taberî, *Târîh*, 2:529; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:129.

söyleyerek açıkça tehdit etmişler ve baskı yapmaya başlamışlardır. Bunun üzerine Nadîroğulları Kureyş ile anlaşmışlar ve Hz. Peygamber'e suikast düzenlemişlerdir.²⁴⁸

1.2.1.3. Olayın Gelişimi

Kuşatmanın gelişimi açısından harekete geçirici ve kuşatmanın seyrini belirleyici etken Hz. Peygamber'in suikastı haber almış olmasıdır. Hz. Peygamber, Nadîroğulları'ndan Huyey b. Ahtab'ın Hz. Peygamber'i öldürme fikrini ortaya atmasını ve Amr b. Cihâş'ın da bu iş için gönüllü olmasını önceden haber almış ve bulundukları mekândan uzaklaşmıştır. Kaynaklar onun haberi önceden öğrendiği konusunda birkaç kaynak dışında hemfikir olmakla birlikte bunun nasıl gerçekleştiği konusunda farklı görüşler mevcuttur. Bu konuda Zührî, Hz. Peygamber'e Nadîroğulları'ndan bir kadının haber verdiğini söylerken²⁴⁹ Vâkıdî, İbn Hişâm, Taberî, İbn Hazm, İbnü'l-Cevzî, İbnü'l-Esîr ve İbn Kesîr vahiy yoluyla kendisine haber verildiğini ifade etmektedir.²⁵⁰ İbn Sa'd ise doğrudan vahiy yolundan ziyade "Peygamber'e bildirildi" ifadesini kullanmaktadır.²⁵¹

Hz. Peygamber kendisine yapılacak suikastı haber aldıktan sonra bulunduğu yerden uzaklaşmıştır. Hz. Peygamber'in bir süre gelmemesi üzerine ashâbı şüphelenmiş ve onu aramaya çıkmışlar, bulduklarında da Hz. Peygamber onlara kendisine yapılacak suikastın haber verildiğini anlatmıştır. Nadîroğulları'nın bu

---

²⁴⁸ Zührî, *Meğâzî*, 61.

²⁴⁹ Zührî, *Meğâzî*, 61.

²⁵⁰ Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 2:9; İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:268; Taberî, *Târih*, 2:529; İbn Hazm, *Cevamiu's-Sire*, 104; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, 3:203; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2:162; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:130.

²⁵¹ İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:57.

şekilde sözleşmeyi bozmaları üzerine Hz. Peygamber Muhammed b. Mesleme aracılığıyla Nadîroğulları'na haber göndermiş ve onlardan Medine'yi terk etmelerini istemiştir.²⁵² Onların Medine'yi terk etmeye razı olmaları üzerine Hz. Peygamber Medine'yi terk etmeleri için 10 gün süre vermiştir.²⁵³

İbn Hişâm ve İbnü'l-Esîr'de ise farklı bir kurgu karşımıza çıkmaktadır. Hz. Peygamber suikast haberini aldığı Medine'ye gelmiş, bir süre sonra kendisine gelen ashabına olayı anlatmıştır. İbn Hişâm ve İbnü'l-Esîr'e göre bu aşamadan sonra Hz. Peygamber Müslümanlardan bir ordu hazırlamalarını ve Nadîroğulları üzerine sevk etmelerini emretmiştir.²⁵⁴

Kaynakların olayın bu aşamasında Abdullah b. Übey'in devreye girerek Nadîroğulları'nı sürgünden vazgeçirme çabasına dair verdikleri bilgiler küçük farklılıklar dışında aynıdır. Abdullah b. Übey, Medine'yi terk etmeye razı olmuş Nadîroğulları'na gelerek onlara kendisinin destek vereceğini, Medine'yi terk etmemeleri gerektiğini söylemiş ve onları vazgeçirmeye çalışmıştır. Hemen hemen tüm tarihçilerin verdiği bilgilere göre o, bu çabasında başarılı da olmuştur. Nitekim Nadîroğulları, Medine'yi terk etmekten vazgeçmiş ve Müslümanlara verdikleri sözden bir kez daha dönmüşlerdir.²⁵⁵

---

²⁵² Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 2:11; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:57-58; Taberî, *Târîh*, 2:530; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, 3:203; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:130; Ya'kubî, *Târîhu Ya'kubî*, c. 2 (Beyrut: Dâru Sâdır, 2010), 30.

²⁵³ Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 2:11; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:57; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, 3:203. İbn Kesîr bu sürenin üç gece olduğunu söyler. Bkz: İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:131.

²⁵⁴ İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:268; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2:162-63.

²⁵⁵ Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 2:13; İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:296; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:58; Taberî, *Târîh*, 2:531; İbn Hibbân, *es-Sîre*, 180; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, 3:203; İbn Hazm,

Abdullah b. Übey'in kendilerine destek sözü vermesi üzerine Medine'yi terketmekten vazgeçen Nadîroğulları, kalelerine çekilmiş ve kendilerine gelecek desteği beklemişlerdir. Bu arada Müslümanlar kaleyi kuşatmışlardır. Kuşatmanın kaç gün sürdüğü konusunda kaynaklar iki görüş aktarmaktadırlar. Bunlardan birisi 6 gün,²⁵⁶ diğeri de 15 gün sürdüğüdür.²⁵⁷ Müslümanlar tarafından kuşatma altına alınan Nadîroğulları'nın Abdullah b. Übey'den bekledikleri destek bir türlü gelmemiştir.²⁵⁸ İbn Übey'in destek sözünün boş olduğunu anlayan Nadîroğulları Hz. Peygamber'e haber göndermiş ve Medine'den sürülmeyi kabul ettiklerini bildirmişlerdir.

Kuşatma esnasında gerçekleşen önemli bir gelişme de Nadîroğulları'nın Hz. Peygamber'in uzlaşma tekliflerini kabul etmedikleri gibi kendi çevrelerindeki kişilerden gelen uyarıları da dikkate almamalarıdır. Nitekim Zührî, Nadîroğulları'nın Hz. Peygamber'den gelen uzlaşma teklifini reddettiklerini belirtir.²⁵⁹ İbn Sa'd, İbnü'l-Cevzî ve İbnü'l-Esîr ise onların arkadaşlarından olan Sellâm b. Mişkem'in Nadîroğulları'nı uyardığını, yapacakları ihanetten onları vazgeçirmeye çalıştığını ancak Nadîroğulları'nın buna yanaşmadıklarını söylemektedir.²⁶⁰ Vâkıdî ve Taberî de Sellâm b. Mişkem'e ek olarak Kinâne b. Süveyrâ'nın da Nadîroğulları'nı

Cevamiu's-Sire, 104; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2:130; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:131; Ya'kubî, *Târîh*, 2:40.

²⁵⁶ İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:268; İbn Hazm, *Cevamiu's-Sire*, 104; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:130.

²⁵⁷ Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 2:16; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:57; Belâzürî, *Ensâb*, 415; Taberî, *Târîh*, 2:531; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:130.

²⁵⁸ Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 2:17; İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:269; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:58; Taberî, *Târîh*, 2:531; İbn Hibbân, *es-Sîre*, 180; İbn Hazm, *Cevamiu's-Sire*, 104; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, 3:204; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2:163; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:131; Ya'kubî, *Târîh*, 2:40.

²⁵⁹ Zührî, *Meğâzî*, 62.

²⁶⁰ İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:57; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2:162; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, 3:203.

vazgeçirmeye çalıştığını fakat onu dinlemediklerini belirtir.²⁶¹ Buradan anlaşıldığı üzere Nadîroğulları, gerek Hz. Peygamber'in gerekse kendi arkadaşlarının ikazlarını ciddiye almamış, yapılan tüm uyarılara rağmen hatalarında ısrarcı olmuşlardır. Kendileri hakkında verilecek hükmün sürgün olacağının, devam ettikleri takdirde Medine dışına sürüleceklerinin, Kaynukaoğulları'na verilen cezanın kendilerine de verileceğinin Sellâm b. Mişkem ve Kinâne b. Süveyrâ tarafından hatırlatılmasına rağmen aldırış etmemişlerdir.

Hz. Peygamber ve Müslümanların savaş esnasında bir savaş taktiği olarak Nadîroğulları'na ait hurma ağaçlarını yaktırması meselesi de kaynakların çoğunluğunda zikredilen bir husustur. Hz. Peygamber Nadîroğulları'nın gücünü zayıflatmak, onların içine korku salmak ve cesaretlerini kırmak adına onlara ait hurma bahçelerini yaktırmıştır.²⁶² Nitekim bu taktik işe yaramış, Nadîroğulları'nın teslim olmalarını ve haklarında verilecek hükmü kabullenmelerini sağlamıştır.

Nadîroğulları kuşatması esnasında meydana gelen bir önemli gelişme de Yâmin b. Umeyr ve Ebû Saîd b. Vehb'in Müslüman olmalarıdır. Kuşatma esnasında bu iki şahıs Müslümanlara sığınmışlar, Müslüman olduklarını söylemişler ve Müslümanlar da onların canlarını ve mallarını eman altına almışlardır.²⁶³ Ya'kubî, Yâmin b. Umeyr'le birlikte Sellâm b. Mişkem'in de Müslüman olduğu bilgisini verir.²⁶⁴

---

²⁶¹ Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 2:8-10; Taberî, *Târîh*, 2:530.

²⁶² Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 2:17; İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:268; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:58; Taberî, *Târîh*, 2:529; İbn Hibbân, *es-Sîre*, 180; İbn Hazm, *Cevamîu's-Sîre*, 104; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, 3:204; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2:163; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:130; Ya'kubî, *Târîh*, 2:40.

²⁶³ Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 2:8; İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:270; İbn Hibbân, *es-Sîre*, 180; İbn Hazm, *Cevamîu's-Sîre*, 104; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2:163; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:132.

²⁶⁴ Ya'kubî, *Târîh*, 2:49.

Kaynukaoğulları kuşatması bağlamında bazı kaynaklarda yer alan Hz. Peygamber'in onları toptan öldürme fikrine sahip olduğu bilgisi Nadîroğulları kuşatmasıyla ilgili hiçbir kaynakta geçmemektedir. Yalnızca birkaç Yahudi dışında Nadîroğulları'ndan hiç kimse öldürülmemiş, hatta onlardan İslâm'ı tercih edenler olmuştur.

1.2.1.4. Olayın Sonuçları

Nadîroğulları kuşatmasının sonuçlarıyla ilgili kaynaklarda farklı lafızlarla ifade edilse de benzer ifadeler vardır. Bunlar, Rasulullah'ın onları Medine dışına sürmesi, kadın ve çocuklarının bineklere binerek Hayber'e sürülmesi, silah hariç bir deve yükünden az bir mal ile sürgüne razı olmaları ve Şam'a sürülmeleri, Nadîroğulları'nın Rasulullah'tan kendilerini bağışlamasını, mallarını almasını, kadınlarına dokunmamasını ve bir deve maldan az bir malla sürgün edilmeyi teklif etmeleri, Hz. Peygamber'in de tekliflerini kabul etmesi şeklinde özetlenebilir.

Kaynaklarda yer alan sonuçlardan biri İbn Sa'd'da ve Belâzürî'de geçmektedir.²⁶⁵ Silah hariç bir deve yükünden az bir mal ile sürgüne razı olmaları ve Şam'a sürülmeleri küçük lafzi farklılıklarla birlikte kaynakların çoğunda yer almaktadır.²⁶⁶ Kuşatmanın sonucu olarak verilen başka bir bilgi de ikincisi kadar olmasa da birçok kaynakta zikredilmesi bakımından önemlidir. O da Nadîroğulları'nın Rasulullah'tan kendilerini bağışlamasını, mallarını almasını, kadınlarına dokunmamasını ve bir deve maldan az bir malla sürgüne razı olmayı teklif

---

²⁶⁵ İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:58; Belâzürî, *Ensâb*, 372.

²⁶⁶ Zühri, *Meğâzî*, 62; Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 2:19; Taberî, *Târîh*, 2019, 2:531; İbn Hibbân, *es-Sîre*, 180; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, 3:204; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:131.

etmeleridir.²⁶⁷ Hz. Peygamber onların bu teklifini kabul etmiştir. Burada farklı olan husus bizzat Nadîroğulları'nın sulh istemeleridir. Kuşatmanın gidişatına bakıldığında bunun gayet mümkün olduğu söylenebilir. Çünkü Nadîroğulları, bekledikleri yardımı alamamaları ve Hz. Peygamber'in hurma ağaçlarını yaktırması sebebiyle zor durumda kalmışlardı. Dolayısıyla kuşatmanın bu şekilde sonuçlanması da ihtimal dâhilindedir.

Nadîroğulları kuşatmasının sonuçlarından biri de bazı Yahudilerin öldürülmesidir. Kaynaklarda öldürülen kişilerin kim olduğuyla ilgili Amr b. Cihâş ve Azvek ile arkadaşları geçmektedir. Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki Nadîroğulları'ndan bu kişilerin öldürüldüğü bilgisi kaynaklarda sıkça geçen bir bilgi değildir. Yalnızca üç kaynakta böyle bir bilgi bulunmaktadır. Bu kaynaklar Vâkıdî, İbn Hişâm ve İbn Kesîr'dir. Vâkıdî Amr b. Cihâş ve Azvek ile arkadaşlarının öldürüldüğünü söylerken İbn Hişâm ve İbn Kesîr sadece Amr b. Cihâş'ın öldürüldüğü bilgisini vermektedir. Kuşatmada öldürülen kişiler hakkında başka bir bilgi bulunmamaktadır. Amr b. Cihâş'ın öldürüldüğü varsayıldığında, bu kişinin Hz. Peygamber'e suikast düzenleme konusunda başrolde yer aldığı unutulmamalıdır. Hz. Peygamber'in beklediği esnada Huyey b. Ahtab tarafından üzerine taş atıp onu öldürme fikri gündeme geldiğinde Amr b. Cihâş bu işe talip olmuş ve taş atmayı kabul etmiştir.²⁶⁸ Onun yaptığı bu hareket göz önüne alındığında Hz. Peygamber'e ihaneti ve bundan sonrası için de daima potansiyel bir tehdit olacağı için infazına karar verilmesi asayiş açısından gerekliydi denilebilir. Fakat bu bilginin bazı tereddüt uyandıran yönleri de vardır. Bunlardan biri şayet Amr b. Cihâş öldürüldüyse Hz.

---

²⁶⁷ İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:269; Ya'kubî, *Târîh*, 2:49; İbn Hazm, *Cevamiu's-Sîre*, 104; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2:163.

²⁶⁸ Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 2:8; İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:267; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:57; Taberî, *Târîh*, 2:529; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2:162; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:130.

Peygamber'i öldürme fikrini ilk ortaya atan Huyey b. Ahtab'ın neden infaz edilmediği sorusu akla gelmektedir. Çünkü her ikisinin de suçu aynıdır. Kaynaklardan yalnızca üçünde geçmesi ve yukarıda belirtilen soru işaretleri sebebiyle bu kişinin öldürüldüğü bilgisine tedbirli yaklaşılmalıdır.

Nadıroğulları kuşatması esnasında öldürülen diğer bir kişi de Azvek ve arkadaşlarıdır. Bu bilgi yalnızca Vâkıdî'de yer almaktadır. Vâkıdî'nin Yahya b. Abduszaziz'den naklen aktardığı bilgilere göre Azvek Yahudiler arasında iyi bir atıcı olarak bilinmektedir. Kuşatma esnasında Hz. Peygamber'in bulunduğu çadıra çok kez isabetli atış yapmıştır. Akşam olduğunda Hz. Ali bir ara kaybolmuş, kısa süre sonra Azvek'in kafasıyla çıkagelmiş ve Hz. Peygamber'e onu öldürdüğü haberini getirmiştir. Azvek ve arkadaşlarının yürüdüğü sırada Hz. Ali güçlü bir hamle yaparak Azvek'i öldürmüştür fakat arkadaşları kaçmayı başarmıştır. Bunu duyan Hz. Peygamber, Ebû Dücâne ve Sehl b. Huneyf'in olduğu on sahabiyi onların peşinden göndermiş, onlar da bu kişileri yakalamış ve öldürmüşlerdir. Kafaları da Benî Hatme kuyusuna atılmıştır.²⁶⁹

Azvek ve arkadaşlarının öldürülmesiyle ilgili bu bilginin yalnızca Vâkıdî'de yer aldığı dikkate alındığında söz konusu bilgiye ihtiyatla yaklaşılması gerekmektedir. Ayrıca böyle bir durum olsa dahi savaşta bunun gerçekleşmesi gayet tabiidir. Nitekim savaş taktik işidir. Tehlike arz eden durumlarda belli taktiklerin uygulanması savaşın gerekliliklerinden biridir. Yine güçlü ve tehlikeli olabilecek kişilerin bir an önce imha edilmesi, her iki taraf için de istenen ve istenmesi gereken bir durumdur. Azvek ve arkadaşları da Hz. Peygamber ve Müslümanlar için tehlike arzettiklerinden Hz. Ali'nin onları imha etmesi mümkündür ve gereklidir denilebilir.

---

²⁶⁹ Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 2:16-17.

1.2.1.5. Mekân, Sayı, Özel İsim ve Şahıs İsimleri

a. Mekân

Nadîroğulları kuşatmasıyla ilgili kaynaklarda yer alan mekân isimleri ilk olarak onların sürüldükleri yerle ilgilidir. Kaynakların hemen hemen hepsinde Nadîroğulları'nın Şam'a sürüldükleri söylenmekle birlikte bazılarının Hayber'e gittikleri bilgisi yer almaktadır.²⁷⁰ Nadîroğulları'yla ilgili yer alan mekân isimlerinden biri de Bi'rîmaûne'dir. Nitekim Amr b. Ümeyye Bi'rîmaûne'den döndüğü esnada Kanât mevkiine ulaşınca gördüğü Benî Âmir'den iki kişiyi bilmeden öldürmüş, Hz. Peygamber ile Nadîroğulları arasındaki kuşatmaya sebep olan süreç bundan sonra başlamıştır.²⁷¹ Diğer bir mekân ise Nadîroğulları'nın sürgün için hazırlık yaptıkları sırada develerinin bulunduğu Zü'l-Cedr'dir.²⁷² Bunlar haricinde Vâkıdî'de yer alan Nadîroğulları'nın sürgüne giderken geçtikleri güzergâhta bulunan Cebeliyye ve el-Musalla da kaynaklarda zikredilen mekân isimleri arasındadır.²⁷³

b. Sayı

Nadîroğulları kuşatmasıyla ilgili verilen sayılardan ilki Zührî'de yer almaktadır. Kuşatmada verilen rakamlar Hz. Peygamber'le görüşecek olan Yahudilerin sayısıdır.

---

²⁷⁰ Zührî, *Meğâzî*, 62; İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:269; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:45; Ya'kubî, *Târih*, 2:49; Taberî, *Târih*, 2:531; İbn Hibbân, *es-Sîre*, 180; İbn Hazm, *Cevamîu's-Sîre*, 104; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, 2:163; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:131.

²⁷¹ Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 2:7; İbn Hibbân, *es-Sîre*, 177.

²⁷² Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 2:12; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:57.

²⁷³ Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 2:19.

ilgili olup sadece Zührî'de geçmektedir. Buna göre Nadîroğulları, kuşatmadan önce Hz. Peygamber'e elçi göndermiş ve ashabından 30 kişiyle beraber kendilerine gelmesini, ortada buluşup kendilerinden olan hahamlarla birlikte konuşarak bir karar üzerine anlaşmalarını söylemiştir. Onlar bunu yaparak Hz. Peygamber ve ashabını ortada bir yerde pusuya düşürüp öldürmeyi amaçlamışlardır. Fakat daha sonra 30 kişinin fazla olduğunu, 3 kişiyle birlikte gelmelerini söylemişler ve Hz. Peygamber'e haber göndermişlerdir.²⁷⁴ Zührî'de verilen bu rakamlar ve Nadîroğulları'nın bu şekilde planladıkları suikast diğer kaynaklarda yer almamaktadır.

Nadîroğulları'yla ilgili kaynaklardaki sayısal verilerden bir diğeri de Nadîroğulları'nın borçlarıyla ilgilidir. Hz. Peygamber Muhammed b. Mesleme nezaretinde Nadîroğulları'nın Medine'den sürülmelerini emrettiğinde onlar muhtemelen biraz daha Medine'de kalabilmek için bazı kişilere borçlarının olduğunu söylemişler ve kendilerine sürgün için mühlet verilmesini istemişlerdir. Sadece Vâkıdî'de yer alan bilgiye göre Ebû Râfi Sellâm b. Ebi'l-Hukayk'ın Üseyd b. Hudayr'da 120 dinarı vardır.²⁷⁵ Bir başka sayısal veri ise Hz. Peygamber'in Nadîroğulları'ndan aldığı ganimetler arasında yer alan deve, zırh, kılıç ve tolgaların sayılarıyla ilgilidir. Kaynaklara göre Hz. Peygamber Nadîroğulları'ndan 600 deve, 50 zırh, 50 tolga ve 340 kılıç almıştır.²⁷⁶ Bu rakamlar kaynaklarda aynı sayılarla yer almaktadır.

---

²⁷⁴ Zührî, *Meğâzî*, 61.

²⁷⁵ Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 2:19.

²⁷⁶ Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 2:11; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:58; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, 3:137.

c. Özel İsim

Nadîroğulları kuşatmasında geçen özel isimlerle ilgili detaylı bilgiler Vâkıdî'de bulunmakla beraber İbn Sa'd'da da bir kısmı zikredilmektedir. Bunların çoğu kuşatma sonunda dağıtılan ganimetlerin özel isimleriyle ilgilidir. Nadîroğulları kuşatması sonunda muhacirlere dağıtılan ganimetler arasında yer alan ve Hz. Ebû Bekir'e verilen Hicr kuyusu, Hz. Ömer'e verilen Cerm kuyusu, Abdurrahman b. Avf'a verilen Suâle kuyusu, Suheyb b. Sinân'a verilen ed-Darrata kuyusu, Zübeyr b. Avvâm ile Ebû Seleme b. Abdülesed'e verilen Büveyle adlı kuyu kuşatmayla ilgili özel isimler arasında zikredilebilir.²⁷⁷ Yine Hz. Peygamber'in kuşatma esnasında yaktırdığı Nadîroğulları'na ait Büveyre adlı hurmalık da kaynaklarda verilen özel isimler arasındadır.²⁷⁸

Kuşatmayla ilgili özel isimler hakkında Vâkıdî'de yer alan bir bilgiye göre Hz. Peygamber Nadîroğulları'na ait Avce ve Levn isimli hurma ağaçlarını da yaktırmıştır. Yine Vâkıdî Nadîroğulları'na ait Âtik ve Azk özel isimli hurma ağaçlarından bahsetmektedir.²⁷⁹

d. Şahıs İsimleri

Nadîroğulları kuşatmasıyla ilgili anlatılarda şahıs isimleriyle ilgili olayın baş kahramanları hariç bir birliğin olmadığı göze çarpmaktadır. Örneğin; kuşatma hakkında en detaylı bilginin bulunduğu Vâkıdî'de yaklaşık yirmi beş şahsın ismi zikredilmekle birlikte Belâzürî'de bu isimler üçe düşmekte, Zührî'de ise yalnızca

---

²⁷⁷ Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 2:24; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:59.

²⁷⁸ İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:59.

²⁷⁹ Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 2:17-18.

Abdullah b. Übey'in ismi yer almaktadır. Dolayısıyla Nadîroğulları kuşatmasında şahıs isimleri kaynağa göre değişkenlik gösteren bir husustur. Buna rağmen kuşatmanın başrolünde yer alan birkaç şahıs kaynakların hemen hemen tamamında değişmeden yer almaktadır. Bu şahıslardan ilki, Nadîroğulları'nın müttefiki olan ve onları sürgünden vazgeçirmeye çalışan Abdullah b. Übey'dir. Abdullah b. Übey kaynakların tamamında doğrudan ya da dolaylı olarak zikredilmektedir. Yine kuşatmaya giden süreçte etkisi olan Amr b. Ümeyye ed-Damrî de kaynakların tamamında yer alan başka bir şahıstır. Diğer taraftan Hz. Peygamber'in Nadîroğulları'na diyet konusunda yardım talep etmek üzere yola çıktığında yanında bulunan Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Ali de kaynakların tamamına yakınında zikredilen şahıslar arasındadır. Hz. Peygamber Nadîroğulları'na gittiğinde ona suikast planlayan ve üzerine taş atmayı teklif eden Huyey b. Ahtab ve bu teklife icabet ederek taş atmayı üstlenen Amr b. Cihâş kaynakların çoğunda olayın baş kahramanları arasında yer almaktadır. Bunlar haricinde Nadîroğulları'nı Hz. Peygamber'e suikast düzenlemekten vazgeçirmeye çalışan Sellâm b. Mişkem, Hz. Peygamber'in Nadîroğulları'na Medine'den çıkmaları için haber gönderdiği ve sürgün için Nadîroğulları'nı Medine dışına kadar nezaretle görevlendirdiği Muhammed b. Mesleme, Azvek'in arkadaşlarını öldürmekle görevlendirilen ve Nadîroğulları ganimetlerinden kendilerine de pay verilen Sehl b. Huneyf ve Ebû Dücâne de konuyla ilgili kaynaklarda en çok ismi geçen şahıslar arasındadır.

1.2.1.6. Diğer Hususlar

Nadîroğulları kuşatmasıyla ilgili kaynaklarda değinilen meselelerden ilki ganimet taksimidir. Kaynaklarda Nadîroğulları'ndan alınan ganimetlerin muhacirler arasında paylaşıldığı bilgisi en fazla vurgulanan noktadır. Hz. Peygamber ganimetleri muhacirler arasında taksim etmiş, ensardan yalnızca ihtiyaç sahibi olanlara dağıtmıştır.

H. Peygamber bu taksimle ilgili önce ensar ve muhacirle görüşmüş, onların fikrini almış, ensar da taksime razı olmuştur. H. Peygamber buna rağmen ihtiyaç sahibi olan ensardan bazı kişilere ganimetten pay ayırmıştır. Kaynaklarda ganimetlerle ilgili üzerinde durulan bir diğer mesele de ganimetin yalnızca H. Peygamber'e ait olduğudur. Bu bilgiye göre Nadîroğulları'ndan alınan ganimet sadece H. Peygamber'e aittir. H. Peygamber'in bu ganimeti dağıtma yükümlülüğü olmamasına rağmen içinde bulunulan şartları göz önünde bulundurarak ganimeti muhacirlere taksim etmiş, ihtiyaç sahibi olan ensara da pay ayırmıştır.²⁸⁰

Ganimet taksimiyle ilgili bir diğer mesele de ganimetlerin kimlere verildiğidir. H. Peygamber ensardan bazı kişilere ganimetten pay vermiştir. Kaynaklarda bu kişilerden bazılarının ismi zikredilmektedir. Ensardan Sehl b. Huneyf ve Ebû Dücâne bu isimler arasındadır.²⁸¹ Yine ganimetten pay verilen bazı kişilerle ilgili şunlar zikredilmektedir: H. Ebû Bekir'e Hicr kuyusu, H. Ömer'e Cerm kuyusu, Abdurrahman b. Avf'a Suâle, Zübeyr b. Avvam ve Ebû Seleme b. Abdülesed'e Büveyle, Suheyb b. Sinân'a Darrata.²⁸²

Konuyla ilgili üzerinde durulması gereken diğer bir husus da tarihçilerin isnad kullanıp kullanmamalarıdır. Nadîroğulları kuşatması bağlamında bakıldığında bazı tarihçilerin isnad kullanımına önem verdiği bazılarının ise isnad kullanmadıkları görülmektedir. Zührî, Vâkıdî, İbn Hişâm, İbn Sa'd, Taberî ve İbn Kesîr anlatımlarında

---

²⁸⁰ Zührî, *Meğâzî*, 62; Vâkıdî, *H. Peygamber'in Hayatı*, 1:5-6; İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:269-70; Belâzürî, *Ensâb*, 415; Taberî, *Târîh*, 2:532; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2:163.

²⁸¹ Zührî, *Meğâzî*, 62; Vâkıdî, *H. Peygamber'in Hayatı*, 1:18; İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:270; Ya'kubî, *Târîh*, 2:49; Taberî, *Târîh*, 2:532; İbn Hazm, *Cevamiu's-Sire*, 104; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2:163; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:131.

²⁸² Vâkıdî, *H. Peygamber'in Hayatı*, 1:18; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:59.

isnad kullanırken Belâzürî, Ya'kubî, İbn Hibbân, İbn Hazm, İbnü'l-Cevzî ve İbnü'l-Esîr isnad kullanmamaktadır.

1.2.2. Oryantalist Araştırmalara Göre

1.2.2.1. Olayın Zamanı

Erken dönem oryantalist araştırmalardan olan Henry Stubbe ve Prideaux Nadîroğulları kuşatmasının zamanını Hz. Peygamber'in Medine'ye yerleşmesinin 4. yılı olarak verir.²⁸³ Boulainvilliers, Gibbon, Irving, Dozy, Rodinson, Muir, Margoliouth, Brockelmann ve Hazleton da kuşatmanın zamanıyla ilgili herhangi bir bilgi vermemekte, kuşatmayı Uhud'dan sonra anlatmaktadır.²⁸⁴ Kuşatmanın zamanıyla ilgili oryantalistlerden en net bilgiyi veren Montgomery Watt'dır. O, kuşatmanın 625 yılı Ağustos sonu ya da Eylül başında gerçekleştiğini söylemektedir.²⁸⁵ Caetani ise kuşatmanın Rebîülevvel ayında gerçekleştiğini söylemekle birlikte net bir tarih vermemektedir.²⁸⁶

1.2.2.2. Olayın Sebepleri

---

²⁸³ Stubbe, *An Account Of The Rise And Progress Of Mahometanism*, 125; Prideaux, *The True Nature of Imposture*, 109.

²⁸⁴ Boulainvilliers, *The life of Mahomet*, 369; Gibbon, *Son Peygamber Muhammed Doğuştan, Karakteri ve Öğretisi*, 80; Irving, *Hiz. Muhammed*, 148; Dozy, *İslam Tarihi*, 69; Rodinson, *Muhammed*, 227; Margoliouth, *Muhammed*, 275; Brockelmann, *İslâm Ulusları ve Devletleri Tarihi*, 20; Hazleton, *İlk Müslüman*, 263.

²⁸⁵ Watt, *Hiz. Muhammed Medine'de*, 249.

²⁸⁶ Leone Caetani, *İslâm Tarihi*, çev. Hüseyin Cahit, c. 4 (İstanbul: Tarih ve Tercüme Encümeni, 1925), 113.

Oryantalist araştırmalara bakıldığında Nadîroğulları kuşatmasının sebebi olarak verilen hususlardan ilki Hz. Peygamber'in Uhud yenilgisini telafi etme isteğidir. Özellikle erken dönem oryantalistler bu konu üzerinde sıkça durmuşlardır. Bunlardan biri olan Henry Stubbe kitabında bu hususa değinmiş, Hz. Peygamber'in Uhud yenilgisinden sonra önceki başarılarının boşa gitmemesi için, yenilginin sebebi olarak Yahudileri gösterdiği ve telafi olarak da onların üzerine yürüdüğünü söylemektedir.²⁸⁷

Humpry Prideaux'un eserinde Nadîroğulları kuşatmasının sebepleri açısından herhangi bir bilgi verilmemektedir. Henry Boulainvilliers, Nadîroğulları kuşatmasının sebepleriyle ilgili kapalı ifadelere yer vermekte, Hz. Peygamber'in belli amaçlarını gerçekleştirmek için Yahudilerin üzerine yürüdüğünü belirtmektedir. Fakat Nadîroğulları kuşatmasını anlattığı kısımda bu amaçların neler olduğu açıkça yer almamaktadır.²⁸⁸

Gibbon, İşlam tarihi kaynaklarındaki bilgilerle benzerlik arz eden bir bilgi vermekte, Nadîroğulları'nın Hz. Peygamber'e suikast düzenlediklerini, bu sebeple fazlasıyla suçlu olduklarını söylemektedir.²⁸⁹ Washington Irving'e gelindiğinde ise Nadîroğulları kuşatmasının sebepleriyle ilgili kendinden önceki oryantalistlere göre daha detaylı bilgiler verdiğı görölmektedir. O, Hz. Muhammed'in Uhud'dan sonra bazı kabilelerin ona İşlam'a geçmek istediklerini söyleyerek kendilerine doktrinlerini öğretecek heyet göndermesini istediklerini ve Hz. Peygamber'in gönderdiği heyetlerden birinin Necd halkına gittiğini belirtmektedir. Fakat onlar kendilerine gelen heyete düşmanca davranmışlar ve neredeyse hepsini katletmişlerdir. Bu katliamdan kurtulan Amr b. Ümeyye ise yolda karşılaştığı Benî Âmir'den iki silahsız Yahudi'yi

---

²⁸⁷ Stubbe, *An Account Of The Rise And Progress Of Mahometanism*, 125.

²⁸⁸ Boulainvilliers, *The life of Mahomet*, 369.

²⁸⁹ Gibbon, *Son Peygamber Muhammed Doğuşu, Karakteri ve Öğretisi*, 80.

düşmanlarına benzettiğinden ya da arkadaşlarının ölümünden sonra duyduğu öfkeden dolayı katletmiştir. Hz. Muhammed ile barış yapmış olan bu kabile, durumu telafi etmesi için Hz. Peygamber'e başvurmuştur. O da konuyu Nadîroğulları'na sunmuş ve arabuluculuk yapmalarını istemiştir. Irving, Nadîroğulları'nın Hz. Peygamber Medine'ye hicret ettiğinde tarafsız kalmak için bir anlaşma yaptıklarını, buna binaen Hz. Peygamber'in Nadîroğulları'na başvurduğunu, onların da bunu kabul ettiklerini belirtir. Fakat daha sonra Hz. Peygamber kendisine suikast düzenleneceğine dair özel bir haber alır ve o topluluktan derhal ayrılır.²⁹⁰ Irving'in verdiği bilgilerden anlaşılan o, Nadîroğulları kuşatmasının sebebi olarak suikastı gerekçe göstermektedir.

Nadîroğulları kuşatmasının sebepleriyle ilgili en detaylı açıklamalardan biri William Muir'in kitabında bulunmaktadır. Muir, Nadîroğulları'nın Medine'de oturan ve Benî Âmir ile anlaşmalı olan bir kabile olduğunu, Hz. Peygamber'in Nadîroğulları ile yaptıkları sözleşmeye dayanarak Amr b. Ümeyye'nin Benî Âmir'den öldürdüğü iki kişinin diyetini ödeme konusunda onlardan yardım istediğini anlatmaktadır. Hz. Peygamber onların yardımını almak amacıyla bulundukları yere gitmiş ve yardım istemiş, Nadîroğulları Hz. Peygamber'in bu isteğine nazikçe cevap vermişler ve Hz. Peygamber de onları beklemeye başlamıştır. Fakat bir süre sonra oturduğu yerden hızlıca kalkmış ve Medine'ye gitmiştir. Yanındakiler de Hz. Peygamber'in bu ayrılışının sebebinin Nadîroğulları'nın Hz. Peygamber'e düzenlemeyi planladıkları hain bir suikast olduğunu anlamışlardır. Fakat Muir, Kur'ân'da konuyla ilgili bir ayetin olmaması ve yanındaki Müslümanların olaydan habersiz olmaları sebebiyle bu suikast bilgisine şüpheyile yaklaşılması gerektiğini eklemektedir. Her ne kadar bu bilgiye şüpheyile yaklaşılması gerektiğini söylese de Muir, Hz. Peygamber'in bu

---

²⁹⁰ Irving, *Hz. Muhammed*, 148-49.

olaydan sonra Nadîroğulları'nın Medine'de kalmaması gerektiği fikrine vardığını ifade etmektedir.²⁹¹

Dozy, Nadîroğulları kuşatmasının sebebi olarak Uhud yenilgisini göstermektedir. Ona göre Uhud Savaşı'nın yenilgisinin bıraktığı kötü izleri ancak parlak bir zafer ve büyük bir ganimet giderebilirdi. Dozy'e göre bir süre herhangi bir gelişme yaşanmamıştır. Dozy'nin bu bağlamda zikrettiği ve akabinde gerçekleşen önemli bir gelişme Nadîroğulları'nın Medine'den kovulmasıdır.²⁹² Dozy'nin Nadîroğulları kuşatmasını böyle bir bağlamda zikretmesinden, Hz. Peygamber'in onları Uhud yenilgisinin telafisi sebebiyle kuşattığı kanaatine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Margoliouth'a göre Hz. Peygamber, Nadîroğulları kuşatmasının sebebi olarak kısmen İslam tarihi kaynaklarına uygun bilgiler vermektedir. Benî Âmir kabilesinin lideri Ebû Berâ Âmir bin Mâlik, Hz. Peygamber'den Necid bölgesine tebliğci göndermesi talebinde bulunmuştur. Peygamber de buraya suffe ehlinde bir grubu göndermiştir. Medine'ye yakın olan Maûne kuyusunda, Süleym kabilesinin lideri Âmir b. Tufeyl'in saldırısına uğramışlar, bu saldırıda Amr b. Ümeyye haricindeki herkes katledilmiştir. Amr b. Ümeyye geri dönerken yolda Benî Âmir kabilesine mensup iki kişiyi öldürmüş, ama bu yaptığının gereksiz bir heyecan eylemi olduğu ortaya çıkmış ve Hz. Peygamber bu kişiler için diyet ödemek zorunda kalmıştır.²⁹³

Margoliouth, Amr tarafından öldürülen iki Benî Âmir mensubu için kan parası ödemeyi kabul etmiş ve bu konuda yardım almak için Nadîroğulları'na gitmiştir. Peygamber'in bu isteği uygun bir şekilde karşılanmış ancak göklerden gelen bir haber

---

²⁹¹ Muir, *The Life of Mahomet*, 3:209-10.

²⁹² Dozy, *İslam Tarihi*, 69.

²⁹³ Margoliouth, *Muhammed*, 275.

Hz. Peygamber'e ev sahiplerinin onun zayıf bir anından faydalanmak istediklerini ve çatıya saklananlardan birisinin uygun bir anda kafasına bir taş bırakmak üzere beklediğini haber vermiştir. Margoliouth bunu söyledikten sonra Yahudi kaynaklarda konuyla ilgili malumat olmadığından bu cüretkâr planın bu şekilde olup olmadığının bilinmediğine işaret etmektedir.²⁹⁴ Margoliouth her ne kadar bu olaya şüpheyile yaklaşıp da Nadîroğulları kuşatmasının sebebi olarak Hz. Peygamber'e suikast düzenlemelerini göstermektedir.

Watt, kuşatmanın sebebi olarak kaynaklarda Bi'rîmaûne'den kurtulan bir kişi tarafından öldürülen iki kişi için Benî Âmir kabilesine ödenecek diyet konusunda katkılarını talep etmek üzere Hz. Peygamber'in Nadîroğulları'na gittiği bilgisinin yer aldığını söylemektedir. Nadîroğulları yeterli desteği vereceklerini söylemişler, Hz. Muhammed için yemek hazırlanıncaya kadar istirahat etmesini istemişlerdir. O ve beraberindekiler evlerden birinin duvarına sırtlarını dayayarak oturdukları sırada Hz. Muhammed sessizce kalkmış ve oradan uzaklaşmıştır. Geri dönmemesi üzerine beraberindekiler de oradan ayrılmışlardır. Hz. Muhammed'i evinde bulduklarında yanına gitmişler ve Hz. Peygamber Nadîroğulları'nın kendisi için haince bir plan hazırladıkları konusunda ilahi bir uyarı aldığını anlatmıştır.²⁹⁵ Watt'ın Nadîroğulları kuşatmasının sebebi olarak verdiği bilgiler bunlardır.

Maxime Rodinson da Nadîroğulları kuşatmasının sebebi olarak Amr b. Ümeyye'nin Bi'rîmaûne dönüşü Benî Âmir kabilesinden iki kişiyi öldürmesi üzerine Hz. Muhammed'in onların diyetlerini ödemek zorunda kalmasını ve bu konuda Nadîroğulları'ndan yardım istemesine müteakip yaşananları gerekçe göstermektedir. Hz. Peygamber, yanına Ebû Bekir, Ömer ve İbn Hudeyr'i alarak diyete yardım

---

²⁹⁴ Margoliouth, *Muhammed*, 277.

²⁹⁵ Watt, *Hz. Muhammed Medine'de*, 250.

etmeleri için Nadîroğulları'na başvurmuş, onlar da masrafa ortak olmayı kabul ettiklerini bildirmişlerdir. Fakat Hz. Muhammed onları beklerken kendi aralarında toplantı yapmışlar ve Hz. Muhammed'i ortadan kaldırmayı planlamışlardır. Onların bu planı Allah tarafından kendisine bildirilince derhal bulunduğu yerden kalkmış ve Medine'ye dönmüştür. Beraberindekiler ise onun gelmediğini görünce endişelenmişler ve Medine'ye gelmişlerdir.²⁹⁶

Carl Brockelmann, Nadîroğulları kuşatmasının sebebi olarak net bir olay vermemekle birlikte olayın sebebini Uhud yenilgisine bağlamaktadır. Ona göre Uhud Savaşı'nda yenilen Peygamber'in, etraftaki bedeviler nezdinde itibarı sarsılmıştı. Hz. Peygamber'in harp zaferlerindeki kaybını yeni bir girişimle tekrar kazanması gerekmektedir. Bu amaçla birinci ve en kolay kurban Yahudiler olmuştur. Brockelmann'a göre Hz. Peygamber "önemsiz bir bahane" ile Nadîroğulları'na hücum etmiş ve onların mahallelerini kuşatmıştır.²⁹⁷

Lesley Hazleton Nadîroğulları kuşatmasının sebebi olarak İslam tarihi kaynaklarında ve çoğu oryantalist kaynakta yer alan Amr b. Ümeyye'nin bilmeden Âmir kabilesinden iki kişiyi öldürmesini gerekçe göstermektedir. Hz. Muhammed'in bu olay karşısında diyet ödemekten başka çaresi kalmamış ve anlaşmalı olduğu Nadîroğulları'na diyete ortak olmaları için başvurmuştur. Ancak Lesley Hazleton burada farklı bir bilgi vermektedir. Ona göre Hz. Peygamber, Nadîroğulları'nın Âmir kabilesiyle de anlaşması olduğundan onlardan daha fazla ödeme yapmalarını istemiştir. Hazleton'a göre Nadîroğulları, bir müminin hatası yüzünden daha fazla

---

²⁹⁶ Rodinson, *Muhammed*, 227-28.

²⁹⁷ Brockelmann, *İslâm Ulusları ve Devletleri Tarihi*, 20.

ödeme yapmak istememişlerdir. Hz. Peygamber'e dışarıda beklemelerini rica etmişler, parayı ödemek yerine Hz. Muhammed'i öldürmeyi planlamışlardır.²⁹⁸

Caetani Nadîroğulları kuşatmasının sebebi olarak kaynaklarda verilen genel bilgileri vermektedir. O, Amr b. Ümeyye tarafından öldürülen iki kişinin diyeti için Nadîroğulları'na başvurduğunu, Nadîroğulları'nın da buna iştirak edeceklerini bildirdiklerini ancak aralarında müzakere etmek için müsaade istediklerini yazmaktadır. Hz. Peygamber onları yalnız bıraktığından aralarından Huyey b. Ahtab Peygamber'in başına taş atmayı teklif etmiş ve Hz. Muhammed'in vefatıyla İslam'ın da son bulacağını söylemiştir. Sellâm b. Mişkem bu teklife muhalefet etmiş, fakat onun muhalefetini kabul etmemişlerdir. Amr b. Cihâş Hz. Peygamber'in kafasına taş atmak için dama çıkmış, bu suikastı Allah tarafından haber alan Hz. Muhammed ise oradan uzaklaşmıştır. Ashabı uzun bir süre onun gelmesini beklemiş, Hz. Peygamber gelmeyince Medine'ye doğru gitmişlerdir. Nadîroğulları bu durumdan hayli endişelenmiş, planlarının ortaya çıktığını anlamışlar ve sonuçlarının ne olacağı konusunda korkuya kapılmışlardır. Ashab Hz. Peygamber'in yanına gittiğinde Allah'ın bu girişimi Hz. Peygamber'e haber verdiğini öğrenmişlerdir. Bunun üzerine Hz. Muhammed, Muhammed b. Mesleme'yi Nadîroğulları'na göndermiş ve 10 gün içinde Medine'yi terketmelerini emretmiş, gitmeyenlerin ise öldürüleceğini haber vermiştir.²⁹⁹

1.2.2.3. Olayın Gelişimi

---

²⁹⁸ Hazleton, *İlk Müslüman*, 263.

²⁹⁹ Caetani, *İslâm Tarihi*, 4:113-15.

Nadîroğulları kuşatmasının gelişimiyle ilgili erken dönem oryantalist araştırmalarda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Örnek vermek gerekirse; Henry Stubbe'nin kitabında kuşatmanın zamanı verildikten sonra herhangi bir ayrıntıya girilmeden doğrudan sonuçlara geçilmektedir. Humpry Prideaux Hz. Peygamber'in Nadîroğulları'nı kuşattığını, onları kalelerinden çıkıp teslim olmaya zorladığını söylemektedir. Daha sonra Yahudilerin Suriye bölgesine gittiklerini söyleyen Prideaux'un kuşatma hakkında verdiği bilgiler bunlardan ibarettir.³⁰⁰ Nadîroğulları kuşatmasının gelişimiyle ilgili Boulainvilliers'in kitabında az da olsa bazı açıklamalar bulunmaktadır. Boulainvilliers, Hz. Peygamber'in Yahudileri birkaç gün kuşattığını, onları sürgüne zorladığını belirtmektedir. Nadîroğulları sonuçta teslim olmuşlar ve bir deve yükü kadar malla sürgün edilmelerine izin verilmiştir.³⁰¹

Gibbon Nadîroğulları kuşatmasının sebeplerini zikrettikten sonra doğrudan Hz. Peygamber'in onları kuşattığı bilgisini vermektedir. Gibbon'a göre Hz. Peygamber Nadîroğulları'nı kuşatmış, Nadîroğulları ise kararlı bir savunma göstermişlerdir.³⁰² Gibbon'ın kuşatmanın gelişimiyle ilgili verdiği bilgiler bununla sınırlıdır.

Washington Irving kuşatmanın gelişimiyle alakalı Hz. Peygamber'in suikast haberini aldıktan sonra Nadîroğulları'na karşı öfkesinin arttığını ve öldürülenlerin acısıyla onlardan 10 gün içinde Medine'yi terketmelerini istediğini söylemektedir. Bu esnada Abdullah b. Übey onlara yardım teklif etmiş ve kalmaları için ikna etmiştir. Onlar da Abdullah b. Übey'e güvenerek Medine'de kalmaya ve Hz. Peygamber'e direnmeye devam etmişlerdir. Ancak bir süre sonra kendilerine vaat edilen yardım gelmemiş ve hayal kırıklığı içinde kalelerine kapanarak kuşatılmışlardır. Irving,

---

³⁰⁰ Prideaux, *The True Nature of Imposture*, 109.

³⁰¹ Boulainvilliers, *The life of Mahomet*, 369.

³⁰² Gibbon, *Son Peygamber Muhammed Doğuşu, Karakteri ve Öğretisi*, 80-81.

Nadîroğulları'nın altı gün kuşatıldıklarını ve altıncı günün sonunda anlaşmaya varıldığını söyler.³⁰³

Muir, kuşatmanın gelişimiyle ilgili Hz. Peygamber'in Nadîroğulları'nı sürmeye karar verdikten sonra onlara Muhammed b. Mesleme'yle haber gönderdiğini ve on gün içinde Medine'yi terketmelerini, aksi halde kalanların öldürüleceğini haber verdiğini söylemektedir.³⁰⁴ Nadîroğulları ise Muhammed b. Mesleme'nin böyle bir haber getirmesine şaşırılmışlar ve” Senin ya da Benî Evs'ten herhangi birinin böyle bir haber getireceğini düşünmezdik.” demişlerdir. Bunun üzerine Muhammed b. Mesleme “kalpler değişti” şeklinde cevap vermiştir.³⁰⁵ Nadîroğulları Hz. Peygamber'in haberini aldıklarında başta sürgün için hazırlık yapmaya başlamışlar, fakat sonradan yerleştikleri bu toprakları terketmek kendilerine zor gelmiştir. Bunun için Hz. Peygamber'le anlaşmayı denemişlerdir. Abdullah b. Übey de onları yurtlarından çıkmama konusunda teşvik etmiştir. Sonunda onlar Hz. Peygamber'e “Biz çıkmıyoruz istediğini yap” şeklinde haber göndererek sürgünden vazgeçtiklerini ilan etmişlerdir. Bunun üzerine Hz. Peygamber Nadîroğulları bize savaş açtı diyerek onları kuşatmıştır.³⁰⁶ Muir kuşatmanın 15 ya da 20 gün olduğunu belirtmektedir.³⁰⁷ Nadîroğulları'nın Abdullah b. Übey'den bekledikleri destek gelmemiş ve Necd kabilelerinden kimse yardımda bulunmamıştır. Tüm bunlara rağmen Nadîroğulları mücadelelerine devam etmiş ve teslim olmamışlardır. Hz. Peygamber ise onların bu direnişlerini kırmak için farklı bir yönteme başvurmuş, onlara ait hurma ağaçlarını

---

³⁰³ Irving, *Hz. Muhammed*, 149.

³⁰⁴ Muir, *The Life of Mahomet*, 3:210.

³⁰⁵ Muir, *The Life of Mahomet*, 3:211.

³⁰⁶ Muir, *The Life of Mahomet*, 3:211-12.

³⁰⁷ Muir, *The Life of Mahomet*, 3:213.

kestirmiş ve yaktırmıştır. Bu faaliyetler sonucu iyice gücünü kaybeden Nadîroğulları teslim olmuşlardır.³⁰⁸

Margoliouth, Hz. Peygamber'in suikast haberini aldıktan sonra derhal Medine'ye geri döndüğünü ve Nadîroğulları'nı kuşatmak amacıyla ashabını topladığını belirtir. Bir kaynağa göre Hz. Muhammed'in onlara Medine'yi terketmek için 8 gün mühlet verdiği, ancak Abdullah b. Übey'in direnmelerini istemesi ve onlara yardım vaatleri sebebiyle ona uyup kalmaya karar verdiklerini söylemektedir. Özellikle Nadîroğulları'nın lideri Huyey b. Ahtab'ın Hz. Peygamber'e karşı savunma yapmak amacıyla hazırlıklara başladığını belirten Margoliouth, tüm bu hazırlıkların boşa gittiğini ve Hz. Peygamber'in Nadîroğulları'na ait hurmaları kesmesi neticesinde onların acılara boğulduğunu ifade eder. O, üç haftalık bir kuşatmadan sonra Nadîroğulları'nın bazı şartlar altında teslim olduklarını eklemektedir.³⁰⁹

Watt, Hz. Peygamber'in Nadîroğulları'nın hain tuzağını haber alarak eve döndükten ve bu planı Müslümanlara anlattıktan sonra derhal Muhammed b. Mesleme'yi onlara gönderdiğini ve on gün içerisinde Medine'yi terketmelerini emrettiğini söylemektedir. On gün içinde Medine'yi terketmezlerse ölüme mahkûm edileceklerini eklediğini belirten Watt, hurma bahçelerinin sahibi olmalarının kabul edileceğini ve ürünün bir kısmını alacaklarını da temin ettiğini ifade etmektedir. Watt'a göre Nadîroğulları başlangıçta özellikle desteğine muhtaç oldukları bir sülalenin ileri gelen mensuplarından birisinin böyle bir talep getirmesi karşısında kabul edebilecek gibi olduklarını, ancak görüş ayrılığına düştüklerini, sülalesinin reisi olduğu anlaşılan Huyey b. Ahtab'ın, Sellâm b. Mişkem gibi diğer adamlara göre teslim olmaya daha az eğilimli olduklarını belirtir. Bu sırada Abdullah b. Übey'in Huyey'e

---

³⁰⁸ Muir, *The Life of Mahomet*, 3:213.

³⁰⁹ Margoliouth, *Muhammed*, 277-78.

yardım vaadinde bulunması sonucunda Yahudilerin Hz. Muhammed'in talebine uymayı reddettiklerini, onun da Nadîroğulları'nı kuşattığını söylemektedir. Watt'a göre kuşatma 15 gün kadar sürmüş ve kuşatılan Nadîroğulları'nın, hurma bahçelerinin yakılmasıyla cesaretleri kırılmış, Abdullah b. Übey de yardım etme konusunda hiçbir şey yapmamıştır. Bunu gören Nadîroğulları Hz. Peygamber'in teklifini kabul ederek teslim olmak zorunda kalmışlardır.³¹⁰

Rodinson, Yahudilerin kendisine hazırladıkları plandan haberdar olunca Hz. Peygamber'in Medine'ye döndüğünü ve oradakilere Allah'ın kendisine bildirdiklerini anlattığını, Muhammed b. Mesleme'yi de Nadîroğulları'na gönderdiğini belirtmektedir. Ölmek istemiyorlarsa 10 gün içinde Medine'yi terketmeleri gerektiğini söylediğini, "Benim şehrimden çıkın, ihanet dolu fikirlerinizden sonra bana komşu kalmanızı istemiyorum." şeklinde sert bir ültimat verdiğini, Nadîroğulları'nın ise kendilerine müttefik olan Muhammed b. Mesleme tarafından böyle bir haber gelmesine şaşırdıklarını söylemektedir. Rodinson, Nadîroğulları'nın Hz. Muhammed'e direnme niyetinde olmadıklarını, ancak daha önce de bölücü davranışlarda bulunan Abdullah b. Übey'in destek vaat ederek direnmeleri konusunda onları ikna ettiğini ifade etmektedir. Böylece Nadîroğulları sığınaklarına çekilmişler, Hz. Peygamber onların üzerine kendi kuvvetlerini sevk etmiş ve onlara ait hurma ağaçlarını keserek işe başlamıştır. Nadîroğulları ağaçlarının kesilmesi üzerine morallerini kaybetmişler, kendilerine vaat edilen yardımların gelmemesi sonucunda zor durumda kalmışlar ve 15 günlük bir kuşatma sonunda teslim olmuşlardır.³¹¹

Brockelmann, Nadîroğulları kuşatmasının gidişatıyla ilgili neredeyse hiç bilgi vermemektedir. Ona göre Hz. Peygamber, Nadîroğulları'nı kuşatmış, Nadîroğulları da

---

³¹⁰ Watt, *Hz. Muhammed Medine'de*, 250-51.

³¹¹ Rodinson, *Muhammed*, 228-29.

Kurayza'dan yardım alamamaları sebebiyle birkaç haftalık kuşatmadan sonra teslime mecbur olmuşlardır.³¹²

Lesley Hazleton “biraz fazla garip bir hikâye” dediği anlatımına Hz. Peygamber'in suikastı haber alarak Medine'ye döndüğünü belirterek başlamakta ve Nadîroğulları'na “Bana karşı düzenlediğiniz ihanetten sonra şehrimden ayrılın ve bir daha benimle birlikte yaşamayın.” şeklinde mesaj gönderdiğini ifade ederek devam etmektedir. Nadîroğulları bu haber üzerine ne yapmaları gerektiğini tartışmışlar, bu sırada İbn Übey'den direnmelerini isteyen bir haber gelmiştir. Nadîroğulları yaşlı bir adamın “direniş başarısız olursa sürgünden çok daha fazlasını tehlikeye atabilirsiniz” uyarısına rağmen İbn Übey'in sözüne güvenmişler ve köylerindeki surların gerisine çekilmişlerdir. Kuşatmanın ilerleyen sürecinde Hz. Muhammed Nadîroğulları'na ait hurma bahçelerinin kesilmesini emretmiş ve Hazleton'a göre bu aslında onlara daha fazla ısrar ederlerse neler olabileceğini anlatan bir uyarı olmuştur. Nadîroğulları, bu uyarıların yanında herhangi bir yardım almamaları sebebiyle bir süre sonra teslim olmuşlardır.³¹³

Caetani, Nadîroğulları'nın Hz. Peygamber'in bu emrine itaat ettiklerini ve hazırlığa başladıklarını anlatmaktadır. Kendi develerinin yeterli gelmemesi üzerine Vâkıdî'den alıntılarla Eşça kabilesinden deve kiraladıklarını söyleyen Caetani, Nadîroğulları'nın hicret için acele ettiklerini, çünkü kendilerinin Evs kabilesinin müttefikleri olduğunu ve Hz. Peygamber'in hicret emrini ulaştırmaya gelen Muhammed b. Mesleme'nin de Evsli olduğunu, bu sebeple müttefiklerinden herhangi bir yardım alamayacaklarını anladıklarını belirtmektedir. Bu sırada kendilerine gelen münafıkların reisi Abdullah b. Übey, Nadîroğulları'na kendi adamlarından 2 bin

---

³¹² Brockelmann, *İslâm Usları ve Devletleri Tarihi*, 20.

³¹³ Hazleton, *İlk Müslüman*, 264-65.

kişiyile yardım edeceğini, diğer kabilelerin de yardıma geleceklerini söyleyerek onları kalmaları için teşvik etmiştir. Bu vaade güvenen Huyey b. Ahtab ise Medine’de kalacaklarını söyleyerek taraftarlarına silahlarıyla hazır olmalarını emretmiş, kendi taraftarlarından gelen ısrarları da duymazdan gelmiştir. Sellâm b. Mişkem tarafından yapılan uyarıları tümüyle reddeden Huyey, Hz. Peygamber’e mukavemet edeceklerini haber vermiştir. Huyey’in bu haberine binaen Hz. Peygamber de Müslümanlara hazırlanmalarını ve Nadîroğulları üzerine gitmelerini emretmiştir. Caetani’ye göre, kuşatılan Nadîroğulları, bir süre ok ve taş atarak Müslümanları uzak tutmaya çalışmışlardır. Hz. Peygamber o gün yatsı namazını Nadîroğulları mevkiinde eda edebilmiştir. Caetani’nin verdiği bir diğer bilgi de Hz. Peygamber’in Medine’de yerine Abdullah İbn Ümmü Mektum’u vekil bırakmasıdır.³¹⁴

Caetani, Hz. Peygamber’in kuşattığı Nadîroğulları’nı gece gündüz zayıflatmaya çalıştığını, Nadîroğulları’nın da kendilerine herhangi bir yardım gelmemesi sebebiyle ümitlerinin iyice kırıldığını anlatmaktadır. Müslümanlar, Sa’d b. Ubâde sayesinde yiyecek ve içecek konusunda herhangi bir sıkıntı yaşamamışlardır. Kuşatma sırasında Hz. Ali, Yahudi Azvek’i ve bazı Yahudileri öldürmüş, başları Benî Hatme’lerin kuyusuna atılmıştır. Nadîroğulları bundan korkmuşlar, ayrıca Hz. Peygamber’in onlara ait hurma ağaçlarını kesmesi üzerine de cesaretleri iyice kırılmıştır. Kadınlar ve çocuklar hurmalarının durumu karşısında üzerlerini yırtmak suretiyle tepki göstermişler, sonunda Sellâm b. Mişkem’in teşvikiyle Huyey, Hz. Peygamber’le şartları tekrar müzakere etmeye mecbur olmuştur. Caetani’nin deyimiyle Hz. Muhammed, onların bu tutumuna karşılık şartları daha çok ağırlaştırarak bütün taşınamayan mallarına el koymuş, silah hariç deve ile taşıyabilecekleri eşyaları alarak Medine’yi terk etmelerini şart koşmuştur. Huyey bu şartları kabul etmeye iki gün

---

³¹⁴ Caetani, *İslâm Tarihi*, 4:115-17.

boyunca cesaret edememiştir. Bu sırada İbn Yâmin b. Umeyr ve Ebû Sa'd b. Vehb adlı iki Yahudi Müslüman olmuştur. Nihayet Huyey, bu şartları kabul etmiş ve 15 günlük kuşatmadan sonra Nadîroğulları teslim olmuşlardır.³¹⁵

1.2.2.4. Olayın Sonuçları

Henry Stubbe, Nadîroğulları kuşatmasının sonucu olarak onların Suriye bölgesine sürülmesi bilgisini vermektedir.³¹⁶ Prideaux da Nadîroğulları'nın Suriye'ye gittiklerini, Hubab b. Münzir ve bir grup Medinelinin de onlara eşlik ettiğini söyler.³¹⁷ Prideaux'un verdiği bilgiler arasında diğerlerinden farklı olarak Nadîroğulları'nın kılıçtan geçirildiği bilgisi vardır. Nitekim o, Hz. Peygamber'in zalimce, orada bulunan kişilerin hepsini, kaçan bir kişi hariç kılıçtan geçirdiğini söylemektedir. Bu davranışı "Barbarlık" olarak ifade eden Prideaux, bunun bir çeşit "düzenbazlık ve sahtekârlık (imposture)" olduğunu belirtir.³¹⁸

Boulainvilliers, kuşatmanın sonuçları olarak diğerleriyle hemen hemen aynı görüşü savunmaktadır. Hz. Peygamber'in Yahudileri bir deve yükü malla sürgün etmelerine izin vermiş, onlar da sürgün edilmişlerdir. Nadîroğulları'nın nereye sürgün edildikleri konusunda ise herhangi bir bilgi vermemektedir.³¹⁹

Gibbon, Nadîroğulları kuşatmasının sonuçlarını anlatırken onların kararlı savunmaları sayesinde şerefli bir teslimiyet aldıkları ifadelerini kullanmaktadır.

---

³¹⁵ Caetani, *İslâm Tarihi*, 4:118-20.

³¹⁶ Stubbe, *An Account Of The Rise And Progress Of Mahometanism*, 125.

³¹⁷ Boulainvilliers, *The life of Mahomet*, 109.

³¹⁸ Prideaux, *The True Nature of Imposture*, 109.

³¹⁹ Boulainvilliers, *The life of Mahomet*, 369.

Nadîroğulları'nın kuşatma sonunda karargâhlarının borularını ve davullarını çalarak, onurla kalelerinden çıkmalarına izin verildiğini söylemektedir.³²⁰

Irving kuşatmanın iki taraf arasında gerçekleşen bir anlaşmayla son bulunduğunu, Yahudilere silah hariç bir deve yükü eşyayla Medine'den ayrılmasına izin verildiğini, bazılarının Suriye'ye bazılarının da Hayber'e sürüldüğünü belirtmektedir. William Muir benzer şekilde Nadîroğulları'nın sürgün edilmeye razı olduklarını, tüm mallarını bırakarak ve evlerini yıkarak develer üzerinde şarkılar eşliğinde Medine'yi terkettiklerini ve bir kısmının Suriye'ye, bir kısmının Hayber'e göçtüklerini ifade etmektedir.³²¹ Rodinson ve Hazleton da Nadîroğulları'nın bütün şartları kabul edeceklerini söyleyerek teslim olduklarını ve Hz. Peygamber'in hükmünü şu ifadelerle anlatmaktadır: “Çıkın gidin, hayatlarınızı bağışlıyorum, develerinizin taşıyabileceği miktarda eşya da sizin olsun fakat silahlarınızı bırakacaksınız.” Nadîroğulları kuşatma sonunda Suriye ve Hayber'e gitmişlerdir.³²²

Dozy, Nadîroğulları kuşatmasının sonuçlarıyla ilgili sadece onların Medine'den kovulduğunu, topraklarının Mekke muhacirlerine verilerek bir ölçüde genişleme olanağının sağlandığını söylemektedir.³²³ Margoliouth, Nadîroğulları'nın üç haftalık bir kuşatmadan sonra, silah hariç develerinin taşıyabileceği kadar yük ile zarar görmeden ayrılmaları karşılığında teslim olduklarını belirtmektedir. Ona göre bu zafer Hz. Peygamber'e aynı zamanda ele geçirilen tüm ganimeti kendisine bırakma hakkını da vermiştir. O, Nadîroğulları kuşatmanın sonuçlarıyla ilgili birkaç madde saymaktadır. Buna göre Müslümanlar yıllardır Ensar'ın cömertliğine bağımlı

---

³²⁰ Gibbon, *Son Peygamber Muhammed Doğuştan, Karakteri ve Öğretisi*, 81.

³²¹ Muir, *The Life of Mahomet*, 3:214.

³²² Rodinson, *Muhammed*, 229-30; Hazleton, *İlk Müslüman*, 265.

³²³ Dozy, *İslam Tarihi*, 69.

olduklarından, kaynakları tükenen Muhacirler için kalıcı imkânlar sağlanmıştır. Diğer taraftan düşman tarafın zayıflık, kararsızlık ve beceriksizliği bir kez daha ortaya çıkmıştır.³²⁴

Watt, teslim olan Nadîroğulları'nın 600 deve ile mağrur bir şekilde Medine'den ayrıldıklarını ve mülklerinin olduğu Hayber'e gittiklerini yazmaktadır.³²⁵ Brockelmann ise Nadîroğulları'nın birkaç haftalık kuşatmadan sonra teslim mecbur kaldıklarını, teslim olduktan sonra da Medine'nin kuzeyinde bulunan ve birçok Yahudi topluluğunun oturduğu Hayber'e göçtüklerini ifade etmektedir.³²⁶

Caetani Nadîroğulları kuşatmanın 15 gün sonra Nadîroğulları'nın ikametgâhlarını terk ederek bazılarının Hayber'e bazılarının da Suriye'ye gitmeleriyle sonuçlandığını ifade etmektedir. Muhammed b. Mesleme bütün silahları almış, Nadîroğulları da taşıyabilecekleri kadar malı 600 deveye yükleyerek götürmüşlerdir.³²⁷

1.2.2.5. Mekân, Sayı, Özel İsim ve Şahıs İsimleri

a. Mekân

Nadîroğulları kuşatması bağlamında oryantalist araştırmalarda yer alan mekân isimleri genelde onların sürgünden sonra gittikleri yerle alakalıdır. Kaynaklarda

---

³²⁴ Margoliouth, *Muhammed*, 278-79.

³²⁵ Watt, *Hiz. Muhammed Medine'de*, 251.

³²⁶ Brockelmann, *İslâm Ulusları ve Devletleri Tarihi*, 20.

³²⁷ Caetani, *İslâm Tarihi*, 4:120.

bununla ilgili Suriye³²⁸ ve Hayber³²⁹ olmak üzere iki mekân ismi geçmektedir. Bir diğer mekân ise Caetani’de geçen Nadîroğulları’ndan öldürülenlerin başlarının atıldığı Benî Hatme kuyusudur.³³⁰

b. Sayı

Nadîroğulları kuşatmasıyla ilgili zikredilen sayısal verilerden ilki elde edilen ganimetlerle ilgilidir. William Muir, Nadîroğulları’ndan 50 zırh, 340 kılıç ve 50 kalkan alındığı bilgisini vermektedir.³³¹ Watt ve Rodinson Nadîroğulları’nın 600 deveyle birlikte Hayber’e gittiklerini,³³² Rodinson ve Caetani Nadîroğulları’ndan alınan ganimetlerin de 50 zırhlı başlık, 50 zırh ve 340 kılıç olduğunu belirtir.³³³ Nadîroğulları kuşatmasıyla ilgili bir diğer sayısal veri onların Medine’yi terk ederken götürdükleri develerle ilgilidir. Caetani, Nadîroğulları’nın 600 deve yükü malla gittiklerini belirtmektedir.³³⁴

c. Özel İsim

---

³²⁸ Muir, *The Life of Mahomet*, 3:214; Rodinson, *Muhammed*, 230; Hazleton, *İlk Müslüman*, 265; Caetani, *İslâm Tarihi*, 4:120.

³²⁹ Muir, *The Life of Mahomet*, 3:214; Watt, *H. Muhammed Medine’de*, 251; Rodinson, *Muhammed*, 229; Brockelmann, *İslâm Ulusları ve Devletleri Tarihi*, 20; Hazleton, *İlk Müslüman*, 265; Caetani, *İslâm Tarihi*, 4:120.

³³⁰ Caetani, *İslâm Tarihi*, 4:119.

³³¹ Muir, *The Life of Mahomet*, 3:214-15.

³³² Watt, *H. Muhammed Medine’de*, 251; Rodinson, *Muhammed*, 229.

³³³ Rodinson, *Muhammed*, 230; Caetani, *İslâm Tarihi*, 4:121.

³³⁴ Caetani, *İslâm Tarihi*, 4:120.

Nadîroğulları kuşatması bağlamında oryantalist araştırmalarda herhangi bir özel isim yer almamaktadır.

d. Şahıs İsimleri

Nadîroğulları kuşatmasıyla ilgili değinilen şahıs isimleri şunlardır: Amr b. Tufeyl,³³⁵ Amr b. Ümeyye,³³⁶ Nadîroğulları'na şehirden çıkmaları için beraberinde emir gönderdiği Muhammed b. Mesleme³³⁷ ve Hubab b. Münzir.³³⁸ Ayrıca Hz. Peygamber'in Nadîroğulları'na giderken yanında bulunan Ebû Bekir,³³⁹ Ömer³⁴⁰ ve İbn Hudayr,³⁴¹ Zübeyr,³⁴² Amr b. Ümeyye,³⁴³ Amr b. Cihâş,³⁴⁴ Abdullah b. Übey,³⁴⁵

---

³³⁵ Muir, *The Life of Mahomet*, 3:208; Margoliouth, *Muhammed*, 275; Rodinson, *Muhammed*, 227.

³³⁶ Caetani, *İslâm Tarihi*, 4:113.

³³⁷ Muir, *The Life of Mahomet*, 3:210; Watt, *Hiz. Muhammed Medine'de*, 250; Rodinson, *Muhammed*, 228; Caetani, *İslâm Tarihi*, 4:115.

³³⁸ Boulainvilliers, *The life of Mahomet*, 109.

³³⁹ Muir, *The Life of Mahomet*, 3:215; Rodinson, *Muhammed*, 227; Hazleton, *İlk Müslüman*, 263.

³⁴⁰ Muir, *The Life of Mahomet*, 3:215; Rodinson, *Muhammed*, 227; Hazleton, *İlk Müslüman*, 263.

³⁴¹ Rodinson, *Muhammed*, 227.

³⁴² Muir, *The Life of Mahomet*, 3:215.

³⁴³ Irving, *Hiz. Muhammed*, 148; Margoliouth, *Muhammed*, 275.

³⁴⁴ Margoliouth, *Muhammed*, 276; Caetani, *İslâm Tarihi*, 4:114.

³⁴⁵ Margoliouth, *Muhammed*, 277; Watt, *Hiz. Muhammed Medine'de*, 250; Rodinson, *Muhammed*, 229; Hazleton, *İlk Müslüman*, 264; Caetani, *İslâm Tarihi*, 4:116.

Nadîroğulları'nın lideri Huyey b. Ahtab,³⁴⁶ Sellâm b. Mişkem,³⁴⁷ İbn Ümmü Mektum, Sa'd b. Ubâde, Azvek, Hz. Ali, Sellâm b. Ebi'l-Hukayk, İbn Yamin b. Umeyr, Sa'd b. Vehb, Ebû Dücâne ve Sehl b. Huneyf³⁴⁸ gibi kişiler oryantalistlerin Nadîroğulları kuşatmasını anlatırken eserlerinde yer alan şahıs isimleridir.

1.2.2.6. Diğer Hususlar

Nadîroğulları kuşatmasında zikredilen diğer hususlardan ilki ganimet dağıtımıyla ilgilidir. William Muir bu ganimetlerin diğerlerinden farklı şekilde dağıtıldığını, Hz. Peygamber'in bu ganimetleri kendi takdiri doğrultusunda dağıttığını söylemektedir. Ganimet, Medine'nin iki yoksul vatandaşı dışında muhacirler arasında dağıtılmıştır. Bu dağıtım sonucunda Ebû Bekir, Zübeyr, Ömer ve diğer bazı Müslümanlar Medine'nin zengin kişileri arasında sayılmışlardır.³⁴⁹

Washington Irving, Nadîroğulları kuşatmasında elde edilen ganimetlerin taksimiyle ilgili ilginç yorumlar yapmaktadır. Irving, Hz. Peygamber'in ganimetten elde edilen malların tamamını kendine aldığını, ona inananların bu taksimin Kur'ân'da geçen taksim kurallarına ters olması sebebiyle utandıklarını, ama o başka bir vahye göre kazanılan tüm ganimetlerin silahlı mücadeleye girmeden kazanılırsa insanlar tarafından kazanılmış sayılmayacağını, ancak Allah'tan bir armağan olduğu ve bunları

---

³⁴⁶ Margoliouth, *Muhammed*, 278; Watt, *Hz. Muhammed Medine'de*, 250; Caetani, *İslâm Tarihi*, 4:114.

³⁴⁷ Watt, *Hz. Muhammed Medine'de*, 250; Caetani, *İslâm Tarihi*, 4:114.

³⁴⁸ Caetani, *İslâm Tarihi*, 4:116-21.

³⁴⁹ Muir, *The Life of Mahomet*, 3:215.

güzel amellere, yetimlere, fakirlere ve yolculara dağıtılmak üzere peygambere verilmesi gerektiğine dair bir açıklama yapmıştır.³⁵⁰

Margoliouth, Nadîroğulları kuşatmasından sonra ele geçirilen ganimetin yalnızca Hz. Peygamber'e ait olduğunu söylemekte, nasıl dağıtıldığıyla ilgili herhangi bir bilgi vermemektedir.³⁵¹

Watt, Nadîroğulları'ndan alınan zırh, miğfer ve kılıçların Kureyş ile bir sonraki karşılaşmada kullanılmak üzere Hz. Muhammed tarafından alındığını, Ensar'ın evlerin ve hurma bahçelerinin Muhacirlere verilmesini kabul ettiğini ifade etmektedir.³⁵²

Rodinson, Nadîroğulları'ndan alınan ganimetin sadece Kureyş soyundan Müslümanlara dağıtıldığını belirtir. Bunun sebebi ise onlar göç ettikleri andan itibaren ihtiyaçlarını karşılayamadıkları için Medinelilerden yardım almışlar, Medineliler onların da yükünü üstlenmiştir. Ele geçirilen toprakların Mekkelilere dağıtılması Medinelilerin de çıkarına olacak, Mekkeliler bu sayede kendi ihtiyaçlarını kendileri görebileceklerdir. Bu sebeple ganimet oldukça yoksul iki Medineli dışında Mekkelilere dağıtılmıştır. Ayrıca Hz. Peygamber kendi ailesi için de toprak ayırmıştır. Böylece o da artık kimseye muhtaç değildir. Rodinson bu konuda şu ifadeleri kullanmaktadır: “Dürüst davranmak gerekirse, yoksulların, ihtiyaç sahiplerinin imdadına bu topraklar sayesinde yetiştiği özellikle belirtilmelidir.”³⁵³

---

³⁵⁰ Irving, *Hz. Muhammed*, 150.

³⁵¹ Margoliouth, *Muhammed*, 278.

³⁵² Watt, *Hz. Muhammed Medine'de*, 251.

³⁵³ Rodinson, *Muhammed*, 230.

Brockelmann, Nadîroğulları'ndan alınan ganimetin dağıtımıyla ilgili detay vermemektedir. O, sadece Hz. Muhammed'in onların mülklerini Muhacirler arasında paylaştığını belirtir.³⁵⁴

Caetani Nadîroğulları'ndan taşınmaz mallar dışında 50 zırh, 50 miğfer ve 340 kılıç alındığını, bu aletleri Hz. Peygamber'in kendisine aldığını, ayrıca ganimetin tümünün kendisine ait olduğunu belirterek bunları dağıtma kararı aldığını, tüm ganimeti toplayarak Evs ve Hazreclilere gittiğini, Muhacirleri o güne kadar Medinelilerin himaye ettiğini, artık bu yükten onları kurtarmak için onlara Nadîroğulları arazisini vermek istediğini bildirmiş, Muhacirler de bu karardan memnun olduklarını belirtmişlerdir. Böylece artık Muhacirler kendi başlarına ihtiyaçlarını karşılayabileceklerdir. Ganimet bu şekilde Muhacirler arasında paylaştırılmış, Ensar'dan sadece Sehl b. Huneyf ve Ebû Dücâne'ye fakir olmaları sebebiyle ganimetten pay verilmiştir. Bu arazilerin bir kısmını da Hz. Peygamber, kendisinin ve eşlerinin ihtiyaçlarını karşılamak üzere almıştır. Fazla silah ve hayvan ise satılmıştır.³⁵⁵

Nadîroğulları kuşatmasıyla ilgili zikredilmesi gereken diğer bir mesele de oryantalistlerin kaynak kullanımındır. Margoliouth, kuşatmayı ele alırken Diyarbekrî gibi isimlere ve *Müsned*, *el-Eğânî* gibi kaynaklara atıf yapmaktadır.³⁵⁶ Watt ise Vâkıdî, İbn Hişâm, Taberî, Caetani gibi müelliflerin eserlerinden yararlanmıştır.³⁵⁷ Maxime Rodinson İbn Sa'd, Taberî ve Belâzürî'nin *Kitâbü'l-Buldân*'ından faydalanmış,³⁵⁸

---

³⁵⁴ Brockelmann, *İslâm Ulusları ve Devletleri Tarihi*, 20.

³⁵⁵ Caetani, *İslâm Tarihi*, 4:121-22.

³⁵⁶ Margoliouth, *Muhammed*, 275-77.

³⁵⁷ Watt, *Hz. Muhammed Medine'de*, 251.

³⁵⁸ Rodinson, *Muhammed*, 227-28.

Lesley Hazleton ise sadece İbn İshâk'a atıf yapmıştır.³⁵⁹ Caetani, Vâkîdî, İbn Hişâm, Ya'kubî, Halebî, İbnü'l-Esîr, Taberî, Ebû'l-Fidâ ve İbn Haldûn gibi İslam tarihi kaynaklarından alıntılar yapmaktadır.³⁶⁰

1.3. Kurayzaoğulları'nın Medine'den Çıkarılması

1.3.1. İslam Tarihi Kaynaklarına Göre

1.3.1.1. Olayın Zamanı

Kurayzaoğulları kuşatmasının zamanı konusunda kaynaklarda verilen bilgiler birbirine oldukça yakındır. Zührî'de kuşatmanın zamanıyla ilgili oldukça genel bir ifade geçmektedir. O, kuşatmanın zamanını Uhud'dan iki sene sonra olarak verir.³⁶¹ Vâkîdî kuşatmanın zamanını Zilkâde ayının bitimine yedi gün kala Çarşamba günü şeklinde ifade ederken³⁶² İbn Hişâm'da hicrî 5. Yıl,³⁶³ İbn Sa'd'da hicrî 5. yıl Zilkâde ayı,³⁶⁴ Belâzürî'de hicrî 5. yıl Zilhicce ve Zilkade ayı,³⁶⁵ İbn Hazm'da hicrî 4. yıl Zilkade ayının sonu ve Zilhicce'nin başı,³⁶⁶ İbnü'l-Cevzî'de Zilkade ayının bitimine

---

³⁵⁹ Hazleton, *İlk Müslüman*, 263.

³⁶⁰ Caetani, *İslâm Tarihi*, 4:114-23.

³⁶¹ Zührî, *Meğâzî*, 69.

³⁶² Vâkîdî, *Hiz. Peygamber'in Hayatı*, 2:145.

³⁶³ İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:321.

³⁶⁴ İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:76.

³⁶⁵ Belâzürî, *Ensâb*, 433.

³⁶⁶ İbn Hazm, *Cevamiu's-Sire*, 112.

yedi gün kala cumartesi gününde,³⁶⁷ İbnü'l-Esîr'de ise Zilhicce ayının ilk günlerinde şeklinde ifade edilmektedir.³⁶⁸

1.3.1.2.Olayın Sebepleri

Kaynaklar Kurayzaoğulları kuşatmasının sebebi konusunda benzer bilgiler vermektedir. Kuşatmanın sebeplerinden bahseden kaynakların tamamına yakını Kurayzaoğulları'nın Hz. Peygamber'le yaptıkları sözleşmeyi bozmaları sebebiyle kuşatıldıklarını yazmaktadır.³⁶⁹ Söz konusu sözleşme olan Medine Sözleşmesi'nde her iki tarafın birbiri aleyhine başka bir kabileyle anlaşmalarını yasaklayan bir madde vardır. Ancak Kurayzaoğulları bu maddeye muhalif olarak Müslümanların aleyhinde Kureyş müşrikleriyle anlaşmışlar ve Müslümanlara ihanet etmişlerdir.

Kurayzaoğulları kuşatmasının sebebi hakkında kaynaklarda bazı detaylar da verilmektedir. Bunlara göre Benî Nâdir'in reisi olan Huyey b. Ahtab, Kureyş müşriklerine gitmiş ve Hendek Savaşı'ndan önce onlarla anlaşarak Müslümanlara karşı onları kışkırtmaya başlamıştır. Kureyş de Huyey'in kışkırtmaları sonucunda Müslümanlara saldırmaya karar vermiş ve ordu oluşturmuştur. Daha sonra Kurayzaoğulları da bu ittifaka katılmış ve böylece onlar da Nadîroğulları gibi müşriklerle anlaşarak Medine Sözleşmesi'ni bozmuşlardır.³⁷⁰

---

³⁶⁷ İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, 3:239.

³⁶⁸ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2:175.

³⁶⁹ Zührî, *Meğâzî*, 72; Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 2:152; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:78; Ya'kubî, *Târîh*, 2:52; İbn Hazm, *Cevamiu's-Sire*, 107; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:201.

³⁷⁰ Zührî, *Meğâzî*, 72; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:78; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:201; İbn Hazm, *Cevamiu's-Sire*, 107.

Kuşatmanın sebebini Yahudilerden olan Amr b. Su'dâ'nın itirafı açıkça ortaya koymaktadır. Amr b. Su'dâ kuşatma esnasında yanındaki Yahudilere şöyle demiştir:

*“ Ey Yahudi topluluğu! Siz, Muhammed'in düşmanlarına yardım etmemek üzere Muhammed'le anlaştınız. Ayrıca ani baskınlar karşısında ona yardım etmeyi taahhüt ettiniz. Ama onunla aranızdaki anlaşmayı bozdunuz... ”*³⁷¹

Amr b. Su'dâ'nın bu ifadelerinden de anlaşıldığı üzere Kurayzaoğulları, Hz. Peygamber'e ihanet etmiş ve onunla aralarındaki sözleşmeyi Hendek Savaşı'nda Kureyş'le anlaşarak bozmuşlardır. Onların bu tavrı Kurayzaoğulları kuşatmasına sebep olmuştur.

1.3.1.3. Olayın Gelişimi

Kurayzaoğulları kuşatması diğerlerinden farklı olarak Hz. Peygamber'e Cebrail tarafından yapılan bir uyarı üzerine başlamıştır. Hz. Peygamber Hendek Savaşı'ndan döndüğünde temizlenmek üzere iken Cebrail kendisine gelerek Kurayzaoğulları'nı kuşatması konusunda bir uyarıda bulunmuştur.³⁷² Hz. Peygamber de bu uyarı üzerine derhal harekete geçmiş ve ashabına Kurayzaoğulları'na kuşatmaya çıkacaklarını ve ordu hazırlamalarını emretmiştir.

Cebrail'in gelmesi ve kendisini uyarması üzerine harekete geçen Hz. Peygamber, ashabına yola çıkmalarını ve ikinci namazını Benî Kurayza yurdunda

---

³⁷¹ Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 2:152.

³⁷² Zührî, *Meğâzî*, 71; Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 2:145-46; İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:321-22; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:76; Belâzürî, *Ensâb*, 433; Ya'kubî, *Târîh*, 2:52; Taberî, *Târîh*, 2:557; İbn Hibbân, *es-Sîre*, 199; İbn Hazm, *Cevamiu's-Sire*, 109-10; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, 3:238; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2:173; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:201-2.

kılmalarını emretmiştir.³⁷³ Neredeyse tüm İslam tarihi kaynaklarında geçen bu hadise sahabe arasında iki farklı şekilde yorumlanmıştır. Bazıları bunu doğrudan emir olarak anlayarak ikinci namazının vakti girmesine rağmen Benî Kurayza'ya ulaşmadan namazlarını kılmazken diğerleri bunun doğrudan bir emir değil Hz. Peygamber'in acele etmeleri için söylediği bir söz olarak anlamışlar ve namazlarını yolda kılmışlardır. Olayın akışından anlaşıldığı üzere Hz. Peygamber Cebrail tarafından yapılan uyarının etkisiyle ashabına hızlı olmaları için böyle bir şey söylemiştir.

Kurayzaoğulları'nı kuşatan Hz. Peygamber ile Kurayzaoğulları arasında geçen bir diyalog Zührî'nin eserine yansımıştır. Bu bilgi yalnızca Zührî'nin eserinde geçmekle birlikte buna göre Hz. Peygamber Kurayzaoğulları'nı kuşatmaya aldığı anda onları İslam'a davet etmiştir. Fakat Kurayzaoğulları'nın bu davete olumsuz cevap vermesi üzerine iki taraf arasında savaş başlamıştır.³⁷⁴ Bu bilginin yalnızca Zührî'de yer aldığı, haberin sıhhati açısından göz önünde bulundurulmalıdır.

Ashabıyla birlikte Kurayzaoğulları'na varan Hz. Peygamber onları kuşatma altına almıştır. Kuşatmanın süresi hakkında Vâkıdî 15, İbn Hişâm 25, İbn Sa'd 14 ve 15, Taberî 25 ve 30, İbn Hibbân 25, İbn Hazm 25, İbnü'l-Cevzî 25, İbnü'l-Esîr 25 ve 30, İbn Kesîr 10 ve 25 rakamlarını vermektedir.³⁷⁵

---

³⁷³ Zührî, *Meğâzî*, 71; Vâkıdî, *Hiz. Peygamber'in Hayatı*, 2:146; İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:323; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:76; Ya'kubî, *Târîh*, 2:52; Taberî, *Târîh*, 2:557; İbn Hibbân, *es-Sîre*, 199; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, 3:239; İbn Hazm, *Cevamiu's-Sire*, 110; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2:173; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:202.

³⁷⁴ Zührî, *Meğâzî*, 71.

³⁷⁵ Vâkıdî, *Hiz. Peygamber'in Hayatı*, 2:145; İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:324; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:78; Taberî, *Târîh*, 2:558; İbn Hibbân, *es-Sîre*, 199; İbn Hazm, *Cevamiu's-Sire*, 110; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, 3:239; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2:173; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:207.

Kuşatma uzadıkça Yahudiler için sorun teşkil etmeye başlamış ve nihayet onlar Müslümanlardan birini kendilerine göndermelerini istemişlerdir. Hz. Peygamber de Ebû Lübâbe b. Abdülmünzir'i çağırarak onu Kurayzaoğulları'na göndermiştir. Bazı kaynaklarda ise Kurayzaoğulları'nın Ebû Lübâbe'yi bizzat istedikleri söylenmektedir. Kurayzaoğulları'na giden Ebû Lübâbe konuşma esnasında kendisine kuşatmanın sonucunun ne olacağına dair gelen soruya eliyle boynunu göstererek cevap vermiştir. O bu hareketiyle Kurayzaoğulları'nın öldürüleceğini kastederek Hz. Peygamber'in söylemediği bir şeyi ima ettiğinden dolayı pişman olmuştur. "Ben Allah'a ve Resulüne hainlik yaptım." diyerek kendisini bir direğe bağlamış ve günlerce o halde beklemiştir. Nihayet Ebû Lübâbe hakkında bağışlandığına dair âyetin³⁷⁶ nazil olmasıyla bağlandığı yerden çözülmüş ve hatası affedilmiştir.³⁷⁷

Kurayzaoğulları kuşatması esnasında bazı Yahudiler hata yaptıklarını farketmişler ve hatalarını itiraf etmişlerdir. Bu konuda Ka'b b. Esed, Esed b. Ubeyd, Nebbâş b. Kays, Amr b. Su'da ve Huyey b. Ahtab'ın hatalarını itirafları kaynaklara yansımıştır. Bu itiraflar Hz. Peygamber'in Kurayzaoğulları'nı kuşatma gerekçesini ortaya koyması açısından oldukça önemlidir. İlk olarak Kab b. Esed şu sözlerle hatasını itiraf etmiştir:

"Ey Benî Kurayza! Vallahi siz Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğunu biliyorsunuz. Bu konuda kitabınızda işaretler vardır. Bizi onunla birlikte hareket

---

³⁷⁶ Bazı kaynaklarda söz konusu ayetin Tevbe 9/102, bazılarında ise Enfal 8/27. ayet olduğu söylenmektedir. Bkz: Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 2:157; İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:326; İbn Hazm, *Cevamiu's-Sire*, 111.

³⁷⁷ Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 2:156-57; İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:325-27; Taberî, *Târîh*, 2:560-61; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:76; İbn Hazm, *Cevamiu's-Sire*, 110-11; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, 3:239; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2:173; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:206.

etmekten alıkoyan şey sadece, niye Benî İsrail soyundan gelen bir Peygamber değil diye Araplara duyduğumuz hasettir. ”³⁷⁸

Bazı kaynaklarda onun itirafı şu şekilde geçmektedir:

“Ey Yahudiler! Vallahi siz Muhammed’in Allah’ın elçisi olduğunu biliyorsunuz. Bu konuda kitabınızda işaretler vardır. Bunu yaparsanız kanlarınızı, kadınlarınızı, mallarınızı ve çocuklarınızı korumuş olursunuz. ”³⁷⁹

Bu sözlerden anlaşıldığı üzere aslında Kurayzaoğulları ve Yahudiler Hz. Peygamber’in peygamber olduğunu biliyorlar fakat İsrailoğulları’ndan bir peygamber bekledikleri için ona inanmamakta ısrar ediyorlardı. Bu sebeple onlar Hz. Peygamber’e muhalefet etmişler, ancak aralarından bazıları da bu hatalarını itiraf etmişlerdir.

Vâkıdî’de yukarıdaki ifadelere yakın başka bir haber de Esed b. Ubeyd’in ağzından nakledilmiştir. O şunları söylemiştir:

“Ey Kurayza topluluğu! Vallahi biliyorsunuz ki o Allah’ın elçisidir ve onun sıfatları bizde vardır. Bizim âlimlerimiz ve Benî Nâdîr’in âlimleri bunları bize anlattılar...”³⁸⁰

Nebbâs b. Kays ise şu sözleriyle pişmanlığını dile getirmiştir:

“Müslümanların işlerinin her gün mükemmelleştiğini gördüğün (Huyey b. Ahtab’a) halde, nasıl onların bir açığını bulabiliriz? Onlar bizi ilk gün kuşattıklarında gündüz savaşıyorlardı ama gece dönüyorlardı. Bu senin onları gece bassaydık

---

³⁷⁸ Vâkıdî, Hz. Peygamber’in Hayatı, 2:150.

³⁷⁹ İbn Hişâm, es-Sîre, 3:324; Vâkıdî, Hz. Peygamber’in Hayatı, 2:150; İbn Kesîr, el-Bidâye, 4:207; Taberî, Târîh, 2:559.

³⁸⁰ Vâkıdî, Hz. Peygamber’in Hayatı, 2:152.

*sözünün karşılığıdır. Onlar şu anda gece saldırıyor gündüz de savaşa devam ediyorlar. Onların hangi açığını bulacaksın? Bu bize yazılmış bir bela ve bir felakettir.”*³⁸¹

Kurayzaoğulları kuşatmasıyla ilgili en çarpıcı itiraf Amr b. Su’dâ tarafından yapılmıştır. Kuşatmanın sebepleri anlatılırken değinildiği üzere onun itirafı kuşatmanın sebebini ve Kurayzaoğulları’nın hatasını ortaya koymasından önemlidir.³⁸² Nitekim Amr’ın, daha sonra Kurayzaoğulları’ndan ayrıldığı bilgisi birçok kaynakta yer almaktadır.

Kurayzaoğulları’ndan Huyey b. Ahtab’ın pişmanlığını ifade ettiği haberler konu açısından önemlidir. Çünkü o, daha Hendek Savaşı’nda Kureyş’i Müslümanlar’a karşı kıskırtmış, Benî Nadîr ve Benî Kurayza’nın Kureyş ile anlaşmasında aracılık etmiştir. Nitekim onun sözleri hatasını itiraf eder niteliktedir:

*“Doğrusu ben, sana (Hz. Peygamber) düşmanlığımdan dolayı nefsimi kınamadım. Fakat şu var ki kim Allah’ı terk ederse o da terk olunur.”*³⁸³

Kurayzaoğulları kuşatmasının sonuna doğru Yahudiler arasında geçen bu konuşmalar aslında Hz. Peygamber’in kuşatmaya çıkmakla isabetli bir karar verdiğini ortaya koymaktadır. Kurayzaoğulları’ndan bazıları bu şekilde hatalarını itiraf etmekle kalmış, Hz. Peygamber’den bu konuda herhangi bir af dilememişlerdir. Diğer taraftan Kurayzaoğulları’na mensup bazı Yahudiler, pişmanlıklarını Hz. Peygamber’e ve

---

³⁸¹ Vâkıdî, *Hz. Peygamber’in Hayatı*, 2:151.

³⁸² Vâkıdî, *Hz. Peygamber’in Hayatı*, 2:152; İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:328; Taberî, *Târih*, 2:561; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:209.

³⁸³ Zührî, *Meğâzî*, 73; Vâkıdî, *Hz. Peygamber’in Hayatı*, 2:163; Taberî, *Târih*, 2:563-64; İbnü’l-Esîr, *el-Kâmil*, 2:174.

Müslümanlara arz etmişler ve bunun sonucu Müslüman olarak affedilmişlerdir. Müslüman olup affedilen bu kişilere dokunulmamış, Müslümanların emanı altına alınmışlardır. Kaynaklarda pişmanlıklarını Hz. Peygamber'e dile getirip Müslümanlığını ilan eden ve bağışlanan beş kişiden bahsedilmektedir. Bunlar: Üseyd b. Sa'ye, Sa'lebe b. Sa'ye,³⁸⁴ Esed b. Ubeyd,³⁸⁵ Reyhâne bnt. Amr³⁸⁶ ve Rifa'a b. Samuel.³⁸⁷

Hız. Peygamber'in bu kişileri bağışlaması aslında onun amacının savaş olmadığını göstermektedir. Şayet Hz. Peygamber'in asıl amacı savaş olsaydı ve Yahudileri Medine'den çıkarmak olsaydı, eline geçen tüm Yahudileri öldürür veya sürgüne gönderirdi. Oysa kaynaklarda sabit olduğu üzere Hz. Peygamber, kendisinden eman isteyen kişilere eman vermiş, onların mallarını ve canlarını Müslümanlara haram kılmıştır.

Kurayzaogulları'ndan Müslüman olanlarla birlikte İslam'ı kabul etmediği halde çeşitli sebeplerden dolayı Müslümanlara sığındığı için bağışlananlar da vardır. Kaynaklarda bu durumda olan dört kişinin ismi sayılmaktadır. Hz. Peygamber yalnızca

---

³⁸⁴ Vâkıdî, *Hız. Peygamber'in Hayatı*, 2:152; İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:327; Taberî, *Târih*, 2:561; İbn Hibbân, *es-Sîre*, 200; İbn Hazm, *Cevamîu's-Sîre*, 111; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, 3:240; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2:174; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:209.

³⁸⁵ İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:327; Taberî, *Târih*, 2:561; İbn Hibbân, *es-Sîre*, 200; İbn Hazm, *Cevamîu's-Sîre*, 111; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, 3:240; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2:174; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:209.

³⁸⁶ Vâkıdî, *Hız. Peygamber'in Hayatı*, 2:170; İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:335; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:78; Taberî, *Târih*, 2:566; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, 3:240; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:219.

³⁸⁷ Vâkıdî, *Hız. Peygamber'in Hayatı*, 2:164; İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:335; İbn Hazm, *Cevamîu's-Sîre*, 112.

İslam'ı kabul edenleri değil, Kurayzaoğulları'ndan ayrılıp Müslümanlardan eman isteyenleri de bağışlamıştır. Bu da kuşatmanın amaçları bağlamında önemli bir husustur. Kaynaklarda Kurayzaoğulları'dan bağışlananlar arasında şu isimler sayılmaktadır: Amr b. Su'dâ el-Kurazî,³⁸⁸ Zübeyr b. Bâtâ el-Kurazî,³⁸⁹ Atiyye el-Kurazî³⁹⁰ ve Abdurrahman b. ez-Zebîr.³⁹¹ Bu kişilerin Müslüman olup olmadıklarına dair kaynaklarda bilgi olmamakla birlikte Hz. Peygamber'e çeşitli mazeretler sundukları, bunlara binaen Hz. Peygamber'in bu kişileri bağışladığına dair bilgiler mevcuttur.

1.3.1.4. Olayın Sonuçları

Kurayzaoğulları kuşatmasının sonuçları kaynakların çoğunluğunda aynı şekilde anlatılmaktadır. Kurayzaoğulları kuşatmanın ilerleyen süreçlerinde kalelerinde kaldıkları için herhangi bir yardım alamamışlar ve zor durumda kalmışlardır. Kuşatmadan bir sonuç alamayacaklarını anlayan Kurayzaoğulları, Hz. Peygamber'in vereceği hükme razı olmuşlar ve kuşatma bu şekilde kaldırılmıştır. Bu arada Kurayzaoğulları'nın müttefiki olan Evs kabilesinden birkaç kişi Hz. Peygamber'e gelmiş ve müttefiklerini affetmesini istemişlerdir. Hz. Peygamber de Evs'ten olan Sa'd b. Muâz'ı göstererek "Sizden birisinin haklarında hükmetmesini istemez misiniz?"

---

³⁸⁸ Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 2:152-53; İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:328; İbn Hazm, *Cevamiu's-Sîre*, 111; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:209.

³⁸⁹ Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 2:168; İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:332-33; Taberî, *Târih*, 2:564-65; İbn Hazm, *Cevamiu's-Sîre*, 112; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:217.

³⁹⁰ İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:334-35; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:78; İbn Hazm, *Cevamiu's-Sîre*, 112; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:218.

³⁹¹ İbn Hazm, *Cevamiu's-Sîre*, 112.

demiş, onlar da buna olumlu cevap vermişlerdir. Bunun üzerine Hz. Peygamber Kurayzaoğulları'yla ilgili hükmü vermesi için Sa'd b. Muâz'ı çağırmış, Kurayzaoğulları da Sa'd b. Muâz'ın hükmünü kabul ederek kalelerinden çıkmışlar ve teslim olmuşlardır. İslam tarihi kaynaklarının tamamına yakını bu bilgiyi vermekte ve kuşatmanın bu şekilde sonuçlandığını söylemektedir.³⁹²

Kurayzaoğulları Sa'd b. Muâz'ın hükmüne razı olduklarında Hz. Peygamber Sa'd'ı çağırmış ve ondan Yahudiler hakkında ne hüküm vereceğini sormuştur. Sa'd'ın hükmü ise bulug çağına erenlerin öldürülmesi, kadınların ve çocukların esir alınması, malların da taksim edilmesidir. Sa'd'ın bu hükmünü Hz. Peygamber onaylamış ve verilen hüküm yerine getirilmiştir.³⁹³

Sa'd b. Muâz'ın Kurayzaoğulları ile ilgili verdiği bu hüküm aslında Yahudi şeriatında olan bir hükümdür. Yahudi şeriatında başkalarını imha ve kökten yok etmek dinen caizdir ve bu ceza o zamanın savaş kanunlarına da uygundur. Nitekim Tevrat'ta konuyla ilgili hüküm şöyledir: *"Bir kente saldırmadan önce, kent halkına barış önerin. Barış önerinizi benimser, kapılarını size açarlarsa, kentte yaşayanların tümü sizin için angaryasına çalışacak, size hizmet edecekler. Ama barış önerinizi reddeder, sizinle savaşmak isterlerse, kenti kuşatın. Tanrı'nız RAB kenti elinize teslim edince, orada*

---

³⁹² Zührî, *Meğâzî*, 72; Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 2:160-61; İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:328-29; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:79; Belâzürî, *Ensâb*, 433; Ya'kubî, *Târîh*, 2:52; Taberî, *Târîh*, 2:562; İbn Hibbân, *es-Sîre*, 199; İbn Hazm, *Cevamiu's-Sîre*, 111; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, 3:239; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2:173; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:204.

³⁹³ Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 2:161; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:79; İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:330; Taberî, *Târîh*, 2:562; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, 3:239; İbn Hazm, *Cevamiu's-Sîre*, 111; Belâzürî, *Ensâb*, 433; Ya'kubî, *Târîh*, 2:52; İbn Hibbân, *es-Sîre*, 200; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2:174; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:204.

yaşayan bütün erkekleri kılıçtan geçirin. Kadınları, çocukları, hayvanları ve kentteki her şeyi yağmalayabilirsiniz. Tanrı'nız RAB'bin size verdiği düşman malını kullanabilirsiniz. Yakınızdaki uluslara ait olmayan sizden çok uzak kentlerin tümüne böyle davranacaksınız."³⁹⁴ Kurayzaoğulları'na verilen cezanın Yahudi şeriatında yer aldığını Thomas Arnold şu sözlerle ifade etmektedir: "Masumların kendilerine katılmamaları için hainlerin yüzlerce kez imha edilmesi gerekir."³⁹⁵ Hz. Peygamber aslında Yahudilere vereceği cezayı onların şeriatına uygun olarak seçmiştir. Hz. Peygamber'in onları katletmek ve Medine'deki Kurayzaoğulları varlığına son vermek gibi bir amacının olduğu söylenemez. Şayet öyle olsaydı yukarıda anlatıldığı üzere Kurayzaoğulları'ndan kimse bağışlanmaz, Müslüman olanlara eman verilmezdi. Ayrıca hüküm verildiğinde Kurayzaoğulları'ndan herhangi bir itiraz da gelmemiş, hepsi bu hükmü kabul etmiştir.

Kurayzaoğulları kuşatmasının sonuçlarıyla ilgili üzerinde durulması gereken başka bir husus da kuşatma sonunda öldürülenler meselesidir. Bu konu Kurayzaoğulları'yla ilgili en çok tartışılan ve Kurayzaoğulları'nın gündeme gelmesine sebep olan en önemli etkidir. Her şeyden önce kaynaklarda bu konuda 600 ila 900 arasında farklı rakamlar verilmektedir. Öldürülen kişilerin isimleri konusunda ise kaynaklardan tespit edebildiğimiz isim sayısı yalnızca altıdır. Verilen rakamlarla kaynaklardaki veriler kıyaslandığında oryantalistlerin bahsettikleri rakamların abartılma ihtimali gözönünde bulundurulmalıdır. Kaynaklara göre

---

³⁹⁴ "Tesniye", içinde *Kitâb-ı Mukaddes* (İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi, 2003), 20/10-15; İhsan Arslan, "Hz. Peygamber Döneminde Medine'de Devletin Varlığını ve Geleceğini Tehdit Eden, Toplumun Huzur ve Refahını Bozmaya Çalışan Üç Yahudi Kabilesinin Cezalandırılması", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy 50 (03 Haziran 2021): 74.

³⁹⁵ Thomas Arnold, *Sermons*, c. 6 (London: Longmans, Green&Co, 1878), 26.

Kurayzaoğulları'ndan öldürülen kişiler şunlardır: Huyey b. Ahtab,³⁹⁶ Ka'b b. Esed,³⁹⁷ Nübâte,³⁹⁸ Gazzal b. Samuel,³⁹⁹ Nebbâş b. Kays⁴⁰⁰ ve Erefe bnt. Âriza.⁴⁰¹ Bunlar haricinde konuyla ilgili en ayrıntılı bilgi veren Vâkıdî'nin eserine göre Hz. Peygamber'in isimleri verilmemekle birlikte öldürülmelerini emrettiği kişi sayısı yukarıdaki altı kişiyle birlikte Benî Abdüleşhel'den iki kişi, Benî Hârise'den iki kişi, Benî Zafer'den iki kişi, Katade b. Numan, Nadr b. Haris, Cebr b. Atîk, Numan b. Asr tarafından öldürülen dört kişi ve Benî Amr b. Avf'tan iki kişidir. Buna göre öldürülenlerin sayısı on sekiz olmaktadır. Bazı isimlerin tekrar, bazılarının ise yazım farklılığından dolayı ayrı ayrı kabul edilmesine rağmen en yüksek rakamın on sekiz olması kaynaklarda Kurayzaoğulları'ndan öldürülenlerle ilgili verilen bilgilerin kesin bir değerlendirme yapmaya elverişli olmadığını göstermektedir. Bu dönemdeki Yahudilerin nüfusu içerisinde Kurayzaoğulları'nın nüfusu düşünüldüğünde ve onların nüfusu içerisinde de öldürülenlerin sadece bulug çağına ermiş erkekler olduğu göz önünde bulundurulduğunda oryantalist araştırmalarda verilen rakamların dönemin demografik verileriyle yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir. Medine'deki

---

³⁹⁶ Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 2:162; İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:331; Zührî, *Meğâzî*, 72; Taberî, *Târîh*, 2:563; İbn Hibbân, *es-Sîre*, 199; İbn Hazm, *Cevamiu's-Sire*, 112; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2:174; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:206.

³⁹⁷ Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 2:165; İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:324; Taberî, *Târîh*, 2:559; İbn Hibbân, *es-Sîre*, 201; İbn Hazm, *Cevamiu's-Sire*, 112; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2:174; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:216.

³⁹⁸ Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 2:166; İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:322; Taberî, *Târîh*, 2:564; İbn Hazm, *Cevamiu's-Sire*, 112; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:218.

³⁹⁹ Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 2:163.

⁴⁰⁰ Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 2:163.

⁴⁰¹ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2:174.

Yahudilerin 4.000 civarında oldukları ve üç Yahudi kabilesi hariç başka kabilelerin de olduğu düşünüldüğünde 600-900'lü rakamların abartılı olabileceği unutulmamalıdır. Nitekim İbn Kesîr de söz konusu ihtimali vurgulayarak “*Ben derim ki onların sayısı 400 kadardır. Doğrusunu Allah bilir.*”⁴⁰² demiştir. Ayrıca Yahudi nüfusuna dair veriler, Yahudi topluluğunda ailenin ve neslin devamı için evlilik müessesesinin kutsal olduğu, çocuk sahibi olmanın dinî bir vecibe olarak telakki edildiği, sebepsiz yere çocuk sahibi olmamanı günah sayıldığı, kadının kocasına bilhassa erkek çocuk doğurması beklendiği; aksi takdirde erkeğin ya yeniden evlendiği ya da cariye edindiği gözönünde bulundurularak değerlendirilmelidir.⁴⁰³

1.3.1.5. Mekân, Sayı, Özel İsim ve Şahıs İsimleri

a. Mekân

Kurayzaoğulları kuşatmasıyla ilgili verilen mekân isimlerinden ilki Huyey b. Ahtab'ın Müslümanlara ihanetiyle ilgilidir. Huyey b. Ahtab, Zührî'de verilen bilgilere göre, Kureyş ile Hendek Savaşı'nda işbirliği yapmış, Müslümanlara saldırma konusunda da Kurayzaoğulları'yla beraber hareket etmiştir. Hendek Savaşı'ndan dönüşte Ravhâ⁴⁰⁴ denilen yere geldiğinde Kurayzaoğulları'na verdiği sözü hatırlamış ve geri dönerek Kurayzaoğulları'yla birlikte kaleye sığınmıştır.⁴⁰⁵ Diğer bir mekân ismi de Savreyn'dir. Hz. Peygamber Hendek Savaşı'ndan dönüşte Savreyn denilen yerde ashabıyla karşılaşmış ve onlara yolda biriyle karşılaşp karşılaşmadıklarını sormuş, onlar da Dihye b. Halîfe el-Kelbî'yle karşılaştıklarını söylemişlerdir. Hz.

⁴⁰² İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:216.

⁴⁰³ Salime Leyla Gürkan, *Yahudilik*, 4. bs (İstanbul: İSAM, 2012), 176, 180, 220.

⁴⁰⁴ Medine ile Bedir arasında bulunan yer adı.

⁴⁰⁵ Zührî, *Meğâzi*, 72-73.

Peygamber de onun Cibril olduğunu anlamış ve kuşatma hazırlıklarına başlamıştır.⁴⁰⁶ Kurayzaoğulları kuşatmasıyla ilgili bir başka mekân adı da Vâkıdî’de geçen Ahcâru’z-Zeyt denilen bölgedir. Hz. Peygamber bu bölgede kuyu kazılmasını ve Kurayzaoğulları erkeklerinin buraya gömülmesini emretmiştir.⁴⁰⁷

b. Sayı

Kurayzaoğulları kuşatmasında verilen sayısal veriler ilk olarak alınan ganimetlerle alakalıdır. Vâkıdî, İbn Sa’d ve İbnü’l-Cevzî’de aynı ifadelerle yer alan bilgiye göre Kurayzaoğulları’ndan 36 at, 1500 kılıç, 300 zırh, 1000 mızrak ve 1500 kalkan alınmıştır. Kuşatma esnasında Müslüman ordusunun sayısı 3000 kişi olarak verilmektedir. Yine kuşatma sonunda ganimetlerden hisse sahibi olanların sayısı ise her Müslüman’a bir hisse, atlılara da iki hisse olmak üzere toplam sayının 3072 olduğu belirtilir.⁴⁰⁸ Kurayzaoğulları’ndan esir alınan kişilerin sayısı ise Vâkıdî’nin verilerine göre kadın ve çocuklar dâhil toplam 1000 kişidir.⁴⁰⁹ Vâkıdî’deki bu bilgi Kurayzaoğulları’ndan öldürülenlerin sayısının yeniden değerlendirilmesini gerektirmektedir. Öldürülenlerin savaşçı erkekler olduğu ve kaynaklarda sayılarının 600-900 olarak verildiği, Vâkıdî’deki 1000 kişi oldukları bilgisiyle birlikte düşünüldüğünde öldürülenlerin sayısının daha az olması gerekmektedir.

Kurayzaoğulları kuşatmasında zikredilen sayısal verilerle ilgili en çok üzerinde durulan ve en fazla tartışılan konulardan biri Kurayzaoğulları’ndan öldürülenlerin

---

⁴⁰⁶ İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:323; Vâkıdî, *Hz. Peygamber’in Hayatı*, 1:3.

⁴⁰⁷ Vâkıdî, *Hz. Peygamber’in Hayatı*, 2:162.

⁴⁰⁸ Vâkıdî, 2:172; İbn Sa’d, *Tabakât*, 1:76-77; İbnü’l-Cevzî, *el-Muntazam*, 3:239-40.

⁴⁰⁹ Vâkıdî, *Hz. Peygamber’in Hayatı*, 2:173.

sayısıdır. Kaynaklarda konuyla ilgili birçok rakam bulunmaktadır. Bu rakamlar 600 ila 900 arasında değişmekle birlikte bir kaynakta birden çok rakam da bulunabilmektedir. Kurayzaoğulları'ndan öldürülenlerin sayısı ile ilgili Vâkıdî'de 600, 700 ve 750 rakamları verilirken⁴¹⁰ İbn Hişâm ve Taberî'de 600-700 ve 800-900,⁴¹¹ İbn Sa'd ve İbn Hazm'da 600-700,⁴¹² Ya'kubî'de 750,⁴¹³ İbn Hibbân'da 700-900,⁴¹⁴ İbnü'l-Esîr'de 600-700 ve 700-800,⁴¹⁵ İbn Kesîr'de 600-700 ve 800-900 rakamları⁴¹⁶ verilmektedir.

c. Özel İsim

Kurayzaoğulları kuşatmasıyla ilgili kaynaklarda geçen ilk özel isim Cebrail'in adıdır. Hz. Peygamber Hendek Savaşı'ndan dönüşte ashabına kimle karşılaştıklarını sorduğunda onlar Dihye b. Halîfe el-Kelbî ya da Dihyetü'l-Kelbî ile karşılaştıklarını söylemişlerdir.⁴¹⁷ Bu isim Cebrail'in adı olup onun için kullanılan bir özel isimdir. Ayrıca Cebrail'in geldiği atın üzerindeki deriden yapılan ve Rihâle adı verilen semer de özel isimler arasındadır.⁴¹⁸ Diğer bir özel isim Hz. Peygamber'in

---

⁴¹⁰ İbn İshâk, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 23.

⁴¹¹ İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:331; Taberî, *Târih*, 2:563.

⁴¹² İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:77; İbn Hazm, *Cevamiu's-Sire*, 112.

⁴¹³ Ya'kubî, *Târih*, 2:52.

⁴¹⁴ İbn Hibbân, *es-Sîre*, 201.

⁴¹⁵ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2:174.

⁴¹⁶ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:216.

⁴¹⁷ Zührî, *Meğâzî*, 71; İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:323; Taberî, *Târih*, 2:557; İbn Hibbân, *es-Sîre*, 199; İbn Hazm, *Cevamiu's-Sire*, 109; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, 3:239; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:203.

⁴¹⁸ Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 2:146.

Kurayzaoğulları'nı kuşatmak için geldiğinde yanında konakladığı Enâ Kuyusu'dur.⁴¹⁹ Hz. Peygamber Kurayzaoğulları'nı kuşattığında bu kuyu yanında konaklamış ve ihtiyaçlarını gidermiştir. Kurayzaoğulları kuşatmasıyla ilgili bir diğer özel isim de Hz. Peygamber'in kuşatmaya giderken sürdüğü atın ismidir. Vâkıdî'de yer alan bilgiye göre Hz. Peygamber'in atına el-Luhayf adı verilmektedir.⁴²⁰ Kuşatmayla ilgili son özel isim ise Huyey b. Ahtab'ın giydiği elbisenin adıdır. Huyey, kuşatma sonunda elleri bağlı bir şekilde getirildiğinde üzerinde Fûkkâhiye denilen bir elbise bulunmaktadır.⁴²¹

d. Şahıs İsimleri

Kurayzaoğulları kuşatmasında en çok zikredilen şahıs isimlerinin başında Sa'd b. Muâz gelmektedir. Nitekim tarihçilerin tamamına yakınına göre Kurayzaoğulları kuşatması Sa'd b. Muâz'ın hükmüyle sona erdiğinden tüm tarihçiler Sa'd'dan bahsetmektedir. Yine Cebrail Hz. Peygamber'e geldiğinde Hz. Peygamber'in yanına çağırdığı, sancağı vererek Kurayzaoğulları üzerine gönderdiği Hz. Ali,⁴²² kuşatması esnasında Kurayzaoğulları'nın talebi üzerine onlarla anlaşmak için gönderilen Ebû Lübâbe b. Abdülminzir,⁴²³ Kurayzaoğulları'nı Müslümanlara karşı harekete

---

⁴¹⁹ İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:323; Taberî, *Târih*, 2:557; İbn Hazm, *Cevamiu's-Sîre*, 110; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:207.

⁴²⁰ Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 2:146.

⁴²¹ İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:331.

⁴²² Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 2:146; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:76; İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:322; Taberî, *Târih*, 2:557; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2:173.

⁴²³ Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 2:154-55; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:76; İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:325; Taberî, *Târih*, 2:558-59; İbn Hibbân, *es-Sîre*, 199; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2:173; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:206.

geçirmeye çalışan Huyey b. Ahtab, Kurayzaoğulları'nı kuşatma esnasında uyaran ve onlara vazgeçmeleri için seçenekler sunan Ka'b b. Esed, Hz. Peygamber'in Kurayzaoğulları'nı kalelerinden çıkartmakla görevlendirdiği Muhammed b. Mesleme ve Hz. Peygamber'in kuşatmaya çıkarken Medine'de yerine âmil olarak bıraktığı Abdullah İbn Ümmü Mektûm Kurayzaoğulları kuşatmasında en çok zikredilen şahıslardır. Bunlar haricinde Harise b. Nûman, Ka'b b. Amr el-Mâzinî, Zübeyr b. Bâtâ, Esed b. Ubeyd, Sa'leb b. Sa'ye, Üseyd b. Sa'ye, Nebbâş b. Kays, Hallâd b. Süveyd, Havvât b. Cübeyr, Amr b. Su'da da adı geçen diğer isimlerdir.

1.3.1.6. Diğer Hususlar

Kurayzaoğulları kuşatmasıyla ilgili diğer hususlardan ilki, kuşatmanın anlatıldığı kısımlarda zikredilen kabile isimleridir. Kuşatmada en çok adı geçen kabileler Evs, Hazrec, Benî Amr b. Avf, Benî Mâlik b. Neccâr, Kureyş ve Gatafan kabileleridir. Bunların dışında kaynaklarda Benî Abdümenâf, Benî Zühre, Benî Teym, Benî Adî, Benî Âmir b. Lüey, Benî Fihri, Benî Zafer, Benî Zurayk, Eslem gibi kabile isimleri de yer almaktadır.

Tarihçilerin çoğunda geçen bir diğer husus da Hz. Peygamber'in kuşatmaya çıkarken Medine'de yerine bıraktığı kişidir. Tarihçilerin tamamına yakını Hz. Peygamber'in Medine'de Abdullah İbn Ümmü Mektûm'u yerine vekil tayin ettiğini söylemektedir.⁴²⁴

---

⁴²⁴ Vâkîdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 2:145; İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:322; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:76; Belâzürî, *Ensâb*, 433; İbn Hazm, *Cevamiu's-Sire*, 110; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, 3:240; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:202.

Kurayzaoğulları kuşatmasıyla ilgili bir başka husus ise kuşatma esnasında ordu komutanının kim olduğudur. Tarihçilerin “Hz. Peygamber sancağı Hz. Ali’ye verdi.” şeklindeki ifadelerinden Hz. Ali’nin ordu komutanı olduğu anlaşılmaktadır.⁴²⁵ Bu konuda tarihçiler Hz. Ali üzerinde ittifak etmişler, farklı bir isim zikretmemişlerdir.

Kurayzaoğulları’yla ilgili bir diğer husus kuşatma sonundaki ganimet dağıtımıdır. Tarihçiler bazı küçük farklılıklara rağmen ganimet dağıtımı konusunda benzer bilgiler vermektedir. Kuşatma sonunda Kurayzaoğulları’na ait mallar, kadınlar ve çocukların isteyene dağıtıldığı, bunların beş kısma ayrılarak 4’ünün insanlar arasında paylaştırıldığı, kalan bir payın da Hz. Peygamber’e ait olduğu tarihçilerin ortak görüşüdür. Yine Kurayzaoğulları’ndan Reyhâne bnt. Amr’ın Hz. Peygamber tarafından mülkü altına alındığı da tarihçilerin tamamına yakınında yer almaktadır.⁴²⁶ Bu bilgi haricinde Belâzürî ve Ya’kûbî’de sadece “ganimetler Müslümanlar arasında paylaştırıldı.” ifadesi yer almakta, Ya’kûbî’de Reyhâne bnt. Amr’ın Hz. Peygamber tarafından mülküne alındığı belirtilmektedir.⁴²⁷ Ganimet taksimiyle ilgili yalnızca Vâkıdî’de yer alan bir bilgi de şöyledir: Hz. Peygamber Benî Kurayza’dan Safiyye bnt. Abdülmuttalib, Ümmü Umâre, Ümmü Selî, Ümmü’l-Alâ, Sümeysa bnt. Kays, Ümmü Sa’d b. Muâz gibi kadınlara ganimetten hisse vermiştir.⁴²⁸

---

⁴²⁵ Vâkıdî, *Hz. Peygamber’in Hayatı*, 2:146; İbn Sa’d, *Tabakât*, 1:76; İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:322; Taberî, *Târih*, 2:557; İbn Hibbân, *es-Sîre*, 199; İbn Hazm, *Cevamiu’s-Sire*, 110; İbnü’l-Cevzî, *el-Muntazam*, 3:239; İbnü’l-Esîr, *el-Kâmil*, 2:173; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:205.

⁴²⁶ Vâkıdî, *Hz. Peygamber’in Hayatı*, 2:170-72; İbn Hişâm, *es-Sîre*, 2016, 3:335-36; İbn Sa’d, *Tabakât*, 1:77; Taberî, *Târih*, 2:566-67; İbn Hibbân, *es-Sîre*, 201; İbn Hazm, *Cevamiu’s-Sire*, 112; İbnü’l-Cevzî, *el-Muntazam*, 3:240; İbnü’l-Esîr, *el-Kâmil*, 2:174; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:218-19.

⁴²⁷ Ya’kûbî, *Târih*, 2:52; Belâzürî, *Ensâb*, 433.

⁴²⁸ Vâkıdî, *Hz. Peygamber’in Hayatı*, 2:172.

Kuşatmayla ilgili değinilmesi gereken son husus ise tarihçilerin isnad kullanma tercihleridir. Tarihçilik açısından önemli olan bu hususa Vâkıdî, İbn Hişâm, İbn Sa'd, Belâzürî, Taberî, İbnü'l-Cevzî ve İbn Kesîr özen göstermişler ve haberleri aktarırken isnad kullanmayı tercih etmişlerdir. Bunların yanında Zührî, Ya'kûbî, İbn Hibbân, İbn Hazm ve İbnü'l-Esîr ise anlatımlarında isnad kullanmayan tarihçilerdir.

1.3.2. Oryantalist Araştırmalara Göre

1.3.2.1. Olayın Zamanı

Oryantalistler genelde kuşatmanın zamanıyla ilgili net bir tarih vermemekle birlikte Hendek Savaşı sonrasında olayı anlatmaktadır.⁴²⁹ Sadece Henry Stubbe, eserinde Kurayzaoğulları kuşatmasının hicretin beşinci yılında gerçekleştiğini ifade etmektedir.⁴³⁰ Caetani ise kuşatmanın Zilkade'nin 23'ünde gerçekleştiğini söylemektedir.⁴³¹

1.3.2.2. Olayın Sebepleri

Henry Stubbe, Kurayzaoğulları kuşatmasıyla ilgili oldukça az bilgi vermektedir. Kuşatmanın sebepleriyle ilgili ise Hz. Peygamber'in Hendek'te iyi bir güç elde ettiğini

---

⁴²⁹ Prideaux, *The True Nature of Imposture*, 114; Boulainvilliers, *The life of Mahomet*, 374; Muir, *The Life of Mahomet*, 3:269; Gibbon, *Son Peygamber Muhammed Doğuştan, Karakteri ve Öğretisi*, 81; Irving, *Hiz. Muhammed*, 160; Dozy, *İslam Tarihi*, 76; Margoliouth, *Muhammed*, 287; Watt, *Hiz. Muhammed Medine'de*, 252; Rodinson, *Muhammed*, 248; Brockelmann, *İslâm Ulusları ve Devletleri Tarihi*, 21; Hazleton, *İlk Müslüman*, 290.

⁴³⁰ Stubbe, *An Account Of The Rise And Progress Of Mahometanism*, 126.

⁴³¹ Caetani, *İslâm Tarihi*, 4:206.

ve bu avantajını devam ettirmek için Yahudilerden bir grubu takip ettiğini belirtir.⁴³² Prideaux da benzer şekilde Hendek Savaşı'ndan sonra Hz. Peygamber'in tam bir avantaj sağlayamadığını, bu açığı da adeta Kurayzaoğulları'yla kapattığını söylemektedir. Kuşatmanın sebepleriyle ilgili herhangi bir olaydan bahsetmeyen Prideaux, Hz. Peygamber'in Hendek'ten sağlayamadığı avantajı telafi etmek maksadıyla Kurayzaoğulları üzerine yürüdüğünü belirtmektedir.⁴³³

Boulainvilliers, Hz. Peygamber'in Hendek Savaşı'nda yenildiğini ve bu yenilgisini istekli bir şekilde elde edeceği bir başarıyla giderme arzusu sebebiyle kuşatmaya çıktığını belirtir. Diğer taraftan o, Hz. Peygamber'in artık alışkanlık haline getirdiği üzere Allah'tan kuşatmayla ilgili bir vahiy almış gibi yaptığını söylemektedir.⁴³⁴ Dolayısıyla o, İslam tarihi kaynaklarında yer alan bir bilgiyi farklı bir bağlamda kullanarak aslında böyle bir vahyin gelmediğini ima etmiştir. Onun bu iddiasından çıkan sonuç Hz. Peygamber'in kendi amaçları uğruna kuşatmayı gerçekleştirdiğidir.

Gibbon, Kuzeyzaoğulları'yla ilgili Kureyşle yapılan Hendek Savaşı'na onların da katıldıklarını söylemekte, ancak hangi tarafta savaştıklarına dair herhangi bir bilgi vermemektedir.⁴³⁵ Washington Irving ise kuşatmanın sebebi olarak Kurayza'nın düşmanla ittifak yapmalarını söylemektedir. Hz. Peygamber onların bu gizli ittifakını öğrenmiş ve barışı sağlamanın ne kadar zor olduğunu görmüştür.⁴³⁶

---

⁴³² Stubbe, *An Account Of The Rise And Progress Of Mahometanism*, 126.

⁴³³ Prideaux, *The True Nature of Imposture*, 114.

⁴³⁴ Boulainvilliers, *The life of Mahomet*, 374.

⁴³⁵ Gibbon, *Son Peygamber Muhammed Doğuşu, Karakteri ve Öğretisi*, 81.

⁴³⁶ Irving, *Hız. Muhammed*, 160-61.

William Muir Kurayzaoğulları kuşatmasının sebeplerini anlattığı bölümde Hendek Savaşı'nda Kurayzaoğulları'nın sözleşmeyi bozarak Kureyş'e yardım ettiği bilgisini vermektedir.⁴³⁷ Dolayısıyla Muir'e göre kuşatmanın sebebi Kurayzaoğulları'nın Hz. Peygamber'le yaptıkları sözleşmeyi ihlal etmeleridir. Reinhart Dozy, Kurayzaoğulları kuşatmasının sebebini, Hendek'te Kureyş ile ittifak kuran Kurayzaoğulları'na karşı önlem almak olarak söylemekle Irving ve Muir'e benzer bir sebep zikretmektedir. Kureyş, Kurayzaoğulları'nı Hz. Muhammed'in ittifakından ayırmayı başarmıştır. Hz. Muhammed de buna karşı önlemini almış ve Hendek'te Kureyş'i ve müttefiklerini yenilgiye uğratmıştır. Dozy'e göre Hendek Savaşı'nın sebep olduğu acıları telafi etmek için Kureyş'e karşı herhangi bir girişimde bulunmayan Hz. Peygamber, savaşın acısını Kurayzaoğulları'ndan çıkarmıştır.⁴³⁸

Margoliouth, Kurayzaoğulları kuşatmasının sebebini Hendek Savaşı'nda Kurayzaoğulları'nın Kureyş ile ittifak kurmalarından başlatmaktadır. Kurayzaoğulları bu hareketleriyle Müslümanlara zarar vermişler, tüm gücünü kendisinden üç kat büyük kalabalık bir düşmanla mücadeleye veren Hz. Muhammed'i zor durumda bırakmışlar ve huzuru bozmuşlardır. Medine'nin ileri gelenlerinden bir heyeti Kurayzaoğulları'na gönderen Hz. Peygamber onlardan huzuru bozmamalarını istemiş, onlar ise buna uymadıkları gibi Kureyş'le gizli ittifak yapmışlardır.⁴³⁹ Margoliouth'a göre Hendek Savaşı'nda zafer elde eden Hz. Muhammed, büyük ordunun dağılıp gittiğini öğrendiğinde zırhını üzerinden çıkarmadan Kurayzaoğulları'ndan intikam alma işine girişmiş ve bu intikam işi de namı yayılmış olan Hz. Ali'ye verilmiştir.⁴⁴⁰

---

⁴³⁷ Muir, *The Life of Mahomet*, 3:259.

⁴³⁸ Dozy, *İslam Tarihi*, 76.

⁴³⁹ Margoliouth, *Muhammed*, 287.

⁴⁴⁰ Margoliouth, *Muhammed*, 289.

Montgomery Watt, Kurayzaoğulları kuşatmasının sebebiyle ilgili Kurayzaoğulları'nın Hz. Muhammed'e ve Müslümanlara karşı tavrını gerekçe göstermektedir. Ona göre Kurayzaoğulları, Hz. Muhammed'in düşmanlarıyla görüşmeler yapmıştır. Onlar, Kureyş'e ve onların müttefiklerine güvenebilselerdi Hz. Muhammed'e karşı çıkacaklardı. Hz. Muhammed, yükselmekte olan İslam devletinin bu tarz "tarafsız kalma"lara müsamaha etmeyeceğini göstermek amacıyla, Hendek'ten sonra düşmanları geri çekilir çekilmez derhal Kurayza'ya saldırmıştır.⁴⁴¹

Rodinson da kuşatmanın sebebiyle ilgili benzer bilgiler vermektedir. O, Hendek zaferiyle birlikte artık Medine'nin Müslüman devleti ve gerçek bir güç haline geldiğini, fakat bu gücün bir çatlağı bulunduğunu, onun da Hendek Savaşı sırasında Hz. Muhammed için sürekli bir endişe kaynağı olan Kurayzaoğulları olduğunu anlatmaktadır. Rodinson'a göre bu tehlikeli topluluğun bir an önce ortadan kaldırılması gerekmektedir ve Peygamber de bu sebeple hiç zaman kaybetmeden, daha düşmanın çekildiği gün birliklerine Yahudi köyüne yürümelerini emretmiştir.⁴⁴²

Carl Brockelmann, Kurayzaoğulları kuşatmasının sebebini Kurayza'nın iki yüzlü bir tavır takınmış olması şeklinde vermektedir. Hendek Savaşı esnasında Kureyş ile temas kuran Kurayzaoğulları, onlarla bir karara varamamış, bu yüzden Kureyş çekilmek durumunda kalmıştır. Bu sebeple Kurayzaoğulları iki yüzlü bir tavır sergilemiş, Hz. Peygamber'in bundan haberi olmuş ve Hendek'ten sonra Kurayzaoğulları'na saldırmıştır.⁴⁴³

Lesley Hazleton Kurayzaoğulları kuşatmasının sebebi hakkında farklı bir gerekçe sunmaktadır. O, Hz. Peygamber'in kalabalık Mekke ordusunu durdurduğunu

---

⁴⁴¹ Watt, *Hz. Muhammed Medine'de*, 253.

⁴⁴² Rodinson, *Muhammed*, 248-49.

⁴⁴³ Brockelmann, *İslâm Ulusları ve Devletleri Tarihi*, 21.

fakat ashabının onu takdir etmediğini, hendekle yapılan savunma stratejisi her ne kadar başarılı olmuşsa da psikolojik olarak geleneklere ters geldiğini, koşup çarpışmış olmak yerine düşman tarafından savaştan kaçmış olmakla suçlanmanın şeref anlayışlarında derin izler açtığını, bu sebeple Hz. Muhammed'in müminleri kesin bir harekete geçme çağrısıyla uyandırması gerektiğini ve bunu da Kurayzaoğulları üzerine yürümelerini emrederek gerçekleştirdiğini söylemektedir. Bu bağlamda Kurayzaoğulları'nın düşman olarak belirlendiğini ve Cebrail tarafından Kurayzaoğulları'nın kalbine korku salması talimatının verildiğini belirtmektedir.⁴⁴⁴ Hazleton kuşatmanın sebebini bu şekilde açıklamaktadır.

Caetani, Hendek'te müttefiklerin gittiği gün Hz. Peygamber geri dönünce birdenbire Cibril'in görüldüğünü, Hz. Peygamber'i silahını bırakmış olduğundan dolayı uyardığını, Hz. Peygamber'in de buna binaen tekrar silahını kuşanarak ashabına Kurayzaoğulları üzerine gitmeyi emrettiğini anlatır. Bunun üzerine sancak Hz. Ali'ye verilerek Kurayzaoğulları'nın kalelerine doğru yola çıkılmıştır. Buraya kadar kuşatmanın sebebi olarak Cebrail'in uyarısını gösteren Caetani, devamında Müslümanların Kureyş'e karşı kazandıkları zafer karşısında şevke geldiklerini ve Kurayzaoğulları'ndan gelecek ganimeti elde etmek ümidiyle savaşa koştuklarını yazmaktadır.⁴⁴⁵ Dolayısıyla Caetani, kuşatmanın sebebi olarak Cebrail'in uyarısını ve Müslümanların ganimet isteğini gerekçe göstermektedir.

1.3.2.3.Olayın Gelişimi

---

⁴⁴⁴ Hazleton, *İlk Müslüman*, 289-90.

⁴⁴⁵ Caetani, *İslâm Tarihi*, 4:207.

Henry Stubbe'nin, Kurayzaoğulları kuşatmasının gelişimiyle ilgili herhangi bir bilgi vermediği görülmektedir. O, doğrudan kuşatmanın sebebini verdikten sonra Hz. Peygamber'in 25 gün boyunca onları kuşattığını belirtir.⁴⁴⁶

Prideaux kuşatmanın gelişimiyle ilgili Hz. Peygamber'in Kurayzaoğulları'nı kuşattığı ve Sa'd b. Muâz'ı hüküm vermek için çağırdığı bilgisini vermektedir. Sa'd ise Hendek Savaşı'nda yara almıştır.⁴⁴⁷ Prideaux, kuşatmanın gidişatıyla ilgili sadece bu bilgileri aktarmakta, başka herhangi bir ayrıntı vermemektedir.

Boulainvilliers, Hz. Peygamber'in Kurayzaoğullarıyla ilgili bir vahiy almış gibi yaparak askerlerini putperestlere karşı harekete geçirdikten sonra onları kuşattığını ifade etmektedir. Onları kuşatmış, kalelerine saldırmış, onları birçok zorlukla karşı karşıya bırakmış ve böylece teslim olmaya mecbur kılmıştır. Kurayzaoğulları Hz. Peygamber'in kendilerine merhamet edeceğini, mallarına el koyarak onları bağışlayacağını ve Kaynukaoğulları'nda olduğu gibi onları özgür bırakacağını düşünmüşler ve teslim olmuşlar, fakat yanılmışlardır. Hz. Peygamber onların kaderini kendisi belirlememiş gibi davranmış, onlar hakkında hüküm vermesi için Sad'ı görevlendirmiştir. Boulainvilliers'a göre aslında Kurayzaoğulları'yla ilgili hükmü Hz. Peygamber vermiş, sadece sorumluluktan kurtulmak için Sa'd'ı görevlendirmiştir. Diğer taraftan o, Sa'd'ın Hendek Savaşı'nda yara aldığını, bu yara sebebiyle de Yahudilere karşı nefret beslediğini söylemektedir.⁴⁴⁸ Dolayısıyla Boulainvilliers, Kurayzaoğulları kuşatmasını Hz. Peygamber ve Sa'd'ın Yahudilerle olan hesaplaşmalarının bir yansıması gibi anlatmaktadır.

---

⁴⁴⁶ Stubbe, *An Account Of The Rise And Progress Of Mahometanism*, 126.

⁴⁴⁷ Prideaux, *The True Nature of Imposture*, 114.

⁴⁴⁸ Boulainvilliers, *The life of Mahomet*, 375.

Gibbon kuşatmanın gelişimiyle ilgili oldukça kısa bilgiler verir. Hendek Savaşı'ndan dönen Hz. Peygamber'in zırhını bir kenara bıraktığı gün Yahudi ırkını yok etmek için harekete geçtiğini belirtir. Kurayzaoğulları'nın böylece kuşatıldığını, kuşatmanın ardından da teslim olduklarını söylemektedir.⁴⁴⁹

Washington Irving de kuşatmanın gelişimine dair oldukça özet bilgiler vermektedir. O, Hz. Peygamber'in Kurayzaoğulları'nın düşmanla ittifak içerisinde olduğu haberini aldıktan sonra, kendilerini kaleye kapatan ve günler boyunca kuşatmaya karşı koyan Kurayzaoğulları'ndan intikam almak için üzerlerine yürüdüğünü söylemektedir. Kurayzaoğulları bir süre kendilerini savunmuşlar, ancak kıtlık vurunca kadim dostları ve koruyucuları Evsli'lerden yardım dilemişlerdir. Evsliler de müttefikleri için Kaynukaoğulları ile aynı şartlarda teslim olmalarını dilemişlerdir. Hz. Peygamber onların bu talebini kabul etmemiş, onların kaderini Evs kabilesinin şefi Sa'd b. Muâz'ın kararına bırakmayı teklif etmiştir. Kurayza da Sa'd'ın arkadaşları olduğunu bildiğinden bu teklifi derhal kabul etmiştir. Böylece yedi yüz kişi teslim olmuş ve zincirlenerek Medine'ye gönderilmiştir.⁴⁵⁰

Kurayzaoğulları kuşatmasının gelişimiyle ilgili ilk bütüncül bilgiyi veren oryantalist William Muir'dir. Muir'in anlatımına göre Hz. Peygamber'in Hendek Savaşı'ndan döndükten sonra dinlenmek üzere hazırlanırken Cebrail gelmiş ve “Daha melekler bile çekilmemişken sen vaz mı geçtin? Derhal üzerlerine yürü, ben de onların duvarlarını sallamak için gidiyorum.” demiştir. Bunun üzerine Bilal-i Habeşi kalkmış ve Müslümanlara çağrıda bulunmuştur. Daha sonra ordu hazırlanmış ve Kurayzaoğulları'na yakın bir yere konuşlanmışlardır. Kuşatmanın devam ettiği günlerde Müslüman bir kimse bir Yahudi tarafından öldürülmüş, fakat kuşatmanın

---

⁴⁴⁹ Gibbon, *Son Peygamber Muhammed Doğuşu, Karakteri ve Öğretisi*, 81.

⁴⁵⁰ Irving, *Hiz. Muhammed*, 163.

ilerleyen günlerinde Kurayzaoğulları zor durumda kalmış ve teslim olmak istemişlerdir. Hz. Peygamber de artık kanlı bir intikam için harekete geçmiş ve onları dinlemeyi reddetmiştir.⁴⁵¹

Muir'in anlatımına göre teslim olmak isteyen Kurayzaoğulları, eski dostları olan Benî Evs'ten yardım istemiş, Ebû Lübâbe ile görüşme talebinde bulunmuştur. Hz. Peygamber Ebû Lübâbe'yi onlara göndermiş, o Kurayzaoğulları'na vardığında akıbetlerinin ne olacağı sorusuna elini boynuna götürerek cevap vermiştir. Bu hareketi savaş ve öldürülecekleri anlamına geldiğinden bir süre sonra pişman olmuş ve Hz. Peygamber'e durumu anlatarak kendisini affetmesini istemiştir. Hz. Peygamber'in ise onun bu isteğine sessiz kalması sonucu pişmanlığı artmış, kendisini mescidin direğine bağlayarak pişmanlığını ortaya koymuş ve af dilemiştir. Kuşatmanın devam ettiği süre boyunca Kurayzaoğulları, destek alamadıkları için ihtiyaçlarını temin edememişler ve kaderlerini Benî Evs'ten birinin tayin etmesi şartıyla teslim olmayı teklif etmişlerdir. Hz. Peygamber de onların bu teklifini kabul etmiş, kadınlar, çocuklar ve erkekler kalelerinden çıkmış ve teslim olmuşlardır. Erkekler elleri bağlanarak Muhammed b. Mesleme nezaretinde getirilmişlerdir.⁴⁵²

Dozy'nin anlatımına göre Hendek Savaşı'ndan döndükten sonra Cebrail, Hz. Peygamber'e gelerek Kurayzaoğulları üzerine yürümesini emretmiştir. Böylece Kurayzaoğulları kuşatılmış, uzun bir süre kuşatılacak kadar gerekli önlem almamaları nedeniyle birkaç gün içinde kendileri hakkında verilecek cezayı Benî Evs'in saptaması koşuluyla teslim olmuşlardır.⁴⁵³

---

⁴⁵¹ Muir, *The Life of Mahomet*, 3:271.

⁴⁵² Muir, *The Life of Mahomet*, 3:272.

⁴⁵³ Dozy, *İslam Tarihi*, 76.

Margoliouth'un anlatımına göre Hz. Peygamber'in Kurayzaoğulları kuşatmasına karar vermesinden sonra Müslüman kuvvetleri, Kurayzaoğulları arazilerine girerek teslim olmalarını hiçbir şekilde teklif etmemişlerdir. Hubab b. Münzir'in tavsiyesiyle farklı kaleler arasındaki iletişim kesilmiş ve Müslümanlar bu kaleler arasına mevzilenmiştir. Küçük çaplı çatışmaların olduğu sırada Hallâd b. Süveyd isimli Müslüman'ın Yahudi kadınlardan birinin attığı taş sebebiyle ölmesi üzerine kendisine iki şehit sevabı verildiğinden bahseden Margoliouth, Kurayzaoğulları'nın talepleri üzerine Evsli Ebû Lübâbe'nin onların yanına gittiğini anlatır. Margoliouth, Ebû Lübâbe'nin onlara gittiğinde Peygamber'in kendilerine merhametli davranmayacağını, bu sebeple Müslümanlarla savaşmalarını tavsiye ettiğini, ancak daha sonra pişman olarak kendisini mescidin sütunlarına bağladığını ve Allah'ın onu affettiğini bildiren ayetleri inene kadar o şekilde kaldığını söylemektedir. Daha sonra kaderlerine Evs kabilesinden birisinin karar vermesi şartıyla teslim olmayı kabul ettiklerini ifade etmektedir.⁴⁵⁴

Watt, Hz. Peygamber'in Kurayzaoğulları üzerine yürümesiyle Kurayzaoğulları'nın kalelerine çekildiklerini, fakat güçlü bir direniş ortaya koyamadıklarını söylemektedir. Kısa süre sonra elçiler gönderip Nadîroğulları ile aynı şartlarda teslim olmalarına izin verilmesini talep etmişler, ama kendilerine şartsız teslim olmaları söylenmiştir. Daha sonra Ebû Lübâbe'yle görüşmek istemişler, Ebû Lübâbe kendilerine gitmiş ve görüşmüştür. Burada Watt, Ebû Lübâbe'nin kaynaklarda sözü edilmeyen bazı vahim hatalar işlediğini söylemektedir. Ebû Lübâbe'nin, kabilesi Amr b. Avf ile Kurayza arasındaki eski ittifakı reddetmediğini ve nüfuzunu onlardan

---

⁴⁵⁴ Margoliouth, *Muhammed*, 290.

yana kullandığını iddia eden Watt, daha sonra Kurayzaoğulları'nın şartsız teslim olduklarını belirtmektedir.⁴⁵⁵

Rodinson'un anlatımına göre Hz. Peygamber Kurayzaoğulları'nı kuşattıktan sonra onlar da derhal savunma önlemi almışlardır. Kendi kuyularını kazmakla suçlayan Hz. Muhammed'e karşı Yahudiler de kendileri için Buâs'ta Hazreclilerle savaştıkları müttefikleri Evslilerin nankörlüğüne laf etmişler, İslam'ın her şeyi değiştirdiği cevabını almışlardır. Kurayzaoğulları'nın aradan geçen süre zarfında bütün cesaretleri kırılmış, içlerinden bazıları aileleriyle birlikte İslam'ı kabul etmiş, reisleri ise geride kalanlara karılarını ve çocuklarını öldürerek kıyasıya bir isyana girişmeyi teklif etmiş fakat taraftar bulamamıştır. Sonunda Hz. Peygamber'den Nadîroğulları'yla aynı şartlarda gitmelerine izin vermesini istemişler fakat Hz. Peygamber kayıtsız şartsız teslim olmalarını istediğinden bunu reddetmiştir.⁴⁵⁶ Rodinson'a göre Kurayzaoğulları'nın kuşkulu olması sebebiyle Hz. Muhammed, fikir alışverişinde bulunmaları için Ebû Lübâbe'yi onlara göndermiş, kendisine Peygamber'in ne yapacağını soranlara eliyle boynunu göstererek katliam yapılacağını ima etme hatasında bulunmuş, sonra da bu hareketinden pişmanlık duyarak kendisini cami sütunlarına bağlamıştır. Nadîroğulları ise bir süre sonra eski müttefikleri Evslilerin müdahalesini umarak teslim olma yolunu seçmişlerdir.⁴⁵⁷

Kurayzaoğulları kuşatmasının gelişimiyle ilgili verilen bir bilgi de kuşatma süresidir. Boulainvilliers, Gibbon ve Rodinson kuşatmanın 25 gün sürdüğünü

---

⁴⁵⁵ Watt, *Hz. Muhammed Medine'de*, 253.

⁴⁵⁶ Rodinson, *Muhammed*, 249.

⁴⁵⁷ Rodinson, *Muhammed*, 249.

belirtmektedir.⁴⁵⁸ William Muir kuşatmanın 14 gün veya 25 gün olduğunu söylemiştir.⁴⁵⁹ Margoliouth kuşatmanın yaklaşık dört hafta sürdüğünü belirtmektedir.⁴⁶⁰ Brockelmann Kurayzaoğulları'nın 15 gün kuşatıldıklarını belirtir.⁴⁶¹

Lesley Hazleton Kurayzaoğulları'nın Hz. Peygamber tarafından kılıç, mızrak, ok ve yaylar eşliğinde kuşatıldığını, bunun üzerine Kurayzaoğulları'nın kalelerine kapandıklarını belirtmektedir. Daha sonra kalelerinde olan Yahudilerin aralarında bir toplantı yaptıklarını, fakat bu toplantıdan bir netice alamayınca eski müttefikleri Evs'e başvurmayı ve onlardan yardım istemeyi kararlaştırmışlardır. Evs kavmine müracaat etmiş, onlara Hz. Muhammed aleyhinde herhangi bir çalışma yapmadıklarını söylemişler, fakat Evs onların durumu karşısında sessiz kalmıştır. Evslilerin bu durumundan Kurayzaoğulları, kendileri için özgürlüğün artık mümkün olmayacağını anlamışlardır. Hazleton'un anlatımına göre kendilerine yardım edilmeyeceğini anlayan Kurayzaoğulları, iki hafta boyunca direnmişler, ardından da şartsız teslim olmuşlardır.⁴⁶²

Caetani Hz. Muhammed ve ashabının Kurayzaoğulları kuşatmasına çıktığını, sayılarının 32 süvariden meydana geldiğini ifade etmektedir. Yolda giderken Savreyn mevkiinde karşılaştıkları adamın Hz. Muhammed'e bir adama rastladığını ve onun Dihye b. Halife el-Kelbi olduğunu söylemiş, Hz. Peygamber de onun Cebrail olduğunu

---

⁴⁵⁸ Boulainvilliers, *The life of Mahomet*, 375; Gibbon, *Son Peygamber Muhammed Doğuşu, Karakteri ve Öğretisi*, 81; Rodinson, *Muhammed*, 249.

⁴⁵⁹ Muir, *The Life of Mahomet*, 3:272.

⁴⁶⁰ Margoliouth, *Muhammed*, 290.

⁴⁶¹ Brockelmann, *İslâm Ulusları ve Devletleri Tarihi*, 21.

⁴⁶² Hazleton, *İlk Müslüman*, 291-92.

bildirmiştir. Ayrıca yolda rastladıkları bazı tüccarlar da onlara katılmış ve böylece Kurayzaoğulları'nın bulundukları yere gelmişlerdir.⁴⁶³

Caetani'nin anlatımına göre Müslümanlar Kurayzaoğulları mevkiine geldikten sonra Hz. Ali bayrağı onların kalelerinin önüne dikmiştir. Bu sırada Yahudiler Müslümanlara karşı türlü türlü kötü sözler söylemişlerdir. Evs, Kurayzaoğulları'nın eski müttefikleriydi ve Buâs harbinde onlarla birlikte Hazrec'e karşı savaşmışlardı. Evslilerin lideri Useyd b. Hudayr, Müslümanların önünde bulunmaktaydı ve bunu gören Kurayzaoğulları, yalnız olduklarını anlamış ve Useyd de artık kendileriyle hiçbir münasebetleri kalmadığını tekrarlamıştır. Hz. Peygamber, ashabıyla birlikte Kurayzaoğulları'na yaklaşmış ve yüksek sesle düşmanlarıyla birleştikleri için onları uyarmıştır. Bunun doğru olmadığına Yahudiler yemin etmiş fakat Hz. Muhammed buna kulak asmayarak Müslümanlara hücum etmelerini emretmiştir. Müslümanlarla Yahudiler arasında uzun süre savaş olmuş, nihayet Kurayzaoğulları kendilerini daha fazla müdafaa edemeyeceklerini anladıkları zaman teslim olmak için Nebbâş b. Kays'ı Müslümanlara göndermiştir.⁴⁶⁴

Caetani, kuşatmanın gelişimiyle ilgili Kurayzaoğulları'nın Nadîroğulları ile aynı şartlarda teslim olmak istediklerini fakat Hz. Peygamber'in bunu kabul etmeyerek tüm eşyalarını bırakmalarını ve şartsız bir şekilde teslim olmalarını istediğini anlatmaktadır. Aralarında müzakere eden Yahudiler, Ka'b b. Esed'in İslam'ı kabul etme ya da kadınlarını ve çocuklarını öldürerek Müslümanlarla savaşma teklifini de kabul etmemişlerdir. Hz. Peygamber onlara teslim olmaları için üç gün mühlet vermiş, bu süre zarfında Kurayzaoğulları'ndan Sa'lebe b. Sa'ye, Üseyd b. Sa'ye ve Esed b. Ubeyd Müslüman olmuşlardır. Ayrıca Selma bnt Kays'ın ısrarı sonucu Rifaa b.

---

⁴⁶³ Caetani, *İslâm Tarihi*, 4:207-8.

⁴⁶⁴ Caetani, *İslâm Tarihi*, 4:208-10.

Samuel bağışlanmıştır. Bu manzara karşısında Kurayzaoğulları, Hz. Peygamber’le konuşmanın bir faydası olmayacağını anlamışlar ve eski müttefikleri Evs’ten olan Ebû Lübâbe b. Abdülmünzir ile görüşmeyi talep etmişlerdir. Ebû Lübâbe onlara gitmiş ve Ka’b b. Esed’in ne yapmaları gerektiği sorusu üzerine teslim olmalarının kendileri için daha iyi olacağını ifade ettikten sonra Caetani’nin anlatımıyla şartsız teslim olduklarında ne olacağını anlatan bir el işareti yapmıştır. Yaptığı bu işareten sonra pişman olan Ebû Lübâbe doğrudan Medine camiine gitmiş ve kendisini oraya bağlamış, ancak altı gün sonra tövbesi kabul edilmiştir.⁴⁶⁵

1.3.2.4. Olayın Sonuçları

Henry Stubbe, Kurayzaoğulları kuşatmasının sonuçlarıyla ilgili ayrıntı vermemekte, sadece Kurayzaoğulları’ndan öldürülen kişilerin sayısını vermektedir. Onun verdiği bilgilere göre 670 kişi kuşatma sonucunda öldürülmüştür.⁴⁶⁶ Prideaux ise kuşatmanın sonuçlarıyla ilgili Hz. Peygamber’in Sa’d b. Muâz’ı çağırdığını, onun da erkeklerin öldürülmesi, kadın ve çocukların satılması, mallarının ise askerler arasında dağıtılması hükmünü verdiğini ve bu hükmün uygulandığını söylemektedir.⁴⁶⁷ Boulainvilliers da Kurayzaoğulları kuşatmasının sonucunu Sa’d’ın hükmü olarak vermektedir. Hz. Peygamber Kurayzaoğulları’nın kaderini belirlemek için Sa’d’ı görevlendirmiştir. O da Kurayzaoğulları’nın erkeklerinin öldürülmesini, kadın ve çocuklarının köleleştirilmesi ve mallarının askerler arasında dağıtılması hükmünü vermiştir. Boulainvilliers’in kuşatmanın sonuçları arasında saydığı bir başka bilgi de kuşatma sonunda Hz. Peygamber’in Kurayzaoğulları’ndan Reyhane’yi cariyeye

⁴⁶⁵ Caetani, *İslâm Tarihi*, 4:211-12, 219.

⁴⁶⁶ Stubbe, *An Account Of The Rise And Progress Of Mahometanism*, 126.

⁴⁶⁷ Prideaux, *The True Nature of Imposture*, 115.

olarak almasıdır. Peygamber Reyhane'yi eş olarak almış ve bir süre sonra Hz. Peygamber'in etkisiyle o Müslüman olmuştur.⁴⁶⁸

Edward Gibbon kuşatmanın sonucu olarak Kurayzaoğulları'nın Medine'nin eski müttefiklerinin şefaati umduklarını, fakat saygıdeğer bir yaşlının kendilerine ölüm cezasını verdiğini söylemektedir. Daha sonra 700 Yahudi zincirlere vurulmuş halde pazar yerine getirilmiş, infazları için kazılan çukurlara canlı olarak atılmışlar ve katledilmeleri hiçbir surette iptal edilememiştir.⁴⁶⁹

Washington Irving, Kurayzaoğulları'nın Sa'd b. Muâz'ın dostları olduğunu ve lehlerine karar vereceğini umarak teslim olmalarından sonra Sa'd b. Muâz'ın onlarla dostluk düşünmediği ve haklarında erkekleri öldürme, kadın ve çocukları köleleştirme ve mallarına da el koyma hükmünü verdiğini belirtmektedir. Bu karar üzerine Yahudiler korkarak gelmişler, Kurayza Pazarı'na götürülerek aralarında Huyey b. Ahtab'ın da olduğu tüm Yahudiler öldürülmüşlerdir. Reyhane'nin eş olarak alınmasını Irving de zikretmektedir.⁴⁷⁰

Dozy'e göre kuşatma sonunda Kurayzaoğulları'nın haklarında verilecek cezayı Benî Evs'in tayin etmesi koşuluyla teslim olmuşlardır. Benî Evs, Kurayzaoğulları'nın bağışlanmaları ve serbest bırakılmaları konusunda ısrarcı olmuştur. Hz. Peygamber ise onlara "Nasıl bir ceza verileceğinin sizden biri tarafından kararlaştırılması sizce uygun mudur?" diye sormuştur. Benî Evs bu öneriyi kabul edince Hz. Muhammed, Sa'd b. Muâz'ı hakem tayin etmiştir. Burada Dozy'nin Hz. Peygamber'in Sa'd'ı hakem tayin etmesinin sebebi hakkındaki yorumu konu açısından önemlidir. Ona göre, Sa'd b. Muâz Hendek Savaşı'nda yaralanmıştı ve bu sebeple Benî Kurayza'ya büyük bir öfke

---

⁴⁶⁸ Boulainvilliers, *The life of Mahomet*, 375-76.

⁴⁶⁹ Gibbon, *Son Peygamber Muhammed Doğuşu, Karakteri ve Öğretisi*, 81.

⁴⁷⁰ Irving, *Hiz. Muhammed*, 164.

duymaktaydı. Hz. Muhammed de bunu bildiğinden Sa'd'ı hakem tayin etmiştir. Dozy'nin verdiği bilgilere göre Sa'd hakem tayin edildikten sonra çağrılmış, Hz. Muhammed'in ona kararını söyle demesi üzerine Sa'd, "Erkeklerin başları kesilecek, kadınlar ve çocuklar esir olarak satılacak, malları ganimet olarak ordu askerleri arasında paylaştırılacak" şeklinde cevap vermiştir. Daha sonra esirler Medine'ye sürüklenmiş, büyük çarşıda çukurlar açılmış ve 800 Yahudi gruplar halinde getirilerek başları kesilmiş ve toplu mezarlara gömülmüştür. Kadın ve çocuklar da Necd bedevilerine at ve silah karşılığı satılmıştır.⁴⁷¹

William Muir'in Kurayzaoğulları kuşatmasının sonuçlarıyla ilgili söylediği ilk husus Kurayzaoğulları'nın teslim olmalarıdır. Kurayzaoğulları teslim olmuşlar, ev eşyaları, kıyafetleri, zırhları, develeri ve sürüleri hakemin kararını beklemek üzere çıkarılmış ve getirilmiştir. Muir'in verdiği sonuçlardan biri de Hz. Peygamber'in Yahudi Reyhâne'yi kendisine almasıdır. Ona göre Reyhane güzelliği ile Hz. Peygamber'in dikkatini çekmiş ve onu kendi payına almıştır. Daha sonra Benî Evs, Kurayzaoğulları'nın affedilmesi noktasında Hz. Peygamber'den ricada bulunmuş ancak kabul edilmemiştir. Hz. Peygamber, en son kendileri hakkında Benî Evs'ten birinin karar vermesini teklif etmiş ve onlar da bunu kabul etmişlerdir. Hz. Peygamber onlar hakkında karar vermesi için Sa'd b. Muâz'ı görevlendirmiş, Sa'd yaralı olduğu için sedye ile getirilmiş ve kararını vermek üzere Hz. Peygamber'in huzuruna gelmiştir. Kurayzaoğulları'na ait tüm mallara el konulmuş, yedi veya sekiz yüz kadar erkek elleri arkadan bağlı halde getirilmiş ve Sa'd'ın hükmünü vermesini beklemiştir.⁴⁷²

---

⁴⁷¹ Dozy, *İslam Tarihi*, 77.

⁴⁷² Muir, *The Life of Mahomet*, 3:272-73.

Muir'in anlatımına göre Sa'd gelmiş ve Kurayzaoğulları hakkındaki kararını açıklamıştır. Onun kararı ele geçirilen tüm erkeklerin öldürülmesi, kadınların ve çocukların esir alınması, ganimetin de askerler arasında paylaştırılmasıdır. Hz. Peygamber Sa'd'ın hükmünü kabul etmiş, şehir merkezinde çukurlar kazılmış, erkekler beş ve altı kişilik gruplar halinde getirilmiş ve hepsinin başları kesilmiştir. Öldürülenler arasında yalnızca bir kadın vardır. O da Hz. Peygamber'in üzerine taş atarak suikast düzenlemek istediği için öldürülmüştür.⁴⁷³ Muir, Kurayzaoğulları kuşatmasının sonucunu bu şekilde anlatmakta ve konuyla ilgili herhangi bir kaynağa atıf yapmamaktadır.

Margoliouth, Kurayzaoğulları kuşatmasının sonuçlarıyla ilgili olarak Hazrec kabilesinin liderinin Benî Kaynuka hakkında aldığı affı kendileri için de almayı başaracaklarını umarak, kaderlerine Evsli birisinin karar vermesini kabul etmelerini ve teslim olmalarından sonra Sa'd b. Muâz'ın hakem tayin edilmesini anlatır. Sa'd'ın hükmü erkeklerin öldürülmesi, mallarına el konulması, kadın ve çocuklarının esir alınması şeklindedir.⁴⁷⁴

Watt'a göre Kurayzaoğulları, kayıtsız şartsız teslim olduktan sonra Muhammed b. Mesleme erkeklerden, Abdullah b. Sellâm ise kadınlar ve çocuklardan sorumlu tutulmuştur. Bazı Evslilerin ise Kurayzaoğulları'nın içinde bulundukları durumdan üzüntü duydukları ve affedilmeleri için Hz. Muhammed'e başvurdukları bilgisinin kaynaklarda yer aldığını ifade eden Watt, Hz. Muhammed'in Kurayzaoğulları'na akıbetlerini müttetiklerinden birinin belirlemesini teklif ettiğini ve onların da bu teklifi kabul ettiklerini söylemektedir. Hz. Muhammed bunun üzerine Evs'in ileri gelenlerinden Sa'd b. Muâz'ı hakem tayin etmiştir. Sa'd, Hz. Muhammed'in

---

⁴⁷³ William Muir, *The Life of Mahomet*, c. 3 (London: Cornhill, 1858), 276-77.

⁴⁷⁴ Margoliouth, *Muhammed*, 290.

bulunduğu yere geldiğinde onun vereceği karara uyacaklarına dair tüm Evsliler ve diğer kişiler yemin etmişler, o da tüm erkeklerin öldürülmesine, kadın ve çocukların ise köle olarak satılmasına hükmetmiştir.⁴⁷⁵

Rodinson, Nadîroğulları'nın kendilerinin müdahalesini umarak teslim oldukları haberinin Evs kabilesine ulaştığında, onların Hz. Peygamber'e geldiklerini ve daha önce Hazreclilerden İbn Übey'in ısrarları üzerine Kaynukaoğulları'nın bağışlandığını hatırlatarak Hz. Peygamber'in Kurayzaoğulları'nı bağışlamasını istediklerini anlatmaktadır. Fakat Hz. Peygamber, Evslilerden birini, Kurayzaoğulları hakkında yargıç seçmeyi kabul edip etmeyeceklerini sormuş, onlar da bunu derhal kabul etmişlerdir. Bunun üzerine Hz. Muhammed Sa'd b. Muâz'ı seçmiş, Sa'd ise vereceği kararın uygulanacağına dair yemin aldıktan sonra ergenlik çağına gelmiş bütün erkeklerin öldürülmesi, kadınların ve çocukların esir alınması ve malların da bölüşülmesi kararını vermiştir.⁴⁷⁶ Brockelmann'a göre ise Kurayzaoğulları teslim olduktan sonra Hz. Peygamber ibret olsun diye 600 erkeği katlettirmiş, kadınlarını ve çocuklarını köle olarak sattırmıştır.⁴⁷⁷

Lesley Hazleton, şartsız teslim olan Kurayzaoğulları'nın kalelerinden prangalara vurulmuş bir halde çıkarıldıklarını, çıkarılırken hala bir ümitlerinin olduğunu, fakat prangalara vurulmuş bir vaziyette çıkarılmalarının hayra alamet olmadığını bildiklerini ifade etmektedir. Diğer taraftan prangaların ne anlama geldiğini bilen Evs'in sonunda eski müttefikleri için araya girmeye karar verdiklerini, Hz. Peygamber'in ise onlara "Evs halkı, aranızdan birisi hükmü verirse tatmin olacak mısınız?" diye sorduğunu ve onların da bunu kabul ettiklerini eklemektedir. Daha

---

⁴⁷⁵ Watt, *Hz. Muhammed Medine'de*, 253.

⁴⁷⁶ Rodinson, *Muhammed*, 249-50.

⁴⁷⁷ Brockelmann, *İslâm Ulusları ve Devletleri Tarihi*, 21.

sonra onlar için hükmü vermek üzere Hz. Peygamber'in Sa'd b. Muâz'ı seçtiğini söyleyen Hazleton, Sa'd'ın "Erkeklerin öldürülmesi, mallarının paylaşılması, kadınlarının ve çocuklarının da esir tutulması" hükmünü verdiğini ifade etmektedir.⁴⁷⁸

Caetani meydana gelen gelişmelerden sonra nihayet Kurayzaoğulları'nın kayıtsız şartsız teslim olduklarını ve Muhammed b. Mesleme nezaretinde sıkı sıkı bağlanarak getirildiklerini anlatmaktadır. Kadınlar ve çocuklar ise başka bir yerde Abdullah b. Selam tarafından tutulmuşlardır. Yahudilere ait tüm mallara el konulmuş, esirlere ne yapılacağının müzakeresi esnasında ise Evsliler Hz. Muhammed'e gelmişler ve ondan eski müttefiklerine karşı merhametli olmalarını rica etmişlerdir. Hz. Peygamber de onların bu talebi üzerine eski müttefikleri hakkında verilecek hükmü Evsli birinin vermesine razı olup olmayacaklarını sormuş, onlar da razı olacaklarını beyan etmişlerdir. Onların bu beyanı üzerine Hz. Peygamber haklarında hüküm vermesi için Sa'd b. Muâz'ı görevlendirmiştir. Sa'd'ın hükmü buluğa eren tüm erkeklerin öldürülmesi, kadın ve çocukların esir alınması şeklinde olmuştur. Caetani, Kurayzaoğulları kuşatması sonunda öldürülen kişilerden yalnızca Huyey b. Ahtab ve Hallad b. Suveyd ile Zübeyr b. Batâ sayesinde kurtulan Sâbit b. Kays'ın adını vermektedir.⁴⁷⁹

1.3.2.5. Mekân, Sayı, Özel İsim ve Şahıs İsimleri

a. Mekân

---

⁴⁷⁸ Hazleton, *İlk Müslüman*, 292-93.

⁴⁷⁹ Caetani, *İslâm Tarihi*, 4:215-20.

Washington Irving Kurayzaoğulları'nın öldürölmek üzere götüröldükleri Kurayza Pazarı'ndan bahsetmektedir.⁴⁸⁰ Caetani'de yer alan mekân isimleri ise kuşatmaya giderken ticcarlarla karşılaştığı Savreyn, Kurayzaoğulları'na yakın bir yerde yanında konakladıkları Ena Kuyusu, Kurayzaoğulları'ndan alınan kadın ve çocuklarının satılmak üzere götüröldükleri Suriye, Necid, Hayber ve Teyma ile Kurayzaoğulları'nın öldüröldükleri yer olan Medine Çarşısı'dır.⁴⁸¹

b. Sayı

Kurayzaoğulları kuşatmasında verilen sayısal verilerden birisi Kurayzaoğulları'ndan öldürölenlerin sayısıdır. Henry Stube Kurayzaoğulları'ndan 670 kişinin öldüröldüğü,⁴⁸² Boulainvilliers, Gibbon ve Washington Irving ise bu sayının 700 olduğunu söylemektedir.⁴⁸³ William Muir ve Dozy öldürölenlerin sayısını 800 kişi olarak verirken,⁴⁸⁴ Watt ve Brockelmann bu sayının 600 olduğunu ifade etmektedir.⁴⁸⁵ Rodinson Kurayzaoğulları'ndan öldürölenlerin sayısı hakkında net bir bilgi vermemekte, kaynaklarda 600-700 kimine göre ise 800-900 kişi olduklarına işaret edildiğini ifade etmektedir.⁴⁸⁶ Lesley Hazleton ve Caetani net bir rakam vermemekle birlikte kaynaklarda Kurayzaoğulları'ndan

---

⁴⁸⁰ Irving, *Hız. Muhammed*, 164.

⁴⁸¹ Caetani, *İslâm Tarihi*, 4:207, 218, 222.

⁴⁸² Stubbe, *An Account Of The Rise And Progress Of Mahometanism*, 126.

⁴⁸³ Boulainvilliers, *The life of Mahomet*, 375; Gibbon, *Son Peygamber Muhammed Doğıuşu, Karakteri ve Öğretisi*, 81; Irving, *Hız. Muhammed*, 163.

⁴⁸⁴ Muir, *The Life of Mahomet*, 3:278; Dozy, *İslam Tarihi*, 77.

⁴⁸⁵ Watt, *Hız. Muhammed Medine'de*, 255; Brockelmann, *İslâm Ulusları ve Devletleri Tarihi*, 21.

⁴⁸⁶ Rodinson, *Muhammed*, 250.

öldürülenlerin 400 ila 900 kişi arasında oldukları bilgisinin yer aldığını söylemektedir.⁴⁸⁷

Kurayzaoğulları kuşatmasıyla alakalı Caetani'de farklı sayısal veriler bulunmaktadır. Bunlardan birisi kuşatmaya çıkarken Müslümanların kaç süvariye sahip olduğuyla ilgilidir. O, Müslümanların 32 süvariye sahip olduklarını söylemektedir. Diğer bir bilgi de Kurayzaoğulları'ndan alınan ganimetlerle ilgilidir. O, Kurayzaoğulları'ndan 1500 kılıç, 300 zırh, 1000 mızrak ve 1500 kalkan alındığını yazmaktadır. Caetani'nin verdiği sayısal verilerden biri de kuşatma sonunda satılan kadın ve çocuklarla ilgilidir. Caetani Ebû's-Şehm adında birinin her biri üçer çocuklu iki kadını 150 dinara aldığını, Cafer b. Mahmud b. Mesleme adındaki şahsın ise çocuklarıyla beraber üç kadını 45 dinara satın aldığını yazmaktadır.⁴⁸⁸

c. Özel İsimler

Kuşatmayla ilgili özel isim oryantalist araştırmalardan sadece Caetani'de geçmektedir. Onda geçen ilk isim Cebrail'in adı olan Dihye b. Halife el-Kelbi'dir. Diğer bir özel isim ise Hz. Peygamber'in kuşatmaya çıkarken bindiği bineğinin adı olan Luhayf ve Hz. Peygamber ile ashabının konakladığı yer olan Ena Kuyusu'dur.⁴⁸⁹

d. Şahıs İsimleri

---

⁴⁸⁷ Hazleton, *İlk Müslüman*, 294; Caetani, *İslâm Tarihi*, 4:218.

⁴⁸⁸ Caetani, *İslâm Tarihi*, 4:207, 215, 222.

⁴⁸⁹ Caetani, *İslâm Tarihi*, 4:207.

Kurayzaoğulları kuşatmasıyla ilgili kaynaklarda zikredilen şahıslar arasında Sa'd b. Muâz,⁴⁹⁰ Huyey b. Ahtab,⁴⁹¹, kuşatma sonunda Hz. Peygamber'in cariye olarak aldığı Reyhane,⁴⁹² Hz. Ali,⁴⁹³ Cebrail Hz. Peygamber'i uyardıktan sonra kuşatma için çağrı yapan Bilal,⁴⁹⁴ Ebû Lübâbe,⁴⁹⁵ Kurayzaoğulları teslim olduktan sonra erkeklerin ellerini bağlayarak getiren kişi olarak Muhammed b. Mesleme,⁴⁹⁶ Hz. Muhammed'e Evs Kabilesi'nin erkeklerinin idam edilmesine razı olmadıklarını söyleyen Hubab b. Münzir ve Sa'd b. Ubâde yer almaktadır. Diğer taraftan Watt, Evs kabilesinden Dahhak b. Halife, Seleme b. Seleme, Muattib b. Kuşeyr ve Hatib b. Ümeyye'nin Kurayzaoğulları'nın akıbetinden oldukça üzüntü duyduklarını söylemektedir.⁴⁹⁷ Caaetani ise Kurayzaoğulları kuşatmasını anlatırken birçok isim zikretmektedir. Bu isimlerden bazıları şunlardır: Ali b. Ebi Talib, Katade, Useyd b. Hudayr, Sa'd b. Ebi Vakkas, Sa'd b. Ubâde, Nebbâş b. Kays, Ka'b b. Esed, Sa'lebe b. Sa'ye, Useyd b. Sa'ye, Esed b. Ubeyd, Amr b. Sa'dî, Muhammed b. Mesleme, Ebû Lübâbe b.

---

⁴⁹⁰ Prideaux, *The True Nature of Imposture*, 115; Boulainvilliers, *The life of Mahomet*, 375; Irving, *Hz. Muhammed*, 163; Dozy, *İslam Tarihi*, 77; Margoliouth, *Muhammed*, 290; Watt, *Hz. Muhammed Medine'de*, 253; Rodinson, *Muhammed*, 249; Hazleton, *İlk Müslüman*, 292.

⁴⁹¹ Prideaux, *The True Nature of Imposture*, 115; Irving, *Hz. Muhammed*, 164; Margoliouth, *Muhammed*, 289.

⁴⁹² Boulainvilliers, *The life of Mahomet*, 376; Irving, *Hz. Muhammed*, 164; Margoliouth, *Muhammed*, 290; Rodinson, *Muhammed*, 250; Hazleton, *İlk Müslüman*, 294.

⁴⁹³ Muir, *The Life of Mahomet*, 3:270; Margoliouth, *Muhammed*, 289.

⁴⁹⁴ Muir, *The Life of Mahomet*, 3:270.

⁴⁹⁵ Muir, *The Life of Mahomet*, 3:271; Margoliouth, *Muhammed*, 290; Rodinson, *Muhammed*, 249.

⁴⁹⁶ Muir, *The Life of Mahomet*, 3:272.

⁴⁹⁷ Watt, *Hz. Muhammed Medine'de*, 253-54.

Abdölmünzir, Selma, Ömmü Seleme, Abdullah b. Selam, Sa'd b. Muâz, Ka'b binti Sa'd b. Utbe, Dahhak b. Halîfe, Selma b. Selame b. Vakkas, Remle binti Harise, Usame binti Zeyd, Huyey b. Ahtab, Zübeyr b. Avvam, Hallad b. Suveyd, Ömmü'l-Münzir Selma binti Kays, Rifaa b. Samuel, Hubab b. Münzir, Zübeyr b. Batâ, Sabit b. Kays, Reyhane, Ebû'ş-Şehm, Cafer b. Mahmud b. Mesleme.⁴⁹⁸

1.3.2.6. Diğer Hususlar

Kurayzaoğulları kuşatmasıyla ilgili diğer hususlardan ilki ganimet taksimiyle alakalıdır. William Muir'e göre ganimetin beşte birini Hz. Peygamber kendisine almış, kalan da dağıtılmıştır. Ganimet olarak alınan kadın ve çocuklar ise Necd'in kabileleri arasında at ve silah karşılığında satılmak üzere gönderilmiştir.⁴⁹⁹

Gibbon'a göre ganimet taksimiyle ilgili Kurayzaoğulları'nın koyun ve develerinin Müslümanlar tarafından savaş ganimeti olarak alındığını, 300 zırh, 500 kazık ve 1000 mızrağın ganimet olarak Müslümanlara kaldığını belirtmektedir.⁵⁰⁰ Washington Irving, Kurayzalılara ait kaleden büyük miktarda kargı, mızrak, zırh ve diğer silahlardan alındığı, ayrıca topraklarına ve sürülerine de el konulduğunu söylemektedir. Ganimetten her süvariye bir, her atlıya da üç pay verildiğini belirten Irving, bütün ganimetin beşte birinin Hz. Peygamber'in payı olduğunu söylemektedir. Ayrıca Hz. Peygamber'in kuşatma sonunda Reyhane'yi kendine aldığını, dinini değiştirip eşleri arasına kattığını ifade etmektedir.⁵⁰¹ Margoliouth'un ganimetlerle

---

⁴⁹⁸ Caetani, *İslâm Tarihi*, 4:207-22.

⁴⁹⁹ Muir, *The Life of Mahomet*, 3:279.

⁵⁰⁰ Gibbon, *Son Peygamber Muhammed Doğuşu, Karakteri ve Öğretisi*, 81.

⁵⁰¹ Irving, *Hz. Muhammed*, 164.

ilgili verdiği bilgilerden biri Reyhane isimli Kurayzaoğulları'ndan bir kadını Hz. Muhammed'in kendisine almasıdır.⁵⁰²

Rodinson ganimet dağıtımıyla ilgili olarak kadın ve çocukların satıldığını, toplanan para ve malların paylaşıldığını, süvarilere iki pay fazla düştüğünü, Reyhane adlı kadını da Peygamber'in kendisine aldığını söylemektedir.⁵⁰³

Hazleton'a gelince o, Kurayzaoğulları'nın sahip olduğu her şeyin müminler arasında paylaştırıldığını ve beşte birinin beytülmale aktarıldığını belirtmektedir. Kadın ve çocukların köle olarak dağıtıldığını, aralarından bazılarının Necid'e götürülerek satıldığını ve Reyhane adlı bir kadının Hz. Peygamber tarafından yedinci hanımı olarak alındığını söylemektedir.⁵⁰⁴

Caetani, Hz. Peygamber'in ganimeti taksim etmeden önce Reyhane isimli kadını kendisine aldığını, Kurayzaoğulları'ndan alınan malların müzayede ile satıldığını, bazı kişilerin ise kadın ve çocuklardan bir kısmını satın aldıklarını, kalanların ise Suriye, Necid, Teyma ve Hayber'de satıldığını söylemektedir. Daha sonra kalanların beşe ayrıldığını, beşte birinin Hz. Peygamber tarafından alındığını, diğerlerinin ise süvarilere iki hisse olmak üzere kuşatmaya katılanlara dağıtıldığını ifade etmektedir.⁵⁰⁵

Kuşatmayla ilgili diğer bir husus ise kaynak kullanımıdır. Kurayzaoğulları kuşatmasını anlatırken bir yerde Ebû'l-Fidâ'nın eserine atıf yapan Gibbon, başka

---

⁵⁰² Margoliouth, *Muhammed*, 292.

⁵⁰³ Rodinson, *Muhammed*, 250.

⁵⁰⁴ Hazleton, *İlk Müslüman*, 294.

⁵⁰⁵ Caetani, *İslâm Tarihi*, 4:222.

herhangi bir kitaba atıf yapmamaktadır.⁵⁰⁶ Margoliouth ise İbn İshâk, İbn Sa'd, Vâkıdî ve *Müsned*'den yararlanmaktadır.⁵⁰⁷ Watt, kuşatmayı anlatırken yer yer İbn Hişâm, Vâkıdî, Taberî, İbn Sa'd'dan,⁵⁰⁸ Rodinson ise İbn Hişâm'dan alıntı yapmaktadır.⁵⁰⁹ Caetani ise kuşatmayı anlatırken birçok kaynaktan alıntı yapmaktadır. Bunlardan bazıları: Vâkıdî, İbn Hişâm, Taberî, İbnü'l-Esîr ve Buhârî'dir.⁵¹⁰

---

⁵⁰⁶ Gibbon, *Son Peygamber Muhammed Doğuşu, Karakteri ve Öğretisi*, 81.

⁵⁰⁷ Margoliouth, *Muhammed*, 289-90.

⁵⁰⁸ Watt, *Hiz. Muhammed Medine'de*, 253-55.

⁵⁰⁹ Rodinson, *Muhammed*, 250-51.

⁵¹⁰ Caetani, *İslâm Tarihi*, 4:207-22.

İKİNCİ BÖLÜM

Oryantalist Araştırmalardaki Başlıca Sorunlar

Oryantalist araştırmalarda verilen bilgiler değerlendirildiğinde İslam tarihi kaynaklarındaki bilgilerle uyuşmadığı, bazen ters düştüğü bazen de İslam tarihi kaynaklarının dışında bir kaynağa da dayanmadığı, dolayısıyla keyfi yorumlar olduğu görülmektedir. Bunun nedeni oryantalistlerin Hz. Peygamber’e bakışları, İslam’ın anlaşılması ve İslam tarihi kaynaklarına yaklaşma noktasındaki birtakım sorunlardan kaynaklanmaktadır.

Oryantalist araştırmalarda yer alan bilgilerin birçok sorun ortaya çıkardığı görülmektedir. Örneğin; bir bilgi hem ideolojik yaklaşımı yansıtırken hem de kaynakları kullanma sorununa neden olabilmektedir. Bu tür örnekler Yahudilerin Medine’den çıkarılması konusu incelenirken de rastlanmaktadır. Yukarıdaki değerlendirmelerden yola çıkarak aşağıdaki bazı sorunları şu şekilde zikredebiliriz:

2.1. Olayların Nedenlerini Görmezden Gelme Ya da Basitleştirme Problemi

Oryantalist araştırmalarda konuyla ilgili en temel ve önemli sorunlardan birisi olayın nedenleri üzerinde herhangi bir değerlendirmede bulunulmadan sonuç çıkarılmasıdır. Bunun belirgin örneklerinden birisi Kaynukaoğulları kuşatmasının anlatıldığı bölümlerde yer almaktadır. Nitekim Rodinson, İslam tarihi kaynaklarında Kaynukaoğulları’nın kuşatılmasının sebepleri arasında zikredilen Müslüman kadına yapılan hakaretin Araplar arasında “sıradan bir olay” olduğunu söyleyerek aslında kuşatma için bir neden olamayacağını ima etmektedir.⁵¹¹ Oryantalistlerin nedenlerle ilgili ortaya koydukları tavırlardan biri de nedenleri küçümseme ve basite almadır.

---

⁵¹¹ Rodinson, *Muhammed*, 207.

Nitekim Watt, Kaynukaoğulları kuşatmasına sebep olan Müslüman kadına hakareti “küçük bir ihtilaf” olarak nitelemektedir.⁵¹² Gibbon da Kaynukaoğulları kuşatmasının sebebine aynı bakış açısıyla yaklaşmakta ve Kaynukaoğulları’nın “kazara” bir kargaşaya karıştıklarını ve bu kazara meydana gelen kargaşa yüzünden kuşatıldıklarını yazmaktadır.⁵¹³ Gibbon’ın bu ifadesinden İslam tarihi kaynaklarının olayın sebebi olarak verdikleri bilgileri küçümsediği ve önemsiz gördüğü sonucu çıkarılabilir. Oysa bu kargaşa kazara olmamış, Yahudilerin Müslüman kadına yaptıkları uygunsuz davranış nedeniyle meydana gelmiştir. Ayrıca bu olay basite alınacak bir olay da değildir. Nitekim söz konusu kargaşa sonucu bir Müslüman ölmüştür.

Oryantalistler genel olarak Yahudilerin Medine’den çıkarılması noktasında nedenleri zikretmemekte veya doğrudan reddetmekle birlikte bazı oryantalistler dolaylı olarak nedenleri kabul etmeme yoluna gitmektedir. Bu oryantalistlerden biri Caetani’dir. Caetani, Hz. Peygamber’in Kaynukaoğulları hakkındaki hükmünden hareketle Hz. Peygamber’in daha o zamanda bile büyük bir nüfuza sahip olduğunu aktardıktan sonra bu gücün Hz. Muhammed’i Kaynukaoğulları’na karşı canının istediği gibi hareket etme noktasına getirdiğinden bahsetmektedir. Bu yorumdan Hz. Peygamber’in Kaynukaoğulları’nı herhangi bir sebebe bağlı kalmaksızın keyfi olarak kuşattığı sonucu çıkmaktadır. Ayrıca o Kurayzaoğulları kuşatmasını anlatırken de benzer bir tavır sergilemekte ve Kurayzaoğulları’nın herhangi bir mukavemet göstermediğini ısrarla yinelemektedir. Buradan yola çıkarak Kurayzaoğulları’nın aslında Hz. Peygamber’e suikast düzenleyecek kudrete sahip olmadıklarını ifade eden Caetani, kuşatmanın sebeplerinden en önemlisini yok saymaktadır.⁵¹⁴

---

⁵¹² Watt, *Hz. Muhammed Medine’de*, 36.

⁵¹³ Gibbon, *Son Peygamber Muhammed Doğuşu, Karakteri ve Öğretisi*, 80.

⁵¹⁴ Caetani, *İslâm Tarihi*, 3:411; Caetani, *İslâm Tarihi*, 4:214-15.

Nedenleri küçümseme ve kabul etmeme tavrı Brockelmann'ın kitabında da görülmektedir. O, Nadîroğulları kuşatmasını anlatırken kuşatmanın sebebi olan Hz. Peygamber'e suikast girişiminden “önemsiz bir bahane” olarak söz etmekte, Hz. Peygamber'in asıl amacının kaybettiği otoritesini ve itibarını kazanma isteği olduğunu ifade etmektedir.⁵¹⁵ Watt ise Nadîroğulları kuşatmasına sebep olan suikastin tasarlandığı konusunda zayıf gerekçelere sığınıldığı yorumunu yaparak bu tarz gerekçelerin kabul edilebilir olmadığını ifade etmektedir.⁵¹⁶ Aynı bakış açısı Hazleton'da da görülmektedir. O, Kaynukaoğulları kuşatmasına sebep olan Müslüman kadına yapılan hakareti “hikâye” olarak nitelendirmekte, devamındaki gelişmelerden de uydurma olarak bahsetmektedir.⁵¹⁷

Bazı oryantalistler ise temel kaynaklarda yer alan birden çok nedeni teke indirgemektedir. İslam tarihi kaynaklarında Kaynukaoğulları kuşatmasıyla ilgili Yahudilerin sözleşmeyi bozmaları, Bedir'den sonra Müslümanlara karşı düşmanlıklarını açığa vurmaları gibi birçok sebep zikredilirken Watt sadece Müslüman kadına yapılan hakareti zikretmektedir. Bu durum kuşatmanın diğer sebeplerinin gözardı edilmesine ve olayın ciddiyetinin yeterince anlaşılamamasına sebep olmaktadır.

Dozy, Kaynukaoğulları kuşatmasının nedenlerini anlatırken kuşatma nedeninin tam olarak bilinmediğinden ve kaynaklarda anlatılanların taraflı olduğundan bahsetmektedir. İslam tarihi kaynaklarının tamamına yakını kuşatma nedenleri hakkında benzer nedenler söylemektedir. Böyle olmasına rağmen Dozy, söz konusu

---

⁵¹⁵ Brockelmann, *İslâm Ulusları ve Devletleri Tarihi*, 20.

⁵¹⁶ Watt, *Hz. Muhammed Medine'de*, 250.

⁵¹⁷ Hazleton, *İlk Müslüman*, 240.

nedenleri kabul etmemekte ve bunların taraflı bilgiler olduğunu iddia etmektedir.⁵¹⁸

Benzer bir yaklaşım Leone Caetani’de görülür. O, kuşatmanın sebebi olan Müslüman kadına yapılan hakaret bilgisinin Taberî’de geçmemesi, olayı anlatan hadisin isnadının da zayıf olması gerekçesiyle bu bilginin Müslümanlar tarafından Hz. Muhammed’i haklı çıkarmak amacıyla uydurulduğunu söylemektedir.⁵¹⁹

2.2. Olaylara Önyargılı ve İdeolojik Yaklaşma Problemi

2.2.1. Hz. Peygamber’i Sadece Siyasi Lider Olarak Gösterme

Oryantalist araştırmalarda öne çıkan en temel sorunlardan biri önyargılı ve ideolojik yaklaşım sorunudur. Batı’da İslam ile ilgilenenlerin bir kısmı ilim ahlakını muhafaza ederek objektif çalışmalar yaparken önemli bir kısmı dinî, siyasî ve ideolojik ön yargı ile hareket etmiştir.⁵²⁰ Epilepsi nöbetleri geçirdiği vb. Hz. Peygamber’e dair iddiaların Avrupa’da yüzyıllardır aynı bakış açısıyla devam ettiği iddiası bizzat bazı oryantalistler tarafından kabul edilmektedir.⁵²¹ Oryantalistlerin söz konusu önyargılı ve ideolojik tutumları genelde Hz. Peygamber’in hayatına yaklaşımda özelde ise Yahudilerin Medine’den çıkarılması konusuna yaklaşımda açıkça görülmektedir. Oryantalistlerin bu çabası aslında bir anlamda varolanı değiştirme-dönüştürme çabası olarak görülebilir. Edward Said’in değindiği üzere oryantalizmin “Doğuluların dillerini yeniden kurma, düşünce yapılarına yeniden şekil verme görevi” bu tavra işaret

---

⁵¹⁸ Dozy, *İslam Tarihi*, 65.

⁵¹⁹ Caetani, *İslâm Tarihi*, 3:409-10.

⁵²⁰ Seyfettin Erşahin, “İslam Peygamberine Batı Oryantalizminin İndirgemeci Bakışının Arka Planı”, *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi* 10, sy 2 (2013): 9.

⁵²¹ Robert G. Hoyland, “The Earliest Christian Writings on Muhammad: an Appraisal”, içinde *The Biography of Muhammad*, ed. H. Motzki (Netherlands: Brill, 2000), 277.

etmektedir.⁵²² Oryantalistler İslam ve Hz. Peygamber söz konusu olduğunda bu görevi çoğunlukla kendi önyargı ve yorumlarını hakikatmiş gibi yazmak suretiyle yapmışlardır. Örnek vermek gerekirse Rodinson, Kaynukaoğulları kuşatmasının nedenini politik olarak yorumlamıştır. Ona göre Kaynukaoğulları kuşatması Hz. Peygamber'in Abdullah b. Übey ile arasında varolduğunu iddia ettiği siyasi çekişmenin bir neticesidir. Abdullah b. Übey ile arasındaki siyasi çekişmeden dolayı Hz. Peygamber, İbn Übey'in destekçisi olabilecek Kaynukaoğulları üzerine yürümüş ve onları kuşatmıştır.⁵²³ Hiçbir İslam tarihi eserinde ima dahi edilmeyen bu yorumun Rodinson'un olaya ideolojik yaklaşmasının bir sonucu olduğu söylenebilir. Bu yaklaşım oryantalistlerde varolan Hz. Peygamber'in siyasi bir lider ve kılıç peygamberi şeklindeki algısını da göstermektedir. Nitekim birçok oryantaliste göre Hz. Peygamber dini bir liderden ziyade Medine'nin tek hâkimi olma, siyasi bir lider haline gelme ve devlet kurma gibi belli siyasi hedefleri ve planları olan bir lider olup bu hedeflerini gerçekleştirmek için kılıçla savaşmaktan bile çekinmemiştir. Hatta çoğu zaman savaş yanlısı olmayı seçmiş ve savaştan yana tavır takınmıştır. Burada Boulainvilliers'in ortaya koyduğu tavır ve politik neden yorumu da söz konusu imaja uygunluk göstermektedir. Aynı bakış açısının bir başka örneği de Hazleton'un kitabında görülmektedir. O da Kaynukaoğulları kuşatmasının asıl sebebinin siyasi olduğunu, Hz. Muhammed ile Abdullah b. Übey arasında siyasi bir çekişme olduğunu, kendi otoritesine karşı çıkan İbn Übey'e doğrudan saldırması mümkün olmayan Hz. Muhammed'in müttefikleri olan Kaynukaoğulları'na saldırımayı tercih ettiğini yazmaktadır.⁵²⁴

---

⁵²² Edward W Said ve Nezih Uzel, *Oryantalizm (Doğubilim): Sömürgeciliğin Keşif Kolu* (İstanbul: İrfan Yayınevi, 1998), 365.

⁵²³ Rodinson, *Muhammed*, 206-7.

⁵²⁴ Hazleton, *İlk Müslüman*, 240-42.

Meseleleri ideolojik ve siyasi açıdan değerlendirme girişiminin bir örneği de Brockelmann'ın kitabında görülmektedir. O, Kaynukaoğulları kuşatmasının nedenini Hz. Peygamber'in elde ettiği siyasi güce bağlı olarak Yahudileri Medine'den sürme isteği şeklinde vermektedir.⁵²⁵ Bu iddia bazı oryantalistlerin, Hz. Peygamber'in, kendisinin peygamberliğini kabul etmeyen Yahudilere müsamaha göstermesinin düşünülemeyeceği,⁵²⁶ siyasi bazı emelleri neticesinde Yahudiler üzerine kuşatmaya çıktığı iddialarıyla örtüşmektedir. Oysa Hz. Peygamber Yahudilerle anlaşma yoluna gitmiştir. Oryantalistlerin göz ardı ettiği husus Medine Sözleşmesi'dir. Sözleşme'nin ihlal edildiği üzerinde durmamaları nedeniyle bu tarz yorumlar yapabilmektedir. Oysa meseleye bilimsel ve objektif bakıldığında bu tarz yorumların gerçeği yansıtmadıkları, birtakım ideolojik yorumlar oldukları görülecektir. Ayrıca Brockelmann Kaynukaoğulları kuşatmasına sebep olan ve İslam kaynaklarının tamamına yakınında zikredilen Müslüman kadına yapılan hakareten hiç bahsetmemekte, kuşatmanın sebebini Kaynukaoğulları'ndan bir Yahudi'yi öldürmüş bir Müslüman'ın başka bir sebep olmadan öldürülmesi olarak vermektedir. Böyle bir bilgiden haberdar olmaması düşünülemeyeceğine göre Brockelmann'ın bunu ideolojik birtakım görüşlerinden ve önyargılarından dolayı yaptığı söylenebilir. Brockelmann'ın Hz. Peygamber'i siyasi bir lider olarak görme ve meseleleri o şekilde değerlendirme tavrı Nadîroğulları kuşatmasını anlatırken de açıkça görülmektedir. Ona göre Nadîroğulları kuşatmasının sebebi Hz. Peygamber'in Uhud'da kaybettiği itibarını yeniden kazanma isteğidir. O, Hz. Peygamber'in Uhud'da civar kabileler nezdindeki otoritesini kaybettiğini, yeni bir girişimle otoritesini tekrar kazanmak istediğini, bu amaçla da Nadîroğulları üzerine

---

⁵²⁵ Brockelmann, *İslâm Ulusları ve Devletleri Tarihi*, 20.

⁵²⁶ S. D. Goitein, *Yahudiler ve Araplar Çağlar Boyu İlişkiler*, çev. Nuh Arslantaş ve Emine Buket Sağlam (İstanbul: İz Yayıncılık, 2011), 93.

yürüdüğüünü belirtir.⁵²⁷ Brockelmann'a göre siyasi bir lider olan Hz. Muhammed otoritesini güçlendirmek amacıyla kolay bir kurban olarak gördüğü Nadîroğulları üzerine yürümüştür. Brockelmann'ın Nadîroğulları kuşatmasının sebebi olarak İslam tarihi kaynaklarında aktarılan Hz. Peygamber'e suikast girişimlerinden hiç bahsetmemesi ve İslam tarihi ile oryantalist araştırmalarda zikredilmeyen yukarıdaki açıklamaları yapması önyargılı ve ideolojik bir bakış açısına sahip olduğunu açıkça göstermektedir.

Hz. Peygamber'in Kaynukaoğulları'nı kuşatması meselesine siyasi açıdan bakan bir başka oryantalist de Caetani'dir. Ona göre Hz. Peygamber başlangıçtan itibaren Yahudileri kuşatma isteğindedir ancak Hazreclilerin gücünden çekindiği için müsamahakâr bir siyasete mecbur kalmış ve bunu yapmamıştır. Daha sonra fırsat eline geçtiğinde Yahudileri kuşatmış ve onları dış güçlerle yardımlarını kesmek suretiyle açlık ve susuzlukla teslim olmaya zorlamıştır.⁵²⁸ Caetani'nin bu yorumundan anlaşılan Hz. Peygamber meseleye tamamen siyasi olarak bakmış ve kendi siyasi emelleri uğruna Yahudileri kuşatmıştır. Oysa İslam tarihi kaynaklarında olayın sebepleri detaylı bir şekilde anlatılmaktadır. Caetani meseleye sadece Hz. Peygamber açısından yaklaşmakta, Yahudiler ve faaliyetleri konusunda herhangi bir yorum yapmamaktadır.

Dozy'nin sahip olduğu aynı bakış açısını Kurayzaoğulları kuşatmasını anlatırken de görmek mümkündür. O, Kurayzaoğulları kuşatmasının sebebi olarak Hz. Muhammed'in Hendek yenilgisini telafi etme isteğini gerekçe göstermektedir. Ona göre Hz. Muhammed Hendek'te yenilince Kureyş'i takip etmemiş, yenilginin faturasını Kurayzaoğulları'na kesmiş ve onları Medine'den sürmüştür.⁵²⁹

---

⁵²⁷ Brockelmann, *İslâm Usları ve Devletleri Tarihi*, 20.

⁵²⁸ Caetani, *İslâm Tarihi*, 3:411-12.

⁵²⁹ Dozy, *İslam Tarihi*, 76.

2.2.2. Hz. Peygamber'i ve Müslümanları Savaş Yanlısı Olarak Görme

Hz. Peygamber'in savaş yanlısı olduğu imajı oryantalist araştırmalarda en çok işlenen konulardan biridir. Bu imaj günümüzde Batılılarca yayımlanan bazı çalışmalarda dahi tekrar edilmekte, bazen doğrudan ifade edilmekte bazen de anlatımlarda dolaylı olarak verilmeye çalışılmaktadır.⁵³⁰

Hz. Peygamber'in savaş ve şiddet yanlısı olduğu teması oryantalistlerin sıkça üzerinde durdukları bir husustur. Örneğin; Watt, Rodinson ve Margoliouth gibi oryantalistler Hz. Peygamber'in Kurayzaoğulları kuşatmasına çıkmasında etkili olan Cebra'il'in kendisine gelerek kuşatmaya çıkma uyarısına yer vermeden doğrudan Hz. Peygamber'in ashabını kuşatmaya çağırdığını ifade etmektedir.⁵³¹ Böyle bir anlatım ise hadiseyi ilk defa söz konusu kitaplardan okuyan okuyucunun zihninde Hz. Peygamber'in kasten ve belli hedefleri gözeterek önceden planlanmış bir kuşatmaya çıktığı izlenimi uyandırmaktadır.

Boulainvilliers'in Kaynukaoğulları kuşatmasıyla ilgili iddialarına benzer bir yaklaşım Dozy'nin kitabında da görülmektedir. O, kuşatmanın sebebi olarak Hz. Peygamber'in Yahudilere karşı öfkeli olduğunu ve bu nedenle onları kuşattığını söyler.⁵³² Oysa Hz. Peygamber Yahudilerle Medine Sözleşmesi imzalamıştır. Dozy'nin yaklaşımı da ideolojiktir ve oryantalistlerin birçoğunda varolan Hz. Peygamber'le ilgili şiddet peygamberi imajıyla uyumludur. Bu imaj ilk Arap fetihlerinden itibaren Batı'da varolmuş, Batılı muhayyilede İslam “düşman” olarak

---

⁵³⁰ Nicholas De Lange, *Atlaslı Büyük Uygarlıklar Ansiklopedisi Yahudi Dünyası*, çev. Sevil Atauz ve Akın Atauz, c. 4 (İstanbul: İletişim Yayınları, 1987), 38-39.

⁵³¹ Watt, *Hz. Muhammed Medine'de*, 253; Margoliouth, *Muhammed*, 289; Rodinson, *Muhammed*, 249.

⁵³² Dozy, *İslam Tarihi*, 65.

algılanmış ve bu bakış açısı günümüze kadar devam etmiştir.⁵³³ Nitekim The Times'ın "Tek cilde sığdırılan en iyi Avrupa tarihi kitabı" olarak takdim ettiği J.M. Roberts'ın *Avrupa Tarihi* adlı kitabının Müslümanların Sicilya'daki fetihlerinin anlatıldığı bölümünde "Bir zamanlar Batı Akdeniz'in en büyük şehri ve adadaki Bizans gücünün merkezi olan Sirakuza şiddetli bir saldırıya uğradı. Şehrin düşmesinden sonra öyle hevesli bir yağma yapıldı ki burada hiçbir canlının sağ kalmadığı rivayet edilir..."⁵³⁴ denilerek Müslümanlarla ilgili imaj açıkça ortaya konulmuştur. Nitekim Ortaçağ Batı'sında sık sık vurgulanan ve İslam dininin temel özelliklerinden birisi olarak gösterilen saldırganlık, kuvvet ve yıkıcılık⁵³⁵ sonraki yüzyıllarda da vurgulanmaya devam etmiştir. Bu anlamda daha 8. yüzyılda İslam karşıtı söylemleriyle tanınan Yuhanna ed-Dımeşkî'nin Hz. Peygamber'i "sahte peygamber" olarak suçlamasıyla 2000'lerde Amerikalı Jerry Falwell'in Hz. Peygamber'in "terörist" olduğunu söylemesi arasında bir süreklilik söz konusudur.⁵³⁶ Diğer taraftan Müslümanların diğer din mensuplarına karşı göstermiş olduğu müsamaha ise tarihsel vakıa olarak karşımızda durmaktadır. Müslümanlar diğer din mensuplarına karşı müsahamalı olmuş, onlara devlet kademelerinde dahi görevler vermiştir. Emevi ve Abbasi Halîfelerinin onlara doktor, mütercim ve idareci olarak görevler verdikleri bilinmektedir.⁵³⁷

Hz. Peygamber'in şiddet yanlısı ve savaş peygamberi olduğu teması Muir'in kitabında da görülmektedir. O, Hz. Peygamber'in Nadiroğulları kuşatması esnasında

---

⁵³³ Bulut, *Oryantalizmin Kısa Tarihi*, 31.

⁵³⁴ J. M Roberts, *Avrupa Tarihi*, çev. Fethi Aytuna (İstanbul: Inkilap Kitabevi, 2010), 148.

⁵³⁵ Bulut, "Oryantalizmin Tarihsel Gelişimi Üzerine Bir Değerlendirme", 18.

⁵³⁶ İbrahim Kalın, *İslam ve Batı* (İstanbul: İSAR, 2016), 14-15.

⁵³⁷ Faruk Saldıran, "Müslüman Hristiyan Münasebetleri Bağlamında Oryantalizmin Ortaya Çıkışı", *Eskiye*, sy 4 (2007): 70.

bir savaş taktiği olarak hurma ağaçlarını yaktırması faaliyetini “zalimce ve barbarca bir davranış” olarak nitelemektedir.⁵³⁸ Rodinson da Nadîroğulları kuşatması sonuçlarını aynı şekilde değerlendirerek “şartlar bu sefer daha katı, daha insafsızdı” demiştir.⁵³⁹ Muir’in Kurayzaoğulları kuşatmasına yaklaşımı da benzerdir. O, Kurayzaoğulları’nın zor durumda kalıp teslim olmak istediklerini anlattıktan sonra Hz. Peygamber’in Yahudileri dinlemediğini ve kanlı bir intikam için harekete geçmeye karar verdiğini söylemektedir.⁵⁴⁰

Oryantalistler arasında İslam kaynaklarındaki bilgileri ideolojik olarak yorumlayıp öznel görüşünü adeta kaynaklarda geçen bir bilgiymiş gibi sunma tavrı sık sık görülmektedir. Bunun bir örneği Muir’in Kaynukaoğulları kuşatmasının sonunda Abdullah b. Übey ile Ubâde b. Sâmit arasında geçen tartışmaya yer verdiği bölümde görülmektedir. Muir, Ubâde b. Sâmit’in İbn Übey’e “artık kalpler değişti” sözünü Hz. Peygamber’in sert tavırları nedeniyle Müslümanlar arasında karışıklık ve anlaşmazlık çıkması olarak yorumlamıştır. Oysa Müslümanlar ve Hz. Peygamber Abdullah b. Übey’in Yahudilerle iş birliği içerisinde olduğunu bilmektedir. Ubâde’nin cevabı da bu bağlamda kaynaklarda zikredilmektedir. Ubâde burada İbn Übey’e tabiri caizse “sen farklı taraftasın biz farklı taraftayız artık şartlar değişti” demek istemiştir. Muir ise bu bilgiyi bağlamında kopararak farklı bir anlam ve maksatla yorumlamıştır.

2.2.3. Ganimet ve Dünyalık Düşkünlüğü

Oryantalistlerin Hz. Peygamber ve Müslümanlar hakkında sahip oldukları bir başka önyargı da onların ganimet peşinde koşmaları ve daima ekonomik kaygılarla

---

⁵³⁸ Muir, *The Life of Mahomet*, 3:213.

⁵³⁹ Rodinson, *Muhammed*, 229.

⁵⁴⁰ Muir, *The Life of Mahomet*, 3:271.

hareket etmelerine dairdir. Bunun bazı örnekleri yukarıda işlenmiştir. Hz. Peygamber'in kaybettiği ekonomik gücü yeniden ele alma, Hz. Ali ile Hz. Fâtıma'nın evliliği için maddi kaynak temin etme gibi birtakım gerekçelerle Yahudileri kuşattığı iddiaları bu önyargı ve altyapının ürünüdür. Söz konusu önyargının açık bir ifadesi Caetani'nin Kurayzaoğulları kuşatmasını anlattığı kısımlarda karşımıza çıkmaktadır. O, Uhud Savaşı'nda Müslümanların Kureyş'e karşı kazandığı başarıdan sonra şevke geldiklerini ve Kurayzaoğulları'nı imha etmek suretiyle büyük bir ganimete sahip olacaklarını ümit ederek memnuniyetle harbe koştuklarını anlatmaktadır.⁵⁴¹ William Muir de ganimet konusuyla ilgili farklı bir yorumda bulunmuş, Hz. Peygamber'in ganimeti kendi inisiyatifinde dağıttığını, Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ve Zübeyr'e ganimetten pay verdiğini, bu kişilerin de böylece Medine'nin zengin kişilerinden olduklarını belirtmektedir.⁵⁴² Washington Irving de ganimet taksimiyle ilgili ilginç bir yorumda bulunmaktadır. Ona göre Nadîroğulları kuşatması sonunda yapılan ganimet taksimi Müslümanlar arasında memnuniyetsizliğe sebep olmuştur. Hz. Peygamber ise bu memnuniyetsizliği ayetlere atıf yaparak halletmeye çalışmıştır.⁵⁴³ Bu yorum Irving'in Hz. Peygamber'e ve vahye bakışını ortaya koyması açısından önemlidir.

Kaynukaoğulları kuşatmasıyla ilgili ideolojik ve önyargılı bakış açısının bir örneği de Margoliouth'un Kaynukaoğulları kuşatmasının sebebini açıklarken verdiği bilgilerde görülmektedir. Ona göre Hz. Peygamber, Hz. Hamza'nın Hz. Ali'ye ait develeri kesmesi sonucu uğradığı ekonomik kaybı Kaynukaoğulları'ndan telafi etme yoluna gitmiş ve onları kuşatmıştır.⁵⁴⁴ Ona göre Hz. Peygamber, Hz. Ali ile Hz.

---

⁵⁴¹ Caetani, *İslâm Tarihi*, 4:207.

⁵⁴² Muir, *The Life of Mahomet*, 3:215.

⁵⁴³ Irving, *Hz. Muhammed*, 150.

⁵⁴⁴ Margoliouth, *Muhammed*, 249-50.

Fâtıma'yı evlendireceği için maddi kaynağa ihtiyaç duymaktadır. Hz. Hamza tarafından uğradığı ekonomik sıkıntıyla bu ihtiyacı daha da artmıştır. Bu sebeple Hz. Peygamber Kaynukaoğulları üzerine kuşatma tertiplemiş ve maddi kazanç elde etmeyi amaçlamıştır. Hiçbir İslam tarihi kaynağında geçmeyen bu olay muhtemelen Margoliouth'un farklı bir olayı buraya uyarlaması ya da bizzat kendi zihninde kurgulaması sonucu ortaya çıkmıştır. Kaynukaoğulları ile bağlantılı olarak zikredilmesinin nedeni ise Margoliouth'un meseleye ideolojik ve önyargılı yaklaşmasının bir sonucudur denilebilir. Nitekim o, kuşatmanın sonuçlarını anlatırken kuşatma sonunda Müslümanların ve Hz. Muhammed'in varlıklı hale geldiğini, böylece Hz. Ali ile Hz. Fâtıma'nın evlenme imkânı bulduğunu söylemektedir.⁵⁴⁵ Bu ifadeden Margoliouth'un konuya yaklaşımı daha açık bir şekilde görülecektir. Hz. Peygamber'in Yahudilere karşı tavrının altında birtakım ekonomik kaygıların yattığı, onları imha ve sürgün ettikten sonra sahip oldukları toprakları muhacirlere dağıttığı ve böylece onları bağımsız ve Medine'de yerleşik arazi sahipleri haline getirdiği, Yahudilerin kale ve hurma bahçelerinin bu gayeye hizmet ettiği şeklindeki iddialar gözönünde bulundurulduğunda oryantalistlerin meseleye yaklaşımı daha iyi anlaşılacaktır.⁵⁴⁶

Oryantalistlerin önyargılı bakış açıları Hz. Peygamber'in özel hayatına, özellikle evliliklerine dair meselelerde de karşımıza çıkmaktadır. Özellikle Kurayzaoğulları kuşatmasını anlatırken oryantalistlerin tamamına yakınında yer alan bir bilgi Hz. Peygamber'in kuşatma sonunda Reyhane ile evlendiği hususudur. Oryantalistlerin birçoğu Hz. Peygamber'i şehvet düşkünü olarak görme eğilimine sahiptir. Örneğin;

---

⁵⁴⁵ Margoliouth, 253.

⁵⁴⁶ Julius Wellhausen, *Arap Devleti ve Çöküşü*, çev. Fikret Işıltan (Ankara: İLAV Yayınları, 2020), 34; Goitein, *Yahudiler ve Araplar Çağlar Boyu İlişkiler*, 94.

William Muir kuşatma sonunda Hz. Peygamber'in Reyhane'yi gördüğünü ve onun güzelliğinden çok etkilendiğini yazmaktadır.⁵⁴⁷ Oryantalistlerin birçok konu içerisinde bu evliliğe özellikle vurgu yapmalarının sahip oldukları Hz. Peygamber imajından kaynaklandığı söylenebilir.

2.2.4. Vahyi ve Hz. Muhammed'in Peygamberliğini Reddetme

Boulainvilliers, Kurayzaoğulları kuşatmasının başlamasına neden olan Yahudilerin Hz. Peygamber'e suikast girişimleri sırasında Cebrail'in gelerek Hz. Peygamber'i uyarması bilgisini farklı yorumlamış ve Hz. Peygamber'in böyle bir vahiy almış gibi yaptığını söylemiştir.⁵⁴⁸ Burada Boulainvilliers aslında böyle bir vahyin olmadığını, Hz. Peygamber'in kasıtlı olarak böyle yaparak oradan ayrıldığını söylemektedir. Bu onun hem kaynaklara hem de vahye karşı önyargılı ve ideolojik yaklaştığının göstergesidir. Vahye ve Hz. Peygamber'in peygamberliğine dair bu önyargılı bakış çok eskiden beri Batı'da varolan bir anlayıştır. Nitekim Emeviler döneminde yaşayan kilise babası Yuhannâ ed-Dımaşkî'nin (675-749) *De Haeresibus (Mülhidler)* adlı eserinde yer alan şu pasaj oldukça erken dönemdeki bu anlayışı göstermektedir: “Onlar Herakleios'un zamanına kadar putperest idiler. Sonra aralarından “Mamed” denilen, kendi ilhadını da getiren, Kitab-ı Mukaddes'in bilgisine üstünkörü sahip olan, aynı zamanda açıkça Arian bir papazla karşılaşan sahte peygamber ortaya çıktı...”⁵⁴⁹ Kur'an'ın Batı'da yapılan ilk çevirilerinden biri olan George Sale'in (1697-1736) İngilizce çevirisinin (1734) girişinde

⁵⁴⁷ Muir, *The Life of Mahomet*, 3:272.

⁵⁴⁸ Boulainvilliers, *The life of Mahomet*, 374.

⁵⁴⁹ Erşahin ve Sarıçam, “Batı Oryantalizminin Hz. Peygamber'e Bakışı”, 11; İ. Sarıçam, M. Özdemir, S. Erşahin, *İngiliz ve Alman Oryantalistlerin Hz. Muhammed Tasavvuru*, 32; Hıdır, *Batı'da Hz. Muhammed İmajı*, 71.

“Muhammed”in doğrudan doğruya Tanrı tarafından gönderilmediği, ancak onun insani yetenek ve ilgileri Tanrı tarafından gerçek dine uygun bir hayat sürmeyen Hristiyan kilisesini uyarmak amacıyla kullanıldığı” yazmaktadır.⁵⁵⁰

Margoliouth da vahye ve Hz. Peygamber’e önyargılı yaklaşan oryantalistler arasındadır. O da Nadîroğulları kuşatması esnasında Hz. Peygamber’in Nadîroğulları’na ait hurma ağaçlarını kestiğini, bunun üzerine Nadîroğulları’nın bu eylemin Kur’an emirlerine ve ilkelerine aykırı olduğunu öne sürerek karşı çıktıklarını, ancak Hz. Peygamber’in bu konulardaki düşüncesinin esnek olduğunu ifade etmektedir.⁵⁵¹ Margoliouth’un bu yorumundan Hz. Peygamber’in Kur’an emirlerine uyma konusunda esnek davrandığı, hatta hurma ağaçlarını kestirerek Kur’an’a muhalif hareket ettiği sonucu çıkmaktadır. Bu Hz. Peygamber’in yaşantısının bütünü göz önünde bulundurulduğunda çok mümkün gözükmemektedir. Bu oryantalistlerin Hz. Peygamber’i sahte peygamber olarak görmeleri ve Allah’tan vahiy almadığı iddialarıyla benzeşmektedir. Nitekim Batı’da erken dönemden itibaren Hz. Peygamber’in sapkın ve sahtekâr olduğuna dair bir inanç vardır.⁵⁵² Benzer bir yorum da Rodinson tarafından yapılmaktadır. Rodinson, Hz. Peygamber’in Nadîroğulları

---

⁵⁵⁰ Bulut, “Oryantalizmin Tarihsel Gelişimi Üzerine Bir Değerlendirme”, 23; Hişâm Cuayyıt, *Avrupa ve İslam*, çev. Kemal Kahraman (İstanbul: İz Yayıncılık, 1995), 27.

⁵⁵¹ Margoliouth, *Muhammed*, 278.

⁵⁵² Hakan Mertcan, “Oryantalizm-Sömürgecilik İlişkisi: Batılı Fatihlerin Kılıcından Alaaddin’in Lambasına Uzanan ‘Aşk’ın Bitmeyen Kanlı Serüveni”, *Milel ve Nihal* 4, sy 2 (2007): 18; Robert Irwin, *Oryantalistler ve Düşmanları*, çev. Bahar Tırnacı (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2008), 123, 125; Asaf Hüseyin, “Oryantalizmin İdeolojisi”, içinde *Oryantalistler ve İslamiyatçılar Oryantalist İdeolojinin Eleştirisi*, kitap editörü Robert Olson, Cemil Kureşi, ve Asaf Hüseyin, çev. Bedirhan Muhib (İstanbul: İnsan Yayınları, 1989), 15, 18.

kuşatmasında onlara ait ağaçları keserek dönemin Arap törelerine ve ahlak kurallarına aykırı davrandığını söylemektedir.⁵⁵³

Kur'an'a ve vahye önyargılı yaklaşan diğer bir oryantalist de Caetani'dir. O, Kurayzaoğulları kuşatmasını anlatırken Ebû Lübâbe hakkında nazil olduğu söylenen ayetlerle ilgili "Kur'an'ın bir fıkrasında bu hadiseye işaret olduğunu söylüyorlar" diyerek önyargısını ve şüphesini dile getirmektedir.⁵⁵⁴ Vahye ve Kur'an'a karşı önyargının en açık ifadesi Margoliouth'un kitabında görülmektedir. Margoliouth Hz. Peygamber'i "Kur'an'ın yazarı" olarak nitelendirmektedir.⁵⁵⁵ Lesley Hazleton da Nadîroğulları'nın sürgün edilmesiyle ilgili Kur'an'ın, kararı öfkeli bir şekilde savunma tonunda konuştuğunu, ayrıca ayetler boyunca süren öfkeli polemiklerin tarzının ve içeriğinin tam olarak Hz. Muhammed'in şahsi ihanet duygularını yansıttığını söyleyerek vahye bakışını ortaya koymaktadır.⁵⁵⁶

2.2.5. Yahudi Düşmanlığı İddiası

William Muir Kaynukaoğulları kuşatmasını anlatırken Müslümanların Kaynukaoğulları üzerine yürüyüşünü "düşmanca önlem" olarak vasıflandırmaktadır. Ona göre Müslümanların asıl amacı Yahudilerin kökünün kazınması ve Müslümanlarla aralarındaki ölümcül düşmanlıktır. Bu açıklama oryantalistlerin Hz. Peygamber'in Yahudi düşmanı olduğu iddialarıyla benzerlik göstermektedir. Nitekim Muir de söz konusu önyargı ile meseleye yaklaşmış ve Hz. Peygamber'in Yahudi düşmanlığının bir neticesi olarak Kaynukaoğullarını kuşattığını iddia etmiştir. Diğer taraftan o, Hz. Peygamber'in Kaynukaoğulları kuşatmasını bir vahiyle haklı

---

⁵⁵³ Rodinson, *Muhammed*, 229.

⁵⁵⁴ Caetani, *İslâm Tarihi*, 4:212.

⁵⁵⁵ Margoliouth, *Muhammed*, 278-79.

⁵⁵⁶ Hazleton, *İlk Müslüman*, 244, 265-67.

çıkardığını iddia ederek vahye ve Hz. Peygamber'e bakışını da ortaya koymaktadır.⁵⁵⁷

Bu söylem oryantalistlerin vahyin Hz. Peygamber'in sözü ya da uydurması olduğu ve Hz. Peygamber'in sahtekâr olduğuna dair iddialarına uymaktadır.

Oryantalistlerin Hz. Peygamber'in Yahudi düşmanlığı güttüğü ve şiddet yanlısı olduğuna dair önyargılarının bir yansıması da Hazleton'da görülmektedir. Hazleton, Hz. Peygamber'in Kurayzaoğulları'na karşı "saldırgan bir siyaset" takip ettiğini belirtmektedir. Diğer taraftan Hz. Peygamber'in Kurayzaoğulları'nı kuşatmasında Kurayzaoğulları'nın zayıf oluşlarının etkisinin olduğunu, Kurayzaoğulları'nın Evs ve Hazrec kabileleri içerisindeki münafıklardan daha kolay bir hedef olduğunu, bu sebeple Hz. Peygamber'in onları kuşattığını anlatmaktadır. Ayrıca Yahudilerin Hz. Muhammed'i peygamber olarak kabul etmemeleri nedeniyle Hz. Muhammed'in hayal kırıklığına uğradığını ve Müslümanların Hendek Savaşı'ndaki yenilgilerinin de telafisi olarak Kurayzaoğulları'nın kuşatıldığını söylemektedir.⁵⁵⁸ Aynı bakış açısı ve ideolojik yaklaşım Kaynukaoğulları kuşatması bağlamında Leone Caetani'de görülmektedir. Caetani'ye göre Hz. Peygamber Medine'ye geldiği andan itibaren Yahudilere karşı nefret duymuş, bu sebeple Yahudileri imha etmek için bir fırsat olarak Kaynukaoğulları'nı kuşatmıştır.⁵⁵⁹

Yahudilerin Medine'den çıkarılması konusu bağlamında oryantalist araştırmalara bakıldığında görülen önyargılı fikirlerden biri de Hz. Peygamber'in Kurayzaoğulları kuşatması sonunda hüküm vermesi için görevlendirdiği Sa'd b. Muâz'ı kasıtlı olarak seçtiği fikridir. Dozy, Hz. Peygamber'in Sa'd b. Muâz'ın Kurayzaoğulları'na karşı öfkeli olduğunu ve Hz. Peygamber'in de bu öfkeyi

---

⁵⁵⁷ Muir, *The Life of Mahomet*, 3:134, 137-38.

⁵⁵⁸ Hazleton, *İlk Müslüman*, 290.

⁵⁵⁹ Caetani, *İslâm Tarihi*, 3:409-10.

bildiğinden Muâz'ı tayin ettiğini belirtir.⁵⁶⁰ Buna göre Hz. Peygamber Kurayzaoğulları'nı ortadan kaldırma amacındadır ve Muâz'ın da buna yönelik hüküm vereceğini tahmin etmektedir. Bu sebeple Muâz'ı hakem tayin etmiştir. Oysa Hz. Peygamber'in Kurayzaoğulları'na “sizin hakkınızda içinizden birini hakem tayin etsem kabul eder misiniz?” şeklinde teklif yönelttiği, onların da bunu kabul ettiği bilgisi İslam tarihi kaynaklarında geçmektedir.⁵⁶¹ Margoliouth Kurayzaoğulları kuşatmasının sonuçları kısmında Sa'd b. Muâz'ın Hendek Savaşı'nda yaralandığını ve bağışlayıcı bir ruh hali içinde olmadığını, hatta Kurayzaoğulları'ndan intikam alabilmek için bir an önce kanamasının durdurulmasını istediğini söylemektedir.⁵⁶² Rodinson da Kurayzaoğulları kuşatmasını “katliam” olarak nitelendirdikten sonra bu katliamın önceden planlandığını, Kurayzaoğulları'nın Medine'de kalmasının sürekli bir tehlike teşkil ettiğini, Medine'den sürülmelerinin de Hayber'deki Müslüman karşıtı oluşumu güçlendirmek anlamına geleceğinden ve Sa'd b. Muâz'ın Kurayzaoğulları'na karşı intikam duygusu beslediğini bildiğinden onu hakem seçtiğini söylemektedir.⁵⁶³ Hazleton'un fikri de Sa'd b. Muâz'ın intikam duygusu beslediği ve hakem seçilmesiyle “kan akıtmaya olan hevesinin ödüllendirildiği” yönündedir. Çünkü o Kurayzaoğulları'na karşı daima kılıçtan yana olmuştur.⁵⁶⁴

---

⁵⁶⁰ Dozy, *İslam Tarihi*, 77.

⁵⁶¹ Zührî, *Meğâzî*, 72; Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, 2:160-61; İbn Hişâm, *es-Sîre*, 3:328-29; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1:79; Belâzürî, *Ensâb*, 433; Ya'kubî, *Târîh*, 2:52; Taberî, *Târîh*, 2:562; İbn Hibbân, *es-Sîre*, 199; İbn Hazm, *Cevamiu's-Sire*, 111; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, 3:239; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4:204.

⁵⁶² Margoliouth, *Muhammed*, 290-91.

⁵⁶³ Rodinson, *Muhammed*, 250-51.

⁵⁶⁴ Hazleton, *İlk Müslüman*, 292-93.

Boulainvilliers, Sa'd b. Muâz'ın verdiği hükmü “barbarca bir hüküm” olarak nitelendirmiştir.⁵⁶⁵ Hazleton da Kurayzaoğulları kuşatmasından “bu göstere göstere yapılmış barbarca olay” şeklinde bahsetmektedir.⁵⁶⁶ Yine Dozy de benzer şekilde “zalimce ve insanlık karşıtı” şeklinde anlatmakta ve bu suçun yalnızca Muhammed’e değil onun bireyi olduğu bütün ırka yüklenmesi gerektiğini ayrıca eklemektedir. Çünkü tüm Sami kavimleri işgal ettikleri bölgelerdeki halkı imha etmişler ve bu katliamı tanrısal bir iradeye dayandırmışlardır.⁵⁶⁷ Muir de Sa'd'ın verdiği hükümle ilgili “vahşi ve kanlı kararname” nitelemesini yapmaktadır.⁵⁶⁸

2.3. İslam Tarihi Kaynaklarının Kullanımındaki Problemler

2.3.1. Kaynaklarda Yer Almayan Birtakım Bilgilerin Aktarımı

Oryantalistler zaman zaman kendi yorumlarını ve görüşlerini temel kaynaklarda yer alan bilgiler gibi gösterme girişiminde bulunabilmektedirler. Bunun en bariz örneği Maxime Rodinson'un kitabında karşımıza çıkmaktadır. Rodinson Kaynukaoğulları kuşatmasının nedeni olarak “politik neden” adını verdiği hiçbir İslam tarihi kaynağında zikredilmeyen bir neden ortaya atmaktadır. Ona göre kuşatmanın sebebi Abdullah b. Übey ile Hz. Peygamber arasındaki siyasi çekişmedir. O, Hz. Peygamber ile Abdullah b. Übey arasında siyasi bir çekişme olduğunu, İbn Übey'in Medine'nin önde gelen kişilerinden olması hasebiyle Hz. Peygamber'in ona destek

---

⁵⁶⁵ Boulainvilliers, *The life of Mahomet*, 375.

⁵⁶⁶ Hazleton, *İlk Müslüman*, 294.

⁵⁶⁷ Dozy, *İslam Tarihi*, 78.

⁵⁶⁸ Muir, *The Life of Mahomet*, 3:276.

olabilecek kişileri ortadan kaldırmaya karar verdiğini ve bu nedenle Kaynukaoğulları'nı kuşattığını ifade etmektedir.⁵⁶⁹

Dozy'nin kitabına bakıldığında da temel İslam tarihi kaynaklarında yer almayan birtakım bilgi ve yorumların zikredildiği görülmektedir. Örneğin; Dozy Kaynukaoğulları kuşatmasının nedeni olarak Hz. Peygamber'in Yahudilere karşı öfkelerini göstermektedir.⁵⁷⁰ Oysa hiçbir İslam tarihi kaynağında bu veya bunu ima eden bir bilgi yer almamaktadır. İslam tarihi kaynaklarından ziyade oryantalist eserlerde böyle bir yorum yoktur. Tüm bunlar Dozy'nin Kaynukaoğulları kuşatmasıyla ilgili Hz. Peygamber'in Yahudilere karşı öfkeli oluşu yorumunun kendisi tarafından sonradan ortaya atıldığını ve böyle bir şeyin olmadığını göstermektedir.

Margoliouth, Kaynukaoğulları kuşatmasının sebebi olarak hiçbir İslam tarihi kaynağında yer almayan bir gerekçe göstermektedir. Ona göre Hz. Hamza sarhoş halde gelip Hz. Ali'ye ait develeri kesmiş, bu da Hz. Peygamber'i ekonomik sıkıntıya sokmuştur. Ayrıca Hz. Ali ile Hz. Fâtıma'nın evliliği de maddi sıkıntıdan dolayı zorlaşmıştır. Hz. Peygamber ise bu maddi sıkıntıdan kurtulmak ve ekonomik açıdan kaynak sağlamak amacıyla Kaynukaoğulları üzerine yürümüş ve böylece ekonomik kaynak sağlayarak refaha kavuşmuştur.⁵⁷¹ Kaynukaoğulları kuşatmasıyla ilgili İslam tarihi kaynaklarında olmayan bilgilerden bahseden bir başka oryantalist de William Muir'dir. Muir'e göre kuşatma esnasında Hz. Peygamber'in sergilemiş olduğu sert tavır Müslümanlar arasında anlaşmazlıkların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Muir bunu Abdullah b. Übey ile Ubâde b. Sâmit arasında geçen tartışmayla destekler. Ona göre İbn Übey, Ubâde b. Sâmit'i azarlamış, ona müttefik olduklarını hatırlatmıştır.

---

⁵⁶⁹ Rodinson, *Muhammed*, 206-7.

⁵⁷⁰ Dozy, *İslam Tarihi*, 65.

⁵⁷¹ Margoliouth, *Muhammed*, 249-53.

Ubâde ise “artık kalpler değişti” şeklinde cevap vermiştir.⁵⁷² Muir’in bahsettiği gibi MÜslümanlar arasında herhangi bir tartişma ya da anlaşmazlık İşlam tarihi kaynaklarında geçmemektedir. Abdullah b. Übey ile Ubâde b. Sâmit arasında geçtiğini söylediği diyalog kaynaklarda yer almakla birlikte Muir’in belirttiği bağlamda değildir. Hz. Peygamber’in kuşatma esnasında sergilediği sert tavırdan İşlam tarihi kaynakları bahsetmemekle birlikte oryantalistler de bu konuda herhangi bir fikir beyan etmemektedir.

William Muir, Kaynukaoğulları kuşatmasını anlatırken hiçbir İşlam tarihi ve oryantalist kaynakta zikredilmeyen bir hadiseyi anlatmaktadır. Buna göre Kaynukaoğulları kuşatmasına sebep olan MÜslüman kadına yapılan hakareten sonra bu olaya müdahale eden MÜslüman’ın öldürölmesi üzerine öldürölünen MÜslüman’ın ailesi konuyla ilgili Hz. Peygamber’e başvurmuş ve suçluların bulunması ve adaletin temini için yardım talep etmiştir. Ancak Hz. Peygamber konuyla ilgili hiçbir faaliyette bulunmamıştır.⁵⁷³ Muir’in anlattığı bu olayla ilgili çalışmamız sırasında incelediğimiz hiçbir kaynakta malumat yoktur.

Prideaux’un kitabında da Yahudilerin Medine’den çıkarılması bağlamında birtakım İşlam tarihi ve oryantalist araştırmalarda yer almayan bilgilerin olduğu görölcektir. Bunlardan birisi kuşatmadan sonra Nadîroğulları’nın kılıçtan geçirildiği bilgisidir. O, bundan yola çıkarak Hz. Peygamber’i “barbar”, bu davranışı da “sahtekârlık ve düzenbazlık” olarak nitelendirir.⁵⁷⁴ Böyle bir bilgi hiçbir kaynakta geçmemektedir. Prideaux diğer oryantalistlerin Kurayzaoğulları hakkında ortaya attıkları bu iddiayı Nadîroğulları hakkında söylemektedir.

---

⁵⁷² Muir, *The Life of Mahomet*, 3:138.

⁵⁷³ Muir, *The Life of Mahomet*, 3:135.

⁵⁷⁴ Prideaux, *The True Nature of İmposture*, 109.

2.3.2. Kaynaklarda Yer Alan Birtakım Bilgilere Yer Vermeme

Oryantalist araştırmalarda görülen bir başka sorun da oryantalistlerin temel kaynaklarda yer alan birçok bilgiye yer vermemeleridir. Örneğin; Dozy, Kaynukaoğulları kuşatmasının nedeni olarak hiçbir kaynakta yer almayan Hz. Peygamber'in öfkeli oluşu nedenini zikrederken İslam tarihi kaynaklarındaki bilgilere yer vermemektedir. Yine Rodinson kuşatmanın sebepleriyle ilgili politik neden adını verdiği hiçbir kaynakta geçmeyen bir neden zikretmekte, İslam tarihi kaynaklarındaki bilgileri zikretmemektedir. Diğer taraftan Watt gibi eksik bilgi verenler de bulunmaktadır. Bunlar da temel kaynaklarda yer alan bilgilerden bazılarına yer vermektedir. Örneğin; Watt, Kaynukoğulları kuşatmasının nedeniyle ilgili sadece Müslüman kadına yapılan hakarete yer vermekte, diğer bilgileri zikretmemektedir.

Oryantalist araştırmalar incelendiğinde tamamına yakınında temel kaynaklarda yer alan bilgilere yer verilmediği ya da eksik anlatıldığı söylenebilir. Söz konusu bilgi eksikliği ise bu kaynakları okuyanlarda yanlış anlamalara neden olmaktadır. Oryantalistler konuyla ilgili nedenleri çeşitli dini, siyasi, ideolojik vb. altyapıları nedeniyle görmezden gelmekte ya da eksik yer vermektedir. Dolayısıyla bilgileri eksik verme ya da hiç değinmemenin meselelere ideolojik yaklaşmanın bir neticesi olduğu söylenebilir. Örneğin; Margoliouth, Kurayzaoğulları kuşatmasını anlatırken kuşatmanın başlangıcında Cebrail'in Hz. Peygamber'le diyaloğuna yer vermemektedir. Cebrail'in Hz. Peygamber'e gelerek onu uyarması ve Hz. Peygamber'in de bu uyarı  zerine Kurayzaoğulları'na karşı harekete geçişi bilgisi İslam tarihi kaynaklarının ekseriyetinde yer almaktadır. Margoliouth ise buna hiç değinmeden doğrudan Kurayzaoğulları  zerine y r nd ğ n  anlatır. Böyle bir anlatımda Hz. Peygamber'in bizzat kendi isteği doğrultusunda harekete geçtiği ve Kurayzaoğulları'nı kuşattığı izlenimi ortaya çıkmaktadır. Aslında bu yaklaşım

oryantalistlerin Hz. Peygamber'i şiddet yanlısı ve savaş peygamberi olarak görmelerinin bir sonucudur denilebilir. Aynı tavır Watt, Rodinson ve Brockelmann'da da görülmektedir.⁵⁷⁵ Benzer bir tavır Brockelmann'ın Kaynukaoğulları kuşatmasını anlattığı bölümde karşımıza çıkmaktadır. Brockelmann Kaynukaoğulları kuşatmasına sebep olan Müslüman kadına yapılan hakareti anlatmadan doğrudan Kaynukaoğulları'nın bir Yahudi'yi öldürmüş olan Müslümanı başka bir sebep olmadan öldürmeleri sebebiyle kuşatıldıklarını ifade etmektedir. Oysa bu bilgi İslam tarihi kaynaklarının tamamına yakınında zikredilmektedir. Aynı şekilde Nadîroğulları kuşatmasına sebep olan Hz. Peygamber'e suikastten de bahsetmeyen Brockelmann, kuşatmanın sebebini Uhud Savaşı'nda alınan yenilginin telafisi ve otorite kaybının yeniden kazanılması olarak vermektedir.⁵⁷⁶

2.3.3. Kaynaklara Özel ve Şüpheyile Yaklaşma

Bazı oryantalistlerin kaynaklarda varolan bilgilere itimat etmeyerek varolan bilgileri kendi düşüncelerine ve vahye bakışlarına göre yorumladıkları görülmektedir. Örneğin; Boulainvilliers Kurayzaoğulları kuşatmasının sebebi olan Yahudilerin suikast girişimleri esnasında Cebrail'in Hz. Peygamber'i uyarması bilgisine itimat etmeyerek aslında Hz. Peygamber'in vahiy almış gibi yaptığını ve oradan uzaklaştığını söylemiştir.⁵⁷⁷ Oysa bu bilgi hemen hemen tüm temel İslam tarihi kaynaklarında yer almaktadır. Boulainvilliers'in böyle temel bir bilgiyi kendi özel görüşüne göre yorumlayarak bir fikre varması, Boulainvilliers ve diğer oryantalistlerin kaynaklara karşı önyargılı ve şüpheyile yaklaştıklarını ortaya koymaktadır. Kurayzaoğulları

---

⁵⁷⁵ Watt, *Hz. Muhammed Medine'de*, 253; Rodinson, *Muhammed*, 249.

⁵⁷⁶ Brockelmann, *İslâm Ulusları ve Devletleri Tarihi*, 20.

⁵⁷⁷ Boulainvilliers, *The life of Mahomet*, 374.

kuşatmasının nedenleri konusunda kaynaklarda varolan bilgilere şüpheyle bakan ve reddeden oryantalistlerden biri de Caetani'dir. O, Kurayzaoğulları'nın Müslümanlar karşısında herhangi bir mukavemet gösteremediklerini, bu sebeple Kurayzaoğulları'nın Hz. Peygamber'e suikast düzenleyecek güçte olmadıklarını söylemiş ve kuşatmanın en önemli sebebi olan suikasti reddetmiştir. Devamında ise bu tür bilgilerin Hz. Muhammed tarafından uydurulduğunu iddia ederek "tarih bu türlü haksızlıklarla doludur" ifadesiyle kaynaklara olan şüphesini ve kaynaklarda yer alan bu tür bilgileri reddettiğini açıkça beyan etmiştir. Ayrıca Kurayzaoğulları kuşatması sonunda Hz. Peygamber'in Sa'd b. Muâz'ı hakem tayin ettiği bilgisinin ise 900 kadar masum insanın katlinden sorumlu olan Hz. Peygamber'in mesuliyetten kurtarılması amacıyla uydurulan bir rivayet olduğunu söylemektedir. Diğer taraftan o, Nadîroğulları kuşatması sonunda Hz. Peygamber'in ganimeti Muhacirler arasında paylaşması, Ensar'dan ihtiyaç sahibi bazı kişilere pay vermesini "keyfi bir hareket" olarak nitelendirmekte, devamında Hz. Muhammed'in bu tavrının hadisçiler ve tarihçiler nezdinde dikkat çektiğini ve bunu haklı göstermek için birtakım açıklamalarda bulunduklarını, söz konusu açıklamaların ise "safsatalar" olduğunu söylemektedir.⁵⁷⁸

Dozy Kaynukaoğulları kuşatmasının sebebini anlattığı kısımda kaynaklara olan şüphesini açıkça ifade etmektedir. O, kuşatma sebebinin tam olarak bilinmediğini, sebepler arasında zikredilenlerin ise taraflı olduğunu ve tüm suçun Yahudilere atıldığını söylemektedir.⁵⁷⁹ Aynı tutumu Margoliouth'un Nadîroğulları kuşatmasının sebebini anlatırken görmek mümkündür. O, Nadîroğulları kuşatmasının sebebiyle ilgili Yahudi kaynaklarında herhangi bir malumatın olmadığını, bu sebeple

---

⁵⁷⁸ Caetani, *İslâm Tarihi*, 4:123, 215, 217-18.

⁵⁷⁹ Dozy, *İslam Tarihi*, 65.

Nadıroğulları'nın Hz. Peygamber'e karşı suikat planlarının olup olmadığının bilinemediğini yazmaktadır.⁵⁸⁰

William Muir, Kaynukaoğulları kuşatmasının gerekçesi olarak İslam tarihi kaynaklarında yer alan Müslüman kadına yapılan hakaret bilgisinin birçok ana kaynakta yer almadığı gerekçesiyle gerçek olmadığını söylemektedir.⁵⁸¹ Oysa söz konusu bilgi neredeyse İslam tarihi kaynaklarının tamamında aynı ifadelerle yer almaktadır. Muir'in bu tavrı kaynaklara olan şüphesini açıkça ortaya koymaktadır. Aynı yaklaşım Leone Caetani'de de vardır. O da kadına yapılan hakaretin Taberî'de hiç geçmediği, ayrıca olayı anlatan hadisin isnadının da zayıf olduğu gerekçesiyle bu bilginin Hz. Muhammed'i haklı göstermek amacıyla Müslümanlar tarafından uydurulduğunu iddia etmektedir.⁵⁸²

Oryantalistlerin kaynaklara şüpheyle ve önyargıyla yaklaşmalarının en açık örneği Lesley Hazleton'un kitabında göze çarpmaktadır. O, Kaynukaoğulları kuşatmasının en temel sebeplerinden biri olan Müslüman kadına hakaret ve sonrasında yaşananları "hikâye" olarak nitelemekte ve bu hikâyenin en azından bir kısmının uydurma olduğunu söylemektedir. Hazleton'un hikâye olarak nitelendirdiği ve uydurma olduğunu söylediği bilgiler İslam tarihi kaynaklarının tamamına yakınında yer almaktadır. Hazleton'un söz konusu bilgileri hikâye ve uydurma şeklinde nitelemesi kaynaklara olan şüphesini gösterir. Aynı şekilde o, Nadıroğulları kuşatmasıyla ilgili Hz. Peygamber'e suikast girişimine ve ardından yaşananlara "bu gibi hikâyeler için bile bu biraz fazla garip" diyerek şüpheyle yaklaşmış, Hz. Peygamber'in Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'i tehlikede bırakarak oradan ayrılması, ağır

---

⁵⁸⁰ Margoliouth, *Muhammed*, 277.

⁵⁸¹ Muir, *The Life of Mahomet*, 3:138.

⁵⁸² Caetani, *İslâm Tarihi*, 3:409-10.

bir kaya parçasının duvarın üzerine nasıl çıkarıldığı, bu kayanın nasıl aşağıya bırakılacağı gibi birtakım sorularla söz konusu bilgilere olan şüphesini ortaya koymuştur.⁵⁸³ Benzer şekilde Muir de Hz. Peygamber'e yapılan suikastın Kur'an'da bu konuda herhangi bir bilgi olmaması ve yanındaki Müslümanların hiçbir şey görmemesi nedeniyle şüpheli olduğunu söylemektedir.⁵⁸⁴

2.3.4. Çelişkili Bilgilere Yer Verme

Oryantalist eserler birbiriyle kıyaslandığında göze çarpan sorunlardan biri de çelişkili bilgilere yer verilmesidir. Örneğin; Watt ile diğer oryantalist kitaplar incelendiğinde Watt'ın yorumlarının diğer oryantalist araştırmalarda verilen bilgilerle çeliştiği görülmektedir. Watt, Kaynukaoğulları kuşatmasıyla ilgili olarak Kaynukaoğulları'nın Abdullah b. Übey'in desteğine güvendiklerini, ancak kuşatma esnasında Abdullah b. Übey'in aslında Medine yönetiminde fazla bir etkisinin olmadığını gördüklerini, İbn Übey'in Hz. Peygamber karşısında etkili olamadığını, hatta Hz. Peygamber'in huzuruna geldiğinde kapıdaki görevliler tarafından dövülmesine karşılık İbn Übey'in herhangi bir intikam ya da tazminat talep edemediğini söylemektedir.⁵⁸⁵ Watt tüm bu bilgilerle aslında Abdullah b. Übey'in toplumda etkili bir şahsiyet olmadığından Kaynukaoğulları'nın teslim olduğunu anlatmaya çalışmaktadır. Oysa bu bilgi Rodinson ve Hazleton gibi müsteşriklerin konuyla ilgili yorumlarıyla çelişmektedir. Nitekim Rodinson, Kaynukaoğulları kuşatmasının sebebi olarak Abdullah b. Übey ile Hz. Peygamber arasında varolan siyasi mücadeleyi göstermekte, yine Hazleton da kuşatmayı aynı sebeple

---

⁵⁸³ Hazleton, *İlk Müslüman*, 240, 263-64.

⁵⁸⁴ Muir, *The Life of Mahomet*, 3:209.

⁵⁸⁵ Watt, *H. Muhammed Medine'de*, 248.

bağdaştırmaktadır.⁵⁸⁶ Bu kaynaklar karşılaştırıldığında ise Watt'ın verdiği bilgilerin diğerleriyle çeliştiği açıkça anlaşılabacaktır.

Rodinson'dan burada özellikle bahsetmek yerinde olacaktır. Çünkü o, Kaynukaoğulları hakkında yaptığı yorumlarda kendisiyle çelişmektedir. O, Hz. Peygamber'in Abdullah b. Übey'in gücünü ve nüfuzunu kırmak için müttefikleri olan Kaynukaoğulları üzerine yürüdüğüne işaret etmekte, daha sonra da Hz. Peygamber'in İbn Übey'in ısrarları neticesinde Yahudileri öldürmekten vazgeçtiğini söylemektedir. Hz. Peygamber'in böyle bir amacı olduğu kabul edilirse Kaynukaoğulları teslim olmuşken neden Abdullah b. Übey'in ısrarları neticesinde onları öldürmekten vazgeçti sorusu burada akla gelen en temel sorulardan biridir. Hz. Peygamber İbn Übey'in gücünü ve nüfuzunu kırma amacıyla olsaydı Kaynukaoğulları'nı ortadan kaldırmakla bu amacına büyük oranda ulaşabilirdi. Ayrıca nüfuzunu kırmak istediği birinin ısrarıyla yapacağı faaliyetten vazgeçmesi de mantıklı gelmemektedir. Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda Rodinson'un kendisiyle çeliştiği sonucuna ulaşılacaktır.

Oryantalistlerin birbirleriyle çelişen bilgi ve yorumlara yer vermelerine örnek olarak Muir ile Irving'in kitapları verilebilir. William Muir ganimet konusuyla ilgili Hz. Peygamber'in ganimeti kendi inisiyatifinde dağıttığını, Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ve Zübeyr'e ganimetten pay verdiğini, bu kişilerin de böylece Medine'nin zengin kişilerinden olduklarını belirtmektedir.⁵⁸⁷ Irving ise bunun tam tersini söyleyerek Hz. Peygamber'in ganimeti dağıtmadan önce Ensar'la görüştüğünü ve onların rızasını aldığını ifade etmektedir. Devamında da Irving, Hz. Peygamber'in ganimeti kendi çıkarları doğrultusunda kullanmadığını, İslam'ı seçen iki Nadîroğulları Yahudisine ve

---

⁵⁸⁶ Rodinson, *Muhammed*, 206-7; Hazleton, *İlk Müslüman*, 240-42.

⁵⁸⁷ Muir, *The Life of Mahomet*, 3:215.

Muhacirlere dağıttığını söylemektedir.⁵⁸⁸ Rodinson da Irving'in görüşünü destekler mahiyette ganimetlerin adil bir şekilde paylaştırıldığını, bu ganimet sayesinde yoksulların imdadına yetişildiğini belirtmektedir.⁵⁸⁹

---

⁵⁸⁸ Irving, *Hız. Muhammed*, 150.

⁵⁸⁹ Rodinson, *Muhammed*, 230.

SONUÇ

Oryantalistlerin İslam tarihi kaynaklarını okuma sorununun Hz. Peygamber döneminde Yahudilerin Medine'den çıkarılmaları örneğinde ele alındığı bu çalışmanın odak noktasında yer alan hususlardan biri Medine Sözleşmesi'dir. Medine Sözleşmesi birlik ve beraberliğin tesis edilmesini, dışarıdan gelebilecek her türlü saldırıya karşı şehrin birlikte savunulmasını temin etmek üzere imzalanmıştır. Başlangıçta Müslüman-Yahudi ilişkileri sözleşme doğrultusunda iyi gitmekle birlikte Müslümanların siyasi nüfuzlarını artırmaları, ekonomik ve idari gücü ellerine almaları, Medine yönetiminde etkin bir güç haline gelmeleri Yahudilerin tepkisine sebep olmuştur. Hz. Peygamber'in sürdürdüğü tebliğ faaliyetine birkaç Yahudi dışında olumsuz cevap verilmiş, İslam daveti tepkiyle karşılanmış, Müslümanlarla alay edilmiş, çeşitli söylentilerle Müslümanlar saptırılmak ve yanıltılmak istenmiş, vahiy alaya alınmış ve inkâr edilmiştir. Sözleşme siyasi açıdan kısa bir süre barış getirse de İslam'ın tebliği açısından beklenen faydayı sağlamamıştır. Diğer taraftan Esma bnt. Mervan, Ebû Afek ve Ka'b b. Eşref gibi Müslümanlar ve Hz. Peygamber adına yalan haber yayan, onlar aleyhinde şiirler söyleyerek toplumun birliğine ve beraberliğine zarar veren Yahudiler öldürülmüştür. Bu kişilerin öldürülmesi Yahudiler tarafından öfkeyle karşılanmış, onların İslam'a ve Müslümanlara karşı tepkilerinin artmasına sebep olmuştur.

Medine Sözleşmesi'nin imzalanmasından kısa bir süre sonra ortaya çıkan siyasi tabloda, sözleşmeye uyulmadığı ve Hz. Peygamber'in uymayanlara karşı bazı yaptırımlar uyguladığı görülmektedir. Nitekim hicretten kısa bir süre sonra meydana gelen ve Müslümanlarla müşrik Arapların ilk sıcak çatışması olan Bedir Savaşı'nda Kaynukaoğulları'nın Bedir zaferini çekemedikleri ve sözleşmeyi ihlal ettikleri, yaklaşık bir yıl sonra meydana gelen Uhud Savaşı'nda Nadiroğulları'nın ve nihayet Hendek (Ahzab) Savaşı'nda da Kurayzaoğulları'nın sözleşmeyi ihlal ettiklerine şahit

olunmaktadır. Hz. Peygamber'in tüm çabalarının boşa çıkması neticesinde çalışmamızın temelini teşkil eden hadiseler gerçekleşmiş ve Yahudilerin bir kısmı Medine'den sürülmüş, bazıları da idamla cezalandırılmıştır.

Oryantalistlerin İslam tarihi kaynaklarını okuma sorununun Hz. Peygamber döneminde Yahudilerin Medine'den çıkarılmaları örnekliğinde incelendiği bu araştırma sonunda ulaşılan sonuçları, İslam tarihi kaynakları ile ilgili olanlar ve oryantalistler ve oryantalist araştırmalar ile ilgili olanlar şeklinde iki maddede toplamak mümkündür. Bu bağlamda çalışma sonunda İslam tarihi kaynaklarıyla ilgili ulaşılan sonuçlar şunlardır.

- İslam tarihi kaynaklarında Yahudilerin Medine'den çıkarılması konusu Medine Vesikası ile bağlantılı işlenmekte, Yahudilerin sözleşmeyi bozmaları üzerine Medine dışına sürüldükleri ortak kanaat olarak benimsenmektedir. İslam tarihi kaynaklarındaki konuyla ilgili rivayetler olayların nedenlerini, gelişimini ve sonuçlarını detaylarıyla açıklamaktadır.
- Hz. Peygamber söz konusu olduğunda İslam tarihi kaynaklarındaki bilgi çeşitliliği ve farklılığı en aza inmekte, bilgi çeşitliliğinin ve farklılığının olduğu kısımlar ise meselenin anlaşılmasına etki etmeyecek düzeydedir. Yahudilerin Medine'den çıkarılması bağlamında söylenebilir ki kuşatmaların zamanları, sebepleri, sonuçları gibi meselenin anlaşılmasına doğrudan etki eden hususlarda bir birliktelik vardır. Bilgi çeşitliliği tarihçilerin olaylarla ilgili verdikleri detaylara bağlı olarak sayısal veriler, mekân isimleri veya şahıs isimleri gibi konularda meydana gelmektedir.
- İslam tarihi kaynaklarında Yahudilerin Medine'den çıkarılması hakkında verilen bilgiler, olayların farklı anlaşılmasına yol açacak mahiyette değildir. Dolayısıyla İslam tarihi kaynaklarında oryantalist kitaplardaki farklı yorum ve görüşleri, önyargılı yaklaşımları, Hz. Peygamber'le ilgili ortaya atılan

Yahudi düşmanı olduğu, salt siyasi bir lider olduğu, Medine'nin tek hakimi olma gibi birtakım siyasi amaçları gerçekleştirmek adına Yahudileri Medine'den sürdüğü gibi oryantalist araştırmalarda sıkça tekrar edilen iddiaları destekleyecek herhangi bir bilgi farklılığı ve çeşitliliği söz konusu değildir.

Çalışma sonunda, oryantalistler ve oryantalist araştırmalarla ilgili aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

- Oryantalist tarihyazıcılığı birikimsel olarak ilerlemekte ve ortaya atılan görüşler ve iddialar zamanla artarak tekrar edilmektedir. Yahudilerin Medine'den çıkarılması konusu ilk oryantalist araştırmalarda oldukça yüzeysel olarak ele alınmakta iken süreç içerisinde kaynaklardaki bilgiler artmakta ve daha detaylı hale gelmektedir. Örneğin; Humprey Prideaux'un kitabında konuyla ilgili bilgilerin çok kısa ve ayrıntılardan uzak olduğu görülecektir. Ancak ilerleyen süreçte Batı'da İslam tarihi kaynaklarının neşri ve tedkiki faaliyetleri, daha ayrıntılı eserler ortaya çıkmasını sağlamıştır.
- Oryantalist araştırmalarda İslam tarihi kaynaklarındaki sürekliliğe benzer şekilde ortaya atılan iddialarda ve yorumlarda bir devamlılık söz konusudur. Erken dönem oryantalist araştırmalara bakıldığında ortaya atılan bir iddia sonrakiler tarafından aktarılmakta ve yaygın bir kanaat haline gelmektedir. Bunda oryantalistlerin İslam tarihi kaynaklarından ziyade çağdaşı oldukları oryantalistlerin kaynaklarından faydalanmalarının etkisi olmuştur.
- Oryantalistlerin kaynak kullanımı ile ilgili ulaşılan temel sonuçlardan birisi, onların temel kaynaklardan çok geç dönemde yazılmış ve genellikle oryantalistler tarafından yazılmış birtakım kaynakları kullandıklarıdır. Dolayısıyla oryantalist kitapların kaynakları İslam tarihi kaynaklarından ziyade kendi çağdaşları tarafından yazılmış kaynaklardır.

- Çalışmamızda, oryantalistlerin İslam tarihi kaynaklarını, kaleme aldıkları kitapların temel kaynakları olarak kullanmadıkları, fakat İslam tarihi kaynaklarında yer alan bilgilerin bütünüyle göz ardı edilmeden farklı bağlamlarda kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. İslam tarihi temel kaynaklarının önemli bir kısmının ilk defa oryantalistler tarafından neşredildikleri düşünüldüğünde onların kaynaklardaki bilgilerden habersiz olduklarını söylemek mümkün gözükmemektedir. Ancak sahip oldukları dini, siyasi, sosyal, kültürel yargıları ve kanaatleri nedeniyle İslam tarihi kaynaklarındaki bilgileri değiştirerek kendi görüşlerini destekler mahiyette kullanmaktadırlar.
- Oryantalist araştırmalar incelendiğinde birçok konuda İslam tarihi kaynaklarına bağlı kalınmadığı, daha ziyade öznel yorum ve iddiaların kaynaklarda devam ettirildiği görülmektedir.
- Oryantalistlerin Hz. Peygamber'e ve İslam'a önyargıyla yaklaştıkları meselesi bilinen hususlardan birisi olmakla birlikte bu çalışma, oryantalistlerin önyargılı ve ideolojik yaklaşımlarının hangi temel fikirler etrafında cereyan ettiğini göstermesi bakımından bir örnek teşkil etmiştir.
- Oryantalistlerin sahip oldukları dini, siyasi, sosyo-kültürel birtakım kanaatler, onların meselelere yaklaşımlarını belirlemiş, bu bağlamda kitaplarında birtakım sorunlar ortaya çıkmıştır. Onlar olayları anlatırken İslam tarihi kaynaklarındaki nedenleri görmezden gelmekte ya da basitleştirmekte, olaylara önyargılı ve ideolojik yaklaşırken Hz. Peygamber'i sadece siyasi lider olarak göstermekte ve Hz. Peygamber'i ve Müslümanları savaş yanlısı olarak görmektedir. Özellikle kuşatmaların sonuçlarını anlatırken Müslümanların ve Hz. Peygamber'in ganimet ve dünyalık düşkünü olduğunu iddia etmekte, vahyi ve Hz. Muhammed'in

peygamberliğini reddetmekte ve onları Yahudi düşmanı olarak yansıtmaktadır. İslam tarihi kaynaklarını kullanırken ise temel kaynaklarda yer almayan birtakım yorum ve iddiaları aktarırken temel kaynaklardaki bilgilere yer vermemekte, kaynakları kendi kişisel görüş ve fikirleri çerçevesinde yorumlamakta, kaynaklardaki bilgilere şüpheyle yaklaşmakta, hatta bazı konularda çelişkili bilgilere yer vermektedir.

KAYNAKÇA

Akîkî, Necîb. *el-Müsteşrikûn*. Mısır: Dâru'l-Maârif, 1964.

Akpınar, Soner. *Çağdaş Oryantalistlerin Hz. Muhammed Algısı*. Kahramanmaraş: SAMER, 2019.

Ali, Kecia. *The Lives of Muhammad*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 2014.

Arnold, Thomas. *Sermons*. C. 6. London: Longmans, Green&Co, 1878.

Arslan, İhsan. “Hz. Peygamber Döneminde Medine’de Devletin Varlığını ve Geleceğini Tehdit Eden, Toplumun Huzur ve Refahını Bozmaya Çalışan Üç Yahudi Kabilesinin Cezalandırılması”. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy 50 (03 Haziran 2021).

Arslandaş, Nuh. *Hz. Muhammed Döneminde Yahudiler*. İstanbul: KURAMER Yayınları, 2016.

———. *Yahudilere göre Hz. Muhammed ve İslamiyet*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2011.

Atay, Esmâ. “İlk Dönem İngiliz Oryantalistlerin Kur’an Çalışmaları W. Muir ve D. S. Margoliouth Örneği”. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.

Atçeken, İsmail Hakkı. “Asr-ı Saâdet’te Yahudilerle İlişkilere Genel Bir Bakış”. *Diyanet İlmi Dergi*, 2003.

———. *Hz. Peygamber’in Yahudilerle Münasebetleri*. İstanbul: Marifet, 1996.

Aycan, İrfan, ve Mahfuz Söylemez. *İdeolojik Tarih Okumaları*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2002.

Barış, Mustafa Necati. *Câhiliye’den Hz. Ömer’e Yargı*. Ankara: İlâhiyat, 2020.

Baş, Eyup. *İslam'ın İlk Döneminde Müslüman Yahudi İlişkileri*. İstanbul: Gökkubbe, 2018.

Bedevî, Abdurrahman. *Mevsûatü'l-Müsteşrikîn*. 3. bs. Beyrut: Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn, 1993.

Belâzürî. *Futûhu'l-Buldân*. Beyrut, 1987.

———. *Fütuhu'l-Buldân*. Çeviren Mustafa Fayda. Ankara, 1987.

———. *Kitâbu'l-Cümel min Ensâbu'l-Eşrâf*. Lübnan: Dâru'l-Fıkr, 1996.

Bilgin, Muharrem Samet. “Dozy’ye Yazılan Türkçe Reddiyeler”. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.

Boulainvilliers, Henri. *The life of Mahomet*. Piscataway, NJ: Gorgias Press, 1731.

Brockelmann, Carl. *İslâm Ulusları ve Devletleri Tarihi*. Çeviren Neşet Çağatay. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2018.

Buhl. “Medine”. İçinde *İslam Ansiklopedisi (M.E.B.)*. C. 7. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1955.

Bulut, Yücel. *Oryantalizmin Kısa Tarihi*. İstanbul: Küre Yayınları, 2014.

———. “Oryantalizmin Tarihsel Gelişimi Üzerine Bir Değerlendirme”. *Marife* 2, sy 3 (2002).

Buranelli, Vincent. “The Historical and Political Thought of Boulainvilliers”. *Journal of the History of Ideas* 18, sy 4 (Ekim 1957): 475.

Burstein, Andrew. *The Original Knickerbocker: The Life of Washington Irving*. New York: Basic Books, 2007.

Caetani, Leone. *İslâm Tarihi*. Çeviren Hüseyin Cahit. C. 3. İstanbul: Tarih ve Tercüme Encümeni, 1924.

———. *İslâm Tarihi*. Çeviren Hüseyin Cahit. C. 4. İstanbul: Tarih ve Tercüme Encümeni, 1925.

Cevâd Ali. *el-Mufasssal fî târihi'l-Arab kable'l-İslam*. C. 6. 20 c., 2001.

Cuayyıt, Hişam. *Avrupa ve İslam*. Çeviren Kemal Kahraman. İstanbul: İz Yayıncılık, 1995.

Derveze, M. İzzet. *Sîretü'r-Rasûl*. C. 1. Mısır, 1965.

Doumic, René. “Henri, Count of Boulainvilliers”. İçinde *Catholic Encyclopedia*., editör Charles Herbermann, C. 2. New York: Robert Appleton Company, 1913.

Dozy, Reinhart Pieter Anna. *İslam Tarihi*. Çeviren Vedat Atilla. İstanbul: Gri Yayınevi, 2006.

Duri, Abdulaziz, Fred Donner, ve Lawrence Conrad. *The Rise of Historical Writing Among the Arabs*. New Jersey: Princeton University Press, 1983.

Erşahin, Seyfettin. “İslam Peygamberine Batı Oryantalizminin İndirgemeci Bakışının Arka Planı”. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi* 10, sy 2 (2013).

Erşahin, Seyfettin, ve İbrahim Sarıçam. “Batı Oryantalizminin Hz. Peygamber’e Bakışı”. *Eskiyeşi*, sy 5 (2007).

Eser, Mehmet Emin. “Leone Caetani’nin İslam Tarihi Adlı Eserinde: Hz. Muhammed (Risalete Kadar)”. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.

Faizer, Rizwi S. “Muhammad and the Medinan Jews: A Comparison of the Texts of Ibn Ishaq’s Kitab Sirat Rasul Allah with al-Waqidi’s Kitab al-Maghazi”. *International Journal of Middle East Studies* 28, sy 4 (1996): 463-89.

Fayda, Mustafa. “Halife b. Hayyât”. C. 15. Ankara: DİA, 1997.

Gibbon, Edward. *Son Peygamber Muhammed Doğuşu, Karakteri ve Öğretisi*. Çeviren Meral Harzem. İstanbul: İndie, 2020.

Goitein, S. D. *Yahudiler ve Araplar Çağlar Boyu İlişkiler*. Çeviren Nuh Arslantaş ve Emine Buket Sağlam. İstanbul: İz Yayıncılık, 2011.

Günaltay, Şemseddin. *İslam Öncesi Araplar ve Dinleri*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2013.

———. *İslam Tarihinin Kaynakları -Tarih ve Müverrihler-*. İstanbul: Endülüs Yayınları, 1991.

Gürkan, Salime Leyla. *Yahudilik*. 4. bs. İstanbul: İSAM, 2012.

Hacıismailoğlu, Muhammed İhsan. “Leone Caetani’nin Annali Dell’İslâm Adlı Eserinin Hüseyin Câhid Tarafından Yapılan Çevirisi Üzerine Bazı Düşünceler ve Türkiye’deki Yansımaları”. *İSTEM*, 31 Aralık 2020.

Halîfe b. Hayyât. *Et-Tarih*. Çeviren Ekrem Ziya Ömeri ve Mahmut Sabuncu. Riyad, 1982.

Hamevî, Yâkût el-. *Mu’cemü’l-Üdebâ*. C. 1. Beyrut: Dâru’l-Ğarbi’l-İslâmî, 1993.

Hamidullah, Muhammed. *el-Vesâiku’s-Siyâsiyye Hz. Peygamber Döneminin Siyasi-İdari Belgeleri*. Çeviren Vecdi Akyüz. İstanbul: Kitabevi, 1997.

———. *İslam Peygamberi*. Çeviren Salih Tuğ. C. 1. İstanbul, 1990.

———. *İslam Peygamberi*. Çeviren Mehmet Yazgan. İstanbul: Beyan Yayınları, 2017.

- Hasan, Hasan İbrahim. *İslâm Tarihi*. Çeviren İsmail Yiğit ve Sadreddin Gümüş. 2. bs. C. 1. İstanbul, 1987.
- Hatiboğlu, İbrahim. “Osmanlı Aydınlarınca Dozy’nin Târîh-i İslâmiyyet’ine Yöneltilen Tenkitler”. *İslam Araştırmaları Dergisi*, sy 3 (1999).
- Hazleton, Lesley. *İlk Müslüman*. Çeviren C. Erdal Bodur. İstanbul: Kitabix, 2017.
- Hıdır, Özcan. *Batı’da Hz. Muhammed İmajı*. İstanbul: İnsan Yayınları, 2019.
- Hidâra, M. Mustafa. “Mevkıfû Marciliyûs mine’ş-şî’ri’l-‘Arabî”. İçinde *Menâhicü’l-Müsteşrikîn fi’l-Dirâsâti’l-Arabiyyeti’l-İslâmiyye*. Riyad, 1985.
- Hitti, Philip K. *Siyasi ve Kültürel İslam Tarihi*. Çeviren Salih Tuğ. C. 2. 4 c. İstanbul, 1980.
- Holt, P. M. *A Seventeenth-Century Defender of Islam: Henry Stubbe (1632-76) and His Book*. London: Dr. Williams’s Trust, 1972.
- Horovitz, Josef. *İslami Tarihçiliğin Doğuşu*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2019.
- Hourani, Albert. *Batı Düşüncesinde İslam*. Çeviren Celal A. Kanat. İstanbul: Doruk Yayınları, 2010.
- Hoyland, Robert G. “The Earliest Christian Writings on Muhammad: an Appraisal”. İçinde *The Biography of Muhammad*, editör H. Motzki. Netherlands: Brill, 2000.
- Hüseyin, Asaf. “Oryantalizmin İdeolojisi”. İçinde *Oryantalistler ve İslamiyatçılar Oryantalist İdeolojinin Eleştirisi*, kitap editörü Robert Olson, Cemil Kureşi, ve Asaf Hüseyin, çeviren Bedirhan Muhib. İstanbul: İnsan Yayınları, 1989.
- Irving, Washington. *Hz. Muhammed*. İstanbul: Mitra, 2012.
- Irwin, Robert. *Oryantalistler ve Düşmanları*. Çeviren Bahar Tırnacı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2008.

İ. Sarıçam, M. Özdemir, S. Erşahin. *İngiliz ve Alman Oryantalistlerin Hz. Muhammed Tasavvuru*. Ankara: Nobel Yayınları, 2012.

İbn Hallikân. *Vefeyâtü'l-A'yân*. C. 3. Beyrut: Dâru Sâdır, t.y.

İbn Hazm. *Cevamiu's-Sire (Siyerin Özü)*. Çeviren Mehmet Salih Arı. İstanbul: Çıra Yayınları, 2004.

İbn Hibbân. *es-Sîretü'n-Nebeviyye ve Ahbâru'l-Hulefa Hz. Peygamber ve Halifeler*. Çeviren Harun Bekiroğlu. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2017.

İbn Hişâm. *es-Sîretü'n-Nebeviyye*. Çeviren Abdulvehhab Öztürk. C. 3. 4 c. İstanbul: Kahraman Yayınları, 2016.

———. *Sîret-i İbn Hişâm*. Çeviren Abdulvehhab Öztürk. C. 3. 4 c. İstanbul: Kahraman Yayınları, 2016.

İbn İshâk. *es-Sîre*. Konya, 1981.

———. *Hz. Peygamber'in Hayatı ve Gazveleri Kitabü's-Siyer ve'l-Megazi*. Çeviren Ali Bakkal. 2. bs. İstanbul: İlk Harf Yayınevi, 2018.

İbn Kesîr. *el-Bidâye ve'n-Nihâye*. Çeviren Mehmet Keskin. C. 4. 15 c. İstanbul: Çağrı Yayınları, t.y.

İbn Nedîm. *Kitâbü'l-Fihrist*. Çeviren Ramazan Şeşen. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2019.

İbn Sa'd. *Kitâbü't-Tabakâti'l- Kebîr*. Çeviren Heyet. C. 1. 8 c. Beyrut, 1985.

———. *Tabakâtü'l- Kübrâ*. C. 1. Beyrut, 1960.

İbnü'l-Cevzî. *el-Muntazam fî Târîhi'l-Mülûk ve'l-Ümem*. C. 3. Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, t.y.

- İbnü'l-Esîr. *el-Kâmil fi't-Târih*. Çeviren M. Beşir Eryarsoy. C. 2. 12 c. İstanbul: Bahar Yayınları, 1991.
- İsmail Kaşif, Seyyide. *İslam Tarihinin Kaynakları ve Araştırma Metodları*. Çeviren Mehmet Şeker, Rıza Savaş, ve Ramazan Şimşek. İzmir: İl-Vak. Yayınları, 1997.
- Jacob, James R. *Henry Stubbe, Radical Protestantism and The Early Enlightenment*. Cambridge [Cambridgeshire] ; New York: Cambridge University Press, 1983.
- Kabakcı, Ersin. “W. Montgomery Watt’ın Vahiy ve Kur’an Algısı”. Yüksek Lisans Tezi, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.
- Kalın, İbrahim. *İslam ve Batı*. İstanbul: İSAR, 2016.
- Kesler, M. Fatih. *Kur’an-ı Kerim’de Yahudiler ve Hristiyanlar*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2017.
- Kidwai, Abdur Raheem. *Images of the Prophet Mohammad in English Literature*. New York: Peter Lang, 2018.
- Köse, Feyza Betül. *Medine’de Sosyal Hayat Dört Halife Dönemi*. İstanbul: Mana Yayınları, 2016.
- Laçın, Bahar. “Caetani’nin Annali Dell’ İslam Adlı Kitabı Çerçevesinde Hz. Peygamber ve Hadis Hakkındaki Görüşleri”. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2019.
- Lange, Nicholas De. *Atlaslı Büyük Uygarlıklar Ansiklopedisi Yahudi Dünyası*. Çeviren Sevil Atauz ve Akın Atauz. C. 4. İstanbul: İletişim Yayınları, 1987.
- Margoliouth, David Samuel. *Muhammed ve İslam’ın Yükselişi*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2020.

- Mertcan, Hakan. “Oryantalizm-Sömürgecilik İlişkisi: Batılı Fatihlerin Kılıcından Alaaddin’in Lambasına Uzanan ‘Aşk’ın Bitmeyen Kanlı Serüveni”. *Milel ve Nihal* 4, sy 2 (2007).
- Muir, William. *The Life of Mahomet*. C. 3. London: Cornhill, 1858.
- . *The Life of Mahomet*. C. 3. London: Cornhill, 1858.
- Okiç, Tayyib. “İslamiyette İlk Nüfus Sayımı”. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7 (1960).
- Önkal, Ahmet. *Rasulullah’ın İslam’a Davet Metodu*. Konya, 1990.
- Özağşar, Mehmet Emin. *İdeolojik Hadisçiliğin Tarihî Arkaplanı*. Ankara: OTTO, 2017.
- Özkan, Mustafa. “Medine Vesikası”. İçinde *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. C. EK-2. Ankara: TDV İslam Ansiklopedisi, 2019.
- . *Medine Vesikası/Anayasası ve Birlikte Yaşama*. Ankara: Fecr, 2018.
- Powell, Avril Ann. *Muslims and Missionaries in Pre-Mutiny India*. London Studies on South Asia 7. Richmond: Curzon Press, 1993.
- Prideaux, Humphrey. *The True Nature of Imposture, Fully Displayed in the Life of Mahomet*. London: W. Rogers, 1697.
- Roberts, J. M. *Avrupa Tarihi*. Çeviren Fethi Aytuna. İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2010.
- Rodinson, Maxime. *Muhammed: Yeni Bir Dünyanın ve Peygamberin Doğuşu*. Çeviren Atilla Tokatlı. İstanbul: Doruk Yayınları, 2008.
- Said, Edward W, ve Nezih Uzel. *Oryantalizm (Doğubilim): Sömürgeciliğin Keşif Kolu*. İstanbul: İrfan Yayınevi, 1998.

Saldıran, Faruk. “Müslüman Hristiyan Münasebetleri Bağlamında Oryantalizmin Ortaya Çıkışı”. *Eskiye*, sy 4 (2007).

Sarıçam, İbrahim. *H. Muhammed ve Evrensel Mesajı*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2007.

Scuralli, Nicolas. “The Significance of the Roman, Germanic and Christian Foundations: How Gibbon Misunderstood the Fall of the Roman West”. Degree of Master, Concordia University, 2018.

Stubbe, Henry. *An Account Of The Rise And Progress Of Mahometanism*. England: H. Hall, Oxford, 1666.

Sübkî. *Tabakâtü ’ş-Şâfiyye*. C. 3. Dâru’l-İhyâ, t.y.

Şeşen, Ramazan. *Müslümanlarda Tarih-Coğrafya Yazıcılığı*. İstanbul: İSAR, 1998.

Taberî. *Târîhu ’t-Taberî*. Çeviren Cemaleddin Saylık. C. 2. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2019.

———. *Târîhü ’r-Rusûl ve ’l-Mulûk*. C. 1. 21 c. Beyrut, 1967.

“Tesniye”. İçinde *Kitâb-ı Mukaddes*. İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi, 2003.

Thompson, Edward Maunde, ed. “Preface”. İçinde *Letters of Humphrey Prideaux, Sometime Dean of Norwich, to John Ellis, Sometime Under-Secretary of State 1674-1722*, C. 15. Westminster: Parliament Street, 1875.

Tuğ, Salih. *İslam Ülkelerinde Anayasa Hareketleri*. İstanbul, 1969.

Umerî, Ekrem Ziya. *Medine Toplumu*. Çeviren Nureddin Yıldız. İstanbul, 1988.

Vâkıdî. *H. Peygamber’in Hayatı ve Gazveleri & Kitabü’s-Siyer ve ’l-Megazi*. Çeviren Musa K. Yılmaz. C. 1. İstanbul: İlk Harf Yayınevi, 2014.

- . *Hz. Peygamber'in Hayatı ve Gazveleri & Kitabü's-Siyer ve'l-Megazi*. Çeviren Musa K. Yılmaz. C. 2. İstanbul: İlk Harf Yayınevi, 2014.
- Watt, W. Montgomery. *Hz. Muhammed Medine'de*. Çeviren Süleyman Kalkan. İstanbul: KURAMER Yayınları, 2016.
- Wellhausen, Julius. *Arap Devleti ve Çöküşü*. Çeviren Fikret Işıltan. Ankara: İLAV Yayınları, 2020.
- Ya'kubî. *Târîhu Ya'kubî*. C. 2. 2 c. Beyrut: Dâru Sâdır, 2010.
- Yanç, Mustafa. “Carl Brockelmann Hayatı, Eserleri ve Tarihçiliği”. Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020.
- Zehebî. *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*. C. 13. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1374.
- . *Tezkiratü'l-Huffâz*. C. 3, t.y.
- Zeyveli, Hikmet. *Medine Sahifesi*. İstanbul: KURAMER Yayınları, 2019.
- Zührî, İbn Şihâb. *Meğâzî*. Çeviren Mehmet Nur Akdoğan. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2017.

ÖZET

Uzunöz, Okan, Oryantalistlerin İslam Tarihi Kaynaklarını Okuma Sorunu: Hz. Peygamber Döneminde Yahudilerin Medine’den Çıkarılmaları Örnekliği, Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof. Dr. İrfan Aycan, 198 s.

Oryantalistlerin İslam tarihi kaynaklarına yaklaşımları ve söz konusu yaklaşımın ortaya çıkardığı birtakım problemler günümüzde oryantalizm alanında tartışılan meselelerden biridir. Oryantalistler Hz. Peygamber’i eleştiri konusu yapmak ve çeşitli polemiklere konu etmek amacıyla Garânîk, Rahip Bahîra, ganimet uygulamaları, Hz. Peygamber’in evlilikleri gibi meseleleri sık sık dillendirmekte ve bu konular üzerinden Hz. Peygamber’e çeşitli ithamlarda bulunmaktadır. Oryantalistlerin siyer alanında Hz. Peygamber’i eleştiri konusu yaptıkları meselelerden biri de özellikle Medine döneminde Yahudilerle ilişkileridir.

Hz. Peygamber döneminde Yahudilerin Medine’den çıkarılması konusu gerek Müslümanların gerekse oryantalistlerin üzerinde sıkça durdukları bir meseledir. Konunun Batı’da Hz. Muhammed imajını doğrudan etkilemesi nedeniyle bilimsel ve akademik olarak incelenmesi gerekmektedir. Bu çalışmada, oryantalistlerin İslam tarihi kaynaklarını okuma ve yorumlama sorunu, Hz. Peygamber döneminde Yahudilerin Medine’den çıkarılması konusu özelinde incelenmiştir. Ayrıca konuyla ilgili oryantalist bakış açısının ve oryantalist araştırmalarda yer alan bilgilerin ne gibi sorunlar ortaya çıkardığı açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yahudiler, Oryantalist, Tarihyazıcılığı, Muhammed, Medine.

ABSTRACT

Uzunöz, Okan, The Problem of Orientalists Reading Islamic Historical Sources: An Example of the Expulsion of the Jews from Medina During the Reign of the Prophet, MA Thesis, Advisor: Prof. Dr. İrfan Aycan, 198 p.

The approaches of orientalist to the sources of Islamic history and some of the problems caused by this approach are one of the issues discussed in the field of orientalism today. In order to make the Prophet a subject of criticism and subject to various polemics, orientalist frequently talk about issues such as Garanic, Priest Bahira, booty practices, the marriage of the Prophet, and make various accusations to the Prophet over these issues. One of the issues that orientalist criticize the Prophet in the field of sirah is his relations with the Jews, especially in the Medina period.

The issue of expulsion the Jews from Medina during the time of the Prophet is an issue that both Muslims and orientalist frequently dwell on. Since the subject directly affects the image of Muhammad in the West, it needs to be examined scientifically and academically. In this study, the orientalist's problem of reading and interpreting the sources of Islamic history has been examined in terms of the expulsion of the Jews from Medina during the Prophet's time. In addition, it has been explained what kind of problems the orientalist perspective on the subject and the information contained in orientalist studies.

Keywords: Jews, Orientalist, Historiography, Mohammed, Medina.